

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ

İLAHİYAT LİSANS TAMAMLAMA
UZAKTAN EĞİTİM YAYINLARI
YAYIN NO: 3

İLİTAM PROGRAMI

ARAPÇA II

YAZARLAR

Prof. Dr. Reşit ÖZBALIKÇI – Doç. Dr. Senem CEYLAN
Doç. Dr. Ferruh KAHRAMAN - Dr. Öğr. Üyesi Üzeyir TUNA
Öğr. Gör. Dr. Nurullah ŞENTÜRK - Öğr. Gör. Halit ERBOĞA
Öğr. Gör. Ali Ejder DERTLİOĞLUGİL

EDİTÖR

Doç. Dr. Senem CEYLAN

İlahiyat - Deuzem
İZMİR 2021

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI
İLAHİYAT LİSANS TAMAMLAMA UZAKTAN EĞİTİM PROGRAMI – No: 3
ARAPÇA II

Yayın No : 09.1400.0000.000/DK.011.053.584
ISBN : 978-975-441-341-0

Koordinatör :
Koordinatör Yard.:
Teknik Koordinatör :
Editör : Doç. Dr. Senem CEYLAN
Dizgi : Arş. Gör. Timur AŞKAN
Yazarlar : Prof. Dr. Reşit ÖZBALIKÇI
Doç. Dr. Senem CEYLAN
Doç. Dr. Ferruh KAHRAMAN
Dr. Öğr. Üyesi Üzeyir TUNA
Öğr. Gör. Dr. Nurullah ŞENTÜRK
Öğr. Gör. Halit ERBOĞA
Öğr. Gör. Ali Ejder DERTLİOĞLUGİL

İsteme Adresi : Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Adnan Süvari Mah. 108/2 Sok. No: 20 35140 Karabağlar /
İZMİR
Tel: (232) 285 29 32 Fax: (232) 224 18 90
e-posta : ilahiyat@deu.edu.tr
Basım Yeri : Dokuz Eylül Üniversitesi Matbaası
Basım Tarihi :
Basım Yeri Adresi : Dokuz Eylül Üniversitesi Matbaası
DEÜ Sağlık Yerleşkesi Mithatpaşa Cad. No: 1606 Balçova
35340 İZMİR
Tel : 0 (232) 412 33 40 – Fax : 0 (232) 412 33 39

Bu kitabın basım, yayım, dağıtım ve satış hakları Dokuz Eylül Üniversitesine aittir. Dokuz Eylül üniversitesinden yazılı izin almadan kitabın tamamı veya bir bölümü mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt veya başka şekillerde çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Ancak kaynak olarak kullanılabilir. Kitaptaki görüşlerin yasal ve bilimsel sorumluluğu ünite yazarlarına aittir.

© Tüm Hakları Saklıdır.

İÇİNDEKİLER

EDİTÖRDEN.....	7
1. ÜNİTE : İNNE [إِنَّ] ve BENZERLERİ, CİNSİNİ NEFY EDEN	
LÂ [لَا]	1
AÇIKLAMALAR.....	2
ALIŞTIRMALAR.....	12
DENEME SORULARI	17
2. ÜNİTE : KÂNE [كَانَ] ve BENZERLERİ, MUKÂRABE, RECÂ	
ve ŞURÛ‘ FİİLLERİ	24
AÇIKLAMALAR.....	24
ALIŞTIRMALAR.....	36
DENEME SORULARI	41
3. ÜNİTE : HÂL / SÂHİBU’L-HÂL ve HÂL ÇEŞİTLERİ	49
AÇIKLAMALAR.....	49
ALIŞTIRMALAR.....	52
DENEME SORULARI	61
4. ÜNİTE : İSTİSNÂ	70
AÇIKLAMALAR.....	70
ALIŞTIRMALAR.....	74
DENEME SORULARI	84
5. DERS : NEFİY EDÂTLARI	89
AÇIKLAMALAR.....	89
ALIŞTIRMALAR.....	92
DENEME SORULARI	97
6. DERS : MEBNÎ, MU‘REB ve İ‘RAB ÇEŞİTLERİ	102
AÇIKLAMALAR.....	103
ALIŞTIRMALAR.....	110
DENEME SORULARI	120

7. DERS : MÂZÎ, MUZÂRÎ‘ ve EMÎR, FİİLLERİNİN MEBNÎLİK HALLERİ	128
AÇIKLAMALAR.....	128
ALİŞTIRMALAR.....	132
DENEME SORULARI	137
8. ÜNİTE :GAYR-I MUNSARIF	141
AÇIKLAMALAR.....	141
ALİŞTIRMALAR.....	144
DENEME SORULARI	156
9. ÜNİTE : MÜNÂDÂ.....	160
AÇIKLAMALAR.....	160
ALİŞTIRMALAR.....	164
DENEME SORULARI	171
10. ÜNİTE : İSM-İ FÂİL ve İSM-İ MEF’ÛL.....	176
AÇIKLAMALAR.....	177
ALİŞTIRMALAR.....	182
DENEME SORULARI	196
11. DERS : MASTARLAR	202
AÇIKLAMALAR.....	203
A-SARİH MASTARLAR	203
B – MİMLİ MASTARLAR	206
C- MASDAR-I MERRE	208
D- MASDAR-I NEV’ (HEY’ET):.....	208
E- SINAI MASTARLAR.....	209
ALİŞTIRMALAR.....	210
DENEME SORULARI	227
12. DERS : SIFAT-I MÜŞEBBEHE.....	241
AÇIKLAMALAR.....	241
ALİŞTIRMALAR.....	244
DENEME SORULARI	249
13. DERS : İSM-İ ZAMÂN ve İSM-İ MEKÂN	252
AÇIKLAMALAR.....	252

ALIŞTIRMALAR.....	254
DENEME SORULARI	258
14. DERS : İSM-İ ÂLET	261
AÇIKLAMALAR.....	261
ALIŞTIRMALAR.....	266
DENEME SORULARI	272
15. ÜNİTE : İSM-İ MENSÛB.....	275
AÇIKLAMALAR.....	275
ALIŞTIRMALAR.....	277
DENEME SORULARI	281
16. ÜNİTE : CÂMİD VE MÜŞTAK İSİMLER	285
AÇIKLAMALAR.....	285
ALIŞTIRMALAR.....	290
DENEME SORULARI	298
17. ÜNİTE : CÂMİD ve MUTASARRIF FİİLLER	302
AÇIKLAMALAR.....	302
ALIŞTIRMALAR.....	308
DENEME SORULARI	315
18. ÜNİTE : TE’KÎD	319
AÇIKLAMALAR.....	319
ALIŞTIRMALAR.....	323
DENEME SORULARI	331
19. ÜNİTE : ATIF	335
AÇIKLAMALAR.....	335
ALIŞTIRMALAR.....	340
DENEME SORULARI	348
20. ÜNİTE : BEDEL	354
AÇIKLAMALAR.....	354
ALIŞTIRMALAR.....	357
DENEME SORULARI	368
21. ÜNİTE : ŞART ÜSLÛBU	373
AÇIKLAMALAR.....	374

ALIŞTIRMALAR.....	378
DENEME SORULARI	388
22. ÜNİTE : İSM-İ TASĞÎR	392
AÇIKLAMALAR.....	392
ALIŞTIRMALAR.....	396
DENEME SORULARI	402
23. ÜNİTE : İSM-İ TAFDÎL.....	407
AÇIKLAMALAR.....	407
ALIŞTIRMALAR.....	411
DENEME SORULARI	417
24. ÜNİTE : TE‘ACCÜB ÜSLÛBU.....	422
AÇIKLAMALAR.....	422
ALIŞTIRMALAR.....	425
DENEME SORULARI	430
25. ÜNİTE : MEDİH ve ZEM FİİLLERİ	434
AÇIKLAMALAR.....	434
ALIŞTIRMALAR.....	436
DENEME SORULARI	441
26. ÜNİTE : İRABTA MAHALLİ OLAN ve OLMAYAN CÜMLELER	445
AÇIKLAMALAR.....	445
ALIŞTIRMALAR.....	449
DENEME SORULARI	456
KAYNAKLAR.....	463

EDİTÖRDEN

Bu çalışma DEÜ İlahiyat Fakültesi İlahiyat Lisans Tamamlama Programı (İLİTAM) Arapça dersleri için hazırlanmış bir ders kitabıdır. İki kitaptan oluşan bu çalışma DEÜ İlahiyat Fakültesinde uzun yıllar Arapça öğretimi yapmış bir ekip tarafından hazırlanmıştır. Kitap, belirli bilişsel düzeye sahip öğrencilere Arapçanın temel kurallarını bir öğretici yardımıyla öğretmeyi amaçlamaktadır.

Kitapta 26 ünite yer almaktadır. Her üniteye bir veya birkaç gramer konusu işlenmiş olup ünitelerin tasnifi basitten zora, bilinenden bilinmeyene, çok kullanılan az kullanılanlara göre yapılmıştır. Gramer konuları öğrencinin bilmesi gerektiği kadarı ile sınırlandırılmış, gereksiz ayrıntılara yer verilmemiştir. Konular öncelik sırasına göre tertip edilmiş, sarf ve nahve ait kurallar birlikte işlenmiştir. Öğrencilerin temel düzeyde bilmesi gereken gramer kuralları verilmiş; İstiğâse, Nüdbe, Terhîm, İştigâl gibi konulara yer verilmemiştir.

Her ünite, konu ile ilgili örnek cümlelerle başlamış, ardından konunun izahı ‘**Açıklamalar**’ başlığı altında örnek cümlelerle detaylı olarak yapılmıştır ve yer yer tablolardan istifade edilmiştir. Daha sonra konunun daha iyi anlaşılması ve zihinde yer etmesi için konu ile ilgili pek çok alıştırtma verilmiştir. Bu alıştırtmalar boşluk doldurma, çoktan seçmeli, yeniden cümle yazma, Türkçe-Arapça Arapça-Türkçe çeviri, metin okuma ve anlama, i'râb yapma gibi pek çok türü kapsamaktadır. Ünitelerin sonunda öğrencinin konuyu anlayıp anlamadığını kendi kendine test etmesi için “**Deneme Soruları**” başlığı altında bir test verilmiştir. Öğrencilerin bu testleri konu bittikten sonra evde uygulamaları ve cevaplarını konu sonunda verilen cevap anahtarından kontrol etmeleri faydalı olacaktır.

Öğrencilerin, fakültemiz değerli akademisyenleri tarafından hazırlanmış olan bu üniteleri dikkatlice okumaları ve anlamadıkları noktaları yüzyüze eğitim sırasında ilgili öğretim elemanlarına sormaları kendileri için son derece yararlı olacaktır.

Her çalışma gibi bu çalışmanın da eksik ve hatalardan hâli olmayacağı âşikârdır. Bu sebeple, meslektaşlarımızın ve hocalarımızın engin hoşgörüsüne sığmıyor ve bizlere bu çalışmanın olgunlaşmasını ve daha iyi hâle gelmesini sağlayacak yapıcı eleştirilerini iletmelerini istihâm ediyoruz.

Bu çalışmanın başta ilitam öğrencileri olmak üzere Arapçaya ilgi duyan ve bu dili öğrenmeyi arzulayan herkese faydalı olmasını temenni ediyoruz...

Çalışmak bizden muvaffakiyet Allah'tandır....

Doç. Dr. Senem CEYLAN

Editör

1. ÜNİTE
İNNE [إِنَّ] ve BENZERLERİ
CİNSİNİ NEFY EDEN LÂ[لا]

Doç. Dr. Senem CEYLAN

الرَّجُلُ نَشِيطٌ.	إِنَّ الرَّجُلَ نَشِيطٌ.
الامتحانُ سَهْلٌ.	سَمِعْتُ أَنَّ الامتحانَ سَهْلٌ.
الكتابُ نورٌ.	كَأَنَّ الكتابَ نورٌ.
البابُ مُغْلَقٌ.	البابُ مُغْلَقٌ لَكِنَّ النافذةَ مَفْتُوحَةٌ.
الخبرُ صحيحٌ.	لَيْتَ الخبرَ صحيحٌ.
الجَوُّ مُشْمِسٌ.	لَعَلَّ الجَوَّ مُشْمِسٌ.
الأعمالُ بالنيّاتِ.	إِنَّمَا الأعمالُ بالنيّاتِ.
لا كاذِبَ مُحَبِّبٍ.	لا إِلَهَ غَيْرُكَ .
لا دُخَانَ بِلَا نَارٍ.	لا فَاجِرَ حُلُقُهُ مَحْمُودٌ.
لا رَاعِي غَنَمٍ فِي الْحَقْلِ.	لا فَاجِرَ يُعَاشِرُ.
لا مُقْصِرًا فِي وَاجِبِهِ مَمْدُوحٌ.	لا كِتَابَ فِي الْحَقِيبَةِ.

AÇIKLAMALAR

A- إِنَّ ve BENZERLERİ

إِنَّ ve Benzerleri: إِنَّ , أَنَّ , كَأَنَّ , لَكِنَّ , لَيْتَ , لَعَلَّ harfleridir. İnne ve benzerleri **fiile benzeyen harfler** veya **nâsîh harfler** olarak isimlendirilir. Bu harfler; isim cümlesinin başına gelerek mübtedayı kendilerine isim yaparlar ve onu nasb ederler. Haber ise artık kendilerinin haberi olur ve onu ref ederler. Bu bakımdan **nâsîh harfler** [الْأَحْرُفُ النَّاسِخَةُ] olarak isimlendirilirler. Hem nasbetme yönünden hem de son harflerinin harekesi mâzî fiilde olduğu gibi fetha üzere mebni olduğundan, “fiile benzeyen harfler” [الْأَحْرُفُ الْمُشَبَّهَةُ] diye de isimlendirilir. Örnek:

Muhakkak öğrenci çalışmaktadır. إِنَّ التِّلْمِيذَ مُجْتَهِدٌ.

Cümlesinde التِّلْمِيذُ kelimesi إِنَّ nin ismi olup mansûbtur ve مُجْتَهِدٌ kelimesi de إِنَّ nin haberidir ve merfûdur.

إِنَّ ve benzerlerine مَا الكَافَّةُ [مَا الكَافَّةُ] olarak isimlendirilen ve amelden alıkoyan [مَا] harfi bitiştiğinde [لَيْتَ] hariç diğerlerinin işlevini iptal eder. Ancak [لَيْتَمَا] nin amel etmesi ya da etmemesi mümkündür. Örnek:

Müminler ancak kardeşler. إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ.

Ameller ancak niyetlere göredir. إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ.

Keşke adalet hüküm sürse. لَيْتَمَا الْعَدْلُ سَائِدٌ.

Keşke adalet hüküm sürse. لَيْتَمَا الْعَدْلُ سَائِدٌ.

İsim cümlesi konusunda, cümlenin haberinin; müfred ve cümle şeklinde gelebildiği belirtilmişti. Ayrıca, haberin; müzekkerlik-müenneslik ve sayı bakımından muhtedaya uyması gerektiği belirtilmişti. Aynı durum bu harflerin haberleri için de geçerlidir.

Haberlerinin Çeşitleri:

1- Müfred haber	نور.	إِنَّ الْعِلْمَ
	إِنَّ nin haberi	إِنَّ nin ismi
2- Cümle haber a) İsim cümlesi haber	فَائِدَتُهُ كَبِيرَةٌ لِلْمُجْتَمَعِ.	إِنَّ الْعِلْمَ
	إِنَّ nin haberi	إِنَّ nin ismi
b) Fiil cümlesi haber	تَأْتِي فِي مَوْعِدِهَا.	لَعَلَّ الْحَافِلَةَ
	لَعَلَّ nin haberi	لَعَلَّ nin ismi
c) Şibih cümle haber 1) Harf-i cer ve mecrûru	فِي الْمَكْتَبَةِ.	عَلِمْتُ أَنَّكَ
	أَنَّ nin haberi	أَنَّ nin ismi
2) Zarf	بَيْنَ أَصْدِقَائِي.	أَنَا سَعِيدَةٌ كَأَنِّي
	كَأَنَّ nin haberi	كَأَنَّ nin ismi

Bu harflerin ifade ettikleri anlamlar şu şekildedir:

إِنَّ : Te'kid/pekiştirme edatıdır, kesinlik bildirir, şüphesiz, muhakkak anlamlarınagelir. Örnek:

إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ. **Şüphesizki** Allah, affedicidir.

أَنَّ : Kendisinden sonraki cümle ile birlikte dolaylı masdar (masdar-ı müevvel) oluşturur. –dığını, diğini, ki anlamlarına gelir. Örnek:

سَمِعْتُ أَنَّ أَحْمَدَ مُسَافِرٌ إِلَى أَنْقَرَةَ. Ahmet'in, Ankara'ya **gideceğini** duydum.

كَأَنَّ : Benzetme edatıdır, sanki ve adeta anlamına gelir. Örnek:

كَأَنَّ الْكِتَابَ أَسْتَاذٌ. Kitap, **sanki / adeta** hocadır.

لَكِنَّ : İstidrak (telafi/düzeltilme) edatıdır, kendinden önceki cümlelerin aksine bir anlam kazandırmak için kullanılır. Ama, fakat anlamına gelir. Örnek:

مُوسَى غَنِيٌّ لَكِنَّهُ بَخِيلٌ. Musa zengindir, **ama** cimridir.

لَيْتَ : Keşke anlamına gelir, temenni ifade eder. Genellikle gerçekleşmesi imkânsız veya çok zor dilekler için kullanılır. Örnek:

أَلَا لَيْتَ الشَّبَابَ يَعُودُ يَوْمًا. **Keşke** gençlik bir gün geri dönse de,

لَعَلَّ : Ummak, beklemek anlamlarına gelir. Bazen ihtimal de ifade eder. Gerçekleşmesi imkânsız şeyler için kullanılmaz. Örnek:

لَعَلَّ الْخَبَرَ صَحِيحٌ. **Belki** haber doğrudur.

لَعَلَّ الطَّالِبَةَ قَدْ نَجَحَتْ فِي الْامْتِحَانِ. **Umulur ki** öğrenci, sınavda başarılı olur.

ALİŞTIRMALAR

1- Aşağıdaki cümlelerde geçen **إِنَّ** ve benzerlerini gösteriniz.

۱ - لَعَلَّ الْبُعُوضَ قَلِيلٌ.

۲ - إِنَّ التُّفَّاحَ لَذِيذٌ.

۳ - إِنَّ اللَّهَ رَحِيمٌ.

۴ - إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ.

۵ - أَظُنُّ أَنَّ يَوْسُفَ نَاجِحٌ فِي الْامْتِحَانِ.

2- Aşağıdaki cümlelerde geçen **إِنَّ** ve benzerlerinin ismini ve haberini gösteriniz.

۱ - لَعَلَّ الرَّجُلَ رَابِعٌ.

۲ - إِنَّ الزَّكَاةَ وَاجِبَةٌ.

۳ - أَحْمَدُ غَنِيٌ لَكِنَّهُ بَخِيلٌ.

۴ - السَّيَّارَةُ حَدِيثَةٌ لَكِنَّهَا غَالِيَةٌ.

۵ - كَانَ الْجَنْدِيُّ أَسَدٌ.

3- Aşağıdaki cümlelerin başına örnekte olduğu gibi **إِنَّ** getiriniz ve cümleleri tekrar yazınız.

المثال: الكتابُ مفيدٌ. ← إِنَّ الكتابَ مفيدٌ.

۱ - الْأَخْذِيَّةُ قَدِيمَةٌ. ←

- ٢ - الطائِرَةُ سَرِيعَةٌ. ←
- ٣ - الضَّيْفَانِ ذَاهِبَانِ. ←
- ٤ - المَاءُ سَاخِنٌ. ←
- ٥ - الشَّمْسُ لَامِعَةٌ. ←

4- Aşağıdaki cümlelerin başına örnekte olduğu gibi **لَعَلَّ** getiriniz ve cümleleri tekrar yazınız.

- المِثَالُ: المَلَابِسُ نَظِيفَةٌ. ← لَعَلَّ المَلَابِسَ نَظِيفَةً.
- ١ - المَنْزِلُ بَعِيدٌ. ←
- ٢ - المَسَافَةُ قَرِيبَةٌ. ←
- ٣ - الهَوَاءُ مُمْطِرٌ. ←
- ٤ - الرَّجُلُ تَاجِرٌ. ←
- ٥ - الْمَرْأَةُ جَمِيلَةٌ. ←

5- Aşağıdaki boşluklara örnekte olduğu gibi **إِنَّ** ve benzerlerinden uygun olanı koyunuz ve cümleleri harekeleyiniz.

المِثَالُ: أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ.

- ١ - عبد الكريم ناشط.
- ٢ - الطالب مهذب مُهمَل في دروسه.
- ٣ - مكة قبله المسلمين.
- ٤ - الامتحان صعب.
- ٥ - هل سمعت المعلمة مريضة.

6- Aşağıdaki boşlukları örnekte olduğu gibi uygun haber yazarak doldurunuz.

المثال: لَعَلَّ المسافرَ واصلَ اليومَ.

- ١ - إِنَّ الطَّالِبَيْنِ
- ٢ - لَعَلَّ الْمُؤْمِنِينَ
- ٣ - كَأَنَّ الْأَسَدَ
- ٤ - لَيْتَ الرَّجُلَ
- ٥ - فَكَرْتُ أَنَّ الْمُؤْمِنَاتِ

7- Aşağıdaki boşlukları örnekte olduğu gibi uygun isim yazarak doldurunuz.

المثال: لَيْتَ المسافرة قَادِمَةً.

١ - إِنَّ مجتهدات.

٢ - لَعَلَّ مؤمنتان.

٣ - كَأَنَّ طالبان.

٤ - لَيْتَ عالم.

٥ - شَعَرْتُ بِأَنَّ مخلصون.

8- Aşağıdaki cümleleri örnekte olduğu gibi parantez içindikilerden yararlanarak tekrar yazınız.

المثال: أخوك ذو مال كثير. (علمتُ أنَّ) ← علمتُ أنَّ أخاك ذو مال كثير.

١ - أنتم قادمون بعد أسبوع. (إنَّ) ←

٢ - هو أبو أحمد. (علمتُ أنَّ) ←

٣ - هم أساتذة في الكلية. (إنَّ) ←

.....:← ٤ - حموك ذو مروة. (إِنَّ)

.....:← ٥ - حسين أبوه غني. (إِنَّ)

9- Aşağıdaki boşlukları örnekte olduğu gibi gerekli değişiklikleri yaparak doldurunuz.

المثال تَحْمِلُ الْعَلَمَ. (إِنَّ / هي) ← إِنَّهَا تَحْمِلُ الْعَلَمَ.

.....:← ١ - إِنَّ / هو

.....:← ٢ - إِنَّ / أنتم

.....:← ٣ - إِنَّ / أنت

.....:← ٤ - إِنَّ / أنت

.....:← ٥ - إِنَّ / نحن

10- Aşağıdaki cümlelere إِنَّ ve benzerlerini amelden alıkoyan (ما) getirerek, cümleleri yeniden yazınız.

.....:← ١ - إِنَّ الْعِلْمَ نَوْزٌ.

.....:← ٢ - لَيْتَ الشُّرُورَ دَائِمٌ.

.....< ٣- كَأَنَّ الطَّائِرَةَ صَارُوخٌ.

.....< ٤- هُوَ صَغِيرٌ لَكِنَّ عَقْلَهُ كَبِيرٌ

.....< ٥- لَعَلَّ الْقَمَرَ سَاطِعُ اللَّيْلَةِ .

11- İrab örnekleri:

1- إِنَّ الْعِلْمَ نُورٌ.

إِنَّ : حَرْفُ تَوْكِيدٍ، مَبْنِيٌّ عَلَى الْفَتْحِ.

الْعِلْمَ : اسْمٌ إِنَّ، مَنْصُوبٌ بِالْفَتْحِ الظَّاهِرَةِ.

نُورٌ : خَبَرٌ إِنَّ، مَرْفُوعٌ بِالضَّمَّةِ الظَّاهِرَةِ.

2- كَأَنَّ الْجُنْدِيَّ أَسَدٌ.

كَأَنَّ : حَرْفُ تَشْبِيهِ، مَبْنِيٌّ عَلَى الْفَتْحِ.

الْجُنْدِي : اسْمٌ كَأَنَّ، مَنْصُوبٌ بِالْفَتْحِ الظَّاهِرَةِ.

أَسَدٌ : خَبَرٌ كَأَنَّ، مَرْفُوعٌ بِالضَّمَّةِ الظَّاهِرَةِ.

B) CİNSİNİ NEFY EDEN لَا

Cinsini nefy eden lâ(لا) da إِنَّ gibi amel eder.İsim cümlesinin başına gelir ve muhtedayı kendisine isim yaparak onu nasbeder, haberi de kendisine haber yaparak onuref eder. Bu edata **cinsini nefy eden lâ (لا)** denmesinin sebebi, önünde yer alan cins ismi nefy etmesi (olumsuz kılması) sebebiyledir. Örnek:

لا طَالِبٌ فِي الْمَدْرَسَةِ. Okulda **hiçbir** öğrenci **yoktur**.

Cinsini nefy eden lâ(لا), إِنَّ gibi etki edebilmesi bazı şartlara bağlıdır:

1-İsminin belirsiz-nekra olması gerekir. Örnek:

لا كَاذِبٌ مَّحْبُوبٌ. Sevilen **yalancı** yoktur.

Eğer ismi marife olursa amel etmeyeceği gibi tekrarı gerekir. Örnek:

لا الْكَاذِبُ مَّحْبُوبٌ وَلَا الْمُنَافِقُ. Ne **yalancı** ne de iki yüzlü sevilir.

2-Kendisi ile ismi arasına başka bir kelime girmemesi gerekir. Örnek:

لا طَعَامٌ فِي الْبَيْتِ. Evde **hiçbir** yemek **yoktur**.

Eğer ismi ile arası ayrılırsa (ismi ile arasına başka bir kelime girerse) amel etmeyeceği gibi tekrarı gerekir. Örnek:

لا فِي الْبَيْتِ طَعَامٌ وَلَا شَرَابٌ. Evde ne yiyecek ne içecek vardır.

3-Kendisinden önce harf-i cer gelmemesi gerekir. Örnek:

لا طَیِّبٌ فِي الْمُسْتَشْفَى. Hastanede **hiç** doktor **yoktur**.

Eğer başına harf-i cer gelirse amel etmez. Örnek:

إِذَا سَادَ الْأَمْنُ عَاشَ الْمَوَاطِنُ بِلَا خَوْفٍ. Güven hâkim olduğunda vatandaşlar **korkusuz** yaşar.

Cinsini Nefy Eden لا nın İsmi

Cinsini nefy eden lâ (لا)nın ismi müfred, muzâf ve şebih bi'l-muzâf olmak üzere üç çeşittir.

1- Müfred: Bu durumdamansûb olduğu şey (nasb alâmeti)üzere mebnî olur. Örnek:

لا طاعة لمخلوق في معصية الخالق. Yaratıcıya isyanda hiçbir mahlûka itaat olmaz.

cümlesinde طاعة kelimesi müfred isimdir ve fetha üzere mebnîdir.

لا موظفين في الشركة الآن. Şu anda fabrikada hiçbir görevli yoktur.

cümlesinde موظفين kelimesi müfred isimdir ve yâ [ي] üzere mebnîdir.

2-Muzâf: Bu durumda mansûb olur. Örnek:

لا رجل سوء محبوب. Hiçbir kötü adam sevilmez.

3-Şebih bi'l-muzâf: Bu durumda mansûb olur. Örnek:

لا ساعياً في الخير مذموم. Hayırda koşan hiç kimse kınanmaz.

ALİŞTIRMALAR

1- Aşağıdaki cümlelerde geçen cinsini nefy eden لا nın ismini ve haberini gösteriniz.

الْجُمْلَةُ	اسْمُهَا	خَبَرُهَا
1- لَا طَبِيبَ أَسْنَانٍ مَوْجُودٌ فِي غُرْفَتِهِ.		
2- لَا مُهْمَلِي وَاجِبِهِمْ نَاجِحُونَ فِي حَيَاتِهِمْ.		
3- لَا مُتَّقِنَ عَمَلٍ يَضِيعُ حَقُّهُ.		
4- لَا صَانِعَ مَعْرُوفٍ نَادِمٌ.		
5- لَا مُهَنْدِسَ كَهْرَبَاءٍ فِي الشَّرْكَةِ.		

2- Aşağıdaki cümlelerde geçen cinsini nefy eden لا nın ismini ve çeşidini örnekte olduğu gibi gösteriniz.

نَوْعُهُ	اسْمُ لَا النَّافِيَةِ لِلْجِنْسِ	المثال: لَا مُهْمَلًا دُرُوسُهُ نَاجِحٌ فِي الْامْتِحَانِ.
شَيْءٌ بِالْمُضَافِ	مُهْمَلًا	
.....		1- لَا تَثْرِيْبٌ عَلَيْكُمْ بَعْدَ الْيَوْمِ.
.....		2- لَا طَالِبٌ حَقٌّ يَضِيعُ حَقُّهُ.
.....		3- لَا خَيْرَ فِي دَارٍ تَكْثُرُ فِيْهَا الْجَرَائِمُ.
.....		4- لَا خَائِنًا وَطَنُهُ مَحْبُوبٌ بَيْنَ النَّاسِ.
.....		5- لَا ثَرَوَةً أَكْثَمَ مِنَ الصِّحَّةِ.

3- Aşağıdaki cümlelerde geçen cinsini nefy eden لا nın isminin çeşidini ve i'râbını örnekte olduğu gibi gösteriniz.

نَوْعُ الاسْمِ	إِعْرَابُهُ
المثال: لا مُهْمَلًا عَمَلُهُ فَائِزٌ فِي الْحَيَاةِ.	شَبِيهَةٌ بِالْمُضَافِ
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	

4- Aşağıdaki cümlelerde altı çizili olan her bir ismi harekeleyiniz ve i'râbını sebebi ile beraber karşısına yazınız.

المثال: لا خَوْفَ الْيَوْمِ.	← مَبْنِيٌّ عَلَى الْفَتْحِ لِأَنَّهُ مُفْرَدٌ.
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	

٥- لا حَارِسِينَ فِي الْمَصْنَعِ. ←:.....

5- Aşağıdaki cümlelerin başına örnekte olduğu gibi cinsini nefy eden لا getirerek cümleleri tekrar yazınız.

المثال: الْمُمَرِّضَاتُ فِي الْمُسْتَشْفَى الْآنَ ← لَأُمَرِّضَاتٍ فِي الْمُسْتَشْفَى الْآنَ.

١- الْمُشْرِفَاتُ عَلَى الْمَشْرُوعِ حَاضِرَاتٌ. ←:.....

٢- الْمُهِمْلُ لِذُرُوسِهِ نَاجِحٌ. ←:.....

٣- هَذَا دُخَانٌ بِلَا نَارٍ. ←:.....

٤- طَالِبُ الْعِلْمِ فَاشِلٌ. ←:.....

٥- فِي صَفِّنَا كَسَلَانٌ. ←:.....

6- Aşağıdaki cümlelerin başında bulunan cinsini nefy eden لا yı kaldırınız ve cümleleri örnekte olduğu gibi tekrar yazınız.

المثال: لا طِفْلَ فِي الْبَيْتِ. ←الطِّفْلُ فِي الْبَيْتِ.

١- لا عَامِلَتَيْنِ فِي الْمَصْنَعِ الْآنَ. :.....

٢- لا طَبِيبَاتٍ مُتَكَاسِلَاتٌ. :.....

٣- لَا خَائِفَةً فِي سَاحَةِ الْقِتَالِ.:

٤- لَا زَائِرَةً فِي الْمَتْحَفِ الْآنَ.:

٥- لَا أُسْتَاذَتَيْنِ فِي الْكَلِيَةِ.:

7- Aşağıdaki cümleleri Türkçeye çeviriniz.

- : لَا قَاتِلَ فِي الْمَدِينَةِ.
- : لَا فِي الْمَكْتَبَةِ طَالِبٌ وَلَا طَالِبَةٌ.
- : ذَهَبْتُ بِلَا نُقُودٍ.
- : لَا خَادِمَةً مَدْرَسَةٍ ذَاهِبَةٌ.
- : لَا رَاكِبًا الْحَافِلَةَ فِي الشَّارِعِ.

8- İrab örnekleri:

1- لَا خَائِفِينَ فِي سَاحَةِ الْقِتَالِ.

لَا : نَافِيَةٌ لِلْجِنْسِ.

خَائِفِينَ: اسْمٌ "لَا" مَفْرُودٌ مَبْنِيٌّ عَلَى الْيَاءِ، لِأَنَّهُ جَمْعٌ مَذْكَرٌ سَالِمٌ.

فِي : حَرْفٌ جَرٌّ مَبْنِيٌّ عَلَى السَّكُونِ.

سَاحَةِ : مَجْرُورٌ وَهُوَ مِضَافٌ، الْجَارُ وَالْمَجْرُورُ فِي مَحَلِّ رَفْعٍ لِأَنَّهُ خَبَرٌ لَا.

الْقِتَالِ : مِضَافٌ إِلَيْهِ.

2- لا رَجُلَ في البيتِ.

لا : نافية للجنس.

رَجُلَ : اسمٌ لا، مبنيٌّ على الفتحِ في محلِّ نصبٍ لأنَّه مفردٌ.

في : حرفٌ جرٌّ مبنيٌّ على السكونِ.

البيت : مجرورٌ، الجارُّ والمجرورُ في محلِّ رفعٍ، لأنَّه خبرٌ لا.

3- لا طَالِبَةٌ عِلْمٍ نَادِمَةٌ.

لا : نافية للجنس.

طَالِبَةٌ : اسمٌ لا، منصوبٌ بالفتحةِ الظَّاهرة وهو مضافٌ.

عِلْمٍ : مضافٌ إليه، مجرورٌ بالكسرةِ الظَّاهرة.

نَادِمَةٌ : خبرٌ لا، مرفوعٌ بالضَّمةِ الظَّاهرة.

DENEME SORULARI

A- Aşağıdaki boşluklara gelebilecek olan **إِنَّ** ve benzerlerini seçiniz.

۱-الشباب يعود يومًا فأخبره بما فعل المشيب.

(A) ليت (B) أَنَّ (C) كَأَنَّ (D) إِنَّ

۲- ﴿..... الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَ عُيُونٍ﴾ [الذاريات، ۵۱/۱۵].

(A) لَعَلَّ (B) ليت (C) كَأَنَّ (D) إِنَّ

۳- ﴿أَلَمْ تَعْلَمْ.....اللَّهُ لَهُ مَلِكُ السَّمَاوَاتِ...﴾ [بقره، ۲/۱۰۷].

(A) لَكِنَّ (B) لَعَلَّ (C) أَنَّ (D) ليت

۴- ﴿....اللَّهُ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَى﴾ [النحل، ۱۶/۹۰].

(A) ليت (B) لَعَلَّ (C) كَأَنَّ (D) إِنَّ

۵- أنت شابٌ غنيٌّ و.....كٌ بخيلٌ.

(A) إِنَّ (B) ليت (C) لَكِنَّ (D) كَأَنَّ

B- Aşağıdaki boşluklara gelebilecek olan **إِنَّ** ve benzerlerinin ismini seçiniz.

۱- هذه النجوم كَأَنَّ.....مصاييحُ.

(A) ها (B) هـ (C) هم (D) هنّ

۲- لعل.....موجودان في مَكْتَبِهِمَا.

(A) الموظفون (B) الموظفان (C) الموظفین (D) الموظفین

٣- سَمِعْتُ أَنَّ فِي الْبَيْتِ الْآنَ.

- (A) الْأُسْتَاذُ (B) أُسْتَاذَانِ (C) الْأُسْتَاذُ (D) أُسْتَاذُ

٤- إِنَّ وَاجِبَةٌ.

- (A) نِظَافَةٌ (B) النِّظَافَةُ (C) النِّظَافَةُ (D) النِّظَافَةُ

٥- أَعْتَقَدُ أَنَّ الشَّرْكَةِ فِي مَكْتَبِهِمْ.

- (A) مِهْنَدِسِي (B) مِهْنَدِسَيْنِ (C) مِهْنَدِسَانِ (D) مِهْنَدِسَا

C-Aşağıdaki boşluklara gelebilecek olan إِنَّ ve benzerlerinin haberini seçiniz.

١- إِنَّ الْعَمَلَ عَلَى كُلِّ إِنْسَانٍ.

- (A) وَاجِبًا (B) وَاجِبٌ (C) وَاجِبَةٌ (D) الْوَاجِبُ

٢- أَعْتَقَدُ أَنَّ الْمُدَرِّسِينَ

- (A) ذَاهِبِينَ (B) ذَاهِبُونَ (C) ذَاهِبٌ (D) ذَاهِبِينَ

٣- الْأَمْوَالُ كَثِيرَةٌ لَكِنْ أَكْثَرُ النَّاسِ

- (A) مُنْكَرُونَ (B) مُنْكَرِينَ (C) مُنْكَرَانِ (D) مُنْكَرٌ

٤- لَيْتَ الْأَقْوَالَ الْأَفْعَالُ.

- (A) يُصَدِّقُهُنَّ (B) يَصَدِّقُهُ (C) تُصَدِّقُهُ (D) تُصَدِّقُهَا

٥- لَعَلَّ الطَّائِرَةَ فِي وَقْتِهِ.

(A) يُقْلِعُ (B) يَطِيرُ (C) تُقْلِعُ (D) يَطِيرُ

D- Aşağıdaki soru kökünde verilen cümlelerin başına "إنَّ" getirildikten sonra oluşacak doğru cümleyi seçiniz.

١- أنا مقيمٌ في الفندق.

(A) إِنَّنَا مقيمٌ في الفندق. (B) إِنَّنَا مقيمًا في الفندق.
(C) إِنَّنِي مقيمٌ في الفندق. (D) إِنَّنِي مقيمًا في الفندق.

٢- أنتَ طالبٌ في الجامعة.

(A) إِنَّكَ طالب في الجامعة. (B) إِنَّكُمْ طالب في الجامعة.
(C) إِنَّكَ طالب في الجامعة. (D) إِنَّا طالب في الجامعة.

٣- أنتنَّ ممرضاتٌ في المستشفى.

(A) إِنَّهُنَّ ممرضاتٌ في المستشفى. (B) إِنَّهُنَّ ممرضاتٍ في المستشفى.
(C) إِنَّكُمْ ممرضاتٍ في المستشفى. (D) إِنَّكُمْ ممرضاتٌ في المستشفى.

٤- أنتما طبيبانِ في المُستوصفِ.

(A) إِنَّهُمَا طبيبانِ في المُستوصفِ. (B) إِنَّكُما طبيبانِ في المُستوصفِ.
(C) إِنَّهُمَا طبيبتينِ في المُستوصفِ. (D) إِنَّكُما طبيبتينِ في المُستوصفِ.

٥- هم مهندسون في الشركة.

(A) إِنَّهُنَّ مهندسون في الشركة. (B) إِنَّهُنَّ مهندسين في الشركة.
(C) إِنَّكُمْ مهندسون في الشركة. (D) إِنَّهُنَّ مهندسون في الشركة.

E- Aşağıdaki boşluklara gelebilecek olan cinsini nefy eden لا nın ismini seçiniz.

١- لا في الدَّارِ.

(A) طالِبَةٌ (B) طَالِبَةٌ (C) طالِبَةٌ (D) طالِبَةٌ

٢- لا بَاقِيَةٌ.

(A) فَاكِهَةٌ (B) فَاكِهَةٌ (C) فَاكِهَةٌ (D) فَاكِهَةٌ

٣- لا في الطريقِ.

(A) سَيَّارَةٌ (B) وَلَدٌ (C) العاملةُ (D) رِجَالًا

٤- لا مُتَأَخِّرَانِ.

(A) طَالِبَانِ (B) طَالِبَيْنِ (C) طَالِبٌ (D) الطَالِبَيْنِ

٥- لاَ بَيْنَنَا.

(A) الفاشِلَ (B) فاشِلًا (C) فاشِلُونَ (D) فاشِلِينَ

F- Aşağıdaki boşluklara gelebilecek olan cinsini nefy eden لا nın haberini seçiniz.

١- لا فاعلاً للخير

(A) نادماً (B) نادمان (C) نادماً (D) نادماً

٢- لا أحد

(A) يقبلُ هذه الفكرة (B) يقبلان هذه الفكرة
(C) يقبلون هذه الفكرة (D) قَبِلُوا هذه الفكرة

٣- لا مُدِيرِينَ و لا مُوظَّفِينَ.....

- (A) موجودِينَ في أماكنهما. (B) موجود في أماكن.
(C) موجودِينَ في أماكنهم. (D) موجودُونَ في أماكنهم.

٤- لا مسافر.....

- (A) غادرَ الطائرة. (B) غادروا الطائرة.
(C) غادرتُ الطائرة. (D) غادرنا الطائرة.

٥- لا ساعياً في الخير.....

- (A) مَلُومَةٌ. (B) المَلُومَةُ.
(C) مَلُومٌ. (D) المَلُومُ.

G- Aşağıdaki sorularda cinsini nefy eden لا nın ismini parantez içinde verilenlere göre seçiniz.

١- لا نادمةً. (مُضَاف)

- (A) مسلمين. (B) صانعاً المعروف.
(C) مسلمة. (D) صانعة معروف.

٢- لا بلا نار. (مُفْرَد)

- (A) دخاناً. (B) بائع قهوة
(C) دخان. (D) بائعاً القهوة

٣- لا في الكلية الآن. (مُفْرَد)

- (A) طالب علم. (B) مُدَرِّسات.
(C) طالباً العلم. (D) أستاذة.

٤- لا يُفْلِحُ. (شَبِيهٌ بِالْمُضَافِ)

- (A) مُفْتَرِيًّا عَلَى النَّبِيِّ. (B) مُفْتَرِيَانِ عَلَى النَّبِيِّ.
(C) الْمُفْتَرِي. (D) مُفْتَرَيْنِ.

٥- لا فَاشِلٌ. (شَبِيهٌ بِالْمُضَافِ)

- (A) مُجْتَهِدًا فِي دُرُوسِهِ. (B) مُجْتَهِدٌ فِي دُرُوسِهِ.
(C) يَجْتَهِدُ دُرُوسَهُ. (D) مُجْتَهِدٌ

H- Aşağıdaki cümlelerin başına cinsini nefy eden لا getirerek doğru olan şıkkı bulunuz.

١- في السَّمَاءِ سَحَابٌ.

- (A) لا سَحَابٌ فِي السَّمَاءِ. (B) لا سَحَابَ فِي السَّمَاءِ.
(C) لا فِي السَّمَاءِ سَحَابٌ. (D) لا سَحَابًا فِي السَّمَاءِ.

٢- في النَّهْرِ سَمَكٌ.

- (A) لا فِي النَّهْرِ سَمَكٌ. (B) لا سَمَكٌ فِي النَّهْرِ.
(C) فِي النَّهْرِ لا سَمَكًا. (D) لا سَمَكٌ فِي النَّهْرِ.

٣- رَاحَةٌ فِي الدُّنْيَا.

- (A) لا رَاحَةٌ فِي الدُّنْيَا. (B) لا رَاحَةً فِي الدُّنْيَا.
(C) لا رَاحَةً فِي الدُّنْيَا. (D) لا الرَّاحَةَ فِي الدُّنْيَا.

٤- هناك كسلاطين الطلاب.

- (A) لا كسلان بين الطلاب.
(B) لا كسلاناً بين الطلاب.
(C) لا كسلان بين الطلاب.
(D) لا كسلان بين الطلاب.

٥- الأَطعمةُ على المائدة.

- (A) لا أَطعمةُ على المائدة.
(B) لا أَطعمةُ على المائدة.
(C) لا أَطعمًا على المائدة.
(D) لا الأَطعمةُ على المائدة.

CEVAP ANAHTARI					
<u>A</u>	<u>B</u>	<u>C</u>	<u>D</u>	<u>E</u>	<u>F</u>
1- A	1- A	1- B	1- C	1- B	1- D
2- D	2- D	2- B	2- C	2- D	2- A
3- C	3- A	3- A	3- D	3- A	3- D
4- D	4- D	4- D	4- B	4- B	4- A
5- C	5- A	5- C	5- D	5- B	5- C
<u>G</u>	<u>H</u>				
1- D	1- B				
2- C	2- D				
3- D	3- C				
4- A	4- D				
5- A	5- A				

2. ÜNİTE KÂNE ve GRUBU

Doç. Dr. Ferruh KAHRAMAN

نَبِيَّنَا مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ Peygamberimiz Muhammed (sas)

صَالِحٌ : مَاذَا تَعْرِفُ عَنْ نَبِيَّنَا مُحَمَّدٍ

Salih: Peygamberimiz Muhammed (sas) hakkında ne biliyorsun? Gününü nasıl geçirirdi, yemeğini nasıl yedi, çocuklara karşı nasıl davranırdı?

مُحَمَّدٌ : كَانَ النَّبِيُّ قُدْوَةً حَسَنَةً

لِلْمُسْلِمِينَ. يَزُورُ الْمَرِيضَ وَيُمَدُّ يَدَ الْعَوْنِ

Muhammed: Peygamberimiz (sas) Müslümanlara iyi bir modeldi. Hastayı ziyaret eder, tüm muhtaçlara yardım eli uzatırdı. Çocukları çok sever, erken kalkar, insanlara namaz kıldırır, elbiseleri temiz, faydalı yiyecekleri sağ eliyle, besmeleyle ve az olarak yedi.

مُفِيدًا لِلصَّحَّةِ وَبَيِّدَ الْيُمْنِ، وَيَقُولُ بِسْمِ اللَّهِ وَكَانَ النَّبِيُّ قَلِيلَ الْأَكْلِ.

صَالِحٌ : بَارَكَ اللَّهُ فِيكَ. جَزَاكَ اللَّهُ خَيْرًا. Salih: Barekallah, çok güzel.

AÇIKLAMALAR

كَانَ ve GRUBU

كَانَ ve Grubu şunlardır:

كَانَ، صَارَ، أَصْبَحَ، أَضْحَى، ظَلَّ، أَمْسَى، بَاتَ، مَا زَالَ، مَا بَرَحَ، مَا انْفَكَّ، مَا
فَتَى، مَا دَامَ، لَيْسَ

Bu fiillere “nâkıs fiiller” [الأفعال الناقصة] de denir. İsimleri ile birlikte tam bir anlam ifade etmeyip, bir habere ihtiyaç duyduklarından bu isimle adlandırılmaktadırlar. Bu fiiller isim cümlesinin başına gelerek, mübtedayı kendilerine isim yapıp onu **merfû** bırakır, haberi de kendilerine haber yaparak onu **nasbederler**.

Örnek:

كَانَ الْمُؤَظَّفُ مُتَعَبًا. Görevli yorgun**du**.

Cümlesinde الْمُؤَظَّفُ lafzı كَانَ'nin **ismi** olup merfû iken, مُتَعَبًا kelimesi de كَانَ'nin **haberidir** ve **mansûbdur**. Yukarıdaki örnekleri de dikkatlice inceleyecek olursak, aynı şeyi orada da görürüz.

1- Haberlerinin Çeşitleri:

Bu fiiller için haberlerinin çeşitleri ile isimlerine uyumları bakımından إِنَّ ve benzerleri için söylenen kurallar geçerlidir.

Aşağıdaki tabloyu inceleyiniz.

1- Müfred haber	<u>مُمْطِرًا</u> .	<u>كَانَ الْجَوُّ</u>
	كان nin haberi	كان nin ismi
2- Cümle haber a) İsim cümlesi haber	<u>فَائِدَتُهُ كَبِيرَةٌ لِلْمُجْتَمَعِ</u> .	<u>أَصْبَحَ الْعِلْمُ</u>
	أصبح nin haberi	أصبح nin ismi
b) Fiil cümlesi haber	<u>تُحَلَّقُ فِي الْجَوِّ</u> .	<u>أَصْبَحَتِ الْحَمَامَاتُ</u>
	أصبح nin haberi	أصبح nin ismi
3- Şibih cümle haber a) Harf-i cer ve mecrûru	<u>فِي الْحَقْلِ</u> .	<u>ظَلَّ الْفَلَّاحُ</u>
	ظلّ nin haberi	ظلّ nin ismi
b) Zarf	<u>بَيْنَ السَّحَابِ</u> .	<u>لَا يَزَالُ الْقَمَرُ</u>
	لا يزال nin haberi	لا يزال nin ismi

2- Mana Bakımından Kısımları:

كَانَ ve benzerleri, ifade ettikleri anlam bakımından dört kısma ayrılır:

a) Birinci Grup: باتَ ، أَمْسَى ، ظَلَّ ، أَضْحَى ، أَصْبَحَ ، صَارَ ، كَانِ nin ortak manaları “**oldu**” demektir. Ancak

كَانَ : Haberinin ifade ettiği mananın geçmişte gerçekleştiğini anlatır. -idi ve -dır anlamlarına gelir. Örnek:

كانَ الجوُّ صَحْوًا. Hava açık **idi**.

كانَ اللهُ غَفُورًا رَحِيمًا. Allah Ğafur'**dur** Rahim'**dir**.

صَارَ : Bir halden bir hale dönüşmeyi ifade eder. Örnek:

صارَ البردُ قارسًا. Soğuk sert **oldu**.

أَصْبَحَ : Haberinin ifade ettiği mananın sabahleyin gerçekleştiğini de anlatır.

Örnek:

أَصْبَحَتِ الشَّمْسُ مُشْرِقَةً. Güneş **sabah doğdu**.

أَضْحَى : Haberinin ifade ettiği mananın kuşluk vakti gerçekleştiğini anlatır.

Örnek:

أَضْحَتِ الْعَمَائِمُ كَثِيفَةً. **Kuşluk vakti** bulutlar çoğaldı.

أَمْسَى : Haberinin ifade ettiği mananın akşam vakti gerçekleştiğini anlatır.

Örnek:

أَمْسَى الْمَطَرُ مِنْهُمْ. **Akşam vakti** yağmur sağanak **oldu**.

بَاتَ : Haberinin ifade ettiği mananın gece boyu gerçekleştiğini anlatır.

Örnek:

بَاتَ الْمَرِيضُ مُتَأَلِّمًا. Hasta acı çekerek **geceledi**.

ظَلَّ : Gün boyu devamlılık ifade eder.

Örnek:

ظَلَّ الْمَطَرُ غَزِيرًا. Yağmur **gün boyu** sağanak yağdı.

b) İkinci Grup : ما فَتَى ، ما انْفَكَ ، ما بَرَحَ ، ما زال haberin bildirdiği işin **hâlâ devam etmekte olduğunu** ifade eder.

Örnek:

ما زال عَلِيٌّ طَالِبًا فِي كُليَّةِ الطَّبِّ. Ali, **hâlâ** tıp fakültesinde öğrencidir.

c) **Üçüncü Grup** : ما دام...dıkça,dığı sürece gibi manaları ifade eder. Örnek:

يَحْتَرِمُكَ النَّاسُ مَا دُمْتَ مُخْلِصًا. Samimi **olduğun sürece**, insanlar sana saygı gösterir.

d) **Dördüncü Grup** : لَيْسَ "...değildir" anlamına gelir. Örnek:

لَيْسَ الْمُجِدُّ نَادِمًا. Gayretli kimse pişman **değildir**.

DİL BİLGİSİ: Leyse ve İsim Cümlesinin Olumsuzu

: لَيْسَ "...değildir" anlamına gelir. Leyse'nin sadece mazi çekimi vardır ve bütün zamirlere göre çekimlenir. Örnek:

لَيْسَ الْمُجِدُّ نَادِمًا. Gayretli kimse pişman **değildir**.

DİL BİLGİSİ: Mukarebe, Recâ ve Şuru‘Fiilleri

MUKÂRABE, RECÂ ve ŞURÛ‘ FİİLLERİ

Bu fiiller كَانَ gibi amel eder. İsim cümlesinin başına gelir ve mübtedayı kendisine isim yaparak onu **merfu**’olarak bırakır, haberi ise kendisine haber yaparak onu **nasbeder**. Ancak bu fiillerin haberleri daima **muzârî fiille** başlar. Özel anlamları olan bu fiiller üçe ayrılır.

1-Mukârabe (Yaklaşma) Fiilleri: Bunlar; أَوشَكَ، كَرَبَ، كَادَ fiilleridir. Bu

fiiller haberde bildirilenin **yaklaştığını-yaklaşmak üzere** olduğunu ifade eder. Bunun için mukârabe/yaklaşma fiilleri denir. Bu fiiller dilimize -e yazdı, az kalsın...,...neredeyse..., -mek üzereydi şeklinde tercüme edilir.

Örnek:

Neredeyse أَوْشَكَ رُؤَسَاءُ الدُّوَلِ أَنْ يَتَّحِدُوا. devlet başkanları birleşiyorlar.

2-Recâ (Umma) Fiilleri: Bunlar; اَحْلَوْقَ، حَرَى، عَسَى fiilleridir. Bu fiiller haberde bildirilenin **gerçekleşmesinin beklenildiği veya ümit edildiğini** anlatır. Bunun için recâ yani umma-ümit-beklenti fiilleri olarak adlandırılır. Bu fiiller umulur ki, belki, beklenir ki şeklinde tercüme edilir.

Örnek:

Umulur ki عَسَى الْمُذْنِبُ أَنْ يَتُوبَ إِلَى اللَّهِ. günahkâr Allah'a (c.c.) tevbe eder.

3-Şurû' (Başlama) Fiilleri: Bunlar; بَدَأَ، شَرَعَ، أَخَذَ، هَبَّ، طَفِقَ، جَعَلَ، fiilleridir. Bu fiiller haberde bildirilenin **başladığını** anlatır. Bunun için şurû' yani başlama fiilleri olarak adlandırılır. Bu fiiller –meğ başlandı, bazen de devam etti, sürdü manalarına gelir.

Örnek:

بَدَأَ الشَّرْطِيُّ يَكْتُبُ التَّفْرِيرَ. Polis raporu yazmaya **başladı**.

Not: Bu fiillerin haberlerinin fiil cümlesi olup muzârî fiille başladığını daha önce belirtmiştik. Ancak bu fiiller haberlerinin başına [أَنْ] alıp almamalarına göre şöyle tasnif yapılabilir:

1-Mukârame (Yaklaşma) Fiilleri: Bu fiillerin haberlerinin başına [أَنْ] gelmesi **câizdir**. Örnek:

Neredeyse أَوْشَكَتِ السَّيَّارَةُ أَنْ تَصْدِمَ الْوَلَدَ. araba çocuğa çarpıyordu.

2-Recâ (Umma) Fiilleri: Bu fiillerin haberlerinin başına **genellikle** [أَنْ] gelir. Örnek:

Umulur ki عَسَى اللَّهُ أَنْ يَرْحَمَكُمْ. Allah (c.c.) size merhamet eder.

3-Şurû' (Başlama) Fiilleri: Bu fiillerin haberlerinin başına kesinlikle [أَنْ] **gelmez**. Örnek:

أَخَذَ عُمَرُ يَكْتُبُ رِسَالَةً. Ömer bir mektup yazmaya **başladı**.

DİL BİLGİSİ: Geniş Zamanın/Şimdiki zamanın Hikayesi

Geniş Zamanın/Şimdiki zamanın Hikayesi Haberi müzari olan bir isim cümlesinin başına **كَانَ** gelirse geniş zaman veya şimdiki zamanın hikayesi olur.

Muzâri Fiilin **كَانَ** ile Çekimi

الْمُفْرَدُ	الْمُثَنَّى	الْجَمْعُ	
كَانَ يَكْتُبُ	كَانَا يَكْتُبَانِ	كَانُوا يَكْتُبُونَ	الْغَائِبُ / gaib
كَانَتْ تَكْتُبُ	كَانَتَا تَكْتُبَانِ	كَانْنَ يَكْتُبْنَ	الْغَائِبَةُ / gaibe
كُنْتُ تَكْتُبُ	كُنْتُمَا تَكْتُبَانِ	كُنْتُمْ تَكْتُبُونَ	الْمُخَاطَبُ / muhatab
كُنْتِ تَكْتُبِينَ	كُنْتُمَا تَكْتُبَانِ	كُنْتُنَّ تَكْتُبْنَ	الْمُخَاطَبَةُ / muhataba
كُنْتُ أَكْتُبُ	كُنَّا نَكْتُبُ	كُنَّا نَكْتُبُ	mütekellim الْمُتَكَلِّمُ /

ALİŞTIRMALAR

1. Aşağıdakilerden hangisi كَانْ 'nin ismi olabilir.

A) الْجُنْدِيُّ

B) حُبْرًا

C) بَارِدًا

D) حَارِسًا

E) كَثِيرَةً

2. Aşağıdakilerden hangisi كَانْ 'nin ismi olamaz.

A) الدَّقِيقُ

B) مُتَعَبًا

C) الْهَوَاءُ

D) الْجَوُّ

E) السُّحُبُ

3. Aşağıdakilerden hangisi كَانْ 'nin haberi olabilir.

A) السَّائِقَانِ

B) الْكَلْبَانِ

C) مُسْرِعَيْنِ

D) الْبُنْتَانِ

E) الضَّيْفَانِ

4. Aşağıdakilerden hangisi كَانْ 'nin haberi olamaz.

A) حَزِينًا

B) فَرِحًا

C) قَدِيمَةً

D) الصَّدِيقَانِ

E) مُجْتَهِدَةً

5. Aşağıdakilerden hangisi كَانَ için yapı bakımından söylenebilir.

- A) Misal
- B) Ecvef
- C) Nâkıs
- D) Leffîf
- E) Mehmûz

6. Aşağıdakilerden hangisi كَانَ için söylenebilir.

- A) Tam bir fiildir.
- B) Kânenin haberi daima merfudur.
- C) Kânenin ismi daima merfudur.
- D) Kânenin ismi daima mensubtur.
- E) Mehmûz fiildir.

7. لَيْسَ الْمُهَنْدِسُونَ قَادِمُونَ. cümlesinin (لَيْسَ) ile kullanımı aşağıdaki şıklardan hangisinde doğru olarak verilmiştir.

- A) لَيْسَ الْمُهَنْدِسُونَ قَادِمِينَ.
- B) لَيْسَ الْمُهَنْدِسُونَ قَادِمُونَ.
- C) لَيْسَ الْمُهَنْدِسِينَ قَادِمِينَ.
- D) لَيْسَ الْمُهَنْدِسِينَ قَادِمُونَ.
- E) لَيْسَ الْمُهَنْدِسُ قَادِمِينَ.

8. “Üniversitede çalışman mümkündür.” Cümlesinin Arapça karşılığı hangi seçenekte doğru olarak verilmiştir.

- A) مِنَ الْمُتَمَكِّنِ أَنْ يَعْمَلَ فِي الْجَامِعَةِ.
- B) مِنَ الْمُتَمَكِّنِ أَنْ نَعْمَلَ فِي الْجَامِعَةِ.
- C) مِنَ الْمُتَمَكِّنِ أَنْ أَعْمَلَ فِي الْجَامِعَةِ.
- D) مِنَ الْمُتَمَكِّنِ أَنْ يَعْمَلَ فِي الْجَامِعِ.
- E) مِنَ الْمُتَمَكِّنِ أَنْ تَعْمَلَ فِي الْجَامِعَةِ.

9. “Ömer b. Hattab Medine sokaklarında geziyordu.” cümlesinin Arapça karşılığı hangi seçenekte doğru olarak verilmiştir.

- (A) كان بنُ الحَطَّابِ يَسِيرُ في شَوَارِعِ المَدِينَةِ.
(B) عُمَرُ بنُ الحَطَّابِ يَسِيرُ في شَوَارِعِ المَدِينَةِ.
(C) كان عُمَرُ بنُ يَسِيرُ في شَوَارِعِ المَدِينَةِ.
(D) كان عُمَرُ يَسِيرُ في شَوَارِعِ المَدِينَةِ.
(E) كان عُمَرُ بنُ الحَطَّابِ يَسِيرُ في شَوَارِعِ المَدِينَةِ.

10. Aşağıdaki cümlelerin başına gün boyu devamlılık ifade eden fiilin getirildiği doğru şıkkı seçiniz.

العَصَافِيرُ رَاجِعَةٌ إِلَى أَعْشَاشِهَا.

- (A) ظَلَّتِ العَصَافِيرُ رَاجِعَةً إِلَى أَعْشَاشِهَا.
(B) بَاتَتِ العَصَافِيرُ رَاجِعَةً إِلَى أَعْشَاشِهَا.
(C) كَانَتِ العَصَافِيرُ رَاجِعَةً إِلَى أَعْشَاشِهَا.
(D) بَاتَتِ العَصَافِيرُ رَاجِعَةً إِلَى أَعْشَاشِهَا.
(E) كَانَ العَصَافِيرُ رَاجِعَةً إِلَى أَعْشَاشِهَا.

11. Aşağıdaki cümlelerin başına tahavvül/dönüşüm ifade eden fiilin getirildiği doğru şıkkı seçiniz.

الدَّقِيقُ حُبْرٌ.

- (A) بَاتَ الدَّقِيقُ حُبْرًا.
(B) أَصْبَحَ الدَّقِيقُ حُبْرًا.
(C) لَيْسَ الدَّقِيقُ حُبْرًا.
(D) صَارَ الدَّقِيقُ حُبْرًا.
(E) كَانَ الدَّقِيقُ حُبْرًا.

12. Aşağıdaki cümlelerin başına gece boyu devamlılık ifade eden fiilin getirildiği doğru şıkkı seçiniz.

الْحَيَوَانَاتُ مُتَفَرِّقَةٌ عَلَى الْجَبَلِ.

(A) صَارَتِ الْحَيَوَانَاتُ مُتَفَرِّقَةً عَلَى الْجَبَلِ.

(B) لَيْسَ الْحَيَوَانَاتُ مُتَفَرِّقَةً عَلَى الْجَبَلِ.

(C) أَصْبَحَتِ الْحَيَوَانَاتُ مُتَفَرِّقَةً عَلَى الْجَبَلِ.

(D) بَاتَتِ الْحَيَوَانَاتُ مُتَفَرِّقَةً عَلَى الْجَبَلِ.

(E) أَضْحَتِ الْحَيَوَانَاتُ مُتَفَرِّقَةً عَلَى الْجَبَلِ.

13. Aşağıdaki cümlelerin başına olumsuzluk ifade eden fiilin getirildiği doğru şıkkı seçiniz.

السُّحُبُ كَثِيفَةٌ.

(A) كَانَتِ السُّحُبُ كَثِيفَةً.

(B) أَصْبَحَ السُّحُبُ كَثِيفَةً.

(C) بَاتَتِ السُّحُبُ كَثِيفَةً.

(D) أَمْسَتِ السُّحُبُ كَثِيفَةً.

(E) لَيْسَتِ السُّحُبُ كَثِيفَةً.

14. Aşağıdaki cümlelerin başına olumsuzluk ifade eden fiilin getirildiği doğru şıkkı seçiniz.

الطَّالِبَانِ كَسُولَانِ.

(A) بَاتَ الطَّالِبَانِ كَسُولَيْنِ.

(B) لَيْسَ الطَّالِبَانِ كَسُولَيْنِ.

(C) كَانَ الطَّالِبَانِ كَسُولَيْنِ.

(D) أَمْسَتِ الطَّالِبَانِ كَسُولَيْنِ.

(E) أَمْسَى الطَّالِبَانِ كَسُولَيْنِ.

15. Aşağıdaki boşluğa كَانْ ve benzerlerinden gelebilecek doğru şıkkı seçiniz

..... الْجَوُّ مُنْعِشًا.

(B) كانا

(A) كان

(D) كانت

(C) كانتا

(E) كانوا

16. Aşağıdaki boşluğa كَانْ ve benzerlerinden gelebilecek doğru şıkkı seçiniz

..... المهندساتُ حاضراتٍ.

(B) ليس

(A) ليسا

(D) لسن

(C) ليسوا

(E) ليست

17. Aşağıdaki boşluğa كَانْ ve benzerlerinden gelebilecek doğru şıkkı seçiniz

..... أبوك في المصنع.

(B) ليست

(A) ظلت

(D) بات

(C) ظلوا

(E) ليت

18. Aşağıdaki boşluğa كَانْ ve benzerlerinden gelebilecek doğru şıkkı seçiniz

..... الأبُ رحيماً على أولاده.

(B) كانت

(A) ظلت

(D) بات

(C) كان

(E) لعل

19. Aşağıdaki boşluğa كَانَ ve benzerlerinden gelebilecek doğru şıkkı seçiniz

..... أسئلة الامتحان سهلة.

(B) كانت

(A) لَكِنَّ

(D) بات

(C) كان

(E) لَعَلَّ

20. Aşağıdaki sorularda mukârabeye fiili içeren şıkkı seçiniz.

(A) شَرَعَ الرَّجُلُ يَعْمَلُ.

(B) حَرَى الْعَمَامُ أَنْ يَنْقَشَعَ.

(C) كَرَبَ الشِّتَاءُ أَنْ يَنْقُضِي.

(D) عَسَى الصَّائِدُ أَنْ يُصِيبَ.

(E) أَخَذَ الثَّوْبُ يَبْلَى.

21. Aşağıdaki sorularda mukârabeye fiili içeren şıkkı seçiniz.

(A) صَارَتِ الْحَيَوَانُ مَتَفَرِّقَةً عَلَى الْجَبَلِ.

(B) لَيْسَ الْحَيَوَانُ مَتَفَرِّقَةً عَلَى الْجَبَلِ.

(C) اخْلَوْلَقَ الْمُذْنِبُ أَنْ يَتُوبَ.

(D) كَادَتِ الشَّمْسُ تَغِيبُ.

(E) أَضَحَّتِ الْحَيَوَانُ مَتَفَرِّقَةً عَلَى الْجَبَلِ.

22. Aşağıdaki boşluklara gelebilecek olan şurû' filini seçiniz.

.....الْمَدِينَةُ تَزْدَهَرُ.

(A) شَرَعَتْ (B) حَرَى

(C) كَادَتْ (D) كَرَبَ

(E) اِخْلُوقَ

23. Aşağıdaki boşluklara gelebilecek olan şurû' filini seçiniz.

.....الشَّمْسُ تُشْرِقُ.

(A) أَوْشَكَ (B) كَانَتْ

(C) كَادَتْ (D) أَخَذَتْ

(E) عَسَى

24. Aşağıdaki boşluklara gelebilecek olan recâ filini seçiniz.

.....مَحْمُودٌ أَنْ يَدْعُوَ النَّاسَ إِلَى الْخَيْرِ.

(A) عَسَى (B) هَبَّ

(C) كَادَتْ (D) أَوْشَكَ

(E) شَرَعَ

25. Aşağıdaki boşluklara gelebilecek olan recâ filini seçiniz.

.....الْفَتَيَانُ يَجْتَهِدُونَ.

(A) أَخَذَتْ (B) حَرَى

(C) كَادَتْ (D) كَرَبَ

(E) كَادَ

CEVAP ANAHTARI

1- A	6- C	11- D	16- E	21- D
2- B	7- A	12- D	17- D	22- A
3- C	8- E	13- E	18- C	23- D
4- D	9- E	14- B	19- B	24- B
5- B	10- A	15- A	20- C	25- B

3. ÜNİTE

HÂL / SÂHİBU'L-HÂL ve HÂL ÇEŞİTLERİ

Öğr. Gör. Dr. Nurullah ŞENTÜRK

رَجَعَ الْقَائِدُ ظَافِرًا.	عَادَ الْجَيْشُ مُنْتَصِرًا.
رَجَعَ الْقَوَادُّ ظَافِرِينَ.	بَعَثَ الصُّوفَ مُحْلُوجًا.
خَرَجَ أَبُوكَ وَقَدْ جَاءَ الضَّيْفُ.	عَجِبْتُ مِنَ الطَّائِرَةِ سَرِيعَةً.
لَا تَأْكُلِي الطَّعَامَ وَهُوَ حَارٌّ.	إِنَّكَ الْأُسْتَاذُ مُتَفَكِّرًا.
رَأَيْتُ الْبَدْرَ بَيْنَ السَّحَابِ.	تُتَنَاولُ الْفَوَاكِهُ نَاضِجَةً.
رَأَيْتُ الطُّيُورَ فِي الْحَدِيقَةِ.	سِرْتُ اللَّيْلِ مُنِيرًا.

AÇIKLAMALAR

A) HÂL ve SÂHİBU'L-HÂL

Hâl: Cümlede kendisinden öncegelen marife ismin durumunu açıklayan nekira ve mansûb bir isimdir. Genellikle fiil “nasıl oluştu/meydana geldi?” sorusunun cevabını verir. Örnek:

جَاءَ الطِّفْلُ بَاكِيًا. Mazlum **ağlayarak** geldi.

Yukarıdaki cümle dikkatlice incelendiğinde “جاء” kelimesi fiil, “الطِّفْلُ” çocuk” kelimesi ise faildir. Bu cümle bu haliyle bize sadece çocuğun geldiğini bildirmektedir. Gelme eyleminin nasıl gerçekleştiğini arkadan gelen “بَاكِيًا” ağlar halde/ağlayarak” kelimesi açıklamaktadır. O halde bu kelime cümlede hal olmaktadır.

Sâhibu'l-hâl: Cümlede hâl tarafından durumu açılan kelimedir. “Sâhibu'l-hâl/Hâl sahibi” daima marife olarak gelir¹. Sâhibu'l-hâl cümlede fâil, nâibu'l-fâil, mefûlün bih, mefûlün fih, haber, mübtedâ gibi cümlenin öğelerinden her hangi biri olabilir. Örnek:

جَرَى النَّهْرُ **صَافِيًا**. Nehir **berrak olarak** aktı.

لَا تَشْرَبِ **العَصِيرَ بَارِدًا**. Meyve suyunu **soğuk olarak** içme.

أَنْتَ **العَالِمُ خَيْرًا**. Sen **uzman olarak** bilginsin.

هِيَ **مُجْتَهِدَةٌ أُخْتِي**. O **çalışkan halde**, kız kardeşimdir.

Hâl, sâhibu'l-hâlesayı (tekil, ikil, çoğul) bakımından ve (eril-dişil)müzekkerlik-müenneslik bakımından uyar.

Örnek:

رَجَعَ **المُعَلِّمُ سَعِيدًا** إِلَى بِلَادِهِ. Öğretmen memleketine **mutlu halde** döndü.

رَجَعَ **المُعَلِّمَانِ سَعِيدَيْنِ** إِلَى بِلَادِهِمَا. İki öğretmen memleketine **mutlu halde** döndüler.

رَجَعَتِ **المُعَلِّمَاتُ سَعِيدَاتٍ** إِلَى بِلَادِهِنَّ. Bayan öğretmenler memleketlerine **mutlu halde** döndüler.

B) HÂL ÇEŞİTLERİ

Hâl, Müfred (tekil), cümle ve şibih cümle (cümlemsi) olmak üzere üç çeşittir.

1-Müfred Hâl: Cümle veya şibih cümle olmayan, yani tek bir kelimedен meydana gelen hâldir. Müfred hâl, sâhibu'l-hâlesayı (müfred/tekil, tesniye/ikil, cemi/çoğul) olma bakımından ve ayrıca müzekkerlik-müenneslik (eril-dişil) bakımından uyar.

Örnek:

¹ Fakat hâl, sâhibinden önce gelirse veya sâhibu'l-hâl, mevsûf ya da muzâf olursa sâhibu'l-hâl nekira olabilir.

حَضَرَ الْوَلَدُ سَرِيعًا. Çocuk **çabucak** geldi.

حَضَرَتِ الْبِنْتُ سَرِيعَةً. Kız çocuğu **çabucak** geldi.

حَضَرَتِ الْبَنَاتُ سَرِيعَاتٍ. Kız çocukları **çabucak** geldiler.

2-Cümle Hâl:İsim cümlesi ve fiil cümlesi hal olmak üzere iki kısımdır.

a) İsim Cümlesi; hâl isim cümlesi olduğunda, sâhibu'l-hâle ya adına **الواو**

[الحالية] “vâv-ı haliyye/hâl vâvı”denilen bir **vav** harfi veya **vav** harfi ile beraber **bir zamir ile** de bağlanır. Örnek:

طَلَعْتُ عَلَى الْكُتُبِ وَالنَّاسُ نَائِمُونَ. İnsanlar **uyurken** ben kitap okudum.

رَجَعَ الْعَامِلُ إِلَى بَيْتِهِ وَهُوَ مَهْمُومٌ. İşçi evine **kederli olarak** döndü.

حَضَرَتِ الْبِنْتُ وَرَجُلُهَا مَجْرُوحَةً. Kız **ayağı yaralı olarak** geldi.

b) Fiil Cümlesi; hâl olan cümle, fiil cümlesi olduğunda bu cümledeki fiil, mâzî veya muzâî fiil olabilir.Fiili müsbet-mâzî (olumlu mâzî) olan hâl cümlesi **vav** [و] ve **kad** [قَدْ] la beraber gelir. Örnek:

خَرَجَ أَبُوكَ وَقَدْ جَاءَ الضَّيْفُ Misafir geldiği **hâlde** baban çıktı

Fiili olumsuz mâzî olan hâl cümlesinin başında **vav** [و] gelip-gelmemesi **câizdir**. Örnek:

خَرَجَ عَلَيَّ وَمَا رَكَضَ. Ali **koşmadan** çıktı.

خَرَجَ عَلَيَّ مَا رَكَضَ. Ali **koşmadan** çıktı.

Fiili olumlu muzârî olan hâl cümlesi, başında her hangi bir takıya ihtiyaç duymaz.

Örnek:

حَضَرَ الطَّالِبُ الدَّرْسَ يَضْحَكُ. Öğrenci **gülerek** derse geldi

Fiili olumsuz muzârî olan hâl cümlesinin başınava [و] gelip-gelmemesi

câizdir.

Örnek:

قَطَفَتِ الْبَنَاتُ الْوُرُودَ وَلَمْ تَتَفَتَّحْ. Kızlar gülleri **açmadan** kopardılar.

قَطَفَتِ الْبَنَاتُ الْوُرُودَ لَمْ تَتَفَتَّحْ. Kızlar gülleri **açmadan** kopardılar.

3-Şibih Cümle Hâl: Harf-i cer ve mecrûrundan veya zarftan meydana gelir.

a) Harf-i cerli olan hâl, örnek:

شَاهَدْتُ الْبُلْبُلَ فِي الْقَفَصِ الذَّهَبِ. Bülbülü **altın kafesdeyken** gördüm.

Yukarıdaki örnek cümlede [فِي الْقَفَصِ الذَّهَبِ] câr-mecrûru şibih cümle olan hâldir.

b) Zarf olan hâl, örnek:

رَأَيْتُ الْعَصَافِيرَ فَوْقَ الْأَشْجَارِ. Serçeleri ağaçların **üzerindeyken** gördüm.

Yukarıdaki örnek cümlede [فَوْقَ] şibih cümle, mekan zarfı olan bir hâldir.

ALİŞTIRMALAR

1- Aşağıdaki cümlelerde yer alan **hâli** ve **sâhibu'l-hâli** örnekte olduğu gibi gösteriniz.

الجُمْلَةُ	الحَالُ	صَاحِبُهَا
المثال: بَدَأَ السَّحَرَةُ سِحْرَهُمْ مُسْتَبْشِرِينَ.	مُسْتَبْشِرِينَ	السَّحَرَةُ
١ - أَفْطَرَ الصَّائِمُونَ فَرَحِينَ.		
٢ - عَادَتِ الزَّائِرَتَانِ مَسْرُورَتَيْنِ.		
٣ - أَنْشَدَتِ الْخَنَسَاءُ الشَّعْرَ حَزِينَةً.		
٤ - قَامَ يُوسُفُ بِتَأْوِيلِ الرُّؤْيَا مُوَفَّقًا.		

2- Aşağıdaki cümlelerde yer alan **hâli** tesniye yaparak cümleleri örnekte olduğu gibi tekrar yazınız.

المثال: قَطَفْتُ زَهْرَةَ الْوُرُودِ مُتَفَتِّحَةً.	: قَطَفْتُ زَهْرَةَ الْوُرْدَتَيْنِ مُتَفَتِّحَتَيْنِ
١ - ظَهَرَ الْقَمَرُ سَاطِعًا.	:
٢ - بَاعَ التَّاجِرُ الشَّاةَ رَخِيصَةً.	:
٣ - افْتَرَسَ الْكَلْبُ الدَّجَاجَةَ جَائِعًا.	:
٤ - تَوَجَّهَ السَّائِقُ نَحْوَ الْمَدِينَةِ نَشِيطًا.	:
٥ - عَادَ الْعَدُوُّ خَاسِرًا.	:

3- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki boşlukları uygun bir hâl yazarak doldurunuz.

المثال: تَحَدَّثَ الْقَائِدُ إِلَى جُنُودِهِ غَاضِبًا.

- ١ - رَأَيْتُ النَّجُومَ..... فِي السَّمَاءِ.
- ٢ - أَكَلْتُ الْفَاكِهَةَ.....
- ٣ - عَادَتِ الْبَنَاتُ إِلَى الْمَنْزِلِ.....
- ٤ - سَافَرَ الْأُسْتَاذُ إِلَى الرِّيَاضِ.....
- ٥ - وَصَلَ الْعُمَالُ إِلَى الشَّرَكَةِ.....

4- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki boşlukları parantez içinde verilenlerden doğru olanı seçerek doldurunuz.

- المثال: خُلِقَ الْإِنْسَانُ ضَعِيفًا. (ضَعِيفٌ - ضَعِيفًا)
- ١ - عَادَ الطُّلَّابُ إِلَى بِلَادِهِمْ..... (فَرِحِينَ - فَرِحُونَ)
 - ٢ - تَحَدَّثَ الرَّئِيسُ..... أَمَامَ الْجُمْهُورِ. (مُبْتَسِمٌ - مُبْتَسِمًا)
 - ٣ - وَصَلَ طَالِبٌ..... إِلَى الْمَدْرَسَةِ. (مُسْرِعَانِ - مُسْرِعًا)
 - ٤ - رَجَعَ الْعِزَّةُ..... مِنَ الْمَعْرَكَةِ. (أَبْطَالًا - أَبْطَالٌ)
 - ٥ - جَلَسَتِ الطَّالِبَتَانِ..... إِلَى شَرْحِ الْمُعَلِّمِ. (مُسْتَمِعَتَانِ - مُسْتَمِعَتَيْنِ)

5- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki cümlelerde yer alan sıfatları hâle çeviriniz.

المثال: أَحَبُّ الْفَاكِهَةِ النَّاضِجَةِ. : أَحَبُّ الْفَاكِهَةِ نَاضِجَةٌ.

١- أَكَلْتُ السَّمَكَةَ الْمَشْوِيَّةَ. :

٢- أَحَبُّ الْبَيْتِ الْجَمِيلِ. :

٣- حَضَرَ الطَّالِبُ النَّشِيطُ الدَّرْسَ. :

٤- أَمْطَرَتِ السَّمَاءُ الْمَطَرَ الْغَزِيرَ. :

٥- شَرِبْتُ الْمَاءَ الْبَارِدَ. :

6- Aşağıdaki cümlelerde yer alan hâlleri örnekte olduğu gibi sıfata çeviriniz.

المثال: أَحَبُّ الْفَاكِهَةِ نَاضِجَةٌ. : أَحَبُّ الْفَاكِهَةِ النَّاضِجَةُ

١- ظَهَرَ الْقَمَرُ لَامِعًا فِي السَّمَاءِ. :

٢- أَبْصَرْتُ الْأَبَّ مُبْتَسِمًا لِأُسْرَتِهِ. :

٣- أَقْبَلَتِ السَّيَّارَتَانِ مُسْرِعَتَيْنِ. :

٤- أَقْبَلَ الْأَبُّ عَلَى أُسْرَتِهِ بَاكِيًا. :

٥- فَرَّ اللَّصُّ مُحْتَبِئًا مِنَ الشُّرْطِيِّ. :

7- Aşağıdaki soruları örnekte olduğu gibi hâl içeren cümleler ile cevaplandırınız.

المثال: كَيْفَ أَتَيْتَ إِلَى عَمَلِكَ ؟ : أَتَيْتُ إِلَى عَمَلِي مَاشِيًا.

۱- كَيْفَ أَقْبَلَ الضُّيُوفُ إِلَى الْحَفْلِ ؟ :

۲- كَيْفَ تُصَافِحِينَ ضَيْفَكَ ؟ :

۳- كَيْفَ وَدَّعْتَ أَبَوَيْكَ الْيَوْمَ ؟ :

۴- كَيْفَ شَاهَدَ الْفِيلْمَيْنِ ؟ :

۵- كَيْفَ عَادَ الْقَادَةُ مِنَ الْحَرْبِ ؟ :

8- Aşağıdaki kelimeleri hâl olacak şekilde cümle içinde kullanınız.

المثال: سَاجِدٌ ← : يَقِفُ الْمُؤْمِنُ سَاجِدًا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ.

۱- مُتَرَدِّدَانِ ← :

۲- نَشِيطَاتٌ ← :

۳- ضَاحِكَاتٌ ← :

۴- مُنْتَصِرٌ ← :

۵- مُتَّفَقَتَانِ ← :

9- Aşağıdaki cümlelerde yer alan hâl ve sâhibu'l-hâlleri örnekte olduğu gibi belirtiniz.

الْجُمْلَةُ	الْحَالُ	صَاحِبُ الْحَالِ
المِثَالُ: حَضَرَ الطُّلَابُ الصَّفَّ مَسْرُورِينَ.	مَسْرُورِينَ	الطُّلَابُ
١- يَنْصَحُ الْأَبُ أَوْلَادَهُ وَهُمْ مُسْتَعِدُّونَ لِمُعَادَرَةِ الْبَيْتِ.		
٢- رَجَعَتِ الْبَنَاتُ فَرِحَاتٍ.		
٣- رَأَيْتُ الرِّجَالَ بَيْنَ أَبْنَائِهِمْ.		
٤- عُدْتُ إِلَى بَيْتِكُمْ مُسْرِعِينَ.		
٥- نَامَتِ الْعَجُوزُ مُتَأَلِّمَةً.		

10- Aşağıdaki cümlelerde yer alan hâlin çeşidini örnekte olduğu gibi açıklayınız.

الْجُمْلَةُ	نَوْعُ الْخَبَرِ
المِثَالُ: تَحَدَّثَ الْمُعَلِّمُ مُبْتَسِمًا.	مُفْرَدٌ
١- حَضَرَ الْأَسَاتِذَةُ إِلَى الْكُلِّيَّةِ رَاكِبِينَ الْحَافِلَةَ	
٢- أُتِيتُ إِلَى الْمَلْعَبِ رَاكِبًا الْحِصَانَ.	
٣- جَاءَ عَلِيٌّ وَالشَّمْسُ طَالِعَةٌ.	

.....
٤- أَقْبَلَ مُحَمَّدٌ وَرَجُلُهُ مَجْرُوحَةً.

.....
٥- عَادَ عَلِيٌّ وَقَدْ رَكِبَ حِصَانَهُ

11- Aşağıdaki cümleleri parantez içindeki fiilleri kullanarak hâl ile tamamlayınız.

المِثَال: خَرَجَتِ الْمُدْرِسَةُ مِنَ الصَّفِّ بَاكِئَةً. (بكى)

١- دَخَلَ أَخِي إِلَى الْمَزْرَعَةِ..... (ابتسم)

٢- تَقَابَلَ الْفَرِيقَانِ فِي الْمَلْعَبِ. (لَعِبَ)

٣- نَظَرَ الْأَوْلَادُ إِلَى أُمِّهِمْ (سَرَّ)

٤- جَلَسَتِ الْبَنَاتُ.....التِّلْفِزِيُونِ. (شاهد)

12- Aşağıdaki cümleleri parantez içindekileri dikkate alarak tamamlayınız.

المِثَال: أَطْلَبَ الْعِلْمَ وَأَنْتَ شَابٌّ. (جُمْلَةٌ اسْمِيَّةٌ)

١- رَأَيْتُ الْمُعَلِّمَ..... (جُمْلَةٌ اسْمِيَّةٌ)

٢- جَنَيْتُ الْوَرْدَاتِ..... (شِبْهُ جُمْلَةٍ جَارٌّ وَمَجْرُورٌ)

٣- مَرَرْتُ بِالسَّيِّدَتَيْنِ (ظَرْفٌ)

٤- وَدَّعْنَا الْفَلَاحِينَ..... (جُمْلَةٌ اسْمِيَّةٌ)

٥- ضَرَبَ السُّجَنَاءُ السَّجَانَ..... (جُمْلَةٌ فِعْلِيَّةٌ)

13- Aşağıdaki boşlukları parantez içindeki kelimeleri kullanarak örnekte olduğu gibi doldurunuz.

- المِثَال: قَامَ الْمُسْلِمُ بِأَدَاءِ فَرِيضَةِ الْحَجِّ ثُمَّ عَادَ إِلَى وَطَنِهِ وَهُوَ مَسْرُورٌ. (المسلمة)
- قَامَتِ الْمُسْلِمَةُ بِأَدَاءِ فَرِيضَةِ الْحَجِّ ثُمَّ عَادَتْ إِلَى وَطَنِهَا وَهِيَ مَسْرُورَةٌ. (المسلمات)
- ١- (أَنْتُمْ)
- ٢- (الْمُسْلِمُونَ)
- ٣- (الْمُسْلِمَتَانِ)
- ٤- (أَنْتِ)

14- Aşağıdaki cümlelerde yer alan fiil cümlesi hâlleri müfrede çevirerek örnekte olduğu gibi yazınız.

- المِثَال: رَأَيْتُ الْمُدَرِّسَاتِ يَجْلِسْنَ. رَأَيْتُ الْمُدَرِّسَاتِ جَالِسَاتٍ.
- ١- جَلَسَ الْعُمَالُ يُفَكِّرُونَ فِي الْمَشْرُوعِ.:
- ٢- قَرَأْتُ الْآيَاتِ الْقُرْآنِيَّةَ أَفْهَمُ مَعْنَاهَا.:
- ٣- قَضَتِ الْبَنَاتُ أَوْقَاتَهُنَّ يَتَعَلَّمْنَ طَهْيَ الطَّعَامِ.:
- ٤- أَخَذَ الْمَرِيضُ إِلَى الْعِيَادَةِ يَشْعُرُ بِالْأَلَمِ.:
- ٥- رَأَيْتُ الْقَمَرَ يَظْهَرُ فِي السَّمَاءِ.:

15- Aşağıdaki cümlelerde yer alan isim cümlesi hâlleri müfrede çevirerek örnekte olduğu gibi yazınız.

المِثَال: جَاءَ الْأُسْتَاذُ إِلَى الصَّفِّ وَهُوَ يَضْحَكُ. : جَاءَ الْأُسْتَاذُ إِلَى الصَّفِّ ضَاحِكًا.

١- مَنْ تَعِبَ وَهُوَ صَغِيرٌ ارْتَاخَ وَهُوَ كَبِيرٌ.:

٢- أَطْفَأْتُ الْمِصْبَاحَ نُورُهُ كَثِيرٌ.:

٣- أَلْقَى الْأُسْتَاذُ مُحَاضَرَتَهُ وَهُوَ قَائِمٌ.:

٤- دَخَلْتُ فِي الصَّفِّ وَأَنَا مُفَكِّرٌ.:

16- Aşağıdaki cümlelerde yer alan hâlleri örnekte olduğu gibi sıfata çeviriniz.

المِثَالان: أ- رَجَعَ الْقَائِدُ وَهُوَ مُنْتَصِرٌ. رَجَعَ الْقَائِدُ الْمُنْتَصِرُ.

ب- ظَهَرَتِ النُّجُومُ تَلْمَعُ فِي السَّمَاءِ. ظَهَرَتِ النُّجُومُ تَلْمَعُ فِي السَّمَاءِ.

١- قَابَلْتُ الطَّالِبَةَ وَهِيَ سَعِيدَةٌ بِنَتِيجَةِ الْامْتِحَانِ.:

٢- شَاهَدْتُ الطَّائِرَةَ تُسْرِعُ فِي سَيْرِهَا.:

٣- اجْتَمَعَ الْمَسْئُولُونَ يُنَاقِشُونَ مُشْكِلةَ الْبَطَالَةِ.:

٤- أَتَتِ الطِّفْلَةَ لَطِيفَةً.:

٥- يُدَافِعُ الْمُواطِنُونَ عَنْ حُقُوقِهِمْ وَهُمْ وَاثِقُونَ مِنَ النَّصْرِ.:

17- Aşağıdaki cümleleri Türkçeye çeviriniz.

- : رَجَعْتُ إِلَى مَدْرَسَتِكُمْ مُسْرِعِينَ.
- : رَأَيْتُ الْعَصَافِيرَ عَلَى الشَّجَرَةِ.
- : وَدَّعَتِ الْأُمُّ الطِّفْلَ وَهِيَ تَبْكِي.
- : دَخَلْتُمْ فِي الْأَجْتِمَاعِ وَأَنْتُمْ تُفَكِّرُونَ.
- : زُرْتُ السُّوقَ وَهُوَ مُزْدَحِمٌ.
- : اسْتَغْرَبْنَا مِنْ مَحْيٍ جَمَالٍ مَاشِيًا.
- : خَرَجْنَا مِنَ الْبَيْتِ وَاحِدًا وَاحِدًا.
- : جَاءَ أَبُو بَكْرٍ رَاكِضًا.

18- Aşağıdaki cümleleri harekeli olarak Arapçaya çeviriniz.

- : Evime her gün yürüyerek geliyorum.
- : Kimse görmeden okulagitti
- : Ev sahibi yokken eve girmedik
- : Tok iken yemek yeme!
- : Babam Kur'ân okurken eve girdim.
- : Öğrenciler mutlu bir halde sınıftan çıktılar.

.....

: Hasta acı çekerek doktora seslendi.

.....

: İki bayan öğretmen gülerek cevap verdi.

.....

: Hava soğuk iken dışarı çıkma!

19- İrab örnekleri:

١- جَاءَ عَلِيٌّ مَاشِيًا.

جَاءَ : فعلٌ مَاضٍ مَبْنِيٌّ عَلَى الْفَتْحِ.
عَلِيٌّ : فَاعِلٌ مَرْفُوعٌ وَعَلَامَةٌ رَفَعِهِ الضَّمَّةُ الظَّاهِرَةُ عَلَى آخِرِهِ.
مَاشِيًا : حَالٌ مُفْرَدٌ مَنْصُوبٌ بِالْفَتْحَةِ الظَّاهِرَةِ عَلَى آخِرِهِ.

٢- رَكِبْتُ الْحِصَانَ سَرِيعًا.

رَكِبْتُ : "رَكَبَ" فعلٌ مَاضٍ مَبْنِيٌّ عَلَى السُّكُونِ، و"تُ" ضَمِيرٌ رَفَعٍ مُتَّصِلٌ مَبْنِيٌّ عَلَى الضَّمِّ فِي مَحَلِّ رَفَعٍ لِأَنَّهُ فَاعِلٌ.
الْحِصَانُ: مَفْعُولٌ بِهِ مَنْصُوبٌ بِالْفَتْحَةِ الظَّاهِرَةِ عَلَى آخِرِهِ.
سَرِيعًا : حَالٌ مَنْصُوبٌ بِالْفَتْحَةِ الظَّاهِرَةِ عَلَى آخِرِهِ.

٣- جَاءَ عَلِيٌّ وَالشَّمْسُ غَائِبَةٌ.

جَاءَ : فعلٌ مَاضٍ مَبْنِيٌّ عَلَى الْفَتْحِ.
عَلِيٌّ : فَاعِلٌ مَرْفُوعٌ بِالضَّمَّةِ الظَّاهِرَةِ عَلَى آخِرِهِ.
الْوَاوُ : الْوَاوُ الْحَالِيَّةُ، حَرْفٌ مَبْنِيٌّ عَلَى الْفَتْحِ.

الشَّمْسُ: مُبْتَدَأُ مَرْفُوعٌ بِالضَّمَّةِ الظَّاهِرَةِ عَلَى آخِرِهِ.
 غَائِبَةٌ : خَبَرٌ مَرْفُوعٌ بِالضَّمَّةِ الظَّاهِرَةِ عَلَى آخِرِهِ، وَالْجُمْلَةُ الاسْمِيَّةُ مِنْ
 مُبْتَدَأٍ وَخَبَرٍ حَالٌ فِي مَحَلِّ نَصْبٍ.
 ٤- وَصَلَ الْأُسْتَاذُ يَتَكَلَّمُ.

وَصَلَ : فَعْلٌ مَاضٍ مُبْنًى عَلَى الْفَتْحِ.
 الْأُسْتَاذُ: فَاعِلٌ مَرْفُوعٌ بِالضَّمَّةِ الظَّاهِرَةِ عَلَى آخِرِهِ.
 يَتَكَلَّمُ : فَعْلٌ مُضَارِعٌ مَرْفُوعٌ بِالضَّمَّةِ الظَّاهِرَةِ، وَالْفَاعِلُ ضَمِيرٌ مُسْتَتِرٌ
 تَقْدِيرُهُ "هُوَ" وَ الْجُمْلَةُ مِنَ الْفِعْلِ وَالْفَاعِلِ حَالٌ فِي مَحَلِّ نَصْبٍ.

Aşağıdaki cümleleri i'râb ediniz.

- 1- غَابَ الْمُرْشِدُ وَقَدْ جَاءَ الزُّوَّارُ.
- 2- غَادَرَ الْوَلَدُ الْبَيْتَ يُودِّعُ أَبَوَيْهِ.
- 3- مَرَضَ الطِّفْلُ وَأُمُّهُ مُمَرِّضَةٌ.
- 4- مَا ذَهَبَ إِلَى الْمَسْجِدِ وَهُوَ أَمَامَ الْمَسْجِدِ.
- 5- خَرَجْنَا مِنَ الْبَيْتِ وَنَجْمُ الصُّبْحِ قَدْ طَلَعَ.
- 6- صَعِدَ مُحَمَّدٌ الْمِنْبَرَ خَطِيبًا.
- 7- اشْتَرَى مُحَمَّدٌ الْبَقْرَةَ سَلِيمَةً.
- 8- جَاءَتِ الطَّالِبَتَانِ خَائِفَتَيْنِ.
- 9- شَرِبْتُ الْمَاءَ بَارِدًا.
- 10- أَعْجَبَنِي قِرَاءَتُهُ مُجَوِّدَةً.

DENEME SORULARI

A- Aşağıdaki sorularda boşluklara gelebilecek olan uygun hâli seçiniz.

۱- كَلَّمْتُ عَلِيًّا.....

- (A) وَاقِفًا (B) وَاقِفَ (C) وَاقِفُ (D) وَاقِفُ

۲- هَلْ مَرَّ بِكَ أَحَدٌ.....

- (A) سَائِلٌ (B) سَائِلًا (C) سَائِلٍ (D) سَائِلِ

۳- انْتَهَى الْخِطَابُ.....

- (A) الْمُلَحَّصَ (B) الْمُلَحَّصُ (C) مُلَحَّصًا (D) مُلَحَّصٌ

۴- ذَاكِرُوا ذُرُوسَكُمْ.....

- (A) فَاهِمَاتٍ (B) فَاهِمِينَ (C) فَاهُمُونَ (D) فَاهِمِينَ

۵- سَارَتْ الصَّدِيقَتَانِ.....

- (A) مُتَجَاوِرَتَانِ (B) مُتَجَاوِرِينَ (C) مُتَجَاوِرَيْنِ (D) مُتَجَاوِرَةً

B- Aşağıdaki sorularda boşluklara gelebilecek olan uygun sâhibu'l-hâli seçiniz.

۱- مَا أَقْبَلْتُ..... نَشِيطَاتِي الْمُسْتَشْفَى.

- (A) الْمُمَرِّضَةُ (B) الْمُمَرِّضَاتِ (C) الْمُمَرِّضَاتُ (D) مُمَرِّضَاتٍ

۲- تَقِفُ..... مُبْتَسِمَةً فِي الشُّرْفَةِ.

- (A) الْبَنَاتُ (B) بِنْتُ (C) الْبِنْتُ (D) الْبِنْتَانِ

۳- قَعَدَ..... عَلَى الْكُرْسِيِّ مُبْتَسِمِينَ.

- (A) الضَّيْفَانِ (B) الضَّيْفُ (C) ضَيْفٌ (D) الضُّيُوفُ

٤ - شَرِبْتُ بَارِدًا

(A) الشَّاي (B) الطَّعَامُ (C) العَصِيرُ (D) الطَّعَامُ

٥ - ذَهَبَ إِلَى مَنْزِلِي بَطِيئًا

(A) نَا (B) تَ (C) تِ (D) ثُ

C- Aşağıdaki âyetlerde sâhibu'l-hâl cümlesinin hangi ögesidir?

٢ ١ - ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا﴾. [الأَحْزَاب، ٤٥/٣٣]

(A) فَاعِلٌ (B) مَفْعُولٌ بِهِ (C) نَائِبُ الْفَاعِلِ (D) خَبَرٌ

٣ ٢ - ﴿فَرَجَعَ مُوسَى إِلَى قَوْمِهِ غَضْبَانَ أَسِفًا﴾. [طه، ٨٦/٢٠]

(A) فَاعِلٌ (B) مَفْعُولٌ بِهِ (C) نَائِبُ الْفَاعِلِ (D) خَبَرٌ

٤ ٣ - ﴿وَسَخَّرَ لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَائِبَيْنِ﴾. [إِبْرَاهِيم، ٣٣/١٤]

(A) فَاعِلٌ (B) مَفْعُولٌ بِهِ (C) نَائِبُ الْفَاعِلِ (D) مُبْتَدَأٌ

٥ ٤ - ﴿وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ إِلَيْكُمُ الْكِتَابَ مُفَصَّلًا﴾. [الْأَنْعَام، ١١٤/٦]

(A) فَاعِلٌ (B) مَفْعُولٌ بِهِ (C) نَائِبُ الْفَاعِلِ (D) خَبَرٌ

2 "Ey Peygamber! Biz seni hakikaten bir şahit, bir müjdeleyici ve bir uyarıcı olarak gönderdik."

3 "Bunun üzerine Musa, öfkeli ve üzüntülü olarak kavmine döndü."

4 "Düzenli seyreden güneşi ve ayı size faydalı kıldı; geceyi ve gündüzü de istifadenize verdi."

5 "Hâlbuki size Kitab'ı açık olarak indiren O'dur."

٥- ﴿فَخَرَجَ مِنْهَا خَائِفًا يَتَرَقَّبُ﴾. [القَصص، ٢٨/٢١] ٦

(A) فاعِلٌ (B) مفعولٌ به (C) نائبُ الفاعِلِ (D) خبرٌ

D- Aşağıdaki sorularda altı çizili olan kelimeler için yapılan doğru i'râb açıklamasını seçiniz.

١- رَأَيْتُ الْمُؤْمِنَاتِ جَالِسَاتٍ فِي الْمَسْجِدِ

- (A) حَالٌ، مَنْصُوبٌ بِالْكَسْرِ (نِيَابَةٌ عَنِ الْفَتْحَةِ) لِأَنَّهُ جَمْعٌ مُؤَنَّثٌ سَالِمٌ.
(B) حَالٌ، مَنْصُوبٌ بِالْفَتْحَةِ لِأَنَّهُ جَمْعٌ مُؤَنَّثٌ سَالِمٌ.
(C) مَفْعُولٌ بِهِ، مَنْصُوبٌ بِالْكَسْرِ (نِيَابَةٌ عَنِ الْفَتْحَةِ) لِأَنَّهُ جَمْعٌ مُؤَنَّثٌ سَالِمٌ.
(D) مَفْعُولٌ بِهِ، مَنْصُوبٌ بِالْفَتْحَةِ.

٢- وَصَلَ الْمُشْتَرِكِينَ مُبَكِّرِينَ إِلَى قَاعَةِ الْاجْتِمَاعِ

- (A) حَالٌ، مَنْصُوبٌ بِالْفَتْحَةِ الظَّاهِرَةِ.
(B) حَالٌ، مَنْصُوبٌ بِالْيَاءِ لِأَنَّهُ جَمْعٌ مُذَكَّرٌ سَالِمٌ.
(C) حَالٌ، مَنْصُوبٌ بِالْيَاءِ لِأَنَّهُ مُثَنَّى.
(D) حَالٌ، مَنْصُوبٌ بِالْفَتْحَةِ الظَّاهِرَةِ.

٣- أَقْبَلَتِ الْأُمُّ عَلَى طِفْلِهَا بَاكِئَةً.

- (A) حَالٌ، مَنْصُوبٌ بِالْفَتْحَةِ الظَّاهِرَةِ.
(B) حَالٌ، مَنْصُوبٌ بِالْأَلِفِ.
(C) مَفْعُولٌ بِهِ، مَنْصُوبٌ بِالْفَتْحَةِ الظَّاهِرَةِ.
(D) صَاحِبُ الْحَالِ، مَنْصُوبٌ بِالْأَلِفِ.

6 "Musa (a.s) korka korka, (etrafı) gözetleyerek oradan çıktı."

٤- رَأَيْتُ الطُّلَّابَ جَالِسِينَ فِي الْعُرْفَةِ.

- (A) حَالٌ، مَنْصُوبٌ بِالْيَاءِ لِأَنَّهُ جَمْعٌ مُذَكَّرٍ سَالِمٌ.
(B) مَفْعُولٌ بِهِ، مَنْصُوبٌ بِالْفَتْحَةِ الظَّاهِرَةِ عَلَى آخِرِهِ.
(C) حَالٌ، مَنْصُوبٌ بِالْيَاءِ لِأَنَّهُ مُثَنًى.
(D) مَفْعُولٌ بِهِ، مَنْصُوبٌ بِالْيَاءِ لِأَنَّهُ جَمْعٌ مُذَكَّرٍ سَالِمٌ.

٥- اسْتَقْبَلَتِ الطَّالِبَةُ مُدَرِّسَتَهَا مُبْتَسِمَةً.

- (A) حَالٌ، مَنْصُوبٌ بِالْفَتْحَةِ الظَّاهِرَةِ.
(B) حَالٌ، مَنْصُوبٌ بِالْأَلِفِ لِأَنَّهُ جَمْعٌ مُؤَنَّثٌ سَالِمٌ.
(C) مَفْعُولٌ بِهِ، مَنْصُوبٌ بِالْكَسْرِ (نِيَابَةً عَنِ الْفَتْحَةِ) لِأَنَّهُ جَمْعٌ مُؤَنَّثٌ سَالِمٌ.
(D) مَفْعُولٌ بِهِ، مَنْصُوبٌ بِالْفَتْحَةِ الظَّاهِرَةِ.

E- Aşağıdaki sorularda altı çizili olan kelimeleri parantez içindekilere göre değiştiriniz ve doğru şıkkı seçiniz.

١- تَحَدَّثَ الرَّئِيسُ مُؤَثِّرًا فِي النَّاسِ. (الْجَمْعُ)

- (A) تَحَدَّثَ الرُّؤَسَاءُ مُؤَثِّرِينَ فِي النَّاسِ.
(B) تَحَدَّثَ الرُّؤَسَاءُ مُؤَثِّرًا فِي النَّاسِ.
(C) تَحَدَّثَ الرُّؤَسَاءُ مُؤَثِّرِينَ فِي النَّاسِ.
(D) تَحَدَّثَ الرُّؤَسَاءُ مُؤَثِّرُونَ فِي النَّاسِ.

٢- يَسْتَمِرُّ الْعَالِمُ فِي بَحْثِهِ آمِلًا فِي نَفْعِ بِلَادِهِ. (الْمُثَنَّى)

- (A) تَسْتَمِرُّ الْعَالِمَتَانِ فِي بَحْثِهِمَا آمِلَتَانِ فِي نَفْعِ بِلَادِهِمَا.
(B) يَسْتَمِرُّ الْعَالِمَتَانِ فِي بَحْثِهِنَّ آمِلَاتٍ فِي نَفْعِ بِلَادِهِنَّ.
(C) تَسْتَمِرُّ الْعَالِمَانِ فِي بَحْثِهِمَا آمِلَيْنِ فِي نَفْعِ بِلَادِهِمَا.
(D) يَسْتَمِرُّ الْعَالِمَانِ فِي بَحْثِهِمَا آمِلَيْنِ فِي نَفْعِ بِلَادِهِمَا.

٣- سَوْفَ يَدْخُلُ الْمُؤْمِنُ الْجَنَّةَ خَالِدًا فِيهَا. (الْجَمْع)

- (A) سَوْفَ يَدْخُلُ الْمُؤْمِنُ الْجَنَّةَ خَالِدِينَ فِيهَا.
- (B) سَوْفَ يَدْخُلُ الْمُؤْمِنُونَ الْجَنَّةَ خَالِدُونَ فِيهَا.
- (C) سَوْفَ يَدْخُلُ الْمُؤْمِنُونَ الْجَنَّةَ خَالِدِينَ فِيهَا.
- (D) سَوْفَ يَدْخُلُ الْمُؤْمِنِينَ الْجَنَّةَ خَالِدٍ فِيهَا.

٤- حَمَلَ الْعَمَّالُ الْبِضَاعَ مُتَعَبِينَ. (الْمُفْرَد)

- (A) حَمَلَ الْعَامِلُ الْبِضَاعَةَ مُتَعَبًا.
- (B) حَمَلَ الْعَامِلُونَ الْبِضَاعَةَ مُتَعَبِينَ.
- (C) حَمَلَ الْعُمَّالُ الْبِضَاعَةَ مُتَعَبًا.
- (D) حَمَلَ الْعَامِلَةُ الْبِضَاعَةَ مُتَعَبًا.

٥- يَقْعُدُ الطَّالِبُ صَامِتًا فِي الْحَدِيقَةِ. (الْمُؤَنَّث)

- (A) تَقْعُدُ الطَّالِبَةُ صَامِتًا فِي الْحَدِيقَةِ.
- (B) تَقْعُدُ الطَّالِبَةُ صَامِتَةً فِي الْحَدِيقَةِ.
- (C) يَقْعُدُ الطَّالِبُ الصَّامِتَةُ فِي الْحَدِيقَةِ.
- (D) تَقْعُدُ طَالِبٌ صَامِتَةً فِي الْحَدِيقَةِ.

F- Aşağıdaki sorularda uygun cümle hâli seçiniz.

١- إِبْدَأَ الْعَمَلُ.....

- (A) وَالنَّاسَ فِي مَنَامِهِمْ
- (B) وَالنَّاسِ فِي مَنَامِهِمْ
- (C) وَالنَّاسُ فِي مَنَامِهِمْ.
- (D) وَنَاسٌ فِي مَنَامِهِمْ.

٢- أَنْشَدَتِ الْمَرْأَةُ الْقَصِيدَةَ

- (A) وَهِيَ تَمْشِي .
(B) وَهُوَ تَمْشِي
(C) وَهِيَ يَمْشِي
(D) وَهِيَ تَمْشِيَان

٣- رَكِبَتِ السَّفِينَةَ

- (A) عَلِيلٌ .
(B) وَالنَّسِيمُ عَلِيلاً .
(C) وَالنَّسِيمُ عَلِيلٌ .
(D) نَسِيمُهُ عَلِيلٌ .

٤- دَرَسْتُ فِي الْجَامِعَةِ

- (A) وَهِيَ كَبِيرٌ
(B) وَأَسَاتِدَتُهَا مَشْهُورِينَ .
(C) وَهِيَ قَدِيمٌ .
(D) وَأَنَا كَبِيرٌ

٥- خَرَجَ الْمُسَافِرُونَ

- (A) وَهُمْ مُتَوَجِّهُونَ إِلَى الْكَعْبَةِ .
(B) وَهُمْ مُتَوَجِّهِينَ إِلَى الْكَعْبَةِ
(C) وَهُمْ الْمُتَوَجِّهِينَ إِلَى الْكَعْبَةِ
(D) وَهُمْ مُتَوَجِّهًا إِلَى الْكَعْبَةِ

G- Aşağıdaki sorularda uygun sâhibu'l-hâli seçiniz.

١- رَأَيْتُ مَعَ أَصْدِقَائِهِ .

- (A) مُدَرِّسًا (B) مُدَرِّسِي (C) المُدَرِّسُ (D) المُدَرِّسَةَ

٢- ابْتَعَدَ عَنِ الدَّارِ يَجْرِي .

- (A) فَهْمِي (B) فَاطِمَةُ (C) الْمُعَلِّمَةُ (D) طَالِبٌ

٣- أَكْمَلَ الْعَمَلَ وَهُمْ مُتَعَبُونَ.

(A) الْمُؤَظَّفُ (B) مُؤَظَّفٌ (C) الْمُؤَظَّفُونَ (D) الْمُؤَظَّفِينَ

٤- تَجَوَّلْتُ فِي شَوَارِعُهَا هَادِئَةً.

(A) مَدِينَةٍ (B) مَدِينَةً (C) الْمَدِينَةِ (D) الْمَدِينَةَ

٥- دَخَلَ اللَّصُّ وَصَاحِبُهُ فِيهِ.

(A) الْبَيْتِ (B) الْبَيْتَيْنِ (C) الْبَيْتِ (D) بَيْتًا

H- Aşağıdaki sorularda hâlin çeşidini bulunuz.

١- أَهْمَى زَيْدٌ مَهَامَهُ وَأَذَانُ الْعِشَاءِ قَدْ رُفِعَ.

(A) جُمْلَةٌ فِعْلِيَّةٌ (B) مُفْرَدٌ
(C) جُمْلَةٌ اِسْمِيَّةٌ (D) شِبْهُ جُمْلَةٍ

٢- سَافَرَ عَلِيٌّ وَلَمْ يَطْلُعِ الْفَجْرُ.

(A) جُمْلَةٌ اِسْمِيَّةٌ (B) مُفْرَدٌ
(C) جُمْلَةٌ فِعْلِيَّةٌ (D) شِبْهُ جُمْلَةٍ

٣- ﴿... وَأَرْسَلْنَاكَ لِلنَّاسِ رَسُولًا وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا﴾. [النِّسَاء، ٤/٧٩]

(A) جُمْلَةٌ اِسْمِيَّةٌ (B) مُفْرَدٌ
(C) جُمْلَةٌ فِعْلِيَّةٌ (D) شِبْهُ جُمْلَةٍ

7 “Seni insanlara elçi gönderdik; şahit olarak da Allah yeter.”

٨ ٤ - ﴿وَلَا تَقْرُبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَارَىٰ﴾. [النِّسَاء، ٤٣/٤]

(A) جُمْلَةٌ اسْمِيَّةٌ.

(C) جُمْلَةٌ فِعْلِيَّةٌ.

(B) مُفْرَدٌ.

(D) شِبْهُ جُمْلَةٍ.

٥ - ﴿وَلَا تَلْبَسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾. [البَقَرَة، ٤٢/٢]

(A) جُمْلَةٌ اسْمِيَّةٌ.

(C) جُمْلَةٌ فِعْلِيَّةٌ.

(B) مُفْرَدٌ.

(D) شِبْهُ جُمْلَةٍ.

8 “Siz sarhoş iken namaza yaklaşmayın.”

CEVAP ANAHTARI

<u>A</u>	<u>B</u>	<u>C</u>	<u>D</u>
1- A	1- C	1- B	1- A
2- B	2- C	2- A	2- B
3- C	3- D	3- B	3- A
4- D	4- A	4- B	4- B
5- C	5- D	5- A	5- A

<u>E</u>	<u>F</u>	<u>G</u>	<u>H</u>
1 C	1- C	1- B	1- C
2 D	2- A	2- A	2- C
3 C	3- C	3- C	3- B
4 A	4- D	4- C	4- A
5 B	5- A	5- A	5- A

4. ÜNİTE
İSTİSNÂ
(HÜKMÜN DIŞINDA BIRAKMA)

Öğr. Gör. Dr. Nurullah ŞENTÜRK

جَاءَ الطُّلَّابُ إِلَّا عَلِيًّا.

جَاءَ الطُّلَّابُ غَيْرَ وَاحِدٍ.

رَجَعَ الْفَلَّاحُونَ إِلَّا ثَيْرَانَهُمْ.

جَاءَ الطُّلَّابُ سِوَى وَاحِدٍ.

لَمْ يَأْتِ الزُّمَلَاءُ إِلَّا هَاشِمًا/هَاشِمًا.

مَا رَجَعَ الْفَلَّاحُونَ غَيْرَ وَاحِدٍ/غَيْرَ وَاحِدٍ.

لَمْ تَنْضَجِ الْفَوَاكِهُ إِلَّا الثُّفَّاحَةُ/الثُّفَّاحَةُ.

مَا جَاءَ الطُّلَّابُ سِوَى عَلِيٍّ/سِوَى عَلِيٍّ.

مَا قَامَ إِلَّا زُهَيْرٌ.

مَا قَامَ غَيْرُ زُهَيْرٍ.

لَا أَكُلُ إِلَّا الْخُبْزَ.

لَا أَكُلُ سِوَى الْخُبْزِ.

نَضِجَتِ الْفَوَاكِهُ عَدَا الثُّفَّاحَةِ/الثُّفَّاحَةِ

أَتَانِي الزُّمَلَاءُ مَا خَلَا زَيْدًا.

نَضِجَتِ الْفَوَاكِهُ حَاشَا الثُّفَّاحَةِ/الثُّفَّاحَةِ

AÇIKLAMALAR

İstisnâ, bir veya birden fazla şeyi bir edat yardımıyla cümledeki hükmün dışında bırakmaktır. İstisnâ edilen şeyin (müstenâ) cümledeki hükmün dışında kaldığını ifade etmek için de Türkçe’de “hariç, dışında, müstesnâ, istisnâ” gibi kelimeler kullanılır. Örnek:

جَاءَ الطُّلَّابُ إِلَّا عَلِيًّا.

Ali dışındaki(bütün) öğrenciler geldi.

لَمْ يَأْتِ الزُّمَلَاءُ إِلَّا هَاشِمًا/هَاشِمًا.

Haşim hariç arkadaşlar gelmediler.

En yaygın kullanılan Arapça istisna edatları şunlardır:

إِلَّا، غَيْرَ، سِوَى، عَدَا/مَا عَدَا، خَلَا/مَا خَلَا، حَاشَا

Arapçada yukarıda zikri geçen istisna edatlarından sonra gelen kelime, “جاءَ الطُّلَّابُ إِلَّا” Ali dışındaki (bütün) öğrenciler geldi” cümlesini ele alacak olursak, Ali gelme hükmünün dışında bırakılmıştır. Dolayısıyla müstesnâ [المُسْتَثْنَى] dır. Hükmün dışında bırakan -İllâ - [إِلَّا] edata istisnâ edatı, [أَدَاةُ الْإِسْتِثْنَاءِ], bunlardan önce gelen “الطُّلَّابُ” ve kendisinden istisna yapılan kelimeye de müstesnâ minh [المُسْتَثْنَى مِنْهُ] denir. Müstesnâ minh müstesnâ'yı kapsamak zorundadır. Kapsayabilmesi için de ya çoğul veya tekil olduğu halde anlamca çoğul olmalıdır. En yaygın kullanılan istisnâ edatı, [إِلَّا] illâ'dır.

İllâ [إِلَّا] ile üç şekilde istisna yapılabilir:

- a- Cümle müspet/olumlu ise ve decümlede müstesnâ minh açıktan zikredilmiş ise “**müstesnâ mansûb**” olarak gelmek zorundadır. Bu tür istisnâ'lara **Olumlu ve Tam İstisnâ** denir. Örnek:

سَافَرَ الْحُجَّاجُ إِلَّا الْإِمَامَ. İmâm hariç hacılar gittiler.

- b- Cümle menfi/olumsuz ve de cümlede müstesnâ minh açıktan zikredilmiş ise “**müstesnâ mansûb**” gelmesi veya “**müstesnâ minhten bedel**” olarak onun irabını alması caizdir. Bu tür istisnâ'ya **Olumsuz ve Tam İstisnâ** denir. Örnek:

مَا سَافَرَ الْحُجَّاجُ إِلَّا الْإِمَامَ/الْإِمَامُ

İmam hariç hacılar gitmediler.

- c- Şayet cümle menfi/olumsuz, cümlede müstesnâ minh de zikredilmemiş ise bu durumda müstesnâ cümledeki konumuna göre edilir. Yani cümlemin neye ihtiyacı varsa müstesnâ'ya onun irabı verilir. Sanki cümlede nefiy ve istisnâ edatı yokmuş gibi okunur ve müstesnâ buna göre hareketlenir. Bu tür istisnâ'lara **Nâkıs** veya **Müferrağ İstisnâ** denir. Örnek:

لَمْ يَنْجَحْ إِلَّا طَالِبٌ. Sadece terbiyeliye saygı duyulur.

“لَمْ يَنْجَحْ إِلَّا طَالِبٌ” Sadece bir öğrenci başarılı oldu (bir öğrenciden başkası başarılı olamadı)” cümlesinde istisnâ-i müferrağ/nakıs istisnâ vardır. Çünkü nefiy ve istisna

edatını kaldırdığımız zaman anlamlı bir cümle olabilmesi için “يُنْجَحُ başarılı olur” fiilinin bir faile ihtiyacı vardır. Fail de merfû’ olduğundan dolayı müstesnâ’ya failin irabını verilmiştir. Bir diğer örneğe bakacak olursak “رَأَيْتُ إِلَّا طَالِبًا” sadece/yalnızca bir öğrenci gördüm (bir öğrenciden başkasını görmedim)” cümlesinde de istisnâ-i müferrağ/nakıs istisnâ vardır. Çünkü cümle olumsuz müstesnâ cümlede zikredilmemiştir. “رَأَى görme” fiilinin mef’ûlün bih’e ihtiyacı vardır. Bundan dolayı müstesnâ’ya mef’ûlün bih’in irâbı verilmiştir.

Not: Nakıs istisna istisnâ edatı kullanılarak yapıldığından şekli itibariyle istisnadır. Aslında belagat konusu olan hasır ve kasır ifade etmesi için konulmuştur. “Sadece ve sadece”, “yalnızca” gibi özel bir anlamı ifade etmek için arap diline yerleştirilmiş bir üsluptur.

Yukarıda da değinildiği üzere müferrağ istisnâ’da kasır ve hasır ifade etmek için müstesnâ cümlede farklı konumlarda gelebilir.Örnek:

Mübteda	وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ.	Rasûl’e düşen ancak tebliğ etmektir.
Haber	وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ.	Muhammed sadece ve sadece elçidir. (melek falan değildir)
Fâil	مَا جَاءَنِي إِلَّا عَلِيٌّ.	Bana Ali’den başka kimse gelmedi.
Nâb-i Fâil	لَا يُرْجَى مِنْكُمْ إِلَّا الْفَشَلُ.	Sizden ancak ve ancak başarısızlık/fiyasko beklenir
Meful	مَا نَطَقْتُ إِلَّا الْحَقَّ.	Yalnızca hakkı söyledim.
Hal	مَا حَضَرْتُ إِلَى الْكُلِّيَّةِ إِلَّا مَا شِئًا.	Fakülteye sadece yürüyerek geldim.
Mecrûr	مَا تَوَكَّلْتُ إِلَّا عَلَى اللَّهِ.	Sadece ve sadece Allah’a tevekkül ettim.

Ğayru [غَيْرَ] ve Sivâ [سِوَى] ile istisnâ:

İstisnâ Ğayru[غَيْرَ] ve [سِوَى]Sivâ edatlarıyla yapıldığında müstesnâ muzâfun ileyh olacağından daima mecrûr olur. Ancak bu defa da istisnâ edatlarının irabı yapılır.

Şöyleki İllâ [إِلَّا] ile yapılan istisnâda müstesnâ nasıl irab ediliyorsa bu edatlar da aynı hükmü alır. Yani Ğayru ve Sivâ edatlarının irabı, aynen İllâ [إِلَّا] dan sonra gelen müstesnânın irabı gibidir. Örnek:

نَجَحَ الطُّلَّابُ غَيْرُ حُسَيْنٍ. [نَجَحَ الطُّلَّابُ إِلَّا حُسَيْنًا.]

Hüseyin dışındaki öğrenciler başardılar.

مَا نَجَحَ غَيْرُ حُسَيْنٍ. [مَا نَجَحَ إِلَّا حُسَيْنٌ.]

Sadece Hüseyin başardı. (Hüseyin dışındakiler başaramadı)

قَرَأْتُ الرِّوَايَةَ سِوَى صَفْحَةٍ. [قَرَأْتُ الرِّوَايَةَ إِلَّا صَفْحَةً.]

Bir sayfası hariç Romanı okudum.

Not: Sivâ [سِوَى] istisna edatı ism-i maksur olduğunda takdiri irâb ile irablanır.

Halâ [حَالًا] ‘Adâ [عَدَا] ve [حَاشَا] ile istisnâ yapılma halleri

Bu edatlardan ‘Adâ [عَدَا] ve Halâ [حَالًا]’nin önlerine adına “**mastar yapan mâ**”

denen(Mâ-i Masdariyye ما) bir “**ma/mâ**” gelirse, bu iki edattan sonra gelen “**müstesnâları mef’ûlün bih olarak nasp etmek vaciptir**”.

Örnek: حُسَيْنًا نَجَحَ الطُّلَّابُ مَا حَالًا/مَا عَدَا Hüseyin dışındaki öğrenciler başarılı oldu” cümlesinde “hüseyin” mef’ûlün bih ve mansuptur. Çünkü istisnâ edatının önüne “**Mâ-i Masdariyye ما**” gelmiştir.

Şayet bu edatlardan önce her hangi bir “**Mâ-i Masdariyye ما**” gelmemişse bu edatları ister harf-i cerr kabul eder, kendisinden sonra gelen müstesnâ’yı muzafun ileyh olarak mecrûr yaparız. İstersek de bu edatları fiil kabul eder, müstesnâları yine mef’ûlün bih olarak mansup yaparız. Bu tamamen kullanıcıya kalmıştır.

حُسَيْنًا نَجَحَ الطُّلَّابُ حَالًا/عَدَا Hüseyin dışındaki öğrenciler başarılı oldu” I. cümlesinde edatlar fiil kabul edilmiş ve dolayısıyla müstesnâlar mef’ûlün bih olarak mansup olmuştur.

Hüseyin dışındaki öğrenciler başarılı oldu” II. حُسَيْن نَجَحَ الطُّلَّابُ خَلا/ عَدَا

cümlesinde ise istisna edatları harf-i cerr kabul edilmişler ve müstesnalar muzafun ileyh olarak mecrûr olmuşlardır.

DİKKAT! حَاشَا Hâşâ istisnâ edatının başına mâ-i masdariyye gelmez. Dolayısıyla müstesnâ ya muzafun ileyh veya mef’ûlün bih olacaktır. Örnek:

حُسَيْن نَجَحَ الطُّلَّابُ حَاشَا (anlam aynı) müstesnâ, muzafun ileyhtir.

حُسَيْنًا نَجَحَ الطُّلَّابُ حَاشَا (anlam aynı) müstesnâ, mef’ûlün bihtir.

NOT: Ğayr hariç bütün istisnâ edatları mebnidir. Ğayr mu’raptır.

Müstesnâ, müstesnâ minh ile bağlantılı ise muttasıl bağlantısız/kopuk ise munkatî’ diye ayrıca ikiye ayrılır.

a- Muttasıl İstisnâ: Müstesnâ, müstesnâ minhin cinsindendir. Dolayısıyla aralarında bir bütünlük oluşmuştur. Yani müstesna bütünü parçasıdır. Örnek:

حُسَيْنًا نَجَحَ الطُّلَّابُ إِلَّا Hüseyn hariç öğrenciler başardılar

Yukarıdaki cümlede Hüseyn öğrencilerin bir parçası/cüz’üdür. Yani O da öğrencidir. Bu tür istisnalar aralarındaki bütünlükten dolayı muttasıl istisna denir.

b- Munkatî İstisnâ: Müstesnâ, müstesnâ minhin cinsinden değildir. Dolayısıyla aralarında bir bütünlük yoktur. Yani müstesna bütünü parçası değildir. Bu durumlarda yani müstesnâ, müstesnâ minh’in bir parçası değilse müstesnâ mansûb olur veya bedel olarak müstesnâ minh’in irabına tabidir. Örnek:

جَاءَ الْقَوْمُ إِلَّا حِمَارًا. Eşek hariç kavim/topluluk geldi.

Yukarıdaki cümlede eşek kavmin bir cüz’ü değildir. Bu tür istisnalara şeklinden dolayı istisna denir. Yoksa eşekle kavim arasında herhangi bir bütünlük yoktur. Şeklen de olsa cümlede bir müstesna bir de müstesnâ minh vardır. Aralarındaki bağ koptuğu için de kopuk/munkatî’ istisnâ denir.

c- Müferrağ İstisnâ: Munkatî istisnadan farkı bu istisnâ çeşidinde müstesnâ minh hiç yoktur. Aslında bu da hakiki anlamda bir istisna olmayıp cümlede istisna edatı geçtiğinden istisnâ sayılmıştır. Hasır ve kasır ifade eder. Müferrağ İstisnâ denmesinin hikmeti, cümlede müstesnâ minh bulunmadığından “yeri boş” anlamında müferrağ (boşaltılmış/boş) kelimesinin seçilmiş olmasındandır. Örnek:

مَا نَجَحَ إِلَّا حُسَيْنٌ. Sadece Hüseyn başardı. (Hüseyn dışında hiçbir kimse başaramadı)

Dikkat edilirse cümlede müstesna minh hiç yoktur. Yani yeri boştur.

ALİŞTIRMALAR

1- Aşağıdaki cümlelerde geçen müstesnâ ve müstesnâ minhleri gösteriniz ve örnekteki gibi boşluğa yazınız.

الْجُمْلَةُ	المُسْتَثْنَى	المُسْتَثْنَى مِنْهُ
المثال: اسْتَيْقَظَ كُلُّ الْأُسْرَةِ إِلَّا الْأَبَ.	الأب	كُلُّ
١- نَجَحَ الطُّلَّابُ إِلَّا طَالِبًا.		
٢- أَلَا كُلُّ شَيْءٍ مَا خَلَا اللَّهَ بَاطِلٌ.		
٣- جَاءَنَا الطُّلَّابُ مَا عَدَا حَسَنًا.		
٤- رَأَيْتُ الطَّالِبَاتِ سِوَى هِنْدٍ.		
٥- سَلَّمَ عَلَيْنَا الْأَصْدِقَاءُ غَيْرَ وَاحِدٍ.		

2- Aşağıdaki âyetlerde bulunan istisnâ türlerini belirtiniz:

١- ﴿فَسَجَدَ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ إِلَّا إِبْلِيسَ﴾ [ص، ٧٣/٣٨-٧٤]^٩

٢- ﴿وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ﴾ [آل عمران، ٣/١٤٤]^{١٠}

٣- ﴿فَأَنْجَيْنَاهُ وَأَهْلَهُ إِلَّا امْرَأَتَهُ﴾ [الأعراف، ٨٣/٧]^١

٤- ﴿وَمَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطَانُ إِلَّا غُرُورًا﴾ [النساء، ١٢٠/٤]^٢

^٩ “İblis dışındaki bütün meleklerin tamamı saygı ile eğildiler. (Ancak İblis eğilmedi.)”

^{١٠} “Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir.”

^١ “Biz de onu ve karısından başka aile efradını kurtardık.”

^١ “Halbuki şeytanın onlara söz vermesi aldatmacadan başka bir şey değildir.”

3- Aşağıdaki cümleleri, örnekteki gibi, boşluğa uygun bir müstesnâ koyarak tamamlayınız.

المثال: دَخَلَ الطُّلَّابُ إِلَى الصَّفِّ إِلَّا طَالِبًا.

١- حَضَرَ الطُّلَّابُ إِلَى حَفْلَةِ التَّخْرِجِ إِلَّا

٢- قَرَأَ عَلَيَّ الْقِصَصَ سِوَى

٣- زُرْتُ الْمُدُنَ إِلَّا

٤- قَدَّمَ الْمُحَاضِرُونَ آرَاءَهُمْ سِوَى

٥- رَجَعَ الْحُجَّاجُ مِنَ الْحَجِّ غَيْرُ

4- Aşağıdaki cümleleri, örnekteki gibi, boşluğa uygun bir müstesnâ minh koyarak tamamlayınız.

المثال: ضَحَّى الرَّجُلُ الشَّيْأَةَ غَيْرَ شَاةٍ.

١- لَا تَنَلْ إِلَّا رِضَا اللَّهِ.

٢- مَاتَ فِي الْحَادِثِ مَا عَدَا وَاحِدًا.

٣- عَلِمْتُ حَاشَا مَسْأَلَةً.

٤- زُرْتُ إِلَّا الْمَغْرِبَ.

¹ “Peygambere düşen ancak âpaçık bir tebliğdir.”

جَنَيْتُ إِلَّا فَاكِهَةً مِشْمِشٍ. -٥

- 5- Aşağıdaki cümlelerde (√) işaretini, örnekteki gibi, cümleyi doğru şekilde tamamlayan müstesnânın önüne koyunuz.

المثال: أُتِيَ بِالْمُتَّهِمِينَ إِلَى الْمَحْكَمَةِ إِلَّا

أ - () مُتَّهِمٍ ب - (√) مُتَّهِمًا ج - () مُتَّهِمٌ

1- تَابَعَ الصَّحَفِيُّونَ الْمُؤْتَمَرَ غَيْرَ

أ - () صَحَفِيٍّ ب - () صَحَفِيًّا ج - () صَحَفِيٍّ

2- قَبَضَ الشَّرْطِيُّ عَلَى اللُّصُوصِ سِوَى

أ - () لِصٍّ ب - () لِصًّا ج - () لِصٍّ

3- قَرَأْتُ الْقُرْآنَ الْكَرِيمَ إِلَّا

أ - () ثَلَاثَةَ أَجْزَاءٍ ب - () ثَلَاثَةَ أَجْزَاءٍ ج - () ثَلَاثَةَ أَجْزَاءٍ

4- وَافَقَ الْبَرْلَمَانِيُّونَ عَلَى الْإِقْتِرَاحِ غَيْرَ

أ - () عُضْوًا ب - () عُضْوٍ ج - () عُضْوٍ

5- اشْتَرَكَ الْأَدَبَاءُ فِي الْمُؤْتَمَرِ سِوَى

أ - () أَدِيبًا ب - () أَدِيبٍ ج - () عُضْوٍ

- 6- Aşağıdaki kelimeleri, örnekteki gibi, istisna üslubu olacak şekilde düzenleyiniz ve müstesnayı harekeleyiniz.

المثال: الْوُزَرَاءُ/الرَّئِيسُ/إِلَّا/اسْتَقْبَلَ/وَزِيرٌ.: اسْتَقْبَلَ الْوُزَرَاءُ الرَّئِيسَ إِلَّا وَزِيرًا.

1- الْأَوْلَادُ/بَابِيهِمْ/إِلَّا/رَحَّبَ/وَلَدٌ.

.....:

2- كُلُّهَا / الْعُيُونُ / عَيْنُ / غَيْرُ / سَأَلْتُ.

.....:

3- نَحِيبٌ مَحْفُوظٌ / رَوَايَاتُ / قَرَأْتُ / رَوَايَةُ / سَوَى.

.....:

4- اللَّجْنَةُ / غَيْرُ / الْأُبْحَاثُ / وَافَقْتُ / بَحَثُ / عَلَى /.

.....:

5- الْعَرَبِيَّةُ / زُرْتُ / سَوَى / الْعِرَاقُ / الدَّوْلُ.

.....:

7- Aşağıdaki cümleleri, örnekteki gibi, boşluğa uygun müstesna koyarak tamamlayınız.

المثال: بَعَثُ النَّعَاجَ فِي السُّوقِ إِلَّا نَعَجَةً.

١- رَأَيْتُ بَسَاتِينَ الْقَرْيَةِ إِلَّا

٢- أَحَبُّ الْفَوَاكِهَةِ إِلَّا

٣- وَافَقَ الْأَطِبَّاءُ عَلَى إِجْرَاءِ الْعَمَلِيَّةِ لِلْمَرِيضِ إِلَّا

٤- مَا عَادَ الْوُزَرَءُ إِلَّا

٥- طَارَتْ الطُّيُورُ عَنِ الْغُصْنِ إِلَّا

8- Aşağıdaki cümleleri, örnekteki gibi, bir kere "خلا" bir kere de "ما عدا" ile istisnâ ederek tamamlayınız ve müstesnânın hareketini gösteriniz.

المثال: دَخَلَ الْأَبْنَاءُ إِلَى الْبَيْتِ خَلَا مُحَمَّدًا/مُحَمَّدٍ، مَا عَدَا مُحَمَّدًا.

١- حَضَرَ الْعُزُومَةُ جَمِيعُ الْمَدْعُوعِينَ.....

٢- شَوَارِعُ الْمَدِينَةِ كُلُّهَا نَظِيفَةٌ.....

٣- صَامَ الطِّفْلُ شَهْرًا كَامِلًا.....

٤- فَسَدَتِ الْأَطْعَمَةُ.....

٥- نَجَّى طَائِفٌ السَّفِينَةَ كُلُّهَا.....

9- Aşağıdaki cümlelerde, örnekteki gibi, "إِلا" nın yerine "غير" edatını koyunuz ve cümleyi yeniden yazarak harekeleyiniz.

المثال: لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا سَعْيُهُ. لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ غَيْرُ سَعْيِهِ.

١- مَا نَجَحَ التَّلَامِيذُ إِلَّا الْأَحْيَاءُ.:

٢- مَا انْتَصَرَ عَلَى الْبَاطِلِ إِلَّا الْحَقُّ.:

٣- لَا تُصَاحِبْ إِلَّا الْأَوْفِيَاءَ.:

٤- مَا كَسَبَ ثِقَّةَ الْجُمْهُورِ إِلَّا الْمُجِدُّونَ.:

٥- زُرْتُ الْمُدْنَ فِي تَرْكِهَا إِلَّا إِزْمِيرَ.:

10- Aşağıdaki cümleleri, örnekteki gibi, istisnâ üslubuna çeviriniz.

المثال: خَرَجَ الطُّلَّابُ مِنْ قَاعَةِ الْامْتِحَانِ وَلَمْ يَخْرُجْ عَلَيَّ.

خَرَجَ الطُّلَّابُ مِنْ قَاعَةِ الْامْتِحَانِ إِلَّا عَلِيًّا.

1- بَنَى الْمُهَنْدِسُ بِنَاءَ الْمَسَاجِدِ وَلَمْ يَبْنِ مَسْجِدَ الْكَلْبَةِ.

.....:

2- نَجَحَ الطُّلَّابُ فِي الْامْتِحَانَاتِ وَلَمْ يَنْجَحُوا فِي امْتِحَانِ اللُّغَةِ.

.....:

3- زَارَ الضُّيُوفُ الْمُدْنَ وَلَمْ يَزُورُوا مَدِينَةَ مَاْنِسَا.

.....:

4- نَظَرَ الْقَاضِي فِي الْقَضَايَا وَلَمْ يَنْظُرْ فِي قَضِيَّةِ الْإِرْهَابِ.

.....:

5- سَلَّمَتِ الْمُضِيْفَةُ عَلَى الضَّيْفَاتِ فِي الْبَيْتِ وَلَمْ تُسَلِّمْ عَلَى الْأَطْفَالِ.

.....:

11- Aşağıdaki kelimeleri, örnekteki gibi, müstesnâ ve müstesnâ minh yaparak cümlede kullanınız.

المِثَال: السُّفَرَاءُ - سَفِيرٌ تُرْكِيَا. مَا وَصَلَ السُّفَرَاءُ إِلَّا سَفِيرَ تُرْكِيَا.

..... : ١- الْمُدْنَ - إِزْمِير.

..... : ٢- الْمُزَارِعَ - عَامِل.

..... : ٣- الطَّبِيبَاتِ - طَبِيبَةُ الْأَسْنَانِ.

..... : ٤- الْأُمّهَاتِ - أُمٌّ عَلِيٍّ.

..... : ٥- الرَّائِثُونَ - زَائِر.

..... : ٦- التِّمَارَ - الْمَوْز.

12- Aşağıdaki boşlukları örnekteki gibi غَيْرَ edatı ve müstesnâ bir isim ile doldurunuz ve harekeleyiniz:

المِثَال: لَمْ يَحْضُرِ الزُّمَلَاءُ الْحَفْلَ غَيْرَ/غَيْرُ سَيِّدٍ.

..... : ١- لَا يُسَاعِدُ الْإِنْسَانَ

..... : ٢- ضَاعَتْ بَضَائِعُ الشُّجَارِ

..... : ٣- لَمْ أُسَلِّمْ عَلَى أَحَدٍ مِنَ الْفَائِزِينَ

٤- مَا أَكَلَ الذُّبُّ.....

٥- لَمْ يَدْخُلِ الصَّفَّ.....

٦- لَمْ أَذُقِ الْأُخْبَارَ عَلَى الطَّائِلَةِ.....

13- Aşağıdaki cümleleri Türkçeye çeviriniz.

..... : مَا تَحَرَّكَ الْجَيْشُ التُّرْكِيُّ إِلَّا مُشَاهَةً.

..... : لَا يَكْتُمُ السِّرَّ إِلَّا الْأَوْفِيَاءُ.

..... : لَا تَقُلْ إِلَّا الْحَقَّ.

..... : مَا غَابَ إِلَّا وَاحِدٌ.

..... : لَمْ أَتَعَلَّمْ مِنَ الْعُلُومِ إِلَّا اللُّغَةَ.

14- Aşağıdaki cümleleri Arapçaya çeviriniz ve harekeleyiniz.

.....:	Dil soruları hariç bütün sorular kolaydı.
.....:	Bir konu hariç kitabı okumadım.
.....:	Ali hariç öğretmenler yoksuldur.
.....:	İnsanlardan ancak hayırlılarla arkadaş ol.
.....:	Öğrenciler dışında okul nedir ki?

15- İrab örnekleri:

1- حَضَرَ الرَّجَالُ إِلَّا عَلِيًّا.

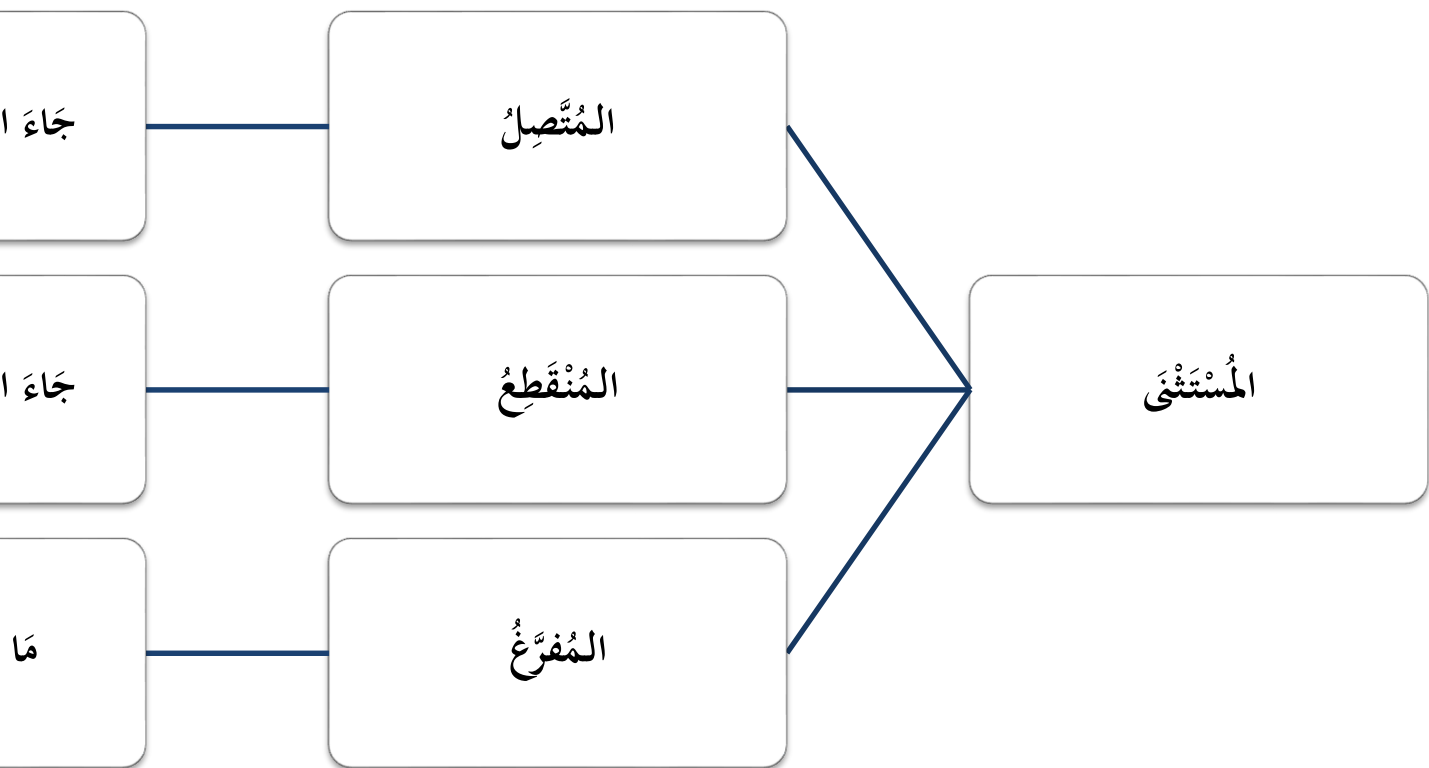
حَضَرَ : فَعْلٌ مَاضٍ مَبْنِيٌّ عَلَى الْفَتْحِ.

الرَّجَالُ : فَاعِلٌ مَرْفُوعٌ بِالضَّمَّةِ الظَّاهِرَةِ.
إِلَّا : حَرْفُ اسْتِثْنَاءٍ مَبْنِيٌّ عَلَى السُّكُونِ.
عَلِيًّا : مُسْتَتْنَى مَنْصُوبٌ بِالْفَتْحَةِ الظَّاهِرَةِ.

2- أَتَى الطُّلَّابُ غَيْرَ عَلِيٍّ.
أَتَى : فَعْلٌ مَاضٍ مَبْنِيٌّ عَلَى الْفَتْحِ.
الطُّلَّابُ : فَاعِلٌ مَرْفُوعٌ بِالضَّمَّةِ الظَّاهِرَةِ.
غَيْرَ : أَدَّةُ اسْتِثْنَاءٍ وَهُوَ مُضَافٌ.
عَلِيٍّ : مُسْتَتْنَى مُضَافٌ إِلَيْهِ مَجْرُورٌ بِالْكَسْرِ الظَّاهِرَةِ.

Aşağıdaki cümlelerin irabını yapınız.

- ۱- مَا قَامَ أَحَدٌ إِلَّا زَيْدٌ.
- ۲- مَا عَادَ مِنَ الْمَدْرَسَةِ إِلَّا شَرِيفٌ.
- ۳- لَمْ أَتَعَلَّمْ مِنَ الْعُلُومِ إِلَّا اللُّغَةَ.
- ۴- مَا جَاءَ الطُّلَّابُ خَلَا زَيْدٌ.
- ۵- أَكَلْتُ الْفُقَرَاءَ إِلَّا كَلْبَهُمْ.

DENEME SORULARI

A- Aşağıdaki cümlelerde boşluğa gelebilecek doğru müstesnayı seçiniz.

١- تعرّف الأستاذُ على الشَّبابِ سِوَى.....

- (A) عَلَيَّ (B) عَلَيَّ (C) عَلَيَّا (D) عَلَيُّ

٢- تجوّلتُ في أسواقِ إزميرِ إلّا.....

- (A) سُوقُ كمرالطِي (B) سُوقَ كمرالطِي (C) سُوقِ كمرالطِي (D) سُوقٍ كمرالطِي

٣- حَضَرَ الطَّلَابُ المُحَاضَرَاتِ إلّا.....

- (A) طَالِبٍ (B) طَالِبُ (C) طَالِبًا (D) طَالِبْ

٤- نَامَ أَهْلُ الْبَلَدِ إلّا.....

- (A) حَارِسُ (B) الْحَارِسُ (C) الْحَارِسِ (D) الْحَارِسَ

٥- لَا يُوجَدُ فِي هَذِهِ الْكُلِّيَّةِ إلّا.....

- (A) الْأَسَاتِذَةُ الْأَوْفِيَاءُ (B) الْأَسَاتِذَةُ الْأَوْفِيَاءِ (C) الْأَسَاتِذَةُ الْأَوْفِيَاءِ (D) الْأَسَاتِذَةُ الْأَوْفِيَاءِ

B- Aşağıdaki cümlelerde boşluğa gelebilecek doğru müstesna minhi seçiniz.

١- مَا كُسِرَ إلّا.....

- (A) قَلَمٌ (B) قَلَمًا (C) قَلَمٍ (D) قَلَمْ

٢- نَالَ.....شُهْرَةً عَظِيمَةً غَيْرَ وَاحِدٍ.

(A)الْعُلَمَاءُ (B)الْعُلَمَاءُ (C)الْعُلَمَاءُ (D)عُلَمَاءُ

٣- رَأَيْتُ..... خَلَا غُرْفَةً.

(A)جَمِيعُ الْعُرْفِ (B)جَمِيعُ الْعُرْفِ (C)جَمِيعُ الْعُرْفِ (D)جَمِيعُ الْعُرْفِ

٤- ذَبَحَ الْجَزَارُ..... مَا عَدَا وَاحِدَةً.

(A)الشَّيْءَ (B)الشَّيْءَ (C)شَيْئًا (D)الشَّيْءَ

٥- قَامَ.....إِلَّا مُحَمَّدًا.

(A)الأَطْفَالُ (B)الأَطْفَالُ (C)الأَطْفَالُ (D)أَطْفَالًا

C- Aşağıdaki sorulara istisna üslubuna göre verilen doğru cevabı seçiniz.

١- مَنْ جَاءَ الْاجْتِمَاعَ مِنَ الْبَاعَةِ؟

(A)جَاءَ الْبَاعَةُ الْاجْتِمَاعَ إِلَّا بَائِعًا. (B)جَاءَ الْبَاعَةُ الْاجْتِمَاعَ إِلَّا بَائِع. (C)جَاءَ الْبَاعَةُ الْاجْتِمَاعَ إِلَّا بَائِع. (D)جَاءَ الْبَاعَةُ الْاجْتِمَاعَ إِلَّا بَائِع.

٢- مَنْ سَافَرَ إِلَى الْبَلَدِ مِنَ الْأَسَاتِذَةِ؟

(A)سَافَرَ الْأَسَاتِذَةُ إِلَى الْبَلَدِ إِلَّا أَسْتَاذُ التَّارِيخِ. (B)سَافَرَ الْأَسَاتِذَةُ إِلَى الْبَلَدِ إِلَّا أَسْتَاذُ التَّارِيخِ. (C)سَافَرَ الْأَسَاتِذَةُ إِلَى الْبَلَدِ إِلَّا أَسْتَاذُ التَّارِيخِ. (D)سَافَرَ الْأَسَاتِذَةُ إِلَى الْبَلَدِ إِلَّا أَسْتَاذُ التَّارِيخِ.

٣- مَنْ حَفِظَ الدَّرْسَ مِنَ الطُّلَّابِ؟

- (A) حَفِظَ الطُّلَّابُ الدَّرْسَ إِلَّا وَلَيْدٌ. (B) حَفِظَ الطُّلَّابُ الدَّرْسَ إِلَّا وَلَيْدٌ
(C) حَفِظَ الطُّلَّابُ الدَّرْسَ إِلَّا وَلَيْدًا. (D) حَفِظَ الطُّلَّابُ الدَّرْسَ إِلَّا وَلَيْدٌ

٤- مَنْ اشْتَرَكَ فِي حَفْلَةِ التَّخْرِجِ مِنَ الْجِيرَانِ؟

- (A) اشْتَرَكَ الْجِيرَانُ فِي حَفْلَةِ التَّخْرِجِ إِلَّا أَبَا عَلِيٍّ.
(B) اشْتَرَكَ الْجِيرَانُ فِي حَفْلَةِ التَّخْرِجِ إِلَّا أَبُو عَلِيٍّ.
(C) اشْتَرَكَ الْجِيرَانُ فِي حَفْلَةِ التَّخْرِجِ إِلَّا أَبِي عَلِيٍّ.
(D) اشْتَرَكَ الْجِيرَانُ فِي حَفْلَةِ التَّخْرِجِ إِلَّا أَبُ لِعَلِيٍّ.

٥- مَنْ رَأَى الْأَسْوَاقَ كُلَّهَا مِنَ الشِّيَاحِ؟

- (A) رَأَى الشِّيَاحُ الْأَسْوَاقَ كُلَّهَا إِلَّا ذُو مَالٍ (C) رَأَى الشِّيَاحُ الْأَسْوَاقَ كُلَّهَا إِلَّا ذُو مَالٍ
(B) رَأَى الشِّيَاحُ الْأَسْوَاقَ كُلَّهَا إِلَّا ذَا مَالٍ (D) رَأَى الشِّيَاحُ الْأَسْوَاقَ كُلَّهَا إِلَّا ذِي مَالٍ

D- Aşağıdaki cümlelerde müstesnânın doğru irabını gösteren şıkkı seçiniz.

١- لَمْ أَصَاحِبْ إِلَّا الْأَخْيَارَ.

- (A) اِسْمٌ إِنَّ (B) مَفْعُولٌ مَعَهُ (C) نَائِبُ فَاعِلٍ (D) مَفْعُولٌ بِهِ

٢- لَمْ تُحَافِظْ مَدِينَةَ صَنْعَاءَ إِلَّا عَلَى طَائِعِهَا الْقَدِيمِ

- (A) حَرْفٌ جَرٍّ (B) خَبَرٌ (C) نَائِبُ فَاعِلٍ (D) مَفْعُولٌ بِهِ

٣- لَمْ أَحْفَظْ غَيْرَ أَرْبَعَةِ مَوَاضِعَ مِنْ هَذَا الدَّرْسِ.

(A) فاعلٌ (B) خبرٌ (C) نائبُ فاعلٍ (D) مفعولٌ بِهِ

٤- لَا يُوجَدُ فِي هَذَا الطَّرِيقِ إِلَّا حَافِلَاتٌ.

(A) فاعلٌ (B) مبتدأٌ (C) نائبُ فاعلٍ (D) مفعولٌ بِهِ

٥- الصِّحَّةُ نِعْمَةٌ كَبِيرَةٌ لَا يَعْرِفُهَا إِلَّا الْمَرْضَى.

(A) فاعلٌ (B) خبرٌ (C) نائبُ فاعلٍ (D) مفعولٌ بِهِ

E- Aşağıdaki cümlelerden HATALI olanını seçiniz.

١- (A) سَحَبَ الْأَطِبَّاءُ رَوَاتِبَهُمْ غَيْرَ طَيِّبٍ.

(B) وَقَفْتُ عَلَى أَسْرَارِ النَّحْوِ إِلَّا الْإِسْتِثْنَاءَ.

(C) قَرَأْتُ الْمَوَاقِعَ الْمِصْرِيَّةَ إِلَّا مَوْقِعًا.

(D) أَعْجَبَتْنِي اللُّغَةُ الْعَرَبِيَّةُ سِوَى الصَّرْفِ.

٢- (A) اشْتَرَيْتُ الْكُتُبَ الَّتِي فِي الْمَكْتَبَةِ إِلَّا كِتَابًا عَنِ الشِّعْرِ.

(B) دَرَسْتُ الْعُلُومَ غَيْرَ الْكِيمْيَاءِ.

(C) وَافَقَتِ الدُّوْلُ عَلَى التَّعَاوُنِ الْمُشْتَرَكِ إِلَّا الصِّينَ.

(D) طَبَعْتُ الْكُتُبَ الَّتِي كَتَبْتُهَا إِلَّا كِتَابَ الصَّرْفِ.

٣- (A) حَضَرَ الْأَهْلُ الْفَرَحَ غَيْرَ أَخِي.

(B) دَخَلَ الْعُمَّالُ فِي الْمَصْنَعِ غَيْرَ عَامِلٍ.

(C) تُصَدِّرُ الدُّوْلُ النَّامِيَّةُ الْمَصَادِرَ الْبَشَرِيَّةَ سِوَى الْفَقْرِ.

(D) زُرْتُ الدُّوْلَ الْعَرَبِيَّةَ إِلَّا الْعِرَاقَ.

٤- (A) حَلَلْتُ التَّدْرِيبَاتِ مَا عَدَا تَدْرِيبٍ.

(B) سَافَرَ الْحُجَّاجُ عَدَا حُجَّاجِ إِيْرَانٍ.

(C) تَأَخَّرَتِ الدُّوْلُ خَلَا الصِّينِ.

(D) سَلَّمَ خَالِدٌ عَلَى الضُّيُوفِ غَيْرَ وَاحِدٍ.

٥- (A) ذَهَبْتُ أَخَوَاتِكَ إِلَى الْمَدْرَسَةِ مَا خَلَا هِنْدًا.

(B) تَصَدَّقَ عَلَيَّ عَلَى الْمَسَاكِينِ جَمِيعِهِمْ غَيْرَ ثَلَاثَةٍ.

(C) لَبَسَتِ الْمُوظَّفَاتُ زِيًّا رَسْمِيًّا إِلَّا مُوظَّفَتَانِ.

(D) الْمُعَلِّمُونَ فِي الْمَعْهَدِ أَتْرَكُوا مَا عَدَا وَاحِدًا.

CEVAP ANAHTARI

<u>A</u>	<u>B</u>	<u>C</u>	<u>D</u>	<u>E</u>
1- B	1- D	1- A	1- D	1- D
2- B	2- C	2- C	2- A	2- B
3- C	3- B	3- C	3- D	3- D
4- D	4- A	4- A	4- C	4- A
5- A	5- A	5- B	5- A	5- C

5. DERS NEFİY EDÂTLARI

Dr. Öğr. Üyesi Üzeyir TUNA

حَضَرَ عَلِيٌّ إِلَى الْفَصْلِ أَمْسٍ. مَا حَضَرَ عَلِيٌّ إِلَى الْفَصْلِ أَمْسٍ.

يَكْذِبُ ذَلِكَ الرَّجُلُ فِي قَوْلِهِ. مَا يَكْذِبُ هَذَا الرَّجُلُ فِي قَوْلِهِ.

يَجْلِسُ الزُّوَّارُ فِي الْحَدِيقَةِ الْآنَ. لَا يَجْلِسُ أَحَدٌ فِي الْحَدِيقَةِ الْآنَ.

سَأَسَافِرُ إِلَى أَمْرِيكَ غَدًا. لَنْ أَسَافِرَ إِلَى أَمْرِيكَ غَدًا.

نَجَحَ الْكَسْلَانُ فِي عَمَلِهِ. لَمْ يَنْجَحِ الْكَسْلَانُ فِي عَمَلِهِ.

نَضِجَ الْعِنَبُ تَمَامًا. لَمَّا يَنْضَجِ الْعِنَبُ تَمَامًا.

الْقَرْيَةُ بَعِيدَةٌ عَنِ الْمَدِينَةِ. لَيْسَتْ الْقَرْيَةُ بَعِيدَةً عَنِ الْمَدِينَةِ.

لَا عَذَّبَ اللَّهُ أَبَوَيَّ إِنَّمَا اعْتَنَيْتَا بِتَرْبِيَّتِي.

AÇIKLAMALAR

Nefiy [نَفْيٍ]: Olumsuzluk demektir. Nefiy edâtı ise fiilin başına gelip fiili olumludan olumsuzla çeviren edâttir. Nefiy edâtları şunlardır:

a. Harf kabul edilen nefiy edâtları: لَمْ , لَمَّا , لَا , لَنْ

b. Fiil olan nefiy edâtı: لَيْسَ

Yine nefiy edâtları, kullanıldığı yere göre ikiye ayrılır:

a. Fiil cümlesinin başına gelip buradaki fiili/yüklemi olumsuz yapan nefiy edâtları kibunlar لَمْ , لَا , لَمَّا ve لَنْ dir.

Mâ [مَا]: Nefy-i hâl (şimdiki zamanın olumsuzu) dir. Mâzî ve muzâri fiilin başına gelip bu fiilleri olumsuz yapar, ancak fiilin sonunu etkilemez. Örnek:

مَا كَتَبَ فَرِيدُ الدَّرْسِ. Ferîd dersi yazmadı.

مَا يَكْتُبُ فَرِيدُ الدَّرْسِ الْآنَ. Ferîd şimdi dersi yazmıyor.

Lâ [لَا]: Nefy-i istikbâl (gelecek zamanın olumsuzu) dir. Müzârî fiilin başına gelir ve bu fiili gelecek zamanlı olumsuz yapar. Anlam kaymasıyla da hem geniş zamanın hem şimdiki zamanın olumsuzu kılar. Ancak başına geldiği fiilin sonunu etkilemez. Örnek:

لَا يَكْتُبُ فَرِيدُ الدَّرْسِ. Ferîd, dersi yazmıyor.

Lâ [لَا] normalde mâzî fiilin başına gelmez. Ancak dua-beddua anlamı ifade ederse veya tekrar ifâde ederse mâzinin başına gelebilir. Örnek:

إِنْ يَكُنِ الضَّيِّقُ-لَا قَدَّرَ اللَّهُ- مَاذَا نَفْعَلُ؟ Kıtık olursa -Allâh takdir etmesin (göstermesin)- ne yaparız?

لَا عَذَّبَ اللَّهُ أَبَوَيَّ إِحْمَا إِعْتَنِيَا بِتَرْبِيَّتِي. Allâh, anne-babama azap etmesin, muhakkak ki onlar, benim terbiyeme özen gösterdiler.

لَا أَكَلْ وَلَا شَرِبَ حَتَّى مَرَضَ. Ne yedi, ne de içti. Ta ki hastalandı.

Lem [لَمْ]: Cahd-ı mutlak (kesin/süresiz/mutlak olumsuzluk) tır. Müzârî fiilin başına gelir ve bu fiili geçmiş zamanlı olumsuz yapar. Ayrıca başına geldiği fiilin sonunu cezmeder.

Başına lem [لَمْ], lemmâ [لَمَّا], lâmu'l-emr [لِ] ve lâu'n-nehy [لَا] gelmiş sonu sahîh olan fiillerde cezm alâmeti sükûn, sonu illetli fiillerde cezm alâmeti illet harfinin düşmesi, ef'âl-i hamsede cezm alâmeti sondaki nûnun hazfidir. Örnek:

لَمْ يَكْتُبْ فَرِيدُ الدَّرْسِ. Ferîd, dersi yazmadı.

لَمْ يَزِمِ الْوَلَدُ الْكُرَةَ. Çocuk, topu **atmadı**.

الْوَلَدَانِ لَمْ يَزِمَا الْكُرَةَ. İki çocuk topu **atmadı**.

Başına lem [لَمْ], lemmâ [لَمَّا], lâmu'l-emr [لِ] ve lâu'n-nehy [لَا] gelmiş sonuna müenneslik nûnu bitişen fiiller, şekil itibâriyle lem [لَمْ]den etkilenmez yani mebnîdir ancak mahallen meczûmdur. Örnek:

اللَّاعِبَاتُ لَمْ يَزِمْنَ الْكُرَةَ. Bayan oyuncular, topu **atmadı**.

Lemmâ[لَمَّا]: Cahd-1 müstağrak (süreli/bozulabilir olumsuzluk) tır. Geçmiş zamandan konuşma anına kadar gerçekleşmeyen ancak her an gerçekleşme ihtimâli olan bir eylemi ifâde etmek için kullanılan yapıdır. Müzârî' fiilin başına gelir ve fiili geçmiş zamanlı olumsuz kılar. Başına geldiği müzârî' fiilin sonunu etkiler/cezmeder. Fiile “henüz/hâlâ ...medi ...madı” anlamı katar. Cahd-1 müstağrakın cahd-1 mutlakdan farkı, kendisinde ümit, beklenti manası olmasıdır. Örnek: “Henüz yardım etmedi, edebilir” gibi.

جاء الصَّيْفُ وَلَمَّا يَنْضَجِ الْعِنَبُ. Yaz geldi ve üzüm(ler) **henüz** olgunlaşmadı.

Not 1: Cahd-1 müstağrakın meçhûlu de cahd-1 mutlak gibi yapılıdır. Örnek:

لَمَّا يُكْتَبُ Yazılmadı **Henüz yazılmadı**.

Not 2: Cahd-1 müstağrakın çekim tablosu aynen cahd-1 mutlak gibidir.

Not 3: **Lemmâ**[لَمَّا] edâtı, fiil-i mâzînin başına geldiği takdirde ...dığı zaman, ...diği zaman, ...dığında, ...diğinde manası verir. Örnek:

لَمَّا رَجَعَ مِنَ الْمَدْرَسَةِ أَكَلَ طَعَامَهُ. Okuldan döndüğü zaman yemeğini yedi.

لَمَّا حَضَرَ إِلَى الْبَيْتِ كَتَبَ دَرْسَهُ. Eve geldiği zaman dersini yazdı.

لَمَّا لَعِبُوا فِي الْحَدِيقَةِ فَرَحُوا. Bahçede oynadıkları zaman sevindiler.

Len [لَنْ]: Te'kîd-i nefy-i istikbâl (gelecek zamanın mutlak olumsuzluğu) dir. Müzârî' fiilin başına gelir ve fiili gelecek zamanlı olumsuz kılar. Fiile “asla

...meyecek ...mayacak” anlamı katar. Başına geldiği müzâri‘ fiilin sonunu etkiler/nasbeder. Örnek:

لَنْ يَنْجَحَ الْكَسُولُ فِي الْإِمْتِحَانِ. Tembel, imtihanda **asla** başaram**ayacak**.

b. İsim cümlesinin başına gelip buradaki haberi/yüklemi olumsuz kılan nefiy edâtı ki bu leyse [لَيْسَ] dir. Habere/yükleme “...değildir” anlamı katar. Başına geldiği isim cümlesindeki haberi etkiler/nasbeder. Örnek:

لَيْسَ الْمُدِيرُ مَوْجُودًا فِي مَكْتَبِهِ Müdür, bürosunda mevcut **değildir**.

ALİŞTIRMALAR

1- Örnekte olduğu gibi parantez içindeki uygun nefiy edâtını seçip cümleyi yeniden yazınız:

المِثَال: قَرَأَ مُحَمَّدٌ صَحِيفَةَ الصَّبَاحِ. (لَمْ - لَنْ - لَيْسَ)

← لَمْ يَقْرَأَ مُحَمَّدٌ صَحِيفَةَ الصَّبَاحِ.

١- يُسَافِرُ الْمَنْدُوبُونَ إِلَى السُّعُودِيَّةِ غَدًا. (لَنْ - لَيْسَ - لَمْ)

← :

٢- الصَّيْفُ مُعْتَدِلٌ فِي السُّودَانِ. (مَا - لَنْ - لَيْسَ)

← :

٣- شَوَارِعُ مَدِينَةِ إِرْمِيرَ نَظِيفَةٌ. (لَنْ - لَيْسَ - لَمَّا)

← :

٤- يُمنَعُ دُخُولُ الصِّغَارِ إِلَى الْمَلْعَبِ غَدًا. (لَنْ - لَيْسَ - لَمَّا)

← :

٥- اعْتَرَفَ الْمُتَّهَمُ بِجُرْمِهِ أَمَامَ الْقَاضِي. (لَمْ - لَنْ - لَيْسَ)

← :

2- Örneklerde olduğu gibi aşağıdaki cümlelerdeki boşluklara uygun nefiy edâtları koyup nefiy edâtlarından sonra gelen fiilleri harekeleyiniz:

المِثَال ١: لَنْ يُسَافِرَ أَخِي إِلَى الْقَاهِرَةِ غَدًا.

المِثَال ٢: لَا أُرِيدُ أَنْ أَزُورَكُمْ فِي الْمَسَاءِ.

١- يَحِلُّ لِلْمُسْلِمِ قَتْلُ أَخِيهِ الْمُسْلِمِ.

٢- يُقَابِلُ الْأُسْتَاذُ طُلَّابَهُ فِي الْمَكْتَبَةِ.

٣- الْأَسْعَارُ فِي الْقُرَى مُرْتَفَعَةٌ.

٤- يَبْدَأُ مَحْمُودٌ عَمَلَهُ الْجَدِيدَ بَعْدَ شَهْرَيْنِ.

٥- زَادَتْ أَرْبَاحُ الشَّرِكَةِ أَحْيَرًا.

3- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki isim cümlelerinin başına uygun nefiy edâtı getirerek haberi/yüklemi olumsuz yapınız ve cümleleri harekeli olarak yeniden yazınız:

المِثَالُ: الْجَوُّ حَارٌّ الْيَوْمَ. ← : لَيْسَ الْجَوُّ حَارًّا الْيَوْمَ.

١- اللَّعَةُ التُّرْكِيَّةُ صَعْبَةٌ. ← :

٢- زَيْنَبُ كَاتِبَةٌ مَشْهُورَةٌ. ← :

٣- زِيَادٌ مُدَرِّسٌ فِي الْكُلِّيَّةِ. ← :

٤- الشُّعْرَاءُ الْعَبَّاسِيُّونَ كَثِيرُونَ. ← :

٥- الْأُسْرَةُ الْأُورُيَّةُ كَبِيرَةٌ. ← :

4- Aşağıdaki cümlelerin başına uygun nefiy edâtı getirerek cümledeki fiili/yüklemi olumsuz yapınız ve nefiy edâtlarından sonra gelen fiili harekeleyiniz:

١- وَصَلَتِ الْمُمْرِضَةُ مُتَأَخِّرَةً. ← :

٢- يَحْضُرُ الْوَزِيرُ الْاجْتِمَاعَ غَدًا. ← :

٣- أَنَا مُعْتَادٌ عَلَى الْعَيْشِ فِي الصَّحْرَاءِ. ← :

٤- الْأَكَلَاتُ الْعَرَبِيَّةُ مَعْرُوفَةٌ فِي أَوْرَبَا. ← :

٥- أَكَادُ أَشْعُرُ بِالْعُرْبَةِ فِي تُرْكِيَا. ← :

5- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki cümlelerdeki nefiy edâtlarını kaldırınız. Gerekli değişikliği yapıp cümleyi harekeli olarak yeniden yazınız:

المِثَال: لَمْ يُوَافِقِ الْوَزِيرُ عَلَى زِيَادَةِ الْأَسْعَارِ. ←: يُوَافِقُ الْوَزِيرُ عَلَى زِيَادَةِ الْأَسْعَارِ.

١- الْمُغْتَرِبُونَ لَنْ يَعُودُوا إِلَى بِلَادِهِمْ. ← :

٢- لَيْسَتْ الْأُمّهَاتُ نَشِيطَاتٍ فِي الْعَمَلِ. ←:

٣- لَنْ تُقْلَعَ الطَّائِرَةُ بَعْدَ سَاعَةٍ. ← :

٤- لَمْ يَدْخُلِ الْعَامِلُ الْمَصْنَعَ. ← :

٥- لَمَّا يَتَخَرَّجَ سَمِيرٌ فِي الْجَامِعَةِ. ← :

6- Örneklerde olduğu gibi aşağıdaki soruları parantez içindeki nefiy edâtlarını içeren cümlelerle cevaplayınız:

المِثَال ١: هَلْ سَافَرَ أَحْوَكُ إِلَى الْيَابَانِ؟ (لَمْ) : لا، لَمْ يُسَافِرْ أَحْيَى إِلَى الْيَابَانِ.

المِثَال ٢: كَيْفَ أَسْعَارُ السَّيَّارَاتِ؟ (ليس) : أَسْعَارُ السَّيَّارَاتِ لَيْسَتْ مُنَاسِبَةً.

١- هَلْ سَيَحْضُرُ الْوَزِيرُ غَدًا؟ (لن) :

٢- هَلْ ذَهَبْتَ مَعَ أَبِيكَ إِلَى الْمُتَحَفِ؟ (لَمْ) :

٣- كَيْفَ وَجَدْتَ الْحَيَاةَ فِي الْعَرَبِ؟ (ليس) :

٤- هَلْ يَدْرُسُ فَرِيدٌ فِي الْجَامِعَةِ؟ (لَا) :

٥- هَلْ انْتَهَى فَضْلُ الصَّيْفِ. (لَمَّا) :

7- Aşağıdaki âyetleri tercüme edip içindeki nefiy edâtlarının altını çiziniz:

- ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالََةَ بِالْهُدَىٰ فَمَا رَبَحَتِ تِجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ﴾ [البقرة، ١٦/٢]^{١٤}
- ﴿لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ﴾ [البقرة، ٢٨٦/٢]^{١٥}
- ﴿وَأَنْ لَّيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى﴾ [النجم، ٣٩/٥٣]^{١٦}
- ﴿فَلَا يَصُدَّنَّكَ عَنْهَا مَنْ لَا يُؤْمِنُ بِهَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ فَتَرْدَى﴾ [طه، ١٦/٢٠]^{١٧}
- ﴿وَأَلْقِ مَا فِي يَمِينِكَ تَلْقَفْ مَا صَنَعُوا﴾ [طه، ٦٨/٢٠]^{١٨}
- ﴿يَا أَبَتِ لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا يَسْمَعُ وَلَا يُبْصِرُ وَلَا يُغْنِي عَنْكَ شَيْئًا﴾ [مريم، ٤٢/١٩]^{١٩}
- ﴿وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ﴾ [الأنفال، ٦٠/٨]^{٢٠}
- ﴿لَيْسُوا سَوَاءً مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ أُمَّةٌ قَائِمَةٌ يَتْلُونَ آيَاتِ اللَّهِ آنَاءَ اللَّيْلِ وَهُمْ يَسْجُدُونَ﴾ [آل عمران، ١١٣/٣]^{٢١}
- ﴿لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ (٣) وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ (٤)﴾ [الإخلاص، ٤-٣/١١٢]^{٢٢}

8- Aşağıdaki cümleleri Türkçeye çeviriniz:

- 14 “İşte onlar, hidâyete karşılık sapıklığı satın almış kimselerdir. Bu yüzden alışverişleri onlara kâr getirmemiş ve (sonuçta) doğru yolu bulamamışlardır”.
- 15 “Allâh hiç kimseye taşıyabileceğinden daha fazlasını yüklemeyiz. Kişinin yaptığı her iyilik kendi lehine, yaptığı her kötülük de kendi aleyhinedir”.
- 16 “Ve insana uğrunda çaba gösterdiği dışında bir şey verilmeyecektir”.
- 17 “Ona inanmayan ve nefsinin arzularına uyan kimseler sakın seni ondan (kıyâmete inanmaktan) alıkoymasın; sonra mahvolursun!”
- 18 “Sağ elindeki (değneğini) at ki, onların yaptıklarını yutsun”.
- 19 “Babacığım! İşitmeyen, görmeyen ve sana bir faydası olmayan şeylere niçin tapıyorsun?”
- 20 “Allâh yolunda sarf ettiğiniz her şey size haksızlık yapılmadan, tamamen ödenecektir”.
- 21 “Onların (Kitap ehlinin) hepsi bir değildir. Kitap ehli içinde, gece saatlerinde ayakta duran, secdeye kapanarak Allâh’ın âyetlerini okuyan bir topluluk da vardır”.
- 22 “O, doğurmamış ve doğmamıştır. Ve hiç kimse de O’na denk olamaz”.

- : جَاءَ فَصَلَ الرَّبِيعَ وَلَمَّا يَنْتَهِ الْبَرْدُ.
- : الْمُسْتَشْفَى لَيْسَ بَعِيدًا عَنْ بَيْتِنَا.
- : لَنْ أَخُونَ وَطَنِي وَلَنْ أَتَّفِقَ مَعَ الْأَعْدَاءِ.
- : اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ قَلْبٍ لَا يَخْشَعُ.
- : مَا قَالَ الْمُتَّهَمُ الْحَقِيقَةَ أَمَامَ الْقَاضِي.

9- Aşağıdaki cümleleri harekeli olarak Arapçaya çeviriniz:

- : Adam, ne yapacağını bilmiyor.
- : Zeynep, yarın çarşıya gitmeyecek.
- : Ahmet, şu anda odasında değildir.
- : Hacılar, henüz ülkelerine
..... dönmediler.
- : Ömür biter, yol bitmez.

10- İ'râb örnekleri:

- ١- لَمْ أَفْهَمْ الْمَوْضُوعَ.
- لَمْ : حَرَفُ نَفْيٍ وَجَزْمٍ مَبْنِيٌّ عَلَى السُّكُونِ.
- أَفْهَمْ : فِعْلٌ مُضَارِعٌ مَجْزُومٌ بِـ"لَمْ" وَعَلَامَةُ جَزْمِهِ السُّكُونُ. وَالْفَاعِلُ ضَمِيرٌ مُسْتَتِرٌ، تَقْدِيرُهُ "أَنَا".
- الْمَوْضُوعَ : مَفْعُولٌ بِهِ مَنْصُوبٌ بِالْفَتْحَةِ.
- ٢- لَنْ أَخُونَ الْأَمَانَةَ.

لَنْ : حَرْفُ نَفْيٍ وَنَصْبٍ مَبْنِيٌّ عَلَى السُّكُونِ.
أَخُونُ : فِعْلٌ مُضَارِعٌ مَنْصُوبٌ بِـ "لَنْ" وَعَلَامَةُ نَصْبِهِ الْفَتْحَةُ. وَالْفَاعِلُ ضَمِيرٌ
مُسْتَتِرٌ، تَقْدِيرُهُ "أَنَا".
الْأَمَانَةُ : مَفْعُولٌ بِهِ مَنْصُوبٌ بِالْفَتْحَةِ.

Aşağıdaki cümleleri i'râb ediniz:

- ١- لَيْسَتْ السَّيَّارَةُ سَرِيعَةً.
- ٢- لَا أَخَافُ مِنَ الْإِمْتِحَانِ.
- ٣- لَنْ يَتْرُكَ الْجُنْدِيُّ مَكَانَهُ.
- ٤- مَا سَمِعَتِ السَّيِّدَةُ الْخَبَرَ.
- ٥- لَمْ يَشْرَبِ الْمَرِيضُ الدَّوَاءَ.

DENEME SORULARI

A- Nefiy edâtı içeren cümleyi seçiniz:

١- (A) مَا حَضَرَ عَلَيَّ إِلَى حَفْلَةِ التَّخْرِجِ.

(C) مَا تَفَعَّلُوا مِنْ خَيْرٍ تُشْكُرُوا عَلَيْهِ.

(B) لَا تَعْتَمِدْ عَلَى غَيْرِ نَفْسِكَ.

(D) فَرِحْتُ كَثِيرًا لَمَّا أَتَيْتَنَا.

٢- (A) لَا تَشْرَبُوا الْمَاءَ الْكَدِرَ.

(C) هَذِهِ الْفَتَاةُ لَا تُخَالِفُ أَوَامِرَ اللَّهِ.

(B) مَاذَا تَتَنَاوَلُ فِي طَعَامِ الْفُطُورِ عَادَةً.

(D) لَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا.

٣- (A) لَمْ يَكْتُبِ الْمُهَنْدِسُ التَّقْرِيرَ حَتَّى الْآنَ.

(C) سُرَّ الطُّلَّابُ لَمَّا جَاءَ الْأُسْتَاذُ.

(B) مَا فِي الْيَدِ خَيْرٌ مِمَّا عَلَى الشَّجَرَةِ.

(D) نَسْتَقْبِلُ الضُّيُوفَ فِي الْمَطَارِ.

٤- (A) سَوْفَ أَصْبَحُ طَبِيبًا يَوْمًا مَا.

(C) لَا تَقْتَصِرُ الصُّحُفُ عَلَى الْأَخْبَارِ.

(B) مَازَحَ الرَّجُلُ الطِّفْلَ الصَّغِيرَ.

(D) لَا تَقْطِفِ الْأَزْهَارَ فِي الْحَدِيقَةِ.

٥- (A) تَوَجَّهَ الشَّعْبُ لِإِنْتِخَابِ الْمُرَشَّحِينَ.

(C) أُحِبُّ فَصْلَ الصَّيْفِ لَا الشِّتَاءِ.

(B) رَبَّمَا نَنْسَى غَدًا مَا نَقَرُّهُ الْيَوْمَ.

(D) لَا يَظْلِمُ اللَّهُ عِبَادَهُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ.

B- Aşağıdaki boşluklara gelebilecek uygun nefiy edâtını seçiniz:

١- يُخَالِفُ الْمَرِيضُ نَصْحَ الطَّيِّبِ.

(A) لَيْسَ (B) لَمْ (C) لَنْ (D) مَا

٢- هَذَا التَّاجِرُ أَمِينٌ وَ..... يَكْذِبُ أَبَدًا.

(A) لَمْ (B) لَمَّا (C) لَيْسَ (D) لَا

٣- هَذَا الْكَاتِبُ..... مَشْهُورًا.

(A) لَيْسَ (B) لَمْ (C) لَنْ (D) لَمَّا

٤- يَرْبَحُ الْخَائِنُ فِي حَيَاتِهِ.

(A) لَا (B) لَمْ (C) لَنْ (D) مَا

٥- اِنْتَهَتْ الْإِمْتِحَانَاتُ وَ..... تُعْلَنُ النَّتَائِجُ.

(A) لَنْ (B) لَا (C) لَمَّا (D) مَا

C- Nefiy edâtı kaldırıldıktan sonra aşağıdaki cümlelerin doğru harekelenmiş şeklini seçiniz:

١- لَيْسَتْ الشَّمْسُ مُشْرِقَةً.

(A) الشَّمْسُ مُشْرِقَةٌ. (C) الشَّمْسُ مُشْرِقَةً.

(B) الشَّمْسُ مُشْرِقَةً. (D) الشَّمْسُ مُشْرِقَةٍ.

٢- الْعُمَالُ لَمَّا يَنْتَهُوْا مِنَ الْعَمَلِ.

- (A) الْعُمَالُ يَنْتَهُوْا مِنَ الْعَمَلِ.
(B) الْعُمَالُ يَنْتَهِيَانِ مِنَ الْعَمَلِ.
(C) الْعُمَالُ اِنْتَهُوْا مِنَ الْعَمَلِ.
(D) الْعُمَالُ يَنْتَهِي مِنَ الْعَمَلِ.

٣- لَمْ يَخْرُجِ الطُّلَابُ مِنَ الصَّفِّ.

- (A) خَرَجُوا الطُّلَابُ مِنَ الصَّفِّ.
(B) خَرَجَ الطُّلَابُ مِنَ الصَّفِّ.
(C) يَخْرُجُ الطُّلَابُ مِنَ الصَّفِّ.
(D) يَخْرُجُونَ الطُّلَابُ مِنَ الصَّفِّ.

٤- مَا فَهِمَتْ هَذِهِ الطِّفْلَةُ قَوْلَ الشُّرْطِيِّ.

- (A) فَهِمَتْ هَذِهِ الطِّفْلَةُ قَوْلَ الشُّرْطِيِّ.
(B) تَفْهَمُ هَذِهِ الطِّفْلَةُ قَوْلَ الشُّرْطِيِّ.
(C) أَفْهَمْتُ هَذِهِ الطِّفْلَةَ قَوْلَ الشُّرْطِيِّ.
(D) فَهِمْتُ هَذِهِ الطِّفْلَةَ قَوْلَ الشُّرْطِيِّ.

٥- أَهْلُ الْكِتَابِ لَيْسُوا سَوَاءً.

- (A) أَهْلُ الْكِتَابِ سَوَاءً.
(B) أَهْلُ الْكِتَابَيْنِ سَوَاءً.
(C) أَهْلُ الْكِتَابِ سَوَاءً.
(D) أَهْلُ الْكِتَابِ سَوَاءُونَ.

D- Nefiy edâtlarını doğru bir şekilde tanımlamak için boşluğa gelebilecek seçenek aşağıdakilerden hangisidir?

١- "مَا" وَ "لَيْسَ" :

- (A) حَرْفَانِ.
(B) فِعْلَانِ.
(C) مَا حَرْفٌ، وَلَيْسَ فِعْلٌ.
(D) مَا فِعْلٌ، وَلَيْسَ حَرْفٌ.

٢- "لَيْسَ" تَدْخُلُ عَلَى

- (A) الْجُمْلَةُ الْفِعْلِيَّةُ.
(B) جُمْلَةُ فِعْلِيَّةٍ فِعْلُهَا مَاضٍ.
(C) الْجُمْلَةُ الْفِعْلِيَّةُ وَالْاِسْمِيَّةُ.
(D) الْجُمْلَةُ الْاِسْمِيَّةُ.

٣- تَدْخُلُ "لَمْ" عَلَى الْفِعْلِ.....

- (A) المضارع فتَنْفِيهِ فِي الزَّمَنِ الْمَاضِي (C) المضارع فتَنْفِيهِ فِي الْحَالِ.
(B) الماضي فتَنْفِيهِ فِي الْحَالِ. (D) الماضي فتَنْفِيهِ فِي الْمَاضِي.

٤- تَدْخُلُ "لَنْ" عَلَى الْفِعْلِ.....

- (A) المضارع فتَنْفِيهِ فِي الْحَالِ. (C) الماضي فتَنْفِيهِ فِي الْمُسْتَقْبَلِ.
(B) المضارع فتَنْفِيهِ فِي الْمُسْتَقْبَلِ. (D) الماضي فتَنْفِيهِ فِي الْحَالِ.

٥- أَدَاةُ النَّفْيِ "لَا" تَدْخُلُ عَلَى الْفِعْلِ.....

- (A) الماضي إِذَا لَمْ تُفِدِ الدُّعَاءَ. (C) الفِعْلُ الْمَاضِي بِدُونِ أَيِّ شَرْطٍ.
(B) الماضي إِذَا لَمْ تَتَكَرَّرْ. (D) الماضي إِذَا أَفَادَتِ الدُّعَاءَ.

E- Aşağıdaki soruların nefiy edâtı içeren doğru cevabını seçiniz:

١- هَلِ اسْتَأْذَنَ الْعَامِلُ مِنْ رَئِيسِ الْعُمَّالِ؟

- (A) لَا، مَا اسْتَأْذَنَ الْعَامِلُ مِنْ رَئِيسِ الْعُمَّالِ.
(B) نَعَمْ، مَا اسْتَأْذَنَ الْعَامِلُ مِنْ رَئِيسِ الْعُمَّالِ.
(C) نَعَمْ، اسْتَأْذَنَ الْعَامِلُ مِنْ رَئِيسِ الْعُمَّالِ.
(D) لَا، لَا يَسْتَأْذِنُ الْعَامِلُ مِنْ رَئِيسِ الْعُمَّالِ.

٢- هَلِ سَتُقْلِعُ الطَّائِرَةَ بَعْدَ سَاعَةٍ؟

- (A) لَا، لَمْ تُقْلِعِ الطَّائِرَةَ قَبْلَ سَاعَةٍ.
(B) لَا، مَا أَقْلَعْتَ الطَّائِرَةَ بَعْدَ سَاعَةٍ.
(C) نَعَمْ، سَتُقْلِعُ الطَّائِرَةَ بَعْدَ سَاعَةٍ.
(D) لَا، لَنْ تُقْلِعَ الطَّائِرَةَ بَعْدَ سَاعَةٍ.

٣- هَلْ سَيَدْخُلُ الْجَنَّةَ كَافِرٌ؟

- (A) لَا، لَيْسَ سَيَدْخُلُ الْجَنَّةَ كَافِرٌ. (B) لَا، لَمْ يَدْخُلِ الْجَنَّةَ كَافِرٌ.
(C) لَا، لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ كَافِرٌ. (D) لَا، مَا دَخَلَ الْجَنَّةَ كَافِرٌ؟

٤- أَ تُرِيدُ أَنْ تَذْهَبَ مَعِيَ إِلَى شَاطِئِ الْبَحْرِ؟

- (A) نَعَمْ، لَا أُرِيدُ أَنْ أَذْهَبَ مَعَكَ إِلَى شَاطِئِ الْبَحْرِ.
(B) لَا، لَا أُرِيدُ أَنْ أَذْهَبَ مَعَكَ إِلَى شَاطِئِ الْبَحْرِ.
(C) لَا، مَا أَرَدْتُ أَنْ أَذْهَبَ مَعَكَ إِلَى شَاطِئِ الْبَحْرِ.
(D) لَا، لَمْ أَذْهَبَ مَعَكَ إِلَى شَاطِئِ الْبَحْرِ.

٥- هَلْ زُرْتُمْ أَيَّ بَلَدٍ عَرَبِيٍّ مِنْ قَبْلُ؟

- (A) لَا، لَمْ نَزُرْ أَيَّ بَلَدٍ عَرَبِيٍّ مِنْ قَبْلُ.
(B) لَا، لَا نَزُورُ أَيَّ بَلَدٍ عَرَبِيٍّ مِنْ قَبْلُ.
(C) لَا، لَنْ نَزُورَ أَيَّ بَلَدٍ عَرَبِيٍّ مِنْ قَبْلُ.
(D) لَا، لَيْسَ نَزُورُ أَيَّ بَلَدٍ عَرَبِيٍّ مِنْ قَبْلُ.

CEVAP ANAHTARI

<u>A</u>	<u>B</u>	<u>C</u>	<u>D</u>	<u>E</u>
1- A	1- B	1- A	1- C	1- A
2- C	2- D	2- C	2- D	2- D
3- A	3- A	3- B	3- A	3- C
4- C	4- C	4- D	4- B	4- B
5- D	5- C	5- A	5- D	5- A

6. DERS
MEBNÎ, MU'REB ve İ'RAB ÇEŞİTLERİ
Doç. Dr. Ferruh KAHRAMAN

كَتَبَ الْمُعَلِّمُ قِصَّةً. تَطْلُعُ الشَّمْسُ.

لَا تَكْتُبَنَّ الرِّسَالَةَ. الطَّالِبُ يَجْتَهِدُونَ.

الْبَنَاتُ يُسَافِرْنَ. أُرِيدُ أَنْ أَكْتُبَ رِسَالَةً إِلَى أَبِي.

أَنْصُرُ أَخَاكَ. الْكَفَّارُ لَنْ يَدْخُلُوا الْجَنَّةَ.

أَلْقِ عَصَاكَ. لَا تَنْهَرِ الْيَتِيمَ.

فِي الْمَدْرَسَةِ أَحَدُ عَشَرَ طَالِبًا. خَرَجَ خَالِدٌ.

مَا رَأَيْنَا مِثْلَ هَذَا الْقَلَمِ مِنْ قَبْلُ. جَاءَ الطَّالِبُ.

مِنْ أُمَّةٍ عِلْمِ النَّحْوِ سَبَوِيهِ. قَابَلْتُ الطَّالِبَ فِي الطَّرِيقِ.

رَأَيْتُهُمْ فِي الْمَدْرَسَةِ. أَطْعِ وَالِدَيْكَ وَمُعَلِّمَكَ.

جَاءَكَ هَذَا الرَّجُلُ. اللَّهُ يُحِبُّ الْمُؤْمِنَاتِ الْقَانِتَاتِ.

إِلَى أَيْنَ تَذْهَبُ؟ أَبُوكَ عَالَمٌ كَبِيرٌ.

تَرَكَ يَا أَخِي قَوْلَ الزُّورِ. نَجَحَ الطَّالِبَانِ.

أَنْتَ جَارِي بَيْتَ بَيْتٍ. صَلَّاتُ الْمُؤْمِنَاتِ.

يَا عَلِيُّ كُلِّ مِمَّا نُحِبُّ. زُرْتُ حَمَاكَ فِي مَكْتَبِهِ.

AÇIKLAMALAR

I. MEBNÎ [المبني]

Mebnî; Cümledeki yerine göre bir kelimenin son harfinin harekesinin değişikliğe uğramamasına denir. Arapçada mebnîler mebni fiiller ve mebni isimler olmak üzere iki kısma ayrılır.

Maziler ve emri hâzırlar **sürekli mebnî** olan fiillerdir. Sürekli mebnî olan bu kelimelere lâzım mebnîler de denilir. Zamirler, işaret isimleri, ism-i mevsuller, şart isimleri, istifham isimleri, bazı zarflar, bazı kinâyeler, sonu “veyhi” [وَيْهِ] ile biten özel isimler, fa‘âli [فَعَالٍ] veznindeki özel isimler, fiil isimleri, **sürekli mebnî isimlerdir**.

Normalde mu‘râb iken bazı şartlarla mebnî olan kelimeler de vardır ki bunlara **Ârız mebnîler** denilir.

Ârız mebnî isimler; müfred, marife münâda isimleri, cinsini nefy eden لا nın ismi, sayı isimlerinden mürekkebi olanlar, cihet-i sitte diye adlandırılan bazı zarflardır.

Ârız mebnî fiiller ise; sadece sonuna te’kid nûnu ve müenneslik nûnu eklenen muzâri fiildir ki, birincisi fetha üzere, ikincisi sükûn üzere mebnî olur.

A. MEBNÎ FİLLER [المبني من الأفعال]

Bazı fiillerin başlarına âmil gelse de gelmese de, sonlarında görünür bir değişiklik olmaz. Bunlar mebni fiiller olup mâzî fiiller, sonlarına tekîd nûnu ve müenneslik nûnu bitişen muzâri fiiller ile emir fiillerdir. Örnek:

إِنْ اجْتَهِدَ يَنْجَحْ. Çalışırsa başarır.

cümlesinde اجتهد fiili, cezm eden şart edâtı إِنْ den sonra geldiği halde, sonunda bir değişiklik olmamıştır. Çünkü feth üzere mebnî olup mahallen meczûmdur.

Mebni fiiller kendi içinde üçe ayrılır:

1. Mazi fiiller: Örnek: (كُتِبَ – كُتِبُوا – كُتِبَتْ...)

كُتِبَ الْمُعَلِّمُ قِصَّةً. Öğretmen bir hikaye yazdı.

2. Emir fiiller: Örnek: (اَكْتُبْ – اَكْتُبُوا – اَكْتُبْنَ...)

أَنْصُرُ أَخَاكَ. Kardeşine yardım et.

3. Sonuna tekîd nûnu veya müenneslik nûnu bitişen muzâri fiillerdir. Örnek:

لَتَجْتَهِدَنَّ فِي دُرُوسِكَ. Derslerine mutlaka çalışacaksın.

عَلَى الْفَتَيَاتِ أَنْ يَكْتُبْنَ الدَّرْسَ. Genç kızların derslerini yazmaları gerekir.

B. MEBNÎ İSİMLER [المبني من الأسماء]

Fiillerde olduğu gibi bazı isimlerin sonları değişmez. Yani başlarına gelen âmil, onların sonlarında bir değişiklik meydana getirmeyip mahalline te'sîr eder. Böyle isimlere mebnî isimler denir. Örnek:

مَرَرْتُ بِكَ. Sana uğradım.

cümlesinde كَ zamîri, bâ [ب] harf-i cerrinden sonra gelmiş olmasına rağmen, görünürde bir değişikliğe uğramamış, mebnî olduğu için mahallen mecrûr olmuştur.

Mebnî isimler:

1- 11-19 arası sayılar:

11-19 arası sayıların cümledeki konumları değişse de, bu sayıların i'râbı hiçbir zaman değişmez. Bunların her iki cüzü feth üzere mebnîdir. Örnek:

فِي الْمَدْرَسَةِ أَحَدَ عَشَرَ طَالِبًا. Okulda on bir Öğrenci vardır.

مَرَرْتُ عَلَى أَحَدَ عَشَرَ طَالِبًا. On bir Öğrenciye uğradım.

2- Bazı Zarflar:

قَبْلُ ve بَعْدُ kelimeleri muzâf olmadıklarında damm üzere mebnîdir. Örnek:

مَا رَأَيْنَا مِثْلَ هَذَا الْقَلَمِ مِنْ قَبْلُ. Daha önce böyle bir kalem görmedim.

إِنْ اشْتَرَيْتَ فَلَكَ الْبَيْتُ مِنْ بَعْدُ. Eğer satın alırsan bundan sonra ev senindir.

3- Sonu ile Biten Özel İsimler: Örnek:

مِنْ أَيْمَةِ عِلْمِ النَّحْوِ **سَيْبَوِيهِ**. Nahvin önderlerinden biri Sibeveyh'tir.

كَانَ لَقَبُ ابْنِ طُولُونَ **حُمَارَوِيهِ**. İbn Tolun'un lakabı Humaraveyh idi.

4- Zamirler: Arapçada zamirlerin hepsi mebnîdir. Örnek:

رَأَيْتُهُمْ فِي الْمَدْرَسَةِ. Onları okulda gördüm.

مَرَرْتُ بِكَ لِأَرَاكَ. Seni görmek için uğradım.

5- İsm-i İşaretler: Örnek:

جَاءَكَ **هَذَا** الرَّجُلُ. Sana bu adam geldi.

هَؤُلَاءِ الرِّجَالُ أَسَاتِدَةٌ. Bu adamlar hocadır.

6- Soru Edatları: Örnek:

مَتَى تَسْتَيْقِظُ؟ Ne zaman uyanırsın?

إِلَى **أَيْنَ** تَذْهَبُ؟ Nereye gidiyorsun?

7- İsm-i Mevsûller: Örnek:

جَاءَنِي **الَّذِي** رَأَيْتُهُ فِي الطَّرِيقِ. Yolda gördüğüm adam bana geldi.

نَحْنُ **الَّذِينَ** كَتَبْنَا هَذَا الْكِتَابَ. Bu kitabı yazan bizleriz.

8- Vezninde Gelen Kelimeler: Örnek:

يَا **كَذَابٍ** اسْكُتِي. Pis yalancı sus.

يا خَبَاثُ ابتعدي عَنَّا. Mikrop, benden uzaklaş.

نَزَالِ يَا عَلِيُّ. Ali in!

تَرَاكَ يَا أَخِي. Bırak be kardeşim.

9- Cinsini Nefyeden Lâ [لَا]: Cinsini nefyeden لا'nın müfred ismi mebnîdir. Örnek:

لَا حَيٍّ بَاقٍ. Hiçbir canlı baki değildir.

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ. Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur.

10- İkileme Zarfları: Örnek:

يَزُورُنِي صَدِيقِي صَبَاحَ مَسَاءٍ. Arkadaşım beni sabah akşam ziyaret eder.

جَارِي بَيْتَ بَيْتٍ. Komşum evdedir evde.

11- Münâdanın Müfred Alem ve Nekre-i Maksûde İsmi: Örnek:

يَا عَلِيُّ كُلِّ مِمَّا تُحِبُّ. Ali! Sevdiğin şeyden ye.

يَا فَاطِمَةُ اذْرُسِي دَرْسَكَ. Fatıma! Dersine çalış.

يَا رَجُلُ تَقَدَّمْ. İlerlesene be adam!

12-Şart Edatları: Örnek:

مَنْ يَدْرُسُ يَنْجَحْ. Kim çalışırsa başarılı olur.

إِنْ تَصُمْ تَصِحَّ. Oruç tutarsan sağlıklı olursun.

II. MU‘REB [المعرب]:

Mureb, Arapçada kelimelerin cümle içinde aldıkları görevlere göre sonlarının değişmesidir. İsimlerde asıl olan murablık iken fiillerde asıl olan mebnîliktir. Mureb fiillere örnek:

يَكْتُبُ عَلَيَّ دَرْسَهُ. Ali, dersini yazıyor.

لَمْ يَكْتُبْ عَلَيَّ دَرْسَهُ. Ali, dersini yazmadı.

لَنْ يَكْتُبَ عَلَيَّ دَرْسَهُ. Ali, dersini yazmayacak.

Mureb isimlere örnek:

الْمَدْرَسَةُ قَدِيمَةٌ. Okul, eskidir.

إِنَّ الْمَدْرَسَةَ قَدِيمَةٌ. Şüphesiz okul, eskidir.

لَيْسَتْ الْمَدْرَسَةُ قَدِيمَةً. Okul, eski değildir.

A. MU‘REB FİLLER [المعرب من الأفعال]

Muzari fiillerden sonuna nun-u nisve veya tekit nunu bitişenlerin dışındakiler murebtir.

- 1- Müzâri fiillerin ref alameti damme, efâl-i hamsenin ref alameti ise nûn'un sübûtudur. Örnek:

تُغَادِرُ الطَّائِرَةُ الْمَطَارَ. Uçaklar hava limanından ayrılıyor.

الْأَسَاتِذَةُ يَشْرَحُونَ الدَّرْسَ. Hocalar ders anlatıyor.

- 2- Müzâri fiillerin nasb alameti fetha, efâl-i hamsenin nasb alameti ise nûn'un hazfidir. Örnek:

أُرِيدُ أَنْ أَذْهَبَ إِلَى إِسْتَنْبُولَ. Ben İstanbul'a gitmek istiyorum.

اجتهدوا كي تنجحوا. Başarılı olmak için çalışınız.

- 3- Müzâri fiillerin cezm alameti sükun, efâl-i hamsenin nasb alameti nûn'un hazfi, sonu illetli fiillerin cezm alameti illet harfinin hazfidir. Örnek:

لم يشرب علي الحليب. Ali süt içmedi.

البنات لم تكتب الأسئلة. İki kız soruları yazmadı.

لم يرض أحمد بنصيبه. Ahmet kısmetine razı olmadı.

B. MU‘REB İSİMLER [المعرب من الأسماء]

İsimlerde esas olan sonunun değişmesi yani mureb olmasıdır.

- 1- Müfred isimlerin, kırık çoğulların ve cemi müennesi salimlerin ref alameti damme, müsennaların ref alameti elif, düzenli çoğulların ve esmâ-i hamsenin ref alameti vâv'dır. Örnek:

جاء الرجل. Adam geldi.

جاء الرجال. Adamlar geldi.

حضرت المعلمات. Bayan Öğretmenler geldi.

جاء الرجال. Adamlar (iki) geldi.

جاء المعلمون. Öğretmenler geldi.

أبوك عالم كبير. Sen baban büyük bir alimdir.

- 2- Müfred isimlerin ve kırık çoğulların nasb alameti fetha, cemi müennesi salimlerin nasb alameti kesra, müsennaların ve düzenli çoğulların nasb alameti ya, esmâ-i hamsenin nasb alameti elif'tir. Örnek:

رأيت الرجل. Adamı gördüm.

رَأَيْتُ الرِّجَالَ. Adamları gördüm.

زُرْتُ الْمُعَلِّمَاتِ. Bayan Öğretmenleri ziyaret ettim.

رَأَيْتُ الرَّجُلَيْنِ. Adamları (iki) gördüm.

رَأَيْتُ الْمُعَلِّمِينَ فِي الصَّفِّ. Sınıfta Öğretmenleri gördüm.

رَأَيْتُ أَبَاكَ فِي الْعَمَلِ. Babanı işte gördüm.

3- Müfred isimlerin, kırık çoğulların ve cemi müennesi salimlerin cer alameti kesra, müsennaların, düzenli çoğulların ve esmâ-i hamsenin cer alameti ya'dır. Örnek:

مَرَرْتُ بِالرَّجُلِ. Adama uğradım.

مَرَرْتُ بِالرِّجَالِ. Adamlara uğradım.

سَلَّمْتُ عَلَى الْمُعَلِّمَاتِ. Bayan Öğretmenlere selam verdim.

مَرَرْتُ بِالرَّجُلَيْنِ. Adamlara (iki) uğradım.

سَلَّمْتُ عَلَى مُعَلِّمَيْنِ جُدِّدِ. Yeni Öğretmenlere selam verdim.

سَلَّمْتُ عَلَى أَخِيكَ. Kardeşine selam verdim.

III- İRAB ÇEŞİTLERİ

İrab; lafzî, takdiri ve mahalli olmak üzere üç çeşittir.

A- Lafzî İ'râb: İ'râb hareke veya harflerinin okunur ve yazıda görülebilir olmasıdır. İ'râbda asıl olan budur.

الْعُصْفُورُ يُغَرِّدُ. Serçe ötmektedir.

رَأَيْتُ طَيْرًا فَوْقَ الشَّجَرَةِ. Ağacın üzerinde kuş gördüm.

الْتَحَقَ بِصَفِّنَا طَالِبَانِ جَدِيدَانِ. Sınıfımıza iki yeni öğrenci geldi.

سَلَّمْتُ عَلَى مُعَلِّمِينَ جُدُدٍ. Yeni öğretmenlere selam verdim.

مَرَّ الْمُهَنْدِسُونَ. Mühendisler geçtiler.

سَلَّمْتُ عَلَى أَخِيكَ. Kardeşine selam verdim.

B- Takdîrî İ'râb: İ'râb harekelerinin mu'râb kelimelerin sonunda bulunamamasından, takdîr yoluna gidilmesi yani, var olduğu kabul edilmesidir. Dört yerde i'râb takdîrîdir:

a- Maksûr isimlerin üç hâlinde. Örnek:

جَاءَ الْفَتَى. Genç adam geldi.

رَأَيْتُ الْفَتَى. Genç adamı gördüm.

سَلَّمْتُ عَلَى الْفَتَى. Genç adama selam verdim.

b- Mankûs isimlerin raf' ve cer hâlinde. Örnek:

فَرَّ الْجَانِي. Suçlu kaçtı.

حَكَّمَ الْقَاضِي عَلَى الْجَانِي. Yargıç, suçluyu yargıladı.

c- Mütekellim yâsına muzâf olan isimlerin üç hâlinde. Örnek:

جَاءَ أَبِي. Babam geldi.

رَأَيْتُ أَبِي. Babamı gördüm.

مَرَزْتُ أَبِي. Babama uğradım

**d- Nâkıs ve Lefif muzârilerden efâli erba'anın;
Vâhlı ve yâ'lı olanların raf' hâli. Örnek:**

يَدْعُو المسلمُ رَبَّهُ. Müslüman rabbine dua ediyor.

يَرْمِي اللَّاعِبُ الكرةَ. Oyuncu topu atıyor.

Elifli olanların raf' ve nasb hâli. Örnek:

يَسْعَى الأستاذُ لِإِتْمَامِ الموضوعِ. Hoca konuyu tamamlamaya çalışıyor.

يَرْضَى الأستاذُ عن طَلَّابِهِ. Hoca Öğrencilerinden razı olur.

لَنْ يَسْعَى المؤمنُ في الشرِّ. Mümin şerde asla gayretli olmayacak.

لَنْ يَرْضَى المسلمُ عن الظلمِ. Müslüman asla zulme rıza göstermeyecek.

C- Mahallî İ'râb: Mebnî kelimeler ve cümleler için geçerlidir. Mebnî kelimeler, cümle içinde son harflerinin harekeleri hiç değişikliğe uğramadığından cümle içinde aldıkları yere göre mahallen (yerleri-konumları) itibarıyla i'râb edilirler.

هَذِهِ تُفَّاحَةٌ. Bu bir elmadır

أَكَلْتُ هَذِهِ التُّفَّاحَةَ. Bu elmayı yedim

لَعِبَ الْوَلَدُ بِهَذِهِ التُّفَّاحَةِ. Çocuk bu elma ile oynadı

الْعِلْمُ يَرْفَعُ دَرَجَةَ صَاحِبِهِ. İlim sahibinin değerini artırır.

أَظُنُّ أَخَاكَ سَيَحْضُرُ الْيَوْمَ. Kardeşinin bu gün geleceğini zannediyorum.

سَنُقِيمُ حَيْثُ يَطِيبُ الْهَوَاءُ. Hava böyle güzel olduğu müddetçe kalacağız.

ALİŞTIRMALAR

1- Aşağıdaki cümlelerde geçen mebnî fiilleri bulunuz ve örnekte olduğu gibi mebnîlik sebeplerini yazınız.

المثال: قال الشاعر:

لا تحسبن العلم ينفع وحده ما لم يُتَوَجَّ رَبُّهُ بِخَلْقٍ.

الفعل المبني: تَحَسَّبَنَّ: فعل مضارع مبني على الفتح لاتصاله بنون التوكيد.

١- الأمهات المؤمنات يُنشِئْنَ أبناءهنَّ على الفضيلة.

الفعل المبني:

٢- طَلَبَ المعلمُ من الطلابِ أن يَذْهَبُوا إلى المختبرِ.

الفعل المبني:

٣- اتَّقِ اللهَ وأْمُرْ بالمعروفِ.

الفعل المبني:

٤- يُناقِشُ الوزراءُ رئيسَ الدولة في أمورِ المواطنينِ.

الفعل المبني:

٥- لَأَقُومَنَّ بِوَاجِبِي نَحْوَ رَبِّي مَا دُمْتُ حَيًّا.

الفعل المبني:

2- Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere örnekte olduğu gibi parantez içindeki kelimelerden uygun mebnî ismi getiriniz.

المثال: فاطمة هي التي فازت في مسابقة القرآن الكريم. (مجتهدة / الذي / التي)

١- طالب مجتهد. (محمد / الآن / أنت)

٢- أحمد الذي سافر إلى دمشق. (الطالب / التي / هو)

٣- كتابك؟ (أين / متى / من)

٤- وصل أحمد من بغداد؟ (أين / متى / هذا)

٥- أحبُّ أن أراك (نشيطا / كيف / الآن)

3- Aşağıdaki cümlelerde altı çizili fiilleri mebnî hale getiriniz ve gerekli değişiklikleri yaparak örnekte olduğu gibi yazınız.

المثال: سَأَنْفِقُ هذا المالَ في سبيلِ الله. : واللهِ لَأَنْفِقَنَّ هذا المالَ في سبيلِ الله.

- ١- يُناقِشُ الْمُؤْتَمَرُ مشكلاتِ الدَّولِ الإسلامية.:
- ٢- خالِدٌ يَتَحَدَّثُ مع المديرِ الآنَ.:
- ٣- ينبغي أن تُساهمَ في بناءِ المسجدِ الجديدِ.:
- ٤- سَأَدْرُسُ بجامعةِ الأزهرِ في العامِ القادمِ.:
- ٥- يُعْلِنُ المديرُ أنَّ الرُّواتبَ ستزدادُ.:

4- Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimelerin irabını yapınız.

المثال: هذه طالبةٌ مجتهدةٌ. هذه : اسم مبني، في محلِّ رفع مبتدأ.

- ١- هذا مسلمٌ من باكستان.:
- ٢- يَجِبُ عَلَيْكَ أن تُكافَحَ حيثُ يَجِبُ الكفاحُ.:
- ٣- اشترك خمسة عشر طالبًا في الرحلة.:
- ٤- أينَ المحاسبُ؟:
- ٥- أحبُّ الذي يُخلصُ في عمله.:

5- Aşağıdaki cümlelerde altı çizili mebnî fiillerin yerine örnekte olduğu gibi mureb fiil getiriniz ve gerekli değişiklikleri yapınız.

المثال: المسلماتُ يَطْفَنَ بالكعبة. : تَطُوفُ المسلماتُ بالكعبة.

- ١- كتب المهندسُ التقريرَ عن المشروع الجديد.:
- ٢- هُمْ يُدافعون عن الوطن.:
- ٣- درستُ اللغةَ العربيَّةَ بجامعة الملكِ سعودٍ.:
- ٤- أعلنَ المعلِّمُ نتيجةَ الامتحان.:
- ٥- واللهِ لَأَدْرُسَنَّ بجامعة طقوز أيلول.:

6- Aşağıdaki cümlelerde altı çizili mureb isimlerin yerine örnekte olduğu gibi mebnî isim getiriniz ve gerekli değişiklikleri yapınız.

المثال : محمد مهندس من مصر. : هو مهندس من مصر.

١- رأيتُ الوزراء يجلسون في قاعة المؤتمر. :

٢- فاطمة أمرت بذلك. :

٣- هذان طالبان من الهند. :

٤- حسام وفيصل مسافران غدًا إلى القاهرة. :

٥- إنَّ هاتين الفتاتين من أفغانستان. :

7- Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere örnekte olduğu gibi bir mebnî fiil getirip çeşidini ilgili yere yazınız.

المثال : نوع الفعل

المعلّمات يُعلِّمنَ التلميذات الأخلاقَ الكريمةَ. مضارعٌ اتصلت به نون النسوة.

١- الله في السرّ والعلن. :

٢- أخاك الأكبر. :

٣- علمتُ أنّ محمّداً قد أمس. :

٤- طلبتُ الأمّ من بناتها أن المنزل. :

٥- قال الأبُّ لولديّه : الخير دائماً. :

8- Aşağıda parantez içinde verilen mebnî isimleri cümlelerde boş bırakılan yerlere koyunuz ve çeşidini ilgili yere yazınız.

(أنا - مَنْ - أين - حيث - إذا)

المثال : نوع الاسم المبني

محمدٌ هو الذي أخبرني بذلك. ضمير

١- أحبُّ وطني. :

٢- تسكن يا خالد؟ :

٣- فعلتَ الخير أحبَّك الناس. :

٤- قال هذا الرَّأي؟ :

٥- يجلس والدي يجلس ضيفه. :

9- Aşağıdaki cümlelerde geçen müfred mefûlün bihleri örnekte olduğu gibi gerekli değişikliklerle birlikte tesniye yapınız.

المثال : بنى العمالُ المَنزِلَ الجديدَ. : بنى العمالُ المَنزِلَينِ الجديدينِ.

١- اشترى خالدُ الكتابَ. :

٢- فحص الطبيبُ المريضَ. :

٣- انتظر محمد الصديقُ في المطار. :

٤- قرأ خالدُ القصَّةَ القصيرةَ. :

٥- باع سَمِيرُ السيَّارةَ القديمةَ. :

10- Aşağıdaki cümlelerde altı çizili müfred kelimeleri örnekte olduğu gibi gerekli değişikliklerle birlikte cem-i teksîr yapınız.

المثال : شكر عليَّ الأمير المخلص شكر عليَّ الأمراء المُخلصين.

١- جلستُ في أعلى الجبلِ :

٢- أغلقتِ الدَّولةُ السَّجنَ :

٣- يريح التَّاجرُ الأمينُ مالا كثيرا. :

٤- اشترى خالد ثوبا جديدا. :

٥- وَقَعَتْ حَرْبٌ بين العرب واليهود. :

11- Örneklerde olduğu gibi aşağıdaki cümlelerde geçen cem-i müzekker salimleri irab alametleriyle birlikte gerekli yerlere yazınız.

المثالان: جمعُ المذكر السالم علامَةُ إعرابه

أ) دخلَ المعلِّمون الصفَّ. المعلمون الواو

ب) شاهدتُ الطَّيارينَ في المطار. الطَّيارينَ الياء

١- حضرَ المهندسون لزيارة المشروع.

٢- كافأتِ الشركةُ العاملينَ النشيطين فيها.

٣- سلَّمتُ على المدرسينَ الجدد.

٤- يرضى الله عن عباده المؤمنين.

٥- ساعدتِ الدَّولةُ الفلاحين.

12- Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili kelimeleri örneklerde olduğu gibi cem-i müennes sâlim yaparak yeniden yazınız.

- المثالان: أ - يغفرُ اللهُ السيئةَ . : يغفرُ اللهُ السيئاتِ .
- ب- وصلت المسافرةُ إلى المطار. : وصلت المسافراتُ إلى المطار.
- ١- استمعتُ إلى نشرة الأخبار. :
- ٢- نالت المستعمرةُ الاستقلالَ. :
- ٣- يتوقف السائق عند إشارة المرور. :
- ٤- سمعتُ الخبر في الإذاعة العربية. :
- ٥- يضع اللهُ الصائمةَ في منزلة عالية. :

13- Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere gelmesi gereken en uygun kelimenin önüne örnekte olduğu gibi (√) işaretini koyunuz.

- المثال : الجُنْدِيُّ الوطن. (√) حامي () حامِي () حامٍ
- ١- العاملُ لا بتعاده عن الوطن. () باكي () باكي () باكٍ
- ٢- خرج بِغَنَمِهِ إلى الجبل. () الرّاعي () الرّاعي () راعيّن
- ٣- أقامَ البدوُ فيه زرعٌ كثيرٌ. () وادي () وادي () وادٍ
- ٤- أحمد يحكُمُ بالعدل. () قاضي () قاضٍ () قاضي
- ٥- أصبحت الرّياضةُ من الأمراض. () شافي () شافية () شافٍ

14- Aşağıdaki cümlelerde verilen maksûr isimleri örnekte olduğu gibi irab ediniz.

مثال : دخلت سلمى البيت. سلمى : فاعلٌ مرفوعٌ بضمّةٍ مُقدّرةٍ.

١- اشترت سلوى كتبًا جديدةً. :

٢- أخرج مصطفى الغنم من المزرعة. :

٣- اهتمّ الطّبيبُ بمعالجة المريض الأعمى. :

٤- الكلبُ حارسٌ للغنم في المرعى. :

٥- يمنح العلمُ صاحبه مقامًا أعلى. :

15- Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili isimleri örnekte olduğu gibi irab ediniz.

مثال : هذه طالبةٌ مجتهدةٌ. هذه : اسم مبنيّ في محلّ رفع مبتدأ.

١- أين المحاسبُ؟ :

٢- أحبُّ الذي يُخلص في عمله. :

٣- وصلتُ إلى المسجد قبل الصلاة. :

٤- من وهب نفسه للوطن كُتبت له الحياة. :

٥- أنتم جيوش من أرض الوطن. :

16- Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili kelimelerin yerine örnekte olduğu gibi mebnî isimler getiriniz ve gerekli değişiklikleri yapınız.

مثال : محمد معلّمٌ من تركيا. : هو معلّمٌ من تركيا .

١- رأيتُ الوزراء يجلسون في القاعة. :

٢- أحمدُ أمرٌ بذلك. :

٣- رجب وعلي ونوح طلاب من الهند. :

٤- لیلی مسافرة إلى القاهرة. :

٥- إِنَّ هَاتَيْنِ الْفَتَاتَيْنِ مِنْ أَفْغَانِسْتَانٍ. :

17- Aşağıdaki cümleleri Türkçeye çeviriniz.

..... : أَنْصُرُوا مَنْ يَنْصُرُكُمْ.

..... : أَخَذَ الْوَلَدُ الْكُرَّةَ.

..... : أَيْنَ أَنْتَ؟

..... : يَا أَحْمَدُ! أَنْصُرْ صَدِيقَكَ.

..... : هَذَا طَالِبٌ مِنْ فَرَنْسَا.

..... : وَصَلْتُ إِلَى الصَّفِّ قَبْلَ الدَّرْسِ.

..... : أَيْنَ الْأَسْتَاذُ؟

..... : دَخَلَ الْمَعْلَمُونَ الصَّفَّ.

..... : بَنَى الْأَبُ الْمَنْزِلَيْنِ الْجَدِيدَيْنِ لِأَوْلَادِهِ.

..... : وَصَلَتِ الْمَعْلَمَاتُ إِلَى الْمَطَارِ.

18- Aşağıdaki Türkçe cümleleri harekeli olarak Arapçaya çeviriniz.

..... : Öğrenciler! ders çalışınız

..... : Siz nerelisiniz?

- : Bunlar İlahiyat hocalarıdır.
- : Bu talebeler İlahiyat Öğrencisidir
- : Sabah akşam ders çalışıyorum
- : Okula sekizden sonra vardım.
- : Hocalar yazın bir kitap yazdılar.
- : Leyla ile Mecnun doğuda çok meşhurdur.
- : Bu gençler, bizim geleceğimize.
- : Çoban kelimesi yönetici anlamına da gelir.

19- İrab örnekleri.

1- كَتَبْنَا الرِّسَالَةَ.

كَتَبْنَا: "كتب" فِعْلٌ مَاضٍ مَبْنِيٌّ عَلَى السُّكُونِ لَا تَصَالِيهِ بِضَمِيرٍ "نا" الْفَاعِلَيْنِ،
و"نا" ضَمِيرٌ مُتَّصِلَةٌ مَبْنِيٌّ عَلَى السُّكُونِ فِي مَحَلِّ رَفْعٍ فَاعِلٌ.
الرِّسَالَةُ: مَفْعُولٌ بِهِ، مَنْصُوبٌ بِالْفَتْحَةِ.

2- هَذِهِ طَالِبَةٌ.

هَذِهِ : اسْمٌ إِشَارَةٌ مَبْنِيٌّ عَلَى الْكَسْرِ فِي مَحَلِّ رَفْعٍ مُبْتَدَأٌ.
طَالِبَةٌ : حَبْرٌ الْمُبْتَدَأُ مَرْفُوعٌ بِالضَّمَّةِ الظَّاهِرَةِ.

3- الْحَارِسَانِ أَمِينَانِ.

الحَارِسَانِ : مُبْتَدَأٌ مَرْفُوعٌ بِالْأَلْفِ لِأَنَّهُ مثنى.

أَمِينَانِ : حَبْرٌ مَرْفُوعٌ بِالْأَلْفِ لِأَنَّهُ مَثْنَى.

4- هَذِهِ سَيِّدَةٌ.

هَذِهِ : أَسْمٌ مَبْنِيٌّ مُبْتَدَأٌ فِي مَحَلِّ رَفْعٍ.
سَيِّدَةٌ: حَبْرٌ الْمُبْتَدَأُ مَرْفُوعٌ بِالضَّمَّةِ الظَّاهِرَةِ.

Aşağıdaki cümleleri irab ediniz.

- 1- كَانَ الْجُنْدِيَّانِ نَشِيطَيْنِ.
- 2- أَحَبُّ الَّذِي يُخْلَصُ فِي عَمَلِهِ.
- 3- سَلَّمْتُ عَلَى الْأُمَّهَاتِ.
- 4- أَبُوهُ ذُو مَالٍ.
- 5- دَخَلْتُ سَلَمَى الْبَيْتِ.
- 6- قَدِمَ الْقَائِدَانِ الْمَظْفِرَانِ.
- 7- مَنْ يُفْشِ سِرَّهُ يَصِرْ عَبْدًا لغيرِهِ.
- 8- أَتَهَيَّ الْعَامِلُ عَمَلَهُ فِي سَاعَتَيْنِ.
- 9- إِنَّ الَّذِي يُفْشِي سِرَّهُ يَظْلُمُ نَفْسَهُ.
- 10- تَسَلَّمَ الرِّسَالَتَيْنِ بَعْدَ يَوْمَيْنِ.

DENEME SORULARI

A- Aşağıdaki cümlelerin hangisi mebnî fiil içermektedir.

- ١- (A) يخالفُ السائقُ إشارة المرور. (B) رئيس الدولة قرأ خطبة يوم الجمعة.
(C) تدورُ المعركة بين الفريقين. (D) يقرأ محمد آيتين كريمتين من القرآن الكريم.
٢- (A) المسلماتُ يتَسَتَّرْنَ بِحُجُرِهِنَّ. (B) الولدُ يمشي في الحديقة.
(C) المعلمون يُجَبُّونَ طلابَهم. (D) الزُّوَّارُ يتجولون في المدينة.
٣- (A) ترجعُ زينبُ من أنقرة. (B) المسلمون يؤمنون بأنبياء الله.
(C) أحمد وعلي يذهبان إلى السوق. (D) ليؤمننَّ المؤمنون بأنبياء الله.
٤- (A) يجيء طالبٌ واحدٌ إلى الصف. (B) جاء أحد عشر طالبا إلى الصف.
(C) يجيء ثلاثة طلابٍ إلى الصف. (D) يجيء واحدٌ وعشرون طالبا إلى الصف.
٥- (A) سيبويه عرّف بكتابه "الكتاب". (B) الزمخشري يشتهر بكتابه "الكشاف".
(C) يهابُ الناسُ الأسدَ. (D) الثعلبُ يُعرف بمكره.

B- Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere uygun birer mebnî kelime getiriniz.

- ١- جاء طالبا.
(A) عشرون (B) اثني عشر (C) ثلاثة عشر (D) خمسة
٢- توفي في قرية البَيْضَاءِ بِشِيرَازَ.
(A) أخفش (B) سيبويه (C) عثمان (D) عمر
٣- مَا رَأَيْنَا مِثْلَ هَذَا الْقَلَمِ مِنْ
(A) قبل (B) أحد (C) معلم (D) طالب

٤- يَا أَخِي الاسْتَهْزَاءُ بِالنَّاسِ.

(A) تَتَرَكُ (B) تَرَكَ (C) تَنَامُ (D) تَقَعُ

٥- هُوَ جَارِي

(A) بَابًا بِبَابٍ (B) شَرْقَ دَارِي (C) بَيْتَ بَيْتَ (D) عِنْدَ بَيْتِي

C- Aşağıdaki cümlelerde verilen altı çizili kelimelerin irabı hangi şıkta doğru verilmiştir.

١- البائسُونَ محتاجُونَ.

- (A) مبتدأ مرفوع بالواو؛ لأنه جمع مذكر سالم.
(B) خبر مرفوع بالواو؛ لأنه جمع مذكر سالم.
(C) جملة اسمية في محل رفع؛ لأنها مبتدأ.
(D) جملة فعلية في محل نصب؛ لأنها حال.

٢- إِنَّ الطَّالِبَاتِ قَائِمَاتٌ بالواجب.

- (A) خبر إِنَّ منصوب بالكسرة الظاهرة؛ لأنه جمع مؤنث سالم.
(B) اسم إِنَّ مجرور بالكسرة الظاهرة؛ لأنه جمع مؤنث سالم.
(C) اسم إِنَّ منصوب بالكسرة نيابة عن الفتحة؛ لأنه جمع مؤنث سالم.
(D) اسم إِنَّ منصوب بالكسرة الظاهرة؛ لأنه جمع مذكر سالم.

٣- هَذَا رَجُلٌ أَمِينٌ.

- (A) اسمُ اشارةٍ مَبْنِيٌّ عَلَى السَّكُونِ فِي مَحَلِّ رَفْعٍ؛ مُبْتَدَأٌ.
(B) خبر، مرفوع بالألف؛ لأنه مثنى.
(C) صفة، في محل نصب.
(D) حال، شبه جملة، في محل نصب.

٤ - هَذِهِ زَهْرَةٌ جَمِيلَةٌ.

- (A) مبتدأ مرفوع بالواو؛ لأنه جمع مذكر سالم.
(B) خبر مرفوع بالواو؛ لأنه جمع مذكر سالم.
(C) جملة إسمية في محل رفع، لأنها مبتدأ.
(D) اسم إشارة مبني على الكسر في محل رفع؛ مبتدأ.

٥ - دَرَسْنَا كِتَابَ الْقَوَاعِدِ.

- (A) خبر إن منصوب بالكسرة الظاهرة؛ لأنه جمع مؤنث سالم.
(B) اسم إن مجرور بالكسرة الظاهرة؛ لأنه جمع مؤنث سالم.
(C) اسم إن منصوب بالكسرة الظاهرة؛ لأنه جمع مؤنث سالم.
(D) فعل ماض مبني على السكون.

D- Aşağıdaki boşluklara gelebilecek uygun mebnî ismi seçiniz.

1- وصلَ مُحَمَّدٌ من إزمير؟

- (A) أين (B) متى (C) هذا (D) الذي

2- يَسُرُّنِي أَنْ أَرَكَ

- (A) كيف (B) الآن (C) نشيطا (D) أين

3- يستذكرُ دروسَه ينجحُ في الامتحان.

- (A) خالدٌ (B) الآن (C) هو (D) مَنْ

4- ما دخلتُ هذا المسجدَ

- (A) مِنْ قَبْلُ (B) مِنْ الْبَابِ (C) مِنَ النَّافِذَةِ (D) قَبْلَ يَوْمِ

5- وصل عاملاً إلى المصنع.

(A) أحد عشر (B) عشرون (C) ثلاثة وعشرون (D) ثلاثة

E- Aşağıdaki cümlelerde geçen mebnî kelimeleri bulunuz.

١ - ناقش الوزراء رئيس الدولة في أمور المواطنين.

(A) ناقش (B) الوزراء (C) الدولة (D) أمور

٢ - لتكافئن خالداً لأنه أنقذ طفلك من الغرق.

(A) خالداً (B) لتكافئن (C) طفلك (D) الغرق

٣ - هذا الهاتف المحمول أفضل من الهاتف الأرضي.

(A) الهاتف (B) أفضل (C) هذا (D) الأرضي

٤ - الذي يدرس درسه يفيد نفسه.

(A) يفيد (B) درسه (C) يدرس (D) الذي

٥ - احترم المعلم المخلص كما ينبغي يا طالب.

(A) احترم (B) ينبغي (C) المخلص (D) المعلم

F- Aşağıda boşluklara gelebilecek uygun kelimeyi seçiniz.

١ - عَمَّالُ الْمَدْرَسَةِ

(A) نَشِيطَةٌ (B) مُخْلِصٌ (C) مُحْلِصَانِ (D) نَشِيطُونَ

٢ - رَحَّبْتُ بـ..... لِلْمَعْرُضِ.

(A) الزَّائِرُونَ (B) الزَّائِرِينَ (C) زَائِراً (D) زَائِرَانِ

٣ - أَعْطَانَا أَسْتَاذُنَا فِي النُّحُو.

(A) كُتَابَانِ (B) كُتُبٌ (C) كِتَابَيْنِ (D) الْكِتَابُ

٤- معلّمو هذه المدرسة

(A) ماهرٌ (B) ذكّيات (C) ماهرُونَ (D) ماهرةٌ

٥- يحبّ الناسُ

(A) أبوك (B) أباك (C) أبيك (D) أبوه

G- Aşağıda boşluklara gelebilecek uygun kelimeyi seçiniz.

١- الموظّفتانِ

(A) صديقانِ (B) صديقٌ (C) صديقتانِ (D) صديقاتٌ

٢- هؤلاء الطلابُ

(A) المؤمنونَ (B) مؤمنونَ (C) مؤمنينَ (D) مؤمنينَ

٣- الحقيبة التي اشتريتها

(A) جديدةٌ (B) الجديدةُ (C) جديدٌ (D) جديدتانِ

٤- كتابٌ خديجة

(A) المفيدةُ (B) المفيدُ (C) مفيدةٌ (D) مفيدٌ

٥- اتّحادُ النملِ

(A) قُوّة لها (B) قُوّة لهم (C) قُوّة له (D) قُوّة لهما

H- Aşağıdaki ifadelerden doğru olanlarını işaretleyiniz.

- (A - ۱) الفعلُ الماضي معرب. (C) الفعلُ مضارع مبني.
- (B) فعل الأمر معرب. (D) الفعلُ المضارع مبني بنون التوكيد.
- (A - ۲) البئرُ عَرِيضٌ. (C) البئرُ عَرِيضَةٌ.
- (B) الأبارُ عَرِيضُونَ. (D) البئرُ عَرِيضٌ.
- (A - ۳) الأستاذُ رَحِيمَةٌ. (C) الأستاذانِ رَحِيمَانِ.
- (B) الأستاذةُ رَحِيمَةٌ. (D) الأستاذانِ رَحِيمَتَانِ.
- (A - ۴) الإنسانُ مُسَافِرٌ في الدنيا. (C) الإنسانُ مُسَافِرُونَ في الدنيا.
- (B) الإنسانُ مُسَافِرَةٌ في الدنيا. (D) النساءُ مُسَافِرُونَ في الدنيا.
- (A - ۵) الموظفانِ كَثِيرُونَ. (C) الموظفون كَثِيرُونَ.
- (B) الموظفانِ كَثِيرَتَانِ. (D) الموظفون كَثِيرَاتٌ.

İ- Aşağıdaki ifadelerden yanlış olanlarını işaretleyiniz.

- (A - ۱) المبتدأُ مَرْفُوعٌ. (C) يأتي المبتدأُ قَبْلَ الخبرِ.
- (B) يأتي الخبرُ قَبْلَ المبتدأِ. (D) الخبرُ مَرْفُوعٌ.

٢- A) الخبرُ نَكْرَةٌ

C) الخبرُ مَعْرِفَةٌ.

B) يُطَابِقُ الخبرُ المبتدأ.

D) الجملةُ الاسميَّةُ مِنْ مُبتدأ وَخبرٍ.

٣- A) المبتدأ والخبرُ مَرْفُوعَانِ.

C) يَقَعُ المبتدأُ فِي أَوَّلِ الجملةِ.

B) المبتدأُ والخبرُ نَكْرَتَانِ.

D) يَأْتِي الخبرُ بَعْدَ المبتدأ.

٤- A) علامةُ رَفْعٍ لاسِمِ المَفْرَدِ الفَتْحَةُ.

C) علامةُ رَفْعٍ لاسِمِ المَفْرَدِ الضَّمَّةُ.

B) علامةُ رَفْعٍ لاسِمِ المُثَنَّى الألفُ.

D) علامةُ رَفْعٍ جَمْعِ التَّكْسِيرِ الضَّمَّةُ.

٥- A) يَأْتِي الخبرُ بَعْدَ المبتدأ.

C) يَأْتِي الخبرُ قَبْلَ المبتدأ.

B) المبتدأُ مَعْرِفَةٌ والخبرُ نَكْرَةٌ.

D) تَتَكَوَّنُ الجملةُ الاسميَّةُ مِنْ مُبتدأ وَخبرٍ.

J- Aşağıda cümlelerde geçen altı çizili kelimelerin irabı hangi şıklarda doğru verilmiştir.

١- يا علي! ادرسْ درسك.

A) فعلٌ ماضى مبنيٌّ.

C) فعلٌ مضارع معربٌ.

B) فعلٌ أمرٌ مبنيٌّ.

D) فعلٌ مضارع مبنيٌّ.

٢- ذَهَبَ الْأَسَاتِذَةُ إِلَى بُيُوتِهِمْ.

- (A) فعلٌ ماضٍ مبنيٌ. (C) فعلٌ أمرٌ مبنيٌ.
(B) فعلٌ مضارعٌ معربٌ. (D) فعلٌ مضارعٌ مبنيٌ.

٣- الطَّبِيبَاتُ وَقَفَاتُ أَمَامَ الْمُسْتَشْفَى.

- (A) مُبْتَدَأٌ مَرْفُوعٌ بِالْأَلِفِ وَالتَّاءِ. (C) نَعْتُ مَرْفُوعٌ بِالضَّمَّةِ.
(B) مُبْتَدَأٌ مَرْفُوعٌ بِالتَّاءِ. (D) مُبْتَدَأٌ مَرْفُوعٌ بِالضَّمَّةِ.

٤- الْأَسَاتِذَةُ نَشِيطُونَ فِي الْكَلِيَّةِ.

- (A) مُبْتَدَأٌ مَرْفُوعٌ بِالْوَاوِ وَالتَّوْنِ. (C) مُبْتَدَأٌ مَرْفُوعٌ بِالضَّمَّةِ.
(B) مُبْتَدَأٌ مَرْفُوعٌ بِالْوَاوِ. (D) خَبَرُ الْمُبْتَدَأِ مَرْفُوعٌ بِالْوَاوِ.

٥- الطَّائِرَاتُ سَرِيعَةٌ فِي الْجَوِّ.

- (A) خَبَرُ الْمُبْتَدَأِ مَرْفُوعٌ بِالضَّمَّةِ. (C) مُبْتَدَأٌ مَرْفُوعٌ بِالضَّمَّةِ.
(B) خَبَرُ الْمُبْتَدَأِ مَرْفُوعٌ بِالتَّاءِ. (D) مُبْتَدَأٌ مَرْفُوعٌ بِالتَّاءِ.

CEVAP ANAHTARI				
<u>A</u>	<u>B</u>	<u>C</u>	<u>D</u>	<u>E</u>
1- B	1- C	1- A	1- B	1- A
2- A	2- A	2- C	2- B	2- B
3- D	3- B	3- A	3- D	3- C
4- B	4- B	4- D	4- A	4- D
5- A	5- C	5- D	5- A	5- A
<u>F</u>	<u>G</u>	<u>H</u>	<u>I</u>	<u>J</u>
1- D	1- C	1- B	1- B	1- B
2- B	2- B	2- D	2- C	2- A
3- C	3- A	3- C	3- B	3- D
4- C	4- D	4- A	4- A	4- B
5- B	5- A	5- C	5- C	5- A

7. DERS
MÂZÎ, MUZÂRÎ' ve EMÎR
FİİLLERİNİN MEBNÎLİK HALLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Üzeyir TUNA

أَنْصُرُ أَبَاكَ.

جَلَسَ الطِّفْلُ.

اغْسِلْنِ الثِّيَابَ.

التُّجَّارُ رَبُّحُوا.

أَنْظُرَا إِلَى الْجَبَلِ.

رَكِبْتُ السَّيَّارَةَ.

اتَّركُوا اللَّهَ.

الْبَنَاتُ يُسَافِرْنَ.

سَاعِدِي عَمَّتِكَ.

لَأُجِِدَنَّ عَمَلِي.

أَفْشِ السَّلَامَ.

لَأَنْصُرَنَّ الْمَظْلُومَ.

AÇIKLAMALAR

Cümle içinde hangi konumda olursa olsun son harfinin harekesi değişmeyen kelimelere **mebnî**, cümledeki konumuna göre son harfinin harekesi şekil değiştiren kelimelere ise **mu'reb** denir. İsimlerden ve fiillerden mebnî ve mu'reb olanlar vardır. Harfler ise tümüyle mebnîdir. Burada sadece “fiillerden mebnî olanlar” işlenecektir.

Fiillerden mebnî olanlar: Mâzî fiil, emîr fiili ve sonuna müenneslik nûnu ve şeddeli-şeddesiz te'kîd nûnu bitişen muzârî' fiillerdir.

a. Mâzî fiilin mebnîliği:

a. 1. Mâzî fiilin feth üzere mebnîliği: Kendisine hiçbir şey bitişmeyen veya tâu't-te'nîs/müenneslik tâsı ile elifü'l-isneyn/ikil elifi bitişen mâzî fiiller, feth üzere mebnî olur. Örnek:

كَتَبَ الطَّالِبُ الدَّرْسَ. Öğrenci dersi yazdı.

كَتَبَ fiili kendisine hiçbir şey bitişmediği için feth üzere mebnîdir.

الطَّالِبَانِ كَتَبَا الدَّرْسَ. İki Öğrenci dersi yazdı.

Bu cümlede كَتَبَا fiiline ikil elifi bitişmiştir. Ancak esas alınan hareke, fiilin üçüncü harfinin harekesidir. Bu sebeple feth üzere mebnîdir.

كَتَبَتْ سَعَادُ الدَّرْسَ. Suat dersi yazdı.

Cümlede كَتَبَتْ fiiline müenneslik tâsı bitişmiştir. Fâil el [ال] takısız olduğu için tâ sakindir. Ancak esas alınan hareke, fiilin üçüncü harfinin harekesidir. Bu sebeple feth üzere mebnîdir.

كَتَبَتِ الطَّالِبَةُ الدَّرْسَ. Kız Öğrenci dersi yazdı.

كَتَبَتْ fiiline müenneslik tâsı bitişmiştir. Fiilden sonra gelen kelime el takılıdır.

Hem bu kelimenin başındaki elif hem de tâ sâkindir. İki sâkin yan yana gelemeyeceği için fiilden el takılı kelimeye geçişte tâ esre ile harekelenmiştir. Ancak esas alınan hareke, fiilin üçüncü harfinin harekesidir. Bu sebeple feth üzere mebnîdir.

الطَّالِبَتَانِ كَتَبَتَا الدَّرْسَ. İki kız Öğrenci dersi yazdı.

Cümlede كَتَبَتَا fiilinemüenneslik tâsı, ardından da ikil elifi bitişmiştir. Ancak esas alınan hareke, fiilin üçüncü harfinin harekesidir. Bu sebeple feth üzere mebnîdir.

a. 2. Mâzî fiilin damm üzere mebnîliği: Kendisine vâvu'l-cemâ'a/çoğul vâvı bitişen mâzî fiiller, damm üzere mebnî olur. Örnek:

الطُّلَّابُ كَتَبُوا الدَّرْسَ. Öğrenciler dersi yazdı.

كَتَبُوا fiiline vâvu'l-cemâ'a/çoğul vâvı bitişmiştir. Ancak esas alınan hareke fiilin

b. Emîr fiilin mebnîliği:

b. 1. Emîr fiilin sükûn üzere mebnîliği: Emîr fiil, sonu sahîh olup kendisine hiçbir şey bitişmezse veya kendisine nûnu'n-nisve/müenneslik nûnu bitişirse sükûn üzere mebnî olur. Örnek:

يَا طَالِبُ، اَكْتُبْ دَرْسَكَ. Ey Öğrenci, dersini **yaz**.

يَا طَالِبَاتُ، اَكْتُبْنَ دَرْسَكُمْ. Ey kız Öğrenciler, dersinizi **yazınız**.

b. 2. Emîr fiilin nûnun hazfî üzere mebnîliği: Emîr fiil -sonu sahîh olsun ya da olmasın- kendisine elifü'l-isneyn/ikil elifi [ل], vâvu'l-cemâ'a/çoğul vâvı [و] ve yâu'l-muhâtaba/muhâtaba ye [ي] si bitişirse sükûn üzere mebnî olur. Örnek:

يَا طَالِبَانِ، اَكْتُبَا دَرْسَكُمْ. Ey iki Öğrenci, dersinizi **yazınız**.

يَا طَلَّابُ، اَكْتُبُوا دَرْسَكُمْ. Ey Öğrenciler, dersinizi **yazınız**.

يَا طَالِبَةُ، اَكْتُبِي دَرْسَكَ. Ey kız Öğrenci, dersini **yaz**.

يَا طَالِبَتَانِ، اَكْتُبَا دَرْسَكُمْ. Ey iki kız Öğrenci, dersinizi **yazınız**.

b. 3. Emîr fiilin illet harfinin hazfî üzere mebnîliği: Emîr fiil, sonu illetli bir fiilden türetildiğinde **illet harfinin hazfî üzere** mebnî olur. Örnek:

يَا مُسْلِمُ، ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ. Ey Müslümân, Rabb'inin yoluna **da'vet et**.

يَا وَلَدُ، اِرْمِ مَا فِي يَدِكَ. Ey çocuk, elindeki **at**.

يَا مُسْلِمُ، ارْضَيْمَا أَعْطَاكَ اللَّهُ. Ey Müslümân, Allâh'ın sana verdiği **râzı ol**.

b. 4. Emîr fiilin feth üzere mebnîliği: Emîr fiilin sonuna şeddeli veya şeddesiz te'kîd nûnu bitişirse **feth üzere** mebnî olur. Ancak direkt bitişme şartı vardır ki bu da sadece müfred müzekker muhâtab sîgâsında olur. Örnek:

يَا طَالِبُ، اَكْتُبَنَّ / اَكْتُبْنَ دَرْسَكَ. Ey Öğrenci, dersini **kesinlikle yaz**.

Sonu vâv, yâ veya elif-i maksûre ile biten fiillerin emîr kiplerine şeddeli veya şeddesiz te'kîd nûnu eklendiğinde illet harfî hazfedilmez. Örnek:

يَا مُسْلِمُ، ادْعُونِ / ادْعُونِ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ. Ey Müslümân, Rabb'inin yoluna **kesinlikle da'vet et**.

يَا وَلَدُ، ارْمِيَنَّ / ارْمِيَنَّ مَا فِي يَدِكَ. Ey çocuk, elindekini **kesinlikle at**.

يَا مُسْلِمُ، ارْضَيْنِ / ارْضَيْنِي مَا أَعْطَاكَ اللَّهُ. Ey Müslümân, Allâh'ın sana verdiği **kesinlikle râzı ol**.

c. Muzâri' fiilin mebnîliği:

c. 1. Muzâri' fiilin sükûn üzere mebnîliği: Muzâri' fiilin sonuna nûnu'n-nisve/müenneslik nûnu bitişirse sükûn üzere mebnî olur. Örnek:

الطَّالِبَاتُ يَكْتُبْنَ دُرُوسَهُنَّ. Kız Öğrenciler, derslerini **yazıyorlar**.

أَنْتِ تَكْتُبْنَ دُرُوسَكُنَّ. Siz bayanlar, derslerinizi **yazıyorsunuz**.

c. 2. Muzâri' fiilin feth üzere mebnîliği: Muzâri' fiilin sonuna şeddeli veya şeddesiz te'kîd nûnu bitişirse **feth üzere** mebnî olur. Ancak direkt bitişme şartı vardır ki bu da beş yerde; müfred müzekker ğâib, müfred müennes ğâibe, müfred müzekker muhâtab, nefs-i mütekellim vahde ve nefs-i mütekellim ma'al-ğayr sîğâlarında olur. Örnek:

الطَّالِبُ لِيَكْتُبَنَّ / لِيَكْتُبَنَّ دَرْسَهُ. Öğrenci, dersini **kesinlikle yazıyor**.

الطَّالِبَةُ لَتَكْتُبَنَّ / لَتَكْتُبَنَّ دَرْسَهَا. Kız Öğrenci, dersini **kesinlikle yazıyor**.

أَنْتَ لَتَكْتُبَنَّ / لَتَكْتُبَنَّ دَرْسَكَ. Sen, dersini **kesinlikle yazıyorsun**.

أَنَا لَأَكْتُبَنَّ / لَأَكْتُبَنَّ دَرْسِي. Ben, dersimi **kesinlikle yazıyorum**.

نَحْنُ لَنَكْتُبَنَّ / لَنَكْتُبَنَّ دَرْسَنَا. Biz, dersimizi **kesinlikle yazıyoruz**.

Sonu vâv, yâ veya elif-i maksûre ile biten muzâri' fiillerin yukarıda sayılan kiplerine şeddeli veya şeddesiz te'kîd nûnu eklendiğinde illet harfî hazfedilmez. Örnek:

الْمُسْلِمُ لِيَدْعُونَنَّ / لِيَدْعُونَنَّ إِلَى سَبِيلِ رَبِّهِ. Müslümân, Rabb'inin yoluna **kesinlikle da'vet ediyor**.

الْوَلَدُ لَيَزِمَنَّ / لَيَزِمَنَّ مَا فِي يَدِهِ. Çocuk, elindekini kesinlikle atıyor.

الْمُسْلِمُ لَيَرْضَىٰ / لَيَرْضَىٰ مَا أَعْطَاهُ اللَّهُ. Müslümân, Allâh'ın kendisine verdiği kesinlikle râzı oluyor.

ALİŞTIRMALAR

1- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki cümlelerdeki mebnî fiilleri ve türünü belirtiniz:

المِثَال: الْبَنَاتُ يَنْهَضْنَ إِلَى الْعَمَلِ مُبَكِّرَاتٍ. : فِعْلٌ مُضَارِعٌ

۱- لَا تَعْتَمِدَنَّ عَلَى غَيْرِ نَفْسِكَ. :

۲- طَرَزْنَ الثِّيَابَ. :

۳- أَوْفُوا بِالْعَهْدِ. :

۴- وَصَلَ الْمُسْلِمُونَ إِلَى بِلَادِ الصِّينِ. :

۵- انْتَشَرَتْ صِنَاعَةُ الْوَرَقِ. :

2- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki cümlelerde mâzî fiillerin mebnîlik hâllerini/binâ durumlarını ve sebeplerini belirtiniz:

المِثَالُ: عَلَامَةُ بِنَائِهِ سَبَبُ بِنَائِهِ

قَرَأْتُ الْكِتَابَ. (السُّكُونُ) اتَّصَلْتُ بِآخِرِهِ تَاءُ الْفَاعِلِ.

1- أَخَذْنَا الْقَوَاقِةَ. (.....) :

2- أَقْبَلَنَ عَلَى الْعِلْمِ. (.....) :

3- الْمُسْلِمَانِ صَلَّيَا الْمَغْرِبَ. (.....):

4- الْأُرْدُنِّيُّونَ حَجُّوا هَذِهِ السَّنَةَ. (.....):

5- هَلْ كَتَبْتَ دُرُوسَكَ؟ (.....):

3- Örnekte olduğu gibi emîr filin mebnîlik hâllerini/binâ durumlarını ve sebeplerini belirtiniz:

سَبَبُ بِنَائِهِ

عَلَامَةُ بِنَائِهِ

المثال:

وَأَمُرٌ بِالْمَعْرُوفِ. (السُّكُونُ) لَمْ يَتَّصِلْ بِآخِرِهِ شَيْءٌ.

١- أَقِمْنَ الصَّلَاةَ. (.....):

٢- إِذْهَبَا إِلَى الْمَدْرَسَةِ. (.....):

٣- اتَّقُوا اللَّهَ. (.....):

٤- وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ. (.....):

٥- اقْرَأَنَّ الْقُرْآنَ الْكَرِيمَ. (.....):

4- Örnekte olduğu gibi muzâri‘ fiilin mebnîlik hâllerini/binâ durumlarını ve sebeplerini belirtiniz:

المثال:

سَبَبُ بِنَائِهِ

عَلَامَةُ بِنَائِهِ

لَأَصِيدَنَّ هَذَا الْأَرْنبَ. (الْفَتْحَةُ) اتَّصَلْتُ بِآخِرِهِ نُونُ التَّوَكُّيدِ.

١- أَخَوَاتُكَ يَنْتَظِرْنَ هُنَاكَ. (.....):

٢- لَنَا كُلُّنَا الطَّعَامَ اللَّذِيذَ. (.....):

٣- الْأُمّهَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ. (.....):

٤- لَا تُبْعِنَنَّ الْحَقَّ. (.....):

٥- الطَّبِيبَاتُ يُعَالِجْنَ الْمَرِيضَاتِ. (.....):

5- Örnekte olduğu gibi gerekli değişiklikleri yapmak sûretiyle aşağıdaki cümlelerdeki fâ‘illeri mübtedâ yapınız:

المثال: رَتَّبَتِ الْبَنَاتُ أَثَاثَ الْمَنْزِلِ. : الْبَنَاتُ رَتَّبْنَ أَثَاثَ الْمَنْزِلِ.

١ - شَيَّدَ الْمُهَنْدِسَانِ الْمَدْرَسَةَ. :

٢ - تُسَاعِدُ الطَّالِبَاتُ مُدَرِّسَاتِهِنَّ. :

٣ - تَبِيعُ الْبَائِعَاتُ الْمَلَابِسَ. :

٤ - سَمِعَ الطُّلَّابُ قِصَّةَ الطُّيُورِ. :

٥ - يَنَالُ الصَّادِقُونَ رَحْمَةَ اللَّهِ. :

6- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki her cümleyi mebnî muzârî‘ bir fiille tamamlayınız:

المثال: الْمُسْلِمَاتُ يَقْرَأْنَ الْقُرْآنَ الْكَرِيمَ.

١ - الْمُسْلِمُ.....أَوْلَادُهُ بِالصَّلَاةِ.

٢ - الْوُضُوءُ.....الْجِسْمَ.

٣ - الصَّائِمُ.....ثَوَابَ اللَّهِ.

٤ - الْفَتَيَاتُالثَّقَافَةَ الْإِسْلَامِيَّةَ.

٥ - الْأُمَمَاتُأَوْلَادَهُنَّ الْأَخْلَاقَ الْكَرِيمَةَ.

7- Aşağıdaki metni Türkçeye çevirip içindeki mebnî fiilleri gösteriniz:

النَّشَاطُ الْإِسْلَامِيُّ

تَسْعَى الدُّوْلُ الْإِسْلَامِيَّةُ هَذِهِ الْأَيَّامَ إِلَى جَمْعِ شَمْلِهَا وَتَوْحِيدِ صُفُوفِهَا لِتَتِمَّكَنَ مِنْ دَفْعِ مَا يُحِيطُ بِهَا مِنْ أخطار. فَعَقَدَ رُؤَسَاؤُهَا الْمُؤْتَمَرَاتِ، وَتَبَادَلَ وَزَرَاؤُهَا الزِّيَارَاتِ، وَسَافَرُوا هُنَا وَهُنَاكَ لِلتَّشَاوُرِ بِهَدَفِ تَوْحِيدِ الْكَلِمَةِ وَالِاتِّفَاقِ عَلَى رَأْيٍ وَاحِدٍ. فَانْهَضَ أَيُّهَا الشَّابُّ الْمُسْلِمُ، وَاعْمَلْ لِرِفْعَةِ أَمْتِكَ الْإِسْلَامِيَّةِ وَلِتَجْتَهِدَنَّ فِي كُلِّ عَمَلٍ تَقُومُ بِهِ وَلِتَتَمَسَّكَنَ بِتَقْوَى اللَّهِ وَلِتَعْمَلَنَّ بِمَا جَاءَ فِي كِتَابِهِ الْكَرِيمِ وَسُنَّةِ نَبِيِّهِ مُحَمَّدٍ ﷺ. وَيَجِبُ عَلَيْكَ أَيُّهَا الْفَتَيَاتُ الْمُسْلِمَاتُ أَنْ تَتَمَسَّكَنَ بِالْأَخْلَاقِ الْكَرِيمَةِ وَأَنْ تُحَافِظْنَ عَلَى تَعَالِيمِ الدِّينِ الْحَنِيفِ.... فَبِذَلِكَ يَسْعَدُ مُجْتَمَعُنَا الْإِسْلَامِيُّ.

8- Aşağıdaki cümleleri Türkçeye çeviriniz:

..... : الْمُهَنْدِسَانِ يُنَاقِشَانِ الْمَشْرُوعَ الْجَدِيدَ.

..... : لَتُكَافِئَنَّ خَالِدًا لِأَنَّهُ أَنْقَذَ طِفْلَكَ مِنَ الْغَرَقِ.

..... : احْتَرَمَ أَبَاكَ وَاسْتَمَعَ إِلَيْهِ.

..... : لَأُدْرُسَنَّ بِجَامِعَةِ الْأَزْهَرِ فِي الْعَامِ الْقَادِمِ.

..... : عَلِمْتُ أَنَّ صَابِرًا سَيُسَافِرُ إِلَى أَمْرِيكَ.

9- Aşağıdaki cümleleri harekeli olarak Arapçaya çeviriniz:

- : İki hasta, doktorun kapısını çaldı.
- : Üyeler yeni projeyi onaylamadılar.
- : Şu kızlar kesinlikle derslerine gelecekler.
- : O bayanlar evlerini temizliyorlar.
- : Ey Müminler! Allaha tevekkül ediniz.

10- İ'râb örnekleri:

1- كَتَبْنَا الْقِصَّةَ.

كَتَبْنَا : "كَتَبَ" فَعْلٌ مَاضٍ مَبْنِيٌّ عَلَى السُّكُونِ، "نَا" ضَمِيرٌ مُتَّصِلٌ فِي مَحَلِّ رَفْعٍ لِأَنَّهُ فَاعِلٌ.

الْقِصَّةَ : مَفْعُولٌ بِهِ مَنْصُوبٌ بِالْفَتْحَةِ الظَّاهِرَةِ.

2- جَاهِدَنَّ فِي سَبِيلِ اللَّهِ.

جَاهِدَنَّ : فَعْلٌ أَمْرٌ مَبْنِيٌّ عَلَى الْفَتْحِ لَا تَصَالِهِ بِنُونِ التَّوَكِيدِ، وَالْفَاعِلُ ضَمِيرٌ مُسْتَتِرٌ تَقْدِيرُهُ أَنْتَ.

فِي : حَرْفُ جَرٍّ مَبْنِيٌّ عَلَى السُّكُونِ.

سَبِيلِ : اِسْمٌ مَجْرُورٌ بِ"فِي" وَعَلَامَةُ جَرِّهِ الْكَسْرَةُ.

اللَّهُ : لَفْظُ الْجَلَالَةِ مُضَافٌ إِلَيْهِ، مَجْرُورٌ بِالْكَسْرَةِ.

Aşağıdaki cümleleri i'râb ediniz:

- ١- الْبَنَاتُ يُسَافِرْنَ إِلَى بَغْدَادَ.
- ٢- اجْلِسْ مَكَانَكَ.
- ٣- كَتَبَ الْمُهَنْدِسُ التَّقْرِيرَ.
- ٤- دَرَسْتُ اللُّغَةَ الْعَرَبِيَّةَ بِجَامِعَةِ الْمَلِكِ سُعُودٍ.
- ٥- أَعْلَنَ الْمُعَلِّمُ نَتِيجَةَ الْامْتِحَانِ.

DENEME SORULARI

A- Aşağıdaki boşluklara gelebilecek sükûn üzere mebnî fiilleri seçiniz:

۱- عَنْ عَمَلٍ نَافِعٍ يَا عُمَرُ.

(A) بَحَثْتُ (B) يَبْحَثَنَّ (C) لَيَبْحَثُ (D) اِبْحَثُ

۲- هَلْ إِلَى قَرِيَّتِكَ يَا سَعِيدُ؟

(A) ذَهَبْتُ (B) ذَهَبْتَ (C) ذَهَبَا (D) ذَهَبْتُ

۳- عَلَى وَقْتِكُنَّ يَا طَالِبَاتُ!

(A) حَافِظُ (B) حَافِظْتُ (C) حَافِظَنْ (D) لِيُحَافِظْ

۴- نَحْنُ أُمْتَعَتْنَا فِي الْمَطَارِ.

(A) تَرَكْنَا (B) تَرَكَا (C) لَيَتَرَكَنَّ (D) تَرَكْتُ

۵- الْمُوظَّفَاتُ الْمُدِيرِ.

(A) يَنْتَظِرْنَ (B) لَيَنْتَظِرَنَّ (C) اِنْتَظَرْتُ (D) اِنْتَظِرْنَ

B- Aşağıdaki boşluklara gelebilecek feth üzere mebnî fiilleri seçiniz:

۱- الأوربيون كثيراً من الصناعة.

(A) طَوَّرَ (B) طَوَّرُوا (C) يُطَوِّرُ (D) طَوَّرَ

۲- الشَّجَرَتَانِ عَلَى النَّاسِ.

(A) سَقَطَتَا (B) سَقَطُوا (C) سَقَطَا (D) سَقَطَتْ

۳- الطَّالِبُ الْأَسْئَلَةَ.

(A) لَيَعْلَمُ (B) يَعْلَمُ (C) لَيَعْلَمَنَّ (D) يَعْلَمَنَّ

۴- الْمُسْلِمُ عَمَلَهُ.

(A) يُجِيدَانِ (B) لَيُجِيدَنَّ (C) يُجِيدُ (D) يُجِدَنَّ

۵- يَا خَطِيبُ، النَّاسَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ.

(A) خَاطِبَنَّ (B) خَاطِبَ (C) خَاطِبَا (D) خَاطِبُوا

C- Aşağıdaki boşluklara gelebilecek nûn harfinin hazfî üzere mebnî fiilleri seçiniz:

۱- يَا رَجُلَانِ، زُمَلَائِكُمَا.

(A) سَاعَدَا (B) سَاعَدُ (C) سَاعَدَنَّ (D) سَاعِدَنَّ

۲- یا امْرَأَةُ، جِذَعَ النَّخْلَةَ.

(A) هُزَّ (B) اهْزُزْنَ (C) هُزَّتْ (D) هُزِّي

۳- یا بُنُونُ، رُطْبًا جَنِيًّا.

(A) كُلْنَ (B) كُلْنَ (C) كُلْ (D) كُلُوا

۴- یا جُنُودُ، عَيْنًا بِالنَّصْرِ.

(A) قَرَّ (B) قَرُّوا (C) قَرَّتْ (D) قَرِّي

۵- یا طَالِبَتَانِ، دُرُوسَكُمَا.

(A) طَالِعْنَ (B) طَالِعِي (C) طَالِعَا (D) طَالِعُوا

D- Aşağıdaki boşluklara gelebilecek illet harfinin hazfî üzere mebnî fiilleri seçiniz:

۱- یا یَاسِرُ، الْكَرَّةَ.

(A) أَنْظُرْ إِلَى (B) حَافِظِي عَلَى (C) اِرْمِ (D) اِضْرِبْ

۲- یا مُحْسِنُ، اللَّهُ.

(A) سَافِرٌ (B) قَدَّمَ (C) أَدْعُوا (D) أَدْعُ

٣- يَا عَبْدَ اللَّهِ، اللَّهُ الْمَغْفِرَ.

(A) اتَّقِ (B) اتَّبِعِ (C) اسْأَلِ (D) آمِنُوا

٤- يَا رَجُلُ، مِنْ هَذِهِ الْخَضِرَوَاتِ.

(A) قُومِي (B) بَعْ (C) اشْتَرِ (D) اجْتَنِبْ

٥- يَا مُرْشِدُ، النَّاسَ إِلَى الْحَقِّ.

(A) دُلَّ (B) اسْأَلُوا (C) اسْعَيَا (D) اِهْدِ

E- Aşağıdaki boşluklara gelebilecek mebnî fiilleri seçiniz:

١- الطُّلَابِ فِي الشَّارِعِ.

(A) قَابَلْتُ (B) أَقَابِلُ (C) تُقَابِلُ (D) لِنُقَابِلُ

٢- يَا طَالِبُ، وَالِدَيْكَ وَمُعَلِّمِكَ.

(A) يُطِيعُ (B) أَطِعَ (C) أُطِيعُ (D) لِنُطِيعُ

٣- أَبَاكَ فِي مَكْتَبِهِ.

(A) أَزُورُ (B) لَأُزُورَنَّ (C) لَتَزُرُ (D) لَمْ يَزُرْ

٤- التلميذاتُ إِلَى الدِّرَاسَةِ مُبَكِّرَاتٍ.

(A) إِذْهَبِي (B) لَتَذَاكِرِ (C) يَنْهَضْنَ (D) يَذْهَبُونَ

٥- بِالرِّيفِ الْجَمِيلِ فِي يَوْمِ الْعُطْلَةِ.

(A) يَسْتَمْتِعُونَ (B) لِنَسْتَمْتِعْ (C) اسْتَمْتَعْتُ (D) اسْتَمْتِعْ

CEVAP ANAHTARI				
<u>A</u>	<u>B</u>	<u>C</u>	<u>D</u>	<u>E</u>
1- D	1- A	1- A	1- C	1- A
2- B	2- D	2- D	2- D	2- B
3- C	3- C	3- D	3- A	3- B
4- A	4- B	4- B	4- C	4- C
5- A	5- A	5- C	5- D	5- C

8. ÜNİTE GAYR-I MUNSARİF

Doç. Dr. Senem CEYLAN

سافرتُ زَيْنَبُ إِلَى مِصْرَ. إِذْوَردُ مِنْ بَارِيسَ.

نَحْنُ نَصُومُ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ. لَوْ قَمِصِي أَحْمَرُ.

عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ الْحُلَفَاءُ الثَّلَاثَ. أَنَا جَوْعَانُ وَعَطْشَانُ.

أَصْبَحَ يَوْسُفُ مُهَنْدِسًا مَاهِرًا. الْمَفَاتِيحُ فِي الْحَقِيقَةِ.

يَعْمَلُ أَسْعَدُ طَبِيبًا فِي مَدِينَةِ إِزْمِيرَ. خَرَجْتُ الطَّالِبَاتُ مِنَ الصَّفِّ مَثْنَى مَثْنَى.

بَغْدَادُ فِي الْعِرَاقِ. وَذَهَبُوا إِلَيْهِ ثَلَاثَ وَرُبَاعَ.

هُوَ يَعْقُوبُ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ).

يَجِبُ عَلَى الْأَعْنِيَاءِ دَفْعَ الزَّكَاةِ لِلْفُقَرَاءِ.

نُضَاءُ الْمَنَازِلُ فِي الرَّيْفِ بِمَصَابِيحِ كَهْرِبَائِيَّةٍ.

AÇIKLAMALAR

Tenvîn ve kesra harekesi almayan isimlere **Gayr-ı Munsarîf** denir. Bu tür isimler kesra harekesinden bedel fetha ile mecrûr olurlar. Ancak, başlarına elif-lam geldiğinde ya da muzaf olduklarında kesra ile mecrûr olurlar. Örnek:

مررتُ بِمَسَاجِدَ، ← مررتُ بِالْمَسَاجِدِ. مررتُ بِمَسَاجِدِ الْمَدِينَةِ.

İsimler iki türlü **Gayr-ı Munsarîf** olurlar.

A-Bir illet sebebiyle Gayr-ı Munsarîf olan isimler:

1- Müenneslik için gelen elif-i maksûra ile biten isimler:

بُشْرَى، عَطَشَى، ذَكَرَى، صَغْرَى...

2- Müenneslik ve cemi için gelen elif-i memdûde ile biten isimler:

صَحْرَاءُ، عُلَمَاءُ، أَطِبَّاءُ، حَمْرَاءُ، زَرْقَاءُ، أَوْلِيَاءُ...

3- Muntehe'l-Cumû' vezninde gelen isimler:

مَسَاجِدُ، دَرَاهِمُ، مَنَازِلُ، مَصَابِيحُ، مَفَاتِيحُ...

Muntehe'l-Cumû' vezni, kelimenin ikinci harfinden sonra elif harfi, bu harften sonra da ik ya da üç harf bulunan çoğul isimlerdir. Önemli birkaç vezin şunlardır:

فَعَاعِلُ، فَعَائِلُ، فَوَاعِلُ، فَعَاعِلُ، مَفَاعِلُ، مَفَاعِلُ

B-İki illet sebebiyle Gayr-ı Munsarîf olan isimler:

1- Özel isim + Müenneslik:

مَرْيَمُ، فَاطِمَةُ، زَيْنَبُ، سَعَادُ، لَيْلَى...

2- Özel isim + Yabancılık:

هَارُونُ، إِسْحَاقُ، يُوسُفُ، لَنْدَنُ...

3- Özel isim +sonunda an olan isimler:

عُثْمَانُ، مَرْوَانُ، رَمَضَانُ...

4- Özel isim + meczî terkip olan isimler:

حَضْرَمَوْتُ، بُورْسَعِيدُ، نِيُؤْيُورُكُ، بَعْلَبَكُ...

5- Özel isim + fiil vezni:

أَحْمَدُ، يَزِيدُ، يَنْبُعُ، يَثْرِبُ...

6- Özel isim + [فُعْلُ] vezni:

عُمَرُ، زُفَرُ، قُرْخُ، هُبْلُ، زُحْلُ...

7- Sıfat + [فُعْلَانُ] vezni:

عَطْشَانُ، جَوْعَانُ، كَسْلَانُ، مَلَانُ...

8- Sıfat + [أَفْعَلُ] vezni:

أَجْمَل، أَسْعَد، أَزْرَق، أَصْفَر، أَخْضَر...

9- Sıfat + [فُعْلُ] vezni:

أَخْرُ، جُمِعُ، كُتِبُ...

10- 1-10 sayıları arasında [فُعَال] ve [مَفْعَل] vezninde gelen üleştirme sayıları:

أَحَادٌ/مَوْحَدٌ، ثَنَاءٌ/مَثْنَى، سُبَاعٌ/مَسْبَعٌ، عَشَارٌ/مَعْشَرٌ...

ALİŞTIRMALAR

1- Aşağıdaki cümlelerde gayr-ı munsarîf alem isimleri örnekteki gibi altını çiziniz.

المِثَالُ: غادر يوسف بغداد اليوم.

١- ذهب يعقوب إلى صنعاء .

٢- أحمد و مروان مُدَرِّسَانِ سورِيَانِ.

٣- مِنْ سُورِ الْقُرْآنِ الْكَرِيمِ سُورَةُ يُوسُفَ.

٤- الْكَعْبَةُ فِي الْمَكَّةِ.

٥- قَالَتْ زَيْنَبُ: عِنْدِي خَمْسَةُ أَقْلَامٍ.

2- Aşağıdaki boşluklara, parantez içindeki gayr-ı munsarîf alem isimleri örnekteki gibi yerleştiriniz.

المِثَالُ: يَعْقُوبُ نَبِيٌّ مِنْ أَنْبِيَاءِ اللَّهِ. (نُوحٌ - مُحَمَّدٌ - يَعْقُوبُ)

١- الْخَلِيفَةُ مِنْ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ. (عَلِيٌّ - أَبُو بَكْرٍ - عَثْمَانُ)

٢- قَابَلْتُ فِي الشَّارِعِ الْيَوْمَ. (إِسْمَاعِيلُ - سَعِيدٌ - حَسَنُ)

٣- سَافَرَ الطَّالِبُ إِلَى لِلدِّرَاسَةِ. (لندن - القاهرة - السعودية)

٤- أَسْتَاذٌ فِي الْجَامِعَةِ. (الْأُمُّ - حَمْزَةُ - الْفَتَاةُ)

٥- غَادَرَ مِنَ الشَّرِكَةِ قَبْلَ قَلِيلٍ. (كَرِيمٌ - يَعْقُوبٌ - حَسَامُ)

3- Aşağıdaki âyet ve cümlelerde gayr-ı munsarîf kelimeleri gösteriniz.

- 1- ﴿لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ﴾ [التوبة، ٢٥/٩] ^٢
- 2- ﴿إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَاءُ فَاقِعٌ لَوُحُهَا تَسْرُ النَّاطِرِينَ﴾ [البقرة، ٦٩/٢] ^٤
- 3- ﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ﴾ [البقرة، ١٨٥/٢] ^٥
- 4- بَغْدَادُ عَاصِمَةُ الْعِرَاقِ.
- 5- زُرْتُ فِي اسْتَنْبُولَ مَسَاجِدَ كَثِيرَةٍ.
- 6- كَانَ الْأُسْتَاذُ جَوْعَانَ عِنْدَمَا وَصَلَ إِلَى الْبَيْتِ.
- 7- يَدْخُلُ الطَّلَابُ إِلَى الصَّفِّ مَتْنًى.
- 8- أَنْزَلَ اللَّهُ الْقُرْآنَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ.
- 9- الرَّجُلُ اقْتَدَى بِيُوسُفَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) فِي الْعِفَّةِ.
- 10- قَطَفَ الْمَدِيرُ الْأَزْهَارَ الْبَيْضَاءَ مِنْ حَدِيقَةِ الْمَدْرَسَةِ.

4- Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kısımları harekeleyiniz.

- 1- ﴿وَشَرَوْهُ بِثَمَنٍ بَخْسٍ دَرَاهِمَ مَعْدُودَةٍ﴾ [يوسف، ٢٠/١٢] ^٦
- 2- ﴿يُحْلَوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرٍ مِنْ ذَهَبٍ﴾ [الكهف، ٣١/١٨] ^٧
- 3- ﴿فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مِثْنَى وَثَلَاثَ وَرَبَاعَ﴾ [النساء، ٣/٤] ^٨
- 4- ﴿فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ﴾ [البقرة، ١٨٤/٢] ^٩
- 5- ﴿وَأَوْحَيْنَا إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ﴾ [النساء، ١٦٣/٤] ^{١٠}

² Andolsun ki Allah size bir çok yerde yardım etti.

² “O, sapsarı; rengi, bakatların içini açan bir sığırdır” dedi.

² Ramazan ayı, Kur’an’ın indirildiği aydır.

² O’nu ucuz bir fiyata, birkaç dirheme sattılar.

² Orada altın bileziklerle süslenecekler.

² Size helâl olan (başka) kadınlardan ikişer, üçer, dörder olmak üzere nikâhlayın.

² (Tutamadığı günler sayısına) başka günlerde tutar.

5- Aşağıdaki cümlelerde gayr-ı munsarîf isimleri gösteriniz ve gayr-ı munsarîf oluş sebebini örnekteki gibi zikrediniz.

سَبَبُ مَنْعِهِ

الْمَنْعُ

الْمِثَالُ

عَلَّمَ مُؤَنَّثٌ

طَلْحَةُ

أَكَلَ طَلْحَةُ التَّفَاحَ.

١- سَافَرَ سَمِيرٌ إِلَى بَارِيسَ.

٢- يَصُومُ الْمُسْلِمُونَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ.

٣- ذَهَبَ أَبِي إِلَى مَكَّةَ.

٤- تَقَعُ مَدِينَةُ بُورْصَا الْخَضْرَاءُ فِي مَنَاطِقَةِ مَرْمَرَةٍ.

٥- أُخْتُ مَرْوَانَ مَرِيضَةٌ.

6- Aşağıdaki cümlelerde altı çizili isimleri örnekteki gibi gayr-ı munsarîf isimlerle değiştiriniz.

الْمِثَالُ: مِنْ سُورِ الْقُرْآنِ الْكَرِيمِ سُورَةُ الْبَقَرَةِ. : مِنْ سُورِ الْقُرْآنِ الْكَرِيمِ سُورَةُ مَرْيَمَ.

١- مُحَمَّدٌ طَالِبٌ مِنْ بَاكِسْتَانِ.

٢- فَازَتْ الطَّالِبَةُ فِي مُسَابَقَةِ الْقِصَّةِ.

٣- تَزَوَّجَتْ أُخْتُ خَالِدًا فِي الشَّهْرِ الْمَاضِي.

٤- نَظَّمَ الْخَلِيفَةُ عَلِيٌّ شُؤْنَ الدَّوْلَةِ.

٥- فَرَحَ الْمُعَلِّمُ بِنَجَاحِ طَالِبِهِ.

³ İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a da vahyetmiştik..

7- Aşağıdaki cümlelerde altı çizili isimleri munsarîf isimlerle örnekteki gibi değiştiriniz.

المثال: أحمدٌ طيبٌ من مصرَ. : حُسامٌ طيبٌ من مصرَ.

.....: ١- من أنبياء الله سيدنا يوسف.

.....: ٢- إسحاق معلم سوداني.

.....: ٣- تخرجت سميرة في كلية الحقوق.

.....: ٤- قرأت كتابًا عن عثمان بن عفان.

.....: ٥- ولدي حمزة يدرس بجامعة إيجة.

8- Aşağıdaki boşlukları, örnekteki gibi parantez içindeki gayr-ı munsarîf isimlerle doldurunuz.

المثال: عليك تتمسك بفَضَائِلِ إسلاميَّة. (أخلاق - فضائل - الكرم)

(١) زُرْتُب..... كثيرًا. (بقرات - بيوت - مساجد)

(٢) زرع أزهارًا في الحديقة. (جميلة - بيضاء - كثيرة)

(٣) في منزلنا كهربائية. (مصباح - مصابيح - أدوات)

(٤) سافرت إلى منزلها. (الأم - المديرية - زينب)

(٥) حقيقتي الجديدة لَوْهًا (بنيّة - رمادية - زرقاء)

9- Aşağıdaki kelimeleri örnekteki gibi munsarîf olarak birer cümlede kullanınız ve munsarîf olma sebeplerini belirtiniz.

سَبَبُ صَرْفِهِ

الْجُمْلَةُ

المثال: عطشان : أَنْظُرْ إِلَى هَذَا الرَّجُلِ الْعَطْشَانِ. لام التّعريف

- 1- زينب :
- 2- مكاتب :
- 3- متاحف :
- 4- كسلان :
- 5- صفراء :

10- Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimeleri harekeleyiniz.

- 1- اشتریتُ زهرةً بيضاء من السوق.
- 2- لها أربع بناتٍ: هُنَّ عائشة الكُبْرى، وزينب الصُّغرى، وليلي الشقراء، ومريم الوسطى.
- 3- ذهب التلاميذ أحاد ومثنى.
- 4- يَعْمَلُ نعمان مع أسعد في مَصْنَعِ الأحذية الجلدية.

11- Aşağıdaki örneklerde bir veya iki illetten dolayı gayr-ı munsarîf olan kelimeleri gösteriniz.

- 1- ﴿وَمَا جَعَلَهُ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَىٰ لَكُمْ﴾ . [آل عمران، ١٢٦/٣] ^١
- 2- ﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ﴾ . [البقرة، ١٨٥/٢] ^٢

³¹ Al-i İmrân (3), 126. “Allah, bunu size sırf bir müjde olsun diye yaptı.”

³² Bakara (2), 185. “Kur’an’ın kendisinde indirildiği Ramazan ayı....”

3- ﴿وَإِذَا حُيِّتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا﴾ . [النساء، ٤/٨٦] ^٣

4- ﴿وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ﴾ . [لقمان، ٣١/١٣] ^٤

5- ﴿يَعْمَلُونَ لَهُ مَا يَشَاءُ مِنْ مَحَارِبَ وَتَمَاثِيلَ﴾ . [سبأ، ٣٤/١٣] ^٥

12- Aşağıdaki cümleleri Türkçeye çeviriniz.

..... : اسْمُ زَمِيلِي الْجَدِيدِ يَعْقُوبُ.

..... : اصْطَفَ التَّلَامِيذُ فِي الْحَدِيقَةِ أَحَدًا.

..... : فِي كُلِّتِنَا أَسْتَاذَاتُ آخَرُ مِنْ مَالِيزِيَا.

..... : يَزُورُ السِّيَاحُ مَتَاحِفَ إِسْطَنْبُولَ وَبُورْصَا.

..... : فَازَ أَنُورُ فِي مُسَابَقَةِ الْقِرَاءَةِ السَّرِيعَةِ.

13- Aşağıdaki cümleleri Arapçaya çeviriniz ve harekeleyiniz.

..... : İshak, bir peygamber adıdır.

..... : Kırmızı bir gömlek satın aldım.

..... : Ahmet, fabrikada çalışıyor.

³³ Nisâ (4), 86. “Size bir selâm verildiği zaman, ondan daha güzeliyle veya aynı selâmla karşılık verin.”

³⁴ Hani Lokmân, oğluna öğüt vererek şöyle demişti.

³⁵ Cinler, Süleyman için dilediği biçimde kaleler ve heykeller yapıyorlardı.

..... : Toplumda, doktorlara saygı duyulur.

..... : Selma, Ayşe'nin kız kardeşidir.

14- İrab örnekleri.

1- يَدْرُسُ يُوسُفُ فِي إِسْطَنْبُولَ.

يَدْرُسُ : فِعْلٌ مُضَارِعٌ مَرْفُوعٌ بِالضَّمَّةِ الظَّاهِرَةِ.

يُوسُفُ : فَاعِلٌ مَرْفُوعٌ بِالضَّمَّةِ الظَّاهِرَةِ.

فِي : حَرْفُ جَرٍّ مَبْنِيٌّ عَلَى السُّكُونِ.

إِسْطَنْبُولَ : اِسْمٌ مَجْرُورٌ بِالْفَتْحَةِ نِيَابَةً عَنِ الْكَسْرِ، لِأَنَّهُ مَمْنُوعٌ مِنَ الصَّرْفِ.

2- حَضَرَ الطَّلَابُ مِنْ مَسَاجِدَ مُتَنَوِّعَةٍ.

حَضَرَ : فِعْلٌ مَاضٍ مَبْنِيٌّ عَلَى الْفَتْحِ.

الطَّلَابُ : فَاعِلٌ مَرْفُوعٌ بِالضَّمَّةِ الظَّاهِرَةِ.

مِنْ : حَرْفُ جَرٍّ مَبْنِيٌّ عَلَى السُّكُونِ.

مَسَاجِدَ : اِسْمٌ مَجْرُورٌ بِالْفَتْحَةِ نِيَابَةً عَنِ الْكَسْرِ، لِأَنَّهُ مَمْنُوعٌ مِنَ الصَّرْفِ.

مُتَنَوِّعَةٍ : نَعْتٌ مَجْرُورٌ بِالْكَسْرِ الظَّاهِرَةِ.

3- إِزْمِيرُ مُحَافِظَةٌ غَرَبِيَّةٌ.

إِزْمِيرُ : مُبْتَدَأٌ مَرْفُوعٌ بِالضَّمَّةِ الظَّاهِرَةِ.

مُحَافَظَةٌ : خَبَرُ الْمُبْتَدَأِ مَرْفُوعٌ بِالضَّمَّةِ الظَّاهِرَةِ.

غَرِيبَةٌ : نَعَتْ مَرْفُوعٌ بِالضَّمَّةِ الظَّاهِرَةِ.

4- سَلَّمْتُ عَلَى رَجُلٍ أَحْوَلَ.

سَلَّمْتُ : "سَلَّمَ" فِعْلٌ مَاضٍ مَبْنِيٌّ عَلَى السُّكُونِ. وَالتَّاءُ ضَمِيرٌ مُتَّصِلٌ

مَبْنِيٌّ عَلَى الضَّمِّ فِي مَحَلِّ رَفْعٍ فَاعِلٌ.

رَجُلٍ : اِسْمٌ مَجْرُورٌ بِالْكَسْرِ الظَّاهِرَةِ.

أَحْوَلَ : نَعَتْ مَجْرُورٌ بِالْفَتْحَةِ نِيَابَةً عَنِ الْكَسْرِ، لِأَنَّهُ مَمْنُوعٌ مِنَ الصَّرْفِ.

Aşağıdaki cümlelerin irabını yapınız.

۱- سَافَرَ مَرْوَانُ إِلَى مِصْرَ.

۲- سَلَّمَ الْمُدِيرُ عَلَى فَاطِمَةَ.

۳- نِمْتُ فِي لَيْلَةٍ قَمَرَاءَ.

۴- أُعْطِيتُ السَّائِلَ دَرَاهِمَ.

۵- حَضَرَ الرَّسُولُ بُبْشَرَى.

DENEME SORULARI

A- Aşağıdaki cümlelerde boşluğa gelebilecek gayr-ı munsarîf ismi seçiniz.

۱- وَصَلَتْ فَرِيدَةٌ مِنْ صَبَاحَ الْيَوْمِ.

(A) الْقَاهِرَةُ (B) الْمَدِينَةُ (C) أَدْنَا (D) الْعِرَاقِ

۲- يَتَخَرَّجُ فِي كُلِّ يَوْمٍ الْحَقُوقِ.

(A) زِيَادٌ (B) أَنْوَرُ (C) عَلِيٌّ (D) حُسَامٌ

۳- اجْتَمَعَ مِنْ مُخْتَلَفِ الْبِلَادِ.

(A) أَدَبَاءُ (B) مُعَلِّمُونَ (C) مُهَنْدِسَاتُ (D) عُمَّالٌ

۴- تَقَعُ مَدِينَةُ عَلَى الْبَحْرِ الْأَبْيَضِ الْمُتَوَسِّطِ.

(A) السُّودَانِ (B) الرِّيَاضِ (C) الرَّبَاطِ (D) أَنْطَالِيَا

۵- يَعِيشُ الْبَدَوِيُّونَ فِي

(A) قَرْيَةً (B) مَدِينَةً (C) صَحْرَاءَ (D) الرِّيفِ

B- Aşağıdaki cümlelerde boşluğa gelebilecek gayr-ı munsarîf sıfatı seçiniz.

۱- لِمَحْمَدٍ أُخْتُ ذَكِيَّةٌ.

(A) شَقْرَاءُ (B) شَقْرَاءُ (C) صَغِيرَةٌ (D) طَالِبَةٌ

۲- هَذَا مُدَرِّسٌ لِأَنَّهُ لَمْ يَأْكُلْ شَيْئًا.

(A) مُتَعَبٌ (B) مُسِنٌ (C) جَوْعَانٌ (D) قَوِيٌّ

۳- رَجَعَ الزَّوْجُ إِلَى الْبَيْتِ

(A) غَاضِبًا (B) غَضْبَانٌ (C) مَسْرُورًا (D) مُتَعَبًا

۴- فِي الْحَدَائِقِ الْعَامَّةِ وَرَدٌ

(A) أَحْمَرُ (B) بَنْفَسَجِيٌّ (C) أَحْمَرُ (D) أَحْمَرُ

٥- اِشْتَرَيْتُ سَيَّارَةً لَوْنُهَا.....أَمْسِ.

(A) أَزْرَقُ (B) أَزْرَقُ (C) زَرَقَاءُ (D) زَرَقَاءُ

C- Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimenin doğru harekeli halini seçiniz.

١- يَدْرُسُ الطُّلَابُ فِي مَدَارِسِ الْمَدِينَةِ.

(A) مَدْرَسَ (B) مَدْرِسَ (C) مَدَارِسُ (D) مَدَارِسِ

٢- عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ مِرْوَانَ أُمَوِيٌّ قُرَشِيٌّ.

(A) مِرْوَانِ (B) مِرْوَانِ (C) مِرْوَانُ (D) مِرْوَانُ

٣- حَارِبَ حَمَزَةَ بْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ فِي غَزْوَةِ أُحُدٍ.

(A) حَمَزَةُ (B) حَمَزَةَ (C) حَمَزَةُ (D) حَمَزَةُ

٤- هَؤُلَاءِ الْأَطْبَاءُ مِنْ إِسْرَائِيلَ.

(A) إِسْرَائِيلُ (B) إِسْرَائِيلَ (C) إِسْرَائِيلِ (D) إِسْرَائِيلِ

٥- تَحَدَّثْتُ مَعَ عُلَمَاءَ مَشْهُورِينَ مِنْ سُورِيَا.

(A) عُلَمَاءَ (B) عُلَمَاءِ (C) عُلَمَاءَ (D) عُلَمَاءُ

D- Aşağıdaki sorulara, gayr-ı munsarîf isim içeren uygun bir cevap seçiniz.

١- أَيْنَ صُنِعَتْ هَذِهِ الْقِطَارَاتُ؟

- (A) صُنِعْتُ فِي الْيَابَانِ.
(B) صُنِعْتُ فِي مِصْرَ.
(C) صُنِعْتُ فِي السُّعُودِيَّةِ.
(D) صُنِعْتُ فِي الْأُرْدُنِ.

٢- أَيْنَ تَدْرُسُ هَؤُلَاءِ الطَّالِبَاتُ؟

- (A) فِي الْمَدَارِسِ الثَّانَوِيَّةِ.
(B) فِي كَلِيَّةِ الطِّبِّ.
(C) فِي مَدَارِسَ مُتَنَوِّعَةٍ.
(D) فِي الْمَعَاهِدِ الْحَدِيثَةِ.

٣- مَعَ مَنْ كُنْتُمْ تَتَكَلَّمُونَ؟

- (A) مَعَ عُلَمَاءَ مِنْ تَرْكِيَا.
(B) مَعَ مُدِيرِ الْمَصْنَعِ.
(C) مَعَ أُسْتَاذَاتِ اللُّغَةِ الْعَرَبِيَّةِ.
(D) مَعَ سَائِقِي السَّيَّارَاتِ.

٤- مَنْ فَازَ فِي مُسَابَقَةِ الْقِصَّةِ الْقَصِيرَةِ؟

- (A) مُحَمَّدٌ وَفَرِيدٌ وَبَدْرٌ.
(B) أَنُورٌ وَزَيْنَبُ وَسُعَادُ.
(C) سَامٌ وَفَيْصَلٌ وَمُحَمَّدُ.
(D) أَحْمَدُ وَمُحَمَّدُ وَعَلِيٌّ.

٥- مِنْ أَيْنَ رَجَعَ عَمِيدُ الْكَلِيَّةِ؟

- (A) رَجَعَ مِنَ الْمُؤَصِّلِ.
(B) رَجَعَ مِنْ الْقَاهِرَةِ.
(C) رَجَعَ مِنَ الْكُوَيْتِ.
(D) رَجَعَ مِنْ نَاطِكِيَا.

CEVAPLAR

<u>A</u>	<u>B</u>	<u>C</u>	<u>D</u>
1- C	1- A	1- B	1- B
2- B	2- C	2- D	2- C
3- A	3- B	3- A	3- A
4- D	4- A	4- B	4- B
5- C	5- D	5- C	5- D

9. ÜNİTE MÜNÂDÂ

Öğr. Gör. Ali Ejder DERTLİOĞLUGİL

يَا طالِبُ ، اجْتَهِدْ دَرْسَكَ.	يَا طالِبِ العلم، اجْتَهِدْ دَرْسَكَ.
يَا طالِبَانِ ، اجْتَهِدَا دَرْسَكُما.	يَا طالِبَي العلم، اجْتَهِدَا دَرْسَكُما.
يَا مَريَماتُ ، انصُرْنَ أَقْرَباءَكَنَّ.	يَا طالِبَاتِ العلم، اجْتَهِدْنَ دَرْسَكُنَّ.
يَا مُسلمَةُ ، صلي صَلاتَكَ.	يَا حافِظًا الدَّرْسَ، لا تُعْجَلْ.
يَا مُسلمَتانِ ، صليَا صَلاتَكُما.	يَا حافِظَيْنِ الدَّرْسَ، لا تُعْجَلَا.
يَا مُسلماتُ ، صليْنَ صَلاتَكُنَّ.	يَا حافِظِينَ الدَّرْسَ، لا تُعْجَلُوا.
يَا أَيُّها المُسلمُ ، كنْ مُؤدِّبًا.	يَا ماشِياً ، امْشِ على الرِّصيفِ.
يَا أَيُّها الَّذِينَ آمَنُوا، اتَّقُوا اللَّهَ.	يَا ماشِيْنِ ، امْشِيا على الرِّصيفِ.
يَا أَيُّهَا الْأُمُّ أَنْتِ صانِعَةُ الرِّجالِ.	يَا سائِقِينَ ، انْتَبِهُوا إلى إشاراتِ المُرورِ.

AÇIKLAMALAR

Muhâtab aldığımız kişiye nidâ harflerinden biriyle seslenmeye nidâ denir.
Nidâ harflerinden sonra gelen kelimeye de münâdâ denir

يَا، أ (الْهَمْزَةُ)، أَيُّ، أَيَّا، هَيَّا

يَا **طالِبُ**، لا تتأخَّرْ. Örnek:

Münâdâ Nida harfî

Ey öğrenci! gecikme

Münâdânın çeşitleri

1- Müfred alem münâdâ

2- Nekre-i maksûdemünâdâ

3-Muzâf olan münâdâ

4-Nekre-i gayr-ı maksûde olan Münâdâ

5-Şebîh bi'l-mudâf olan Münâdâ

6-Başında elif-lam [ال] olan Münâdâ

Şimdi bu münada çeşitlerinin örneklerle açıklamalarını görelim.

1- Müfred alem münâdâ:

Özel isimlere alem denir. Müfred ya da cemi müennes salim olan alem isimler damm üzere mebnî olur, Örnek:

يا **عمر**، تعال مبكراً. Ey Ömer! erken gel.

يا **مريمات**، إمشين على الرصيف. Ey Meryemler! Kaldırımında yürüyün.

Münâdâ tesniye olursa elif üzere mebnî olur. Örnek:

يا **عمران**، تعالي مبكرين. Ey Ömerler (iki)! erken gelin.

Münâdâ cemi müzekkeri sâlim olursa vâv harfi üzere mebnî olur. Örnek:

يا **عمرؤن**، اجتهدوا. Ey Ömerler! Çalışın.

2-Nekre-i maksûde:, İsmi bilmediğimiz ama bilerek seslendiğimiz kişidir. Yani bir topluluk içinde bir kişiyi kastederek seslenmedir. Nekre-i maksûde olan münâdâlar tıpkı müfred alem isimler gibi merfû oldukları şey üzere mebnî olurlar., müfred veya cemi müennesi salim olduğunda damm üzere, tesniye olduğunda elif üzere, cemi müzekkeri salim olduğunda vâv üzere mebnî olur

. Örnek:

يا **معلم**، اذهب إلى الكلية. Ey Öğretmen! fakülteye git.

يا **مُعَلِّمَاتُ**، اذهبن إلى الكلية. Ey Bayan öğretmenler! Fakülteye gidin.

يا **طَالِبَانِ**، اذهبا إلى الكلية. Ey Öğretmenler (iki)! Fakülteye gidin

يا **مُعَلِّمُونَ**، اذهبوا إلى الكلية. Ey Öğretmenler! Fakülteye gidin.

3- Muzâf olan münâdâ: İsim tamlaması şeklinde gelen münâdâdır. Münada bu durumda her zaman mansubdur

يا **طَالِبِ** العلم، اجتهد. Ey İlim talebesi! çalış.

يا **طَالِبَاتِ** العلم، اجتهدن. Ey İlim talebeleri! çalışın.

يا **طَالِي** العلم، اجتهدا. Ey İlim talebeleri (iki)! çalışın.

يا **طَالِي** العلم، اجتهدوا. Ey İlim talebeleri! çalışın.

2- Nekre-i gayr-ı maksûde olan Münâdâ: Nekre-i gayr-ı maksûde, nida edilen kişinin belli olmadığı, çoğunluktan birine seslendiğimiz nidâ biçimidir. Bu terkipte nida edilen isim yani münada mansub olur. Örnek:

يا **طَالِبًا**، احترم كبارك. Ey öğrenci! büyüklerine saygılı ol.

يا **رَجُلًا**، اتَّقِ الله. Ey Adam! Allahtan sakın.

3- Şebîh bi'l-mudâf olan Münâdâ: Şebîh bi'l-mudâf, Anlam yönüyle muzâfa benzeyen fakat yapı itibariyle muzâf olmayan terkiplerdir. Bu tür terkiplerde ism-i fail, ism-i meful, sıfatı müşebbehe gibi türemiş bir isimden sonra onun anlamını tamamlayan fail, meful veya şibh-i cümleye ihtiyaç duyarlar. Örnek:

يا **حَافِظًا** الدرسَ عَجِّل. Ey dersi ezberleyen! acele et.

يا **مُخَضِّرِينَ** الطعام، عَجِّلُوا. Ey yemeği hazırlayanlar! acele edin.

يا **كَثِيرًا** علمه، علم الناس. Ey ilmi çok olan! insanlara öğret.

يا **جالسًا** تحت الشجرة، قُمْ. Ey ağacın altında oturan! ayağa kalk.

Başında elif-lam –ال–olan bir ismin münâda yapılması:

Başında elif-lam olan bir kelime münâdâ yapılacağı zaman başına müzekker ise **Eyyühâ**–أَيُّهَا–, müennes ise **Eyyetühâ**–أَيَّتُهَا– getirilir. Bu durumda –أَيُّ–ve –أَيَّة– asıl münâda olur ve damm üzere mebnîdir,. –هـا– ise tenbih harfidir.

Daha sonra gelen elif-lamlı kelime ise sıfat ya da bedel olarak **أَيُّ**ve **أَيَّة**–nün irabına uyar. Örnek:

يَا أَيُّهَا الرجلُ Ey Adam.

يَا أَيَّتُهَا المرأةُ، Ey Kadın.

ALİŞTIRMALAR

1- Örneklerde olduğu gibi, aşağıdaki cümlelerde nidâ edatı ile münâdâ ismi gösteriniz.

أَدَاةُ النِّدَاءِ الْمُنَادَى

الْمِثَالَانِ

الأوّل : أَيُّ طَالِبٍ كُنْ مُؤَدِّبًا. أَيُّ طَالِبٍ

الثّاني : يَا أَيُّهَا الْاُمُّ، كُونِي صَالِحَةً. يَا أُمُّ

٣ ٦ ١ - ﴿ يَا أَيُّهَا الْاِنْسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ ﴾

٣ ٧ ٢ - ﴿ يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِّنَ النِّسَاءِ ﴾

٣ ٨ ٣ - ﴿ يَا نُوحُ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ ﴾

٣ ٩ ٤ - ﴿ قِيلَ يَا نُوحُ اهْبِطْ بِسَلَامٍ مِنَّا وَبَرَكَاتٍ ﴾

٤ ١٠ ٥ - ﴿ قُلْنَا يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ ﴾

2- Örneklerde olduğu gibi, aşağıdaki cümlelerde nekre-i maksûde ile nekre-i gayr-i maksûde isimleri gösteriniz.

نَوْعُ الْمُنَادَى

الْمِثَالَانِ

نَكْرَةٌ مَّقْصُودَةٌ الأوّل : يَا مُسْلِمُ اطْلُبِ الْعِلْمَ .

نَكْرَةٌ غَيْرُ مَقْصُودَةٍ. الثّاني : يَا عَامِلًا قُمْ بِعَمَلِكَ.

..... ١ - يَا عَامِلَانِ عَامِلًا بِحَدٍّ.

..... ٢ - أَ قَاضِيًا أَفْضَ بِالْعَدْلِ.

..... ٣ - هَيَا مَاشِيَانِ أَسْرِعَا.

..... ٤ - أَيَا مُدِيرَاتٍ كَافِتْنٍ طَالِبَاتِكُنَّ.

36 “Ey insan! İhsanı bol Rabbine karşı seni aldatan nedir?” (İnfitar, 82/6)

37 “Ey Peygamberin hanımları! Sizler herhangi bir kadın gibi değilsiniz.” (Ahzab, 33/32)

38 “Ey Nuh! O asla senin ailenden değildir.” (Hud, 11/46)

39 “Ey Nuh! Bizden selam ve bereketlerle (gemiden) in!” (Hud, 11/48)

40 “Ey ateş! İbrahim’e karşı serin ve esenlik ol” dedik. (Enbiya, 21/69)

٥- أ طالب اجتهدْ درْسَكَ.

3- Örneklerde olduğu gibi, aşağıdaki cümlelerde münâdânın çeşidini gösteriniz.

نَوْعُ الْمُنَادَى

عَلَّمَ مُفْرَدٌ

مُضَافٌ

الْمِثَالَانِ

الأوّل : يَا حَسَنُ اخْرُجْ.

الثّاني : يَا صَاحِبَ الْبَيْتِ.

١- يَا مَسَافِرَتَانِ سَافِرَا إِلَى الْمَدِينَةِ.

٢- أَمْرًا، لَا تَقْفِي عِنْدَ الْجِدَارِ.

٣- يَا زَيْنَبَاتُ، اسْكُنِي فِي الصَّفِّ.

٤- أَيَا رِجَالَ الشَّرْكَةِ، نَظَّفُوا الشَّرْكَةَ.

٥- هَيَا شَارِبًا الْمَاءَ قِفْ.

4- Örneklerde olduğu gibi, aşağıdaki cümlelerde münâdânın harekesinin sebebini açıklayınız.

سَبَبُ الضَّبْطِ

منصوبٌ بالفتحة لأنّه مضافٌ.

مبنّي على الواو لأنّه نكرةٌ مقصودةٌ.

الْمِثَالَانِ

الأوّل: يَا طَيبَ الْإِسْنَانِ ائْتِبْهُ.

الثّاني: يَا مُدَرِّسُونَ اذْهَبُوا إِلَى الْكَلِيَّةِ.

١- أَيُّ عَبْدَ اللَّهِ قِفْ عِنْدَ إِشَارَةِ الْمُرُورِ.

٢- أَيَا طَالِبَ الْعِلْمِ كُنْ مُجْتَهِدًا.

٣- يَا رَاغِبًا فِي الْعِلْمِ لَا تُهْمِلْ وَاجِبَكَ.

٤- ﴿يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ﴾

41 “Ey Âdem sen ve eşin cennete yerleş.” (Bakara, 2/35)

٥- ﴿رَبَّنَا لَا تُرْغِ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا﴾

- 5- Örnekte olduğu gibi, parantez içindeki isimleri cümledeki münâdâların yerine koyup gerekli değişikliklerle birlikte cümleyi yeniden yazınız ve harekeleyiniz.

المِثَال: يَا حَسَنُ، اتَّقِ اللَّهَ. (صاحب البيت)

يَا صاحب البيت، اتَّقِ اللَّهَ. (موظف)

١- (حَكَّام)

٢- (طالبا المدرسة)

٣- (عاملا)

٤- (معلمات المدرسة)

٥- (قائلو الخير)

- 6- Örnekte olduğu gibi, aşağıdaki isimleri cümlede münâdâ olarak kullanınız ve harekeleyiniz.

المِثَال: صَاحِبُ الْبَيْتِ: يَا صَاحِبَ الْبَيْتِ قِفْ هُنَا.

١-قائل :

٢- الممرضة :

٣-صانع الخير :

42 “Ey Rabbimiz! kalplerimizi haktan bir daha saptırma.” (Âl-i İmrân, 3/8)

7- Örnekte olduğu gibi, aşağıdaki cümlelerde münâdâyı izâfet ve şibh-i izâfetten soyutlayınız ve harekeleyiniz.

المثال: يَا صَانِعَ الْخَيْرِ كُنْ صَالِحاً. : يَا صَانِعُ كُنْ صَالِحاً.

۱- يَا مُدِيرَ الْمَدْرَسَةِ أَحْسَنْ إِلَى الطَّلَابِ. :

۲- أَيُّ أَطِبَاءِ الْمُسْتَشْفَى كُونُوا مُحْسِنِينَ. :

۳- يَا كَثِيرَ أَخِيرِهِ أَكْثَرَ خَيْرِكَ. :

۴- يَا طَالِعاً الْجِبَلَ انْتَبِهْ. :

۵- يَا حَافِظِي الْقُرْآنِ لَا تَنْسُو شَيْئاً مِنَ الْقُرْآنِ. :

Aşağıdaki cümleleri Türkçeye çeviriniz.

..... : يَا حَامِلَ الْأَشْيَاءِ قِفْ.

..... : يَا وَلَدُ، ابْتَغِدْ عَنِ الْكَسَلِ.

..... : يَا حَاكِمَ الْمَحْكَمَةِ كُنْ عَادِلاً.

..... : يَا أَيُّهَا الرَّجُلُ، مِنْ هَذَا.

8- Aşağıdaki cümleleri Arapçaya çeviriniz ve harekeleyiniz.

..... : Ey çocuk! derslerine çok çalış.

..... : Ey insan! Ölümü unutma.

..... : Ey hayır yapan! Salihlerden ol.

..... : Ey hakimler! adil olunuz.

9- İrap örnekleri.

١- يَا طَالِبِي الْعِلْمِ أَسْرَعَا إِلَى صَفِّكَمَا.

يَا : حَرْفُ نِدَاءٍ مَبْنِيٌّ عَلَى السُّكُونِ.

طَالِبِي: مُنَادَى مَنْصُوبٌ بِالْيَاءِ لِأَنَّهُ مُثَنَّى وَهُوَ مُضَافٌ.

الْعِلْمِ: مُضَافٌ إِلَيْهِ مَجْرُورٌ بِالْكَسْرِ الظَّاهِرَةِ.

أَسْرَعَا : فِعْلٌ أَمْرٌ مَبْنِيٌّ عَلَى حَذْفِ النُّونِ، وَالْفُ الاثْنَيْنِ ضَمِيرٌ مَبْنِيٌّ عَلَى

السُّكُونِ فِي مَحَلِّ رَفْعٍ فَاعِلٌ.

فِي : حَرْفُ جَرٍّ مَبْنِيٌّ عَلَى السُّكُونِ.

صَفِّكَمَا : "صَفِّ" اسْمٌ مَجْرُورٌ بِالْكَسْرِ الظَّاهِرَةِ، وَهُوَ مُضَافٌ، "كَمَا"

ضَمِيرٌ مُتَّصِلٌ مَبْنِيٌّ عَلَى السُّكُونِ فِي مَحَلِّ جَرٍّ مُضَافٌ إِلَيْهِ.

٢- يَا عَلِيُّ افْتَحِ الْبَابَ.

يَا : حَرْفُ نِدَاءٍ مَبْنِيٌّ عَلَى السُّكُونِ.

عَلِيُّ : مُنَادَى مَبْنِيٌّ عَلَى الضَّمِّ لِأَنَّهُ عَلَمٌ مُفْرَدٌ.

افْتَحِ : فِعْلٌ أَمْرٌ مَبْنِيٌّ عَلَى السُّكُونِ، وَالْفَاعِلُ ضَمِيرٌ مُسْتَتِرٌ تَقْدِيرُهُ

"أَنْتَ".

الْبَابَ : مَفْعُولٌ بِهِ مَنْصُوبٌ بِالْفَتْحَةِ الظَّاهِرَةِ.

Aşağıdaki cümleleri irap ediniz.

١- يَا مَاشِي امشِ.

٢- يَا خَدِيجَاتُ اقْتَرَبِ الْامْتِحَانُ.

٣- يا غافِرُ الذُّنُوبِ اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا.

٤- يا مدرِّسَ الكَلِّيةِ أينَ الدرس؟

DENEME SORULARI

A- Aşağıdaki cümlelerde boşluğa gelebilecek uygun münâdâyı seçiniz.

۱- قَالَتِ الشَّرْطِيَّةُ: يَا احْتَرِمِ النَّاسَ.

(A) سَائِقُ السَّيَّارَةِ (B) سَائِقَا السَّيَّارَةِ

(C) سَائِقِ السَّيَّارَةِ (D) سَائِقِي السَّيَّارَةِ

۲- المدرسون نادوا الطلاب أَنَّ الامتحان قريبٌ.

(A) أَيُّهَا الطُّلَّابُ (B) أَيُّهَا الطُّلَّابُ

(C) أَيُّهَا الطُّلَّابُ (D) أَيُّهَا الطَّالِبَاتِ

۳- يَا عَلِّمْنِ أَوْلَادَكُنَّ الْأَدَبَ.

(A) أُمّهَاتُ الْجِيلِ الْجَدِيدِ (B) أُمّهَاتِ الْجِيلِ الْجَدِيدِ

(C) أُمّهَاتِ الْجِيلِ الْجَدِيدِ (D) أُمُّ الْجِيلِ الْجَدِيدِ

۴- يَا اسْتَرِحْ هُنَا.

(A) صَاعِدِي الْجَبَلِ (B) صَاعِدُونَ الْجَبَلِ

(C) صَاعِدِي الْجَبَلِ (D) صَاعِدَا الْجَبَلِ

۵- "يَا اْعَلَمُوا أَنَّ الدُّنْيَا فَانِيَّةٌ".

(A) أَحْمَدُ وَعَلِيٌّ وَفَرِيدُ (B) زَيْنَبُ وَسُعَادُ وَلَيْلَى

(C) عَبْدُ اللَّهِ وَأَنْوَرُ (D) صَاحِبِي الْقَارِبِ

B- Aşağıdaki cümlelerde boşluğa gelebilecek uygun müfred alem münâdâyı seçiniz.

۱- يَا اخْرُجُوا مِنَ الصَّفِّ.

(A) مُحَمَّدُونَ (B) عَبْدُ الْكَرِيمِ

(C) أُمُّ عَمَّارٍ (D) رَجُلُ الإِطْفَاءِ
٢- قَالَ الأبُّ: يَا هَلْ دَرَسْتَ الْوَاجِبَ.
(A) أُخْتٌ هَارُونَ (B) آسِيَّةُ
(C) جَارَتُنَا (D) ابْنَةُ أَخِي

٣- يَا هَلْ أَنْتَ تَرْكِيَا.
(A) أُيُّهَا اللَّصُّ (B) سَعَادُ
(C) كَمَالُ (D) أَخِي

٤- ، يَا عَجَلْ قَبْلَ أَنْ يَأْتِيَ الضَّيْفُ.
(A) أُيُّهَا الرَّجُلَانِ (B) أَغْنِيَاءُ
(C) نَازِلًا بِفُنْدُقِنَا (D) يُوسُفُ

٥- ، يَا يَجِبُ عَلَيْكَ أَنْ يَعْتَنِ بِتَرْبِيَةِ أَوْلَادِكَ.
(A) زَيْنَبَاتُ (B) أَيُّهَا سَيِّدَةُ
(C) بِنْتُ جَارَتِنَا (D) أُمُّ الْبَنَاتِ

C- Aşağıdaki cümlelerde boşluğa gelebilecek uygun nekre-i gayr-ı maksûde olan münâdâyı seçiniz.

١- يَا قف عندَ السَّيَّارَةِ.
(A) سَائِقًا سَيَّارَةً (B) سَائِقًا
(C) سَائِقَ السَّيَّارَةِ (D) سَائِقُ

٢- يا كونوا مخلصين.

- (A) مُهَنْدِسُونَ (B) مُعَلِّمَانِ
(C) زَيْدُونَ (D) مُعَلِّمِينَ

٣- يا اقرأ كثيراً.

- (A) وَاِعْظَاً (B) وَاِعْظَاً غَيْرُهُ
(C) وَاِعْظَاً النَّاسَ (D) وَاِعْظَاً الْمَدِينَةَ

٤- يا ابتعد عن المحرمات.

- (A) مُؤْمِنًا بِكِتَابِ اللَّهِ (B) مُؤْمِنًا
(C) مُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ (D) مُؤْمِنًا بِاللَّهِ

٥- يا إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ.

- (A) مُجْرِمُونَ (B) مُجْرِمٌ
(C) مُجْرِمِينَ (D) مُجْرِمَاتٍ

D- Aşağıdaki cümlelerde boşluğa gelebilecek uygun şibh-i muzâf olan münâdâyı seçiniz.

١- هيا سينزل المطر إن شاء الله

- (A) زَارِعَ الْقَمْحِ (B) زَارِعَا الْقَمْحِ
(C) زَارِعًا الْقَمْحَ (D) زَارِعِي الْقَمْحِ

٢- هيا أَتْرُكُ الظُّلْمَ.

- (A) ظَالِمًا عِبَادَ اللَّهِ (B) ظَالِمًا عِبَادِ اللَّهِ
(C) ظَالِمٌ نَفْسِهِ (D) ظَالِمِينَ وَجَاهِلِينَ

٣- يا إِنَّ الْمُكَافَأَةَ قَرِيبَةٌ.

- (A) سَاعِيَّ الْبَرِيدِ
(B) سَاعِيًّا فِي الْخَيْرِ
(C) سَاعِيًّا
(D) سَاعُونَ فِي الْخَيْرِ

٤- يا انْتَبِهْ.

- (A) يَا رَاكِبَ الدَّرَاجَةِ
(B) يَا رَاكِبِي الدَّرَاجَةِ
(C) يَا رَاكِبًا الدَّرَاجَةِ
(D) يَا رَاكِبًا دَرَّاجَةً

٥- يا مَا أَحْسَنَ كِتَابَتَكَ.

- (A) كَاتِبًا هَذَا الْكِتَابِ
(B) كَاتِبًا هَذَا الْكِتَابِ
(C) كَاتِبَ هَذَا الْكِتَابِ
(D) كَاتِبِي هَذَا الْكِتَابِ

CEVAP ANAHTARI

<u>A</u>	<u>B</u>	<u>C</u>	<u>D</u>
1- C	1- A	1- B	1- C
2- A	2- B	2- D	2- A
3- B	3- C	3- A	3- B
4- D	4- D	4- B	4- D
5- A	5- A	5- C	5- A

10. ÜNİTE
İSM-İ FÂİL ve İSM-İ MEF'ÛL

Doç. Dr. Ferruh KAHRAMAN

نظف **العاملُ** الغرفة. نجت **الطالبتان** في الامتحان النهائي.

رأيتُ **الكاتبَ** في مكتبه. رأيتُ **كاتبين** أسلوبهما واضحٌ.

لا يوجد في غرفة **العاملِ** فراشٌ. ملابسُ **العاملينِ** غيرُ نظيفةٍ.

الطلابُ **فاهمونَ** درسَ النحو. **المُسلمُ** قويٌّ بإيمانه.

إنَّ **العاملينَ** مخلصون في أعمالهم. رأيتُ **مدرسينَ** محبوبين في المدرسة.

سَلَّمْتُ على **التَّاجِحِينَ** في الامتحان. سَلَّمْتُ على **المُدْرَسِينَ**.

AÇIKLAMALAR

A- İSM-İ FÂİL

İsm-i fâil; işi yapanı gösteren türetilmiş, sıfat anlamı da taşıyan isimdir. İsm-i fâil Türkçeye çevrilirken anlama uygun gelmesi için kelimenin sonuna, -en, -an, -r, -ecek, -ici gibi ekler ilave edilir. İsm-i fâil; sülâsî fiillerden ve diğerlerinden olmak üzere iki şekilde görülür. Sülâsîlerde kök harflerinden birincisi **نَاصِرٌ** da olduğu gibi **ا** ile uzatırken, sülâsî dışındakiler **مُتَفَوِّقٌ** da olduğu

gibi **م** ile başlar ve sondan bir önceki harf kesrelidir. Örnek:

Yardım eden **نَاصِرٌ** ← Yardım etti **نَصَرَ**

Üstün/başarılı **مُتَفَوِّقٌ** ← Üstün oldu **تَفَوَّقَ**

Sülâsî Fiilin İsm-i fâil Çekim Tablosu			
الْجَمْعُ	الْمُثَنَّى	الْمُفْرَدُ	
كَاتِبُونَ (كُتَّابٌ - كُتِّبَ - كُتِبَتْ)	كَاتِبَانِ	كَاتِبٌ	الْمَذْكُورُ
كَاتِبَاتٌ (كُوتِبَتْ)	كَاتِبَتَانِ	كَاتِبَةٌ	الْمؤنث

İsm-i fâilin normalde her isim gibi asıl olarak altı sığası vardır. Ancak kırık çoğulları da olduğu için sanki daha fazla kalıbı varmış gibi görünür. Her iki cinsin birinci cem'ilerisâlim, parantez içindekiler ise mükesser/kırık cem'ilerdir. İsm-i fâilin bu şekli raf' haline mahsustur. Mansûb veya mecrûr halinde tesniyesi (كَاتِبَيْنِ - كَاتِبَتَيْنِ), cem'i müzekkeri ise (كَاتِبِينَ) şeklini alır.

Sülâsî dışındaki fiillerden ism-i fâil: Sülâsî dışındakiler **مُتَفَوِّقٌ** da olduğu gibi **مُ** ile başlar ve sondan bir önceki harf kesrelidir. Müzariyle şu şekilde benzerliği vardır.

Örnek:

İkram eden	مُكْرِمٌ	←	يُكْرِمُ	أَكْرَمَ
Öğretici/Öğretmen	مُعَلِّمٌ	←	يُعَلِّمُ	عَلَّمَ
Yuvarlayan	مُدْخِرٌ	←	يُدْخِرُ	دَخَرَ

Sülâsî Dışındaki Fiillerin İsm-i fâil Çekim Tablosu			
الْمُفْرَدُ	الْمُثَنَّى	الْجَمْعُ	
المذكر	مُسْلِمَانِ	مُسْلِمُونَ	
المؤنث	مُسْلِمَتَانِ	مُسْلِمَاتٌ	

Not 1:Nâkis fiillerin ism-i fâili müfred ve nekra olup muzâf olmadığında ref ve cer hallerinde sonlarındaki illet harfi hazf olunur.

Örnek:

Bir avukat جاء **حامٍ**.

Bir avukata سلّمتُ على **حامٍ**.

Not 2:Muda'af fiiller ile ecvef fiillerin ism-i fâili gelen örneklerde olduğu gibi türetilir. Örnek:

ضَلَّ	←	ضالٌّ	Yolunu kaybetmiş
ارتدَّ	←	مُرتدٌّ	Geri dönmüş
اهتمَّ	←	مُهِتَمٌّ	Önem veren
احتاج	←	مُحتَاجٌ	Muhtaç/fakir
امتاز	←	مُمْتَازٌ	Seçkin

Not 3:İsm-i fâil aynı kökten olduğu fiil gibi amel eder. Eğer ism-i fâilin kökü olan fiil lâzım ise bu da lâzım, eğer müteaddî ise ism-i fâilde müteaddî olur. Yani türediği fiillâzımsa fâil, müteaddî ise fâil ile birlikte mefûl alır. Örnek:

خَالِدٌ مُجْتَهِدٌ أَوْلَادُهُ. Halid çocukları **çalışkan** olandır.

هل مُكْرِمٌ سَعِيدٌ ضَيْوْفُهُ؟ Said misafirlerine **ikram eder mi**?

Not 4:İsm-i fâilin fâiline muzâf olması câiz değildir.

A- İSM-İ MEF'ÛL

الورقُ **مَصْنُوعٌ** مِنَ الخشبِ. أُرْسِلَتْ رِسَالَتَيْنِ **مُسَجَّلَتَيْنِ** إِلَى أَبِي.
المَرِيضُ **مُسَعَفٌ** بِسُرْعَةٍ. رَأَيْتُ الطَّالِبِينَ **المُهَذَّبِينَ** فِي صَفِّكَ.
دَعَاءُ **المَظْلُومِ** مُسْتَجَابٌ.

يُنَاضِلُ أَبْنَاءُ البَلَدِ **المُحْتَلَّ**.

İsm-i mef'ûl; fiilin yapıldığı (etkilediği) kişiyi ya da nesneyi göstermek üzere meçhûlmuzâri fiilden yapılan bir sıfattır. İsm-i mef'ûl; sülâsî fiilden ve sülâsînin dışındaki fiillerden olmak üzere iki şekilde türetilir.

Örnek:

Yazılan/mektup	مَكْتُوبٌ	←	Yazdı	كَتَبَ
Gönderilen	مُرْسَلٌ	←	Gönderdi	أَرْسَلَ

a- Sülâsî fiillerden ism-i mef'ûl türetilmesi; Sülâsî fiillerin ism-i mef'ûlü "مَفْعُولٌ" vezninden gelir. Örnek:

Yardım edilen	مَنْصُورٌ	←	Yardım etti	نَصَرَ
Vurulan/dövülen	مَضْرُوبٌ	←	Vurdu/dövdü	ضَرَبَ
Okunan	مَقْرُوءٌ	←	Okudu	قَرَأَ

Sülâsî Fiilin İsm-i mef'ûl Çekim Tablosu			
الْجَمْعُ	الْمُثَنَّى	الْمُفْرَدُ	
مَكْتُوبُونَ	مَكْتُوبَانِ	مَكْتُوبٌ	المذكر
مَكْتُوباتٌ (مَكَاتِيبٌ)	مَكْتُوبَتَانِ	مَكْتُوبَةٌ	المؤنث

Bu çekimde de görüldüğü gibi ism-i mef'ûlun altı sıgası vardır. İlk üçü müzekkerler, son üçü de müennesler içindir. Müzekkerlerin bir, müenneslerin iki cem'isi vardır. Müenneslerin birinci cem'isisâlim, diğeri mükessercem'idir. Sonuncu cem'isülasinin dışındaki fiillerin ism-i mef'ûllerinde kullanılmaz. Bu durum ism-i fâillerde de söz konusudur.

b- Sülâsî dışındaki fiillerden ism-i mef'ûl türetilmesi; Sülâsî dışındaki fiillerin ism-i mef'ûllerimizârisindenmudâra'at harfini ötreli mim harfiyle değiştirip, sondan bir önceki harfin harekesini fetha yapmak suretiyle elde edilir: Örnek:

İkram olunmuş	مُكْرَمٌ	←	يُكْرَمُ	أُكْرِمَ
Öğretilen	مُعَلِّمٌ	←	يُعَلِّمُ	عَلَّمَ
Yuvarlanan	مُدْحَرَجٌ	←	يُدْحَرِجُ	دَحَرَجَ

Sülâsî Dışındaki Fiillerinİsm-i mef'ûl Çekim Tablosu			
الْجَمْعُ	الْمُثَنَّى	الْمُفْرَدُ	
مُكْرَمُونَ	مُكْرَمَانِ	مُكْرَمٌ	المذكر
مُكْرَمَاتٌ	مُكْرَمَتَانِ	مُكْرَمَةٌ	المؤنث

Sülâsi dışındaki rubâ'î, humâsî ve sudâsî fiillerin ism-i mef'ûlleri, mimli mastarları ile ism-i zaman ve ism-i mekanlarıyla ortaktır. Örnek:

İsm-i mef'ûl	النِّفْطُ مُسْتَخْرَجٌ مِنْ بَاطِنِ الْأَرْضِ.	Petrol yerin altından çıkılır .
İsm-i mekân	فِي الْعَالَمِ أَكْثَرُ مِنْ مُسْتَخْرَجٍ لِلنِّفْطِ.	Dünyada birden fazla petrol çıkarma yeri vardır.
İsm-i zaman	لَمْ تَكُنِ الصِّنَاعَةُ مُتَقَدِّمَةً قَبْلَ مُسْتَخْرَجِ النِّفْطِ.	Sanayi petrolün çıkılmasından önce gelişmiş değildi.
Mimli mastar	بَدَأَ تَطَوُّرُ الْبِلَادِ مُسْتَخْرَجِ النِّفْطِ.	Ülkelerin gelişimi petrolün çıkılmasıyla başladı.

Not 1:İsm-i mef'ûl–lı, –ik, –miş , –en, –an ekleriyle tercüme edilir. Örnek:

Sorulan/mes'ûl	مَسْئُولٌ	←	Sordu	سَأَلَ
Öldürülen	مَقْتُولٌ	←	Öldürdü	قَتَلَ
Kırık	مَكْسُورٌ	←	Kırdı	كَسَرَ
Yaralı	مَجْرُوحٌ	←	Yaraladı	جَرَحَ
Görölmüş	مُشَاهَدٌ	←	Gördü	شَاهَدَ

Not 2:İsm-i mef'ûl sadecemüte'addî (geçişli) fiillerden türetilir. Lâzım (geçişsiz) fiillerden türetilmez. Eğer lâzımdan yapılmak istenirse harf-i cer vâsıtasıyla geçişli kılındıktan sonra yapılır. Örnek:

خَالِدٌ مَوْثُوقٌ بِهِ. Halid **kendisine güvenilendir**.

İmam arkasında namaz
الإمام مُصَلِّي خَلْفَهُ. kılınandır.

Not 3: Bazı vezinlerin ism-i mef'ûlu yapılamaz. Bunlar:

إِنْفَعَلَ , إِفْعَالٌ , إِفْعَلٌ , إِفْعَنْلَلٌ vezinleridir.

Not 4: İsm-i mef'ûlmeçhûl fiiller gibi amel eder ve nâib-i fâil alır. Ayrıca İsm-i mef'ûlnâib-i fâiline muzâf olabilir.

Örnek:

هَذَا رَجُلٌ مَحْبُوسٌ أَخُوهُ. Bu, kardeşihapsolunmuş bir adamdır.

هَذَا رَجُلٌ مَحْبُوسٌ الْأَخ. Bu, kardeşihapsolunmuş bir adamdır.

ALİŞTIRMALAR

A. Aşağıdaki sorularda altı çizili ism-i fâillerin türediği fiili bulunuz

1- المسلم يأمر بالمعروف وينهى عن المنكر.
(A) أَسْلَمَ (B) سَلِمَ (C) سَلَّمَ (D) تَسَلَّمَ (E) اِسْتَلَّمَ

2- قدم طالب إلى الاجتماع.
(A) طَالَبَ (B) تَطَالَبَ (C) طَلَبَ (D) اسْتَطَلَبَ (E) أَطْلَبَ

3- منح المحسن جاره الفقير صدقة.
(A) حَسَنَ (B) أَحْسَنَ (C) تَحَسَّنَ (D) حَسَّنَ (E) حَاسَنَ

4- مدرك يفهم فضل أبويه عليه.
(A) دَرَكَ (B) رَدَكَ (C) دَارَكَ (D) أَدْرَكَ (E) كَدَرَ

5- يا أحمد! هل أنت متصورٌ عناء أبيك عليك؟
(A) صَوَّرَ (B) صَوَّرَ (C) تَصَوَّرَ (D) صَارَ (E) صَارَتْ

B. Aşağıdaki sorularda boşluklara gelebilecek uygun ism-i fâilleri seçiniz.

6- مُحَمَّدٌ وَأَبُوهُ إلى مكة.
(A) ذَاهِبٌ (B) ذَاهِبِينَ (C) ذَاهِبِينَ (D) ذَاهِبَانِ (E) ذَاهِبَةً

- 7- أحمَدُ وَعَلي مِنْ اليَابَانِ.
- (A) رَاجِعًا (B) رَاجِعُونَ (C) رَاجِعَانِ (D) رَاجِعٌ (E) رَاجِعَةٌ
- 8- رَأَيْتُ عَائِشَةَ حَوْلَ الكَعْبَةِ.
- (A) طَائِفَةً (B) طَائِفَةً (C) طَائِفٌ (D) طَائِفًا (E) طَائِفَةٌ
- 9- هَؤُلَاءِ الحُجَّاج القِبْلَةَ الآنَ.
- (A) مُسْتَقْبِلُونَ (B) مُسْتَقْبِلِينَ (C) مُسْتَقْبِلٌ (D) مُسْتَقْبِلَاتٌ (E) قَابِلٌ
- 10- الأَزْهَارُ فِي فَصْلِ الرَّبِيعِ.
- (A) مُتَفَتِّحَةٌ (B) مُتَفَتِّحٌ (C) مُتَفَتِّحُونَ (D) مُتَفَتِّحَةٌ (E) فَاتِحٌ

C. Aşağıdaki sorularda geçen ism-i mef'ûllerin türediği fiili gösteren doğru şıkkı seçiniz.

- 11- مَا الدَّرْسُ مَجْهُولًا لِي.
- (A) جُهِّلَ (B) جَهَّلَ (C) أَجْهَلَ (D) تَجَهَّلَ (E) تَجَاهَلَ
- 12- الصَّفُّ مُعَدَّةٌ مَقَاعِدُهُ.
- (A) عَدَّ (B) وَعَدَ (C) أُعِدَّتْ (D) اسْتَعَدَّ (E) وَاعَدَ
- 13- العِلْمُ مَحْبُوبٌ فِي عَصْرِ الحَدِيثِ.
- (A) أَحَبَّ (B) حُبَّ (C) تَحَبَّبَ (D) مَحَبَّ (E) رَحَبَ

14- احفظُ بحثًا مشروحةً أفكاره.

(A) انْشَرَحَ (B) أَشْرَحَ (C) شَرَّحَ (D) شَرَحَتْ (E) شُرِّحَتْ

15- كافأتِ المعلِّمةُ الطالبَ المَهْدَبَةَ أخلاقه.

(A) هَذَبَ (B) هَذَّ (C) هُذِّبَتْ (D) تَهَذَّبَ (E) أَذَابَ

D. Aşağıdaki boşluklara gelebilecek uygun ism-i mef'ûlleri seçiniz.

16- ذهبْتُ إلى المَقْهَى فَوَجَدْتُهُ.....

(A) مَفْتُوحٌ (B) مَفْتُوحٌ (C) مَفْتُوحَةٌ (D) مَفْتُوحًا (E) مَفْتُوحَةٌ

17- صار الحقُّ في عهدِ الرُّسُولِ.....

(A) مَصُونَةٌ (B) مَصُونِينَ (C) مَصُونًا (D) مَصُونٌ (E) مَصُونَةٌ

18- الكلامُ.....عليه.

(A) مَتَّفِقٌ (B) مَتَّفِقٌ (C) مَتَّفِقَةٌ (D) مَتَّفِقَةٌ (E) إِتِّفَاقٌ

19- رَأَيْتُ هَؤُلَاءِ الطُّلَابِ..... في غُرْفَةِ العَمِيدِ.

(A) مُكْرَمِينَ (B) مُكْرَمُونَ (C) مُكْرَمِينَ (D) مُكْرَمَاتٌ (E) مُكْرَمٌ

20- اشْتَرَيْتُ سَجَادَ..... في المَصَانِعِ.

(A) مَعْمُولَةٌ (B) مَعْمُولَةٌ (C) مَعْمُولِينَ (D) مَعْمُولًا (E) مَعْمُولٌ

E. Aşağıdaki sorularda ism-i mef'ûllerin doğru i'râb konumunu gösteren şıkkı bulunuz.

21- حَكْمُ الشَّرْعِ مَقْبُولٌ.

(A) فاعلٌ (B) نائبُ فاعلٍ (C) مُبْتَدَأٌ (D) خَبَرٌ (E) حالٌ

22- عَلَى كُلِّ إِنْسَانٍ فِي قَلْبِهِ مَكَانٌ مُعَدٌّ لِمُتَقَبَلِ الْآخِرِينَ.

(A) صِفَةٌ لِمَكَانٍ (B) خَبَرٌ لِمَكَانٍ (C) فاعلٌ (D) اِسْمٌ لِمَكَانٍ (E) خَبَرٌ

23- إِنَّ عَلِيًّا مُصَابٌ بِمَرَضٍ فِي بَطْنِهِ.

(A) خَبَرٌ (B) مُبْتَدَأٌ (C) خَبَرٌ لِنَّ (D) اِسْمٌ لِنَّ (E) فاعلٌ

24- يَحْزِنُنِي أَنْ أَرَاكَ مُحْزُونًا.

(A) مَفْعُولٌ بِهِ (B) فاعلٌ (C) مَفْعُولٌ لِأَجْلِهِ (D) حالٌ (E) مُبْتَدَأٌ

25- الْإِنْسَانُ مَحْبُوءٌ تَحْتَ لِسَانِهِ.

(A) مَفْعُولٌ بِهِ (B) فاعلٌ (C) مَفْعُولٌ لِأَجْلِهِ (D) مُبْتَدَأٌ (E) خَبَرٌ

CEVAP ANAHTARI

<u>A</u>	<u>B</u>	<u>C</u>	<u>D</u>	<u>E</u>
1- A	6- D	11- A	16- D	21- D
2- C	7- C	12- C	17- C	22- A
3- B	8- B	13- B	18- B	23- C
4- D	9- A	14- D	19- A	24- D
5- C	10- A	15- C	20- A	25- A

11. DERS
MASTARLAR

Doç. Dr. Ferruh KAHRAMAN

سَبَقَكَ عَلِيٌّ فِي الْجَرْيِ **سَبَقًا**.
انْفَلَقَتِ الْقُنْبُلَةُ **انْفِلَاقًا**.

تَصْمِيمُ غُرْفَةِ **الْجُلُوسِ** رَائِعٌ.
اجْتَمَعَ الْإِيلُ **اجْتِمَاعًا**.

اشْتَدَّ **غَضَبُ** الْوَالِدِ عَلَى ابْنِهِ.
احْمَرَّ زَيْدٌ **احْمَرَارًا**.

هَلْ **خَفَقَانُ** الْقَلْبِ مُشْكِلَةٌ عُضْوِيَّةٌ؟
التَّعَلُّمُ هُوَ عَمَلِيَّةٌ مُفِيدَةٌ.

زِرَاعَةُ الْبُنِّ وَ**صِنَاعَتُهُ** صَعْبَةٌ.
تَفَارَقَ الْعَنْزُ **تَفَارُقًا**.

إِنَّ النَّاسَ يُحِبُّونَ الْعَدْلَ وَالْإِحْسَانَ.

وَكَلَّمَ الْأَبُ ابْنَهُ **تَكْلِيمًا**.

كُلُّ أُمَّتِي **مُعَافَاةٌ**.

إِهْتَزَّتْ إِزْمِيرُ **بِرْزَلَةٍ** خَفِيفَةٍ.
اسْتَعْفَرَ الرَّجُلُ **اسْتِغْفَارًا**.

الْمُؤْمِنُ يَتَّقِي اللَّهَ فِي **مَا كَلِهَ**.
يَدْعُو الْمُؤْمِنُ **لِلْمَغْفِرَةِ**.

السَّوَاكُ **مَطْهَرَةٌ** لِلْفَمِ.
مُسْتَخْرَجُ النَفْطِ ثَرَوَةٌ لِلأَمَةِ.

لَا يُخْلِفُ الصَّادِقُ **مَوْعِدَهُ**.
الْوَطَنِيَّةُ قِمَّةُ الْوَفَاءِ.

جَلَسَ التِّلْمِيذُ الْيَوْمَ **جَلْسَةً**.
يَعِيشُ الْحَسَنُ **عَيْشَةً** الْمُتَوَكِّلِ.

وَدَّعْتُ أُمِّي وَفِي عَيْنِي **دَمْعَةً**.
جَلَسْتُ عَائِشَةً **جَلْسَةً** الْمُتَكَبِّرِ.

AÇIKLAMALAR

Mastar: Bir iş, bir oluş, bir durum bildiren ve zamanla ilgisi olmayan kelimedir. Yani mastarlar, fiiller gibi zamanla ilgileri olmadığından isimdirler. Beş çeşit mastar vardır, bunlar; **sarih** mastarlar, **mimli** mastarlar, **merre** mastarları, **hey'e** mastarları ve **yapma** (sınai) mastarlar. Bunlara ilave olarak müevvel mastar da vardır.

A-SARİH MASTARLAR

Sarih mastarlar; mücerred ve mezid fiillere ait olmak üzere ikiye ayrılır.

Mücerred Fiillerin Mastarları

1- Sülasi Mücerred Fiillerin Mastarları: Sülasi mücerred fiillerin mastarları semai'dir, yani bir kurala bağlı olarak gelmezler. Bu sebeple herhangi bir mazi fiilin mastarını bilmek için sözlüğe bakmak gerekir. Bununla birlikte (bazı istisnaları olmakla beraber) bu konuda, kolaylık olsun diye bazı gruplamalara gidilmiştir.

a) Mazileri **فَعَلَ** — **فَعِلَ** şeklinde olan müteaddi (geçişli) fiillerin mastarları

genellikle **فَعْلٌ** vezninde gelir. Örnek:

سَبَقَكَ عَلِيٌّ فِي الْجَرِيِّ سَبَقًا. Ali koşuda açık ara önde bitirdi.

b) Mazilerinin aynu'l-fiili (orta harfi) sahih ve meftuh olan lazım fiillerin mastarları genellikle **فُعُولٌ** vezninde gelir. Örnek:

تَصْمِيمُ عُرْفَةِ الْجُلُوسِ رَائِعٌ. Odanın dekorasyonu harikadır.

c) Mazilerinin aynu'l-fiili (orta harfi) sahih ve meksur olan lazım fiillerin mastarları genellikle **فَعَلٌ** vezninde gelir. Örnek:

اشْتَدَّ غَضَبُ الْوَالِدِ عَلَى ابْنِهِ. Babanın evladına karşı siniri iyi arttı.

d) Hareket, titreşim, akıntı ve çarpıntı ifade eden fiillerin mastarları genellikle **فَعْلَانٌ** vezninde gelir. Örnek:

حَفَقَانُ الْقَلْبِ مُشْكِلَةٌ مُهِمَّةٌ. Kalp çarpıntısı önemli bir problemdir.

e) Sanat ve meslekle ilgili fiillerin mastarları genellikle **فَعَالَة** vezninde gelir:

Örnek:

زراعة البُنِّ وصناعتُهُ صعبةٌ. Kahvenin ekimi ve işlenmesi zordur.

2- Rubai Mücerred Fiillerin Mastarları:

Rubai mücerred fiillerin mastarları kıyasidir (kurallıdır). Belli bir kalıbı olup **فَعْلَلَة** / **فَعْلَلَا** vezninde gelir. Bu iki şekil mudaaf olan fiillerin hepsinde

kullanılırken, mudaaf olmayanlarında **فَعْلَلَا** vezni kullanılmaz. Örnek:

إِهْتَزَّتْ إزميرُ **بِزْلَزَلَةٍ** / **بِزْلَزَالٍ** خفيفةٍ. İzmir hafif bir sarsıntıyla sallandı.

Mezid Fiillerin Mastarları

Bu fiillerin mastarları kıyasidir yani düzenlidir-kurallıdır. Mezid fiillerin mastarları “bab”ların ismi ile kolaylıkla hatırlanabilir. Ancak bu fiillerin mastarlarında da bazı istisnalar vardır. Hatırlanılacağı üzere **en çok karşılaşılacak** mezid fiiller özetle; sülasi mücerrede bir harf ilaveli 3+1, sülasi mücerrede iki harf ilaveli 3+2 ve sülasi mücerrede üç harf ilaveli 3+3 harfli mastarlardır.

a) **Sülâsînin Mezîdi Rubâî**: Sülasi mücerrede bir harf ilaveli 3 bab vardır:

1) **İfâl Babı [إِفْعَال]**: Bu babdan gelen fiillerin masdarları **إِفْعَال** şeklindedir.

أَفْعَلٌ - يُفْعِلُ - إِفْعَالٌ أَكْرَمَ - يُكْرِمُ - إِكْرَامٌ

Örnek:

إِنَّ النَّاسَ يُحِبُّونَ الْعَدْلَ وَالْإِحْسَانَ. İnsanlar adalet ve ihsanı sever.

Bu babdan gelen fiillerin aynu’l-fiili (orta harfi) elif olması durumunda mastarı **إِفْعَالَة** vezninde gelir: Örnek: **إِقَامَة** ، أَعَانَ - **إِعَانَة**

Bu babdan gelen fiillerin lamu’l-fiili (son harfi) illetli olması durumunda mastarda bazı değişiklikler meydana gelir. Örnek:

أَعْطَى - **إِعْطَاء**، أَثْنَى - **ثَنَاء**

2) Tefîl Babı [تَفْعِيل]: Bu babdan gelen fiillerin masdarları تَفْعِيل şeklinde

Örnek:

فَعَّلَ - يُفَعِّلُ - تَفْعِيلُ فَكَرَ - يُفَكِّرُ - تَفَكِيرُ

وَكَلَّمَ الأبُّ ابْنَهُ تَكْلِيمًا. Baba oğluyla güzelcene konuştu.

Bu babdan gelen fiillerin lamul fiili (son harfi) illetli olması durumunda mastarı

رَبِّي - تَرْبِيَّةٌ , صَفَّى - تَصْفِيَّةٌ vezninde gelir. Örnek:

3) Müfâale Babı: [مُفَاعَلَة] Bu babdan gelen fiillerin masdarları genellikle

فَاعِلًا مُفَاعَلَةٌ - مُفَاعَلَةٌ şeklinde. Örnek:

فَاعَلَ - يُفَاعِلُ - مُفَاعَلَةٌ / فَعَلَ / فِعَالًا

قَاتَلَ - يُقَاتِلُ - مُقَاتَلَةٌ / قَتَلَ / قِتَالًا

كُلُّ أُمَّتِي مُعَافَاةٌ. Ümmetimin hepsi bağışlanmıştır.

Bu babdan gelen fiillerin lamu'l-fiili (son harfi) elif ile illetli olması durumunda

عَافَى - مُعَافَاةٌ vezninde gelir: عَافَى - مُعَافَاةٌ

b) Sülâsînin Mezîdi Humâsî: Sülasi fiillere iki harf ilaveli beş bab vardır.

1) İnfiâl Babı [اِنْفِعَال]: Bu babdan gelen fiillerin masdarları

اِنْفِعَال şeklinde.

اِنْفَعَلَ - يَنْفَعِلُ - اِنْفِعَالٌ

اِنْقَطَعَ - يَنْقَطِعُ - اِنْقِطَاعٌ

اِنْفَلَقَتِ الْقُنْبُلَةُ اِنْفِلَاقًا. Bomba feci şekilde patladı.

2) İftiâl Babı [اِفْتِئَالَ]: Bu babdan gelen filillerin masdarları

اِفْتِئَالَ şeklindedir.

اِفْتِئَالَ - يَفْتِئَلُ - اِفْتِئَالَ

اِجْتَمَعَ - يَجْتَمِعُ - اِجْتِمَاعٌ

اِجْتَمَعَ الْإِبِلُ اِجْتِمَاعًا. Develer iyicene toplandı.

3) İfîlâl Babı [اِفْعِلَالَ]: Bu babdan gelen filillerin masdarları

اِفْعِلَالَ şeklindedir.

اِفْعِلَالَ - يَفْعَلُ - اِفْعِلَالَ

اِحْمَرَّ - يَحْمَرُّ - اِحْمَرَارٌ

اِحْمَرَّ زَيْدٌ اِحْمَرَارًا. Zeyd kıpkırmızı oldu.

4) Tefe‘ul Babı [تَفَعُّلٌ]: Bu babdan gelen filillerin masdarları

تَفَعُّلٌ şeklindedir.

تَفَعُّلٌ - يَتَفَعَّلُ - تَفَعُّلٌ

تَكَلَّمَ - يَتَكَلَّمُ - تَكَلُّمٌ

التَّعَلُّمُ هو عَمَلِيَّةٌ مُفِيدَةٌ. Öğrenim faydalı bir iştir.

5) Tefâul Babı [تَفَاعُلٌ]: Bu babdan gelen filillerin masdarları

تَفَاعُلٌ şeklindedir.

تَفَاعُلٌ - يَتَفَاعَلُ - تَفَاعُلٌ

تَنَافَسَ - يَتَنَافَسُ - تَنَافُسٌ

تَفَارَقَ الْعَنْزُ تَفَارُقًا. Keçiler darmadağın oldu.

c) **Sülâsînin Mezîdi Sudâsî:** Sülâsi fiillere üç harf ilaveli babların en çok kullanılanı olan (اسْتَفْعَال) babı gibi.

1-İstifâlBabı [اسْتَفْعَال]: Bu babdan gelen fiillerin masdarları

اسْتَفْعَال şeklindedir.

اسْتَفْعَلَ - يَسْتَفْعِلُ - اسْتِفْعَالٌ

اسْتَعْفَرَ - يَسْتَعْفِرُ - اسْتِغْفَارٌ

اسْتَعْفَرَ الرَّجُلُ اسْتِغْفَارًا. Adam istiğfar etti.

B – MİMLİ MASTARLAR

Bu masterların diğer masterlardan anlam bakımından farkı yoktur. İlk harflerinin (م) olmasından dolayı bu masterlar “mimli masterlar” adını almışlardır. Mimli masterların tamamı kıyasi (kurallı) dır. Sülâsîlerim mimli masterları üç çeşit; mezidlerin ise ism-i mefûl kalıbı olup cümledeki konumuna göre mimli master olarak kullanılır.

a) Sülâsi Mücerred (Üç Harfli) Fiillerin Mimli Masterları:

Üç harfli fiillerin mimli masterları مَفْعَلٌ / مَفْعَلَةٌ , مَفْعِلٌ / مَفْعِلَةٌ vezninde gelir.

1- Bunlardan مَفْعَلٌ vezni daha çok muzarilerinin orta harfî fetha veya damme olan fiiller için geçerlidir:

قَتَلَ - يَقْتُلُ - مَقْتُلٌ

فَتَحَ - يَفْتَحُ - مَفْتَحٌ

مَبْدَأُ الْعَمَلِ نِصْفُ الْعَمَلِ. Bir işe başlamak onun yarısıdır.

2- Bunlardan **مَفْعِلٌ** vezni ise daha çok misal fiiller ile muzarilerinin orta harfleri kesreli olan fiiller için geçerlidir:

وَعَدَ - يَعِدُ - مَوْعِدٌ

جَلَسَ - يَجْلِسُ - مَجْلِسٌ

İstanbulda gezinti güzel olur. **فِي إِسْطَنْبُولَ يَطِيبُ الْمَسِيرُ.**

3- Bunlardan **مَفْعَلَةٌ** ve **مَفْعِلَةٌ** vezninde iki tane de semâi mimili mastar vardır.

يَعْمَلُ الْمُسْلِمُ **لِحَبَّةِ** اللَّهِ. Müslüman Allah sevgisi için amel işler.

يُرِيدُ الْمُسْلِمُ **مَعْرِفَةَ** اللَّهِ. Müslüman Allahı bilmeyi arzular.

b) Dört veya Daha Fazla Harfli Fiillerin Mimli Mastarları:

Sülasi mücerred dışındaki fiillerin mimli mastarları ism-i mefulleri ile aynı şekilde gelir. Yani fiili muzarinin muzaraat harfi yerine ötreli bir mim ilavesi ile ve son harfinden önceki harfin harekesinin de fetha yapılmasıyla elde edilir. Bu iki kelimenin şekilleri aynı olduğuna göre ancak cümle içinde manalarına bakılarak, kelimenin hangi şekle ait olduğu anlaşılır.

أَخْرَجَ - يُخْرِجُ - مُخْرَجٌ

اعْتَقَدَ - يَعْتَقِدُ - مُعْتَقَدٌ

Top oynamak faydalı bir spordur. **مُدْخَرُجُ** الْكُرَةِ رِيَاضَةٌ مُفِيدَةٌ.

C- MASDAR-I MERRE

Masdar-ı merre; Fiilin yapılış sayısını yani fiilin bir defa yapıldığını anlatan masdardır. Masdar-ı merre; sülâsi mücerred fiillerden **فَعْلَةٌ** vezninden elde edilir. جَلَسَ / جَلْسَةٌ gibi.

جَلَسَ التِّلْمِيذُ الْيَوْمَ جُلْسَةً. Öğrenci bu gün bir kere oturdu.

وَدَّعْتُ أُمِّي وَفِي عَيْنِي دَمْعَةً. Anneme gözlerimde bir yaşla veda ettim.

أَكَلَ الْمَرِيضُ الْيَوْمَ أَكْلَةً. Hasta bu gün bir defa yedi.

Sülâsi mücerredin dışındaki fiillerden ise asli masdarlarının sonuna tâ-yı merbuta (yuvarlak tâ) eklemek suretiyle elde edilir. اِسْتَفْهَمَ / اِسْتَفْهَامَةً gibi. Eğer bir fiilin (ister sülâsi olsun ister sülâsinin dışındaki fiillerden olsun) asli (sarih) masdarı tâ ile bitiyorsa, bu fiilin masdar-ı merresi; asli (sarih) masdarından sonra وَاحِدَةً kelimesini eklemek suretiyle elde edilir. Örnek:

رَحِمَ / رَحْمَةً وَاحِدَةً ، اسْتَعَاثَ / اسْتِعَاثَةً وَاحِدَةً

أَرَى فِي عَيْنَيْكَ اسْتَفْهَامَةً. Gözlerinde bir soru görüyorum.

دَعَوْتُ أَحْمَدَ دَعْوَةً وَاحِدَةً. Ahmedi bir defa davet ettim.

إِشَارَةٌ وَاحِدَةٌ مِنَ الْأُسْتَاذِ تَكْفِي. Hocanın bir işareti yeterlidir.

D- MASDAR-I NEV' (HEY'ET):

Masdar-ı nev'; Fiilin yapılış türünü/çeşidini yani fiilin nasıllığını anlatan masdardır. Masdar-ı nev'; sülâsi mücerred fiillerden فِعْلَةٌ vezninden elde edilir. جَلَسَ / جُلْسَةً gibi.

جَلَسَتْ عَائِشَةُ جُلْسَةً الْمُتَكَبِّرَ. Ayşe kibirli gibi oturdu.

يَعِيشُ الْحَسَنُ عَيْشَةً الْمُتَوَكِّلَ. Hasan mütevekkil bir şekilde yaşıyor.

فَرَحَ موسى بنجاحه **فَرَحَةً** الطِّفْلِ. Musa başarısına çocuk gibi sevindi.

Sülâsi mücerredin dışındaki fiillerden ise masdar-ı merre de olduğu gibi asli masdarlarının sonuna tâ-yı merbuta (yuvarlak tâ) eklemek suretiyle elde edilir.

استَفْهَمَ / استَفْهَامَةٌ gibi. Ancak masdar-ı nev' isim ya da sıfat tamlaması şeklinde

= مُقَاتَلَةُ الْأَسُودِ = إِقَامَةُ قَصِيرَةٍ kullanılır. (sıfat tamlaması). kısa bir kalış,

Arslanların dövüşü, (isim tamlaması) gibi. Bu tür kelimelerde anlamına bakılarak masdar-ı merre mi yoksa masdar-ı nev' mi olduğuna karar verilir. Örnek:

انطلق **انطلاقة** السَّهْمِ. Ok gibi yerinden fırladı.

استراح **استراحة** طويلة. Uzun bir süre dinlendi.

E- SİNÂİ MASTARLAR

Sinai mastar: İsimler ve sıfatların sonlarına mastar manası elde etmek için seddeli ya (ي) ile yuvarlak ta (ة) eklenerek elde edilen mastarlara denir.

الجاهلية – الجاهلية örneklerinde olduğu gibi. Örnek:

الوطنية **قمة** الوفاء. Milliyetçilik vefanın zirvesidir.

الحرية **هدف** الأحرار. Hürriyet hürlerin hedefidir.

علينا أن نحدد **المسؤولية**. Sorumluluğumuzu belirlemeliyiz.

Bu tür mastarların ism-i mensûb müennesle karıştırılmaması gerekir. Sınâî mastarlar hiçbir zaman sıfat olmazken; ism-i mensûb müennesler bazen mevsûfu hazfedilse de dâima sıfat olarak kullanılır. Örnek :

الجاهلية **صفة** مذمومة. Cahiliye yerilen bir özelliktir.

القوانين **العرفية** معترف بها. Örfî kanunlar kabul edilmiştir.

Yukarıdaki örneklerden ilki sınâî mastar; ikincisi ise ism-i mensûb müennestir.

ALİŞTIRMALAR

1- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki cümlelerde sarih mastarları bulunuz ve babını ilgili yere yazınız.

مصدر وزنه مثال: ادْعُهُمْ إِلَىٰ إعْطَاءِ

الجزية. إعطاء إفعال

..... ١- إِنَّ إِقَامَةَ الصَّفِّ مِنْ تَمَامِ الصَّلَاةِ.

..... ٢- إِنْ تَرَكَ التَّسْمِيَةَ عَامِدًا أَعَادَ الْوُضُوءَ.

..... ٣- الرُّجُوعُ عَنِ الْبَاطِلِ أَفْضَلُ.

..... ٤- بَكَى الطِّفْلُ خَوْفًا مِنَ الْكَلْبِ.

..... ٥- نَالَ أَحْمَدُ رِضَاءَ رُؤَسَائِهِ.

2- Aşağıda parantez içinde verilen sarih mastarları uygun boşluklara yazınız.

(بِمِلَاد - صَدَاقَة - انتِسَابِي - الجُلُوس - النسب)

..... ١- فِي ظِلَالِ الْأَشْجَارِ يَطِيبُ

..... ٢- فَرَحَ الْجَدُّ حَفِيدَهُ الْأَوَّلَ.

..... ٣- إِلَى الْإِسْلَامِ قَبْلَ انتِسَابِي إِلَى بَلَدِي وَعَشِيرَتِي.

..... ٤- يَحْرَمُ مِنَ الرِّضَاعَةِ مَا يَحْرَمُ مِنْ

..... ٥- يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَا وَلَا حَسَبٌ، بَلْ حَسَابٌ وَجَزَاءٌ.

3- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki boşluklara parantez içinde verilen fiillerin sarîh masterlarını yazınız.

المثال : إِنَّ الْجُودَ وَالسَّخَاءَ بِمَعْنَى وَاحِدٍ. (جَاد ، سَخَا)

۱- أَصْلُ الْمَحَاسِنِ كُلِّهَا (كَرَّمَ)

۲- إِنَّ اللَّهَ فِي إِطَاعَتِهِ. (رَضِيَ)

۳- الْمَرِيضُ لَا يَسْتَطِيعُ الطَّوِيلَ. (رَكَعَ)

۴- لَكَ عَلَى الْاِكْتِسَابِ خَيْرٌ. (عَمِلَ)

۵- إِذَا كَانَ الْكَلَامُ مِنْ فَضَّةٍ مِنْ ذَهَبٍ. (سَكَتَ)

4- Örnekte olduğu gibi parantez içindeki rübâî fiillerin masterlarını aşağıdaki boşluklara yazınız.

المثال : شَكَرَ الْمَدِيرُ الْعَامِلِينَ لِلتَّعْبِيرِ عَنْ إِعْجَابِهِ بِجُهْدِهِمْ. (عَبَّرَ - عَجَبَ)

۱- الصَّوْمُ عِبَادَةٌ عَظِيمَةٌ وَ..... إِسْلَامِيَّةٌ. (رَبَّى)

۲- حَقَّقَ الْمُؤْتَمَرُ السَّلَامَ..... (حَقَّقَ)

۳- يَحَافِظُ الْمُسْلِمُ عَلَى أَدَاءِ الصَّلَاةِ فِي مُوَعِدِهَا (حَافِظٌ)

۴- السَّيَّارَةُ تَحْتَاجُ إِلَى (أَصْلَحَ)

۵- امْتِحَانٌ يَوْمَ الْخَمِيسِ الْقَادِمِ. (عَافَى)

5- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki boşluklara cümle başındaki fiillerin masterlarını yazınız.

المثال : وَقَفَ الطَّلَابُ احْتِرَامًا لِلْمَدْرَسِ.

۱- انتَصَرَ الْإِسْلَامُ فِي غَزْوَةِ بَدْرٍ.

۲- تَخَاصَمَ اللَّصَانُ فِي مَالِ السَّرِقَةِ كَثِيرًا.

۳- تَقَدَّمَ الْمُوظَّفُ فِي عَمَلِهِ كَبِيرًا.

۴- اِعْتَقَلَ الشُّرْطِيُّ الْمَذْنَبَ

۵- انْطَلَقَ مُوسَى وَلَمْ يَرْجِعْ قَطُّ.

6- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki boşlukları uygun bir sūdâsî fiilin mastarı ile doldurunuz.

المثال : درس أحمد الفقه لِاسْتِخْرَاجِ الحكم.

۱- اسْتَرْضَى الْوَلَدُ أَبَاهُ

۲- شَجَّعَ الْإِسْلَامَ عَلَى بعد الذنب.

۳- اسْتَقْبَلَ إِبْرَاهِيمُ صَدِيقَهُ

۴- يعمل الشرطي في قسم

۵- اسْتَلْقَى عَلَى ظَهْرِهِ

7- Aşağıdaki fiillerin mastarlarını cümle içinde kullanınız.

۱- سَأَلَ

۲- وَسَّوَسَ

۳- تَعَلَّمَ

۴- انْكَسَرَ

۵- اسْتَقْبَلَ

8- Aşağıdaki cümlelerde yer alan mimli mastarları gösteriniz

۱- عَمَلُ الْيَدِ خَيْرٌ مِنْ مَسْأَلَةِ النَّاسِ.

۲- لَا تَعْمَلَنَّ عَمَلًا لَيْسَ فِيهِ مَنْفَعَةٌ.

۳- الْجُلُوسُ مَعَ الْإِخْوَانِ مَسْلَاةٌ لِلْأَحْزَانِ.

۴- يَسْتَدَلُّ عَلَى عَقْلِ الرَّجُلِ بِقَلَةِ مَقَالِهِ، وَعَلَى فَضْلِهِ بِكَثْرَةِ تَحْمُلِهِ.

۵- الْمُزَاحُ يُذْهَبُ الْمَهَابَةُ وَيُورَثُ الْمَهَانَةُ.

9- Aşağıdaki cümlelerde yer alan mimli mastarların yerine sarih mastar getirerek cümleleri yeniden yazınız.

المثال: انْعَطَفَتِ السَّيَّارَةُ مُنْعَطَفًا شَدِيدًا. انْعَطَفَتِ السَّيَّارَةُ انْعِطَافًا شَدِيدًا.

۱- إِنْ كَانَ الشَّغْلُ مَجْهُدَةً فَإِنَّ الْفَرَاغَ مَفْسُودَةً:

۲- أَقْلِلْ طَعَامَكَ تَحْمَدُ مَنَامَكَ. :

۳- لُبُّ الْعِبَادَةِ مُحَبَّةُ اللَّهِ. :

۴- مَنْ حَسَدَ النَّاسَ بَدَأَ بِمَضَرَّةٍ نَفْسِهِ. :

۵- فِي الْمُدُنِ الْكَبِيرَةِ يَطِيبُ الْمَسِيرُ. :

10- Aşağıda verilen fiillerin kıyâsî mimli mastarlarını yapınız ve cümle içinde kullanınız.

۱- وعد : قديم :

۲- وقف : غنم :

۳- زاد : نام :

۴- صار : مات :

۵- شاب : تاب :

11- Aşağıda verilen kelimelerin semâî mimli mastarlarını yapınız ve cümle içinde kullanınız.

۱- قدر : رحم :

۲- عاش : رضي :

۳- عرف : نفع :

۴- عصي : فسد :

۵- غفر : حب :

12- Aşağıda verilen mezid fiillerin kıyâsî mimli mastarlarını yapınız ve cümle içinde kullanınız.

- ۱- انقلب : : اعتمد :
- ۲- انتهى : : استقرَّ :
- ۳- أدخل : : فسرَّ :
- ۴- أخرج : : اجتمع :
- ۵- اعتقد : : انتقل :

13- Aşağıda parantez içinde verilen sarîh mastarları uygun boşluklara yazınız.

(مسير - مآب - مردّ - مسعى - مزید)

- 1- إلى الله.....نا.
- 2-الطاغينإلى جهنم.
- 3- بدأ.....السّباق قبل قليل.
- 4- طبت وطابك أيها المحسن.
- 5- مهما يأكل النهم يُقْل هل من

14- Aşağıda altı çizili sarîh mastarların yerine mimli mastarlarını yazınız.

- ۱- اجعل سعيك في الخير دائماً.
- ۲- ابتداء المحاضرة في الساعة العاشرة صباحًا.
- ۳- أريد خروجًا جميلًا من المشكلة.
- ۴- الكذابُ لا يوثق بوعده.
- ۵- كان اقتتال الناس حول القلعة المحاصرة شديدًا.

15- Aşağıda âyetlerde yer alan mimli mastarları bulunuz ve vezinlerini belirtiniz.

- ۴ - ۱ ﴿أَمْ تَسْأَلُهُمْ أَجْرًا فَهُمْ مِنْ مَغْرَمٍ مُثْقَلُونَ﴾ [القلم : ٤٦/٦٨] ۳
- ۴ - ۲ ﴿وَمَنْ تَابَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَإِنَّهُ يَتُوبُ إِلَى اللَّهِ مَتَابًا﴾ [الفرقان : ٧١/٢٥] ۴
- ۵ - ۳ ﴿قَالَ لَنْ أَرْسِلَهُ مَعَكُمْ حَتَّى تُتُونَ مَوْثِقًا مِنَ اللَّهِ﴾ [يوسف : ٦٦/١٢] ۵
- ۴ - ۴ ﴿بَلْ زَعَمْتُمْ أَلَّنْ نَجْعَلَ لَكُمْ مَوْعِدًا﴾ [الكهف : ٤٨/١٨] ۶
- ۴ - ۵ ﴿وَسَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ﴾ [الشعراء : ٢٦/٢٢٧] ۷

16- Örneklerde olduğu gibi aşağıdaki cümlelerde yer alan merre veya hey'e mastarlarını ilgili yere yazınız.

المصدرُ	نوعُها	المثالان :
ضربة	المرّة	مثال ۱: ضرب الشرطيّ اللصّ ضربةً.
نظرة	الهيئة	مثال ۲: نظر موسيّ نظرة النمر.
.....		۱- لِكُلِّ جَوَادٍ كِبَوَةٌ، وَلِكُلِّ عَالِمٍ هَفْوَةٌ.
.....		۲- التيمم ضربتان ضربة للوجه وضربة لليدين.
.....		۳- للصائم فرحتان فرحة عند إفطاره وفرحة عند لقاء ربه.
.....		۴- اللهم اسقنا من حوض الجنة شربة لا نظماً بعدها أبداً.

43 Yoksa sen onlardan (bu risalet hizmetinden ötürü) bir ücret istiyorsun da onlar cereme ödemekten ezilmişler mi?

44 Kim tövbe edip, güzel ve makbul işler yaparsa, gereğince tövbe eden işte odur.

45 Yâkub şöyle cevap verdi: “Siz kendiniz helâk olmadıkça, onu bana getireceğinize dair Allah’ın huzurunda sağlam bir söz vermeden, ben asla onu sizinle göndermem.”

46 Siz ise, size böyle bir buluşma belirlemediğimizi iddia ederdiniz değil mi?”

47 Zalimler de nasıl bir inkılab ile devrileceklerini, yakında öğrenirler.

٥- جَلَسَ الطالبُ جِلْسَةً الْمُتَكَبِّرِ.

17- Aşağıdaki cümlelerde yer alan merre mastarlarının altını çiziniz.

١- ضَرَبَ الضَّابِطُ الرَّجُلَ ضَرْبَةً.

٢- يَجِبُ عَلَيْنَا زِيَارَةَ وَاحِدَةٍ لِلطَّيِّبِ كُلِّ سَنَةٍ.

٣- أَيْقَظْتَنِي صَرْخَةُ الطِّفْلِ.

٤- أَصَبْتَ الْهَدَفَ إِصَابَةً وَاحِدَةً.

٥- اخْذَرْ لَعْنَةَ الْأُمِّ.

18- Aşağıdaki cümlelerde yer alan hey'e mastarlarının altını çiziniz.

١- نَظَرَ عَلِيٌّ نَظْرَةً حَزِينَةً.

٢- يَقْعِدُ الْمُؤَدَّبُ قَعْدَةَ الْوَقُورِ.

٣- جَدَّيْ بَطِيءُ الْمَشْيَةِ فِي الطَّرِيقِ.

٤- لَا تَقِفْ وَقْفَةَ الْمُتَكَبِّرِ.

٥- مُحَمَّدٌ سَرِيعُ الْإِكْلَةِ.

19- Aşağıda parantez içinde verilen kelimelerin merre mastarlarını boşluklara yazınız.

(أَكَلَ - دَقَّ - فَتَحَ - أَغْفَى - انْطَلَقَ)

١- أَكَلْتُ الْيَوْمَ

٢- دَقَّتِ السَّاعَةُ

٣- فَتَحْتُ الْبَابَ

٤- أَغْفَى الْمَرِيضُ

۵- انْطَلَقَ الطَّائِرُ

20-Aşağıda parantez içinde verilen kelimelerin hey'e mastarlarını boşluklara yazınız.

(مشى - جلس - نظر - وثب - جلس)

۱- لَا تَمْشِالمُخْتَالِ.

۲- لَا تَجْلِسْ المتَكَبِّرِ.

۳- لَا تَنْظُرْ الحَاقِدِ.

۴- وَثَبَ الْجَنْدِيُّ عَلَى الْعَدُوِّ الأَسَدِ.

۵- جَلَسَ الطَّالِبُ أَمَامَ الْأُسْتَاذِالْمُتَأَدِّبِينَ.

21- Aşağıdaki fiillerin merre mastarlarını cümle içinde kullanınız.

۱- رَجَعَ :

۲- وَضَعَ :

۳- وَقَعَ :

۴- وَعَدَ :

۵- غَضِبَ :

22- Aşağıdaki fiillerin hey'e mastarlarını cümle içinde kullanınız.

۱- بَكَى :

۲- فَرِحَ :

۳- ضَحِكَ :

۴- هَجَرَ :

۵- رَبَحَ :

23- Aşağıda parantez içinde verilen sarîh mastarların merre mastarlarını boşluklara yazınız.

(استخارة - إصابة - إشارة - رافة - إقامة)

- ١- بمريضٍ تخفف من ألمه.
- ٢- لربك قبل الشروع في أمرٍ مهمٍّ من السنّة.
- ٣- أصيب موقع العدو بـ هذا اليوم.
- ٤- أقمتُ في هذا البلد ثمّ عدتُ الى بلدي.
- ٥- من شرطيّ المرور تجعل السيّارات تتحرّك.

24- Aşağıdaki cümlelerde yer alan sînâî mastarları gösteriniz.

- ١- إنّ الهمجيّة صورة من صُور الشعوب المتخلّفة.
- ٢- الديمقراطية أصلٌ من أصول الحكم.
- ٣- هيئة الأمم المتحدة قائمةٌ على المطالبة بتنفيذ القرارات الشرعيّة الدوليّة.
- ٤- العنصريّة جاهليّة القرن العشرين.
- ٥- يجب أن ننبذ الاتكالية.

25- Aşağıda parantez içinde verilen sînâî mastarları boşluklara yazınız.

(وطنية - إنسانية - جاهليّة - سطحيّة - الاتكالية)

- ١- لم تردّعه
- ٢- أنتامرء فيك
- ٣- إنّ التفكير مقبرة للطُمُوح.
- ٤- ابتعد عن
- ٥- دفعته إلى التّضحية.

26-Örnekte olduğu gibi aşağıdaki cümlelerde yer alan sinâî masterların kökünü belirtiniz.

المثل: الوطنية هي حُبُّ الوطن والتضحية من أجله. الوطن

- ١- الأفضليّة في الإمامة لمن يحفظ القرآن.
- ٢-عندي مأموريّة هامّة.
- ٣- هل عندك فكرة قَبليّة؟
- ٤- الاشتراكيّة مذهبٌ اقتصاديٌّ.
- ٥- أناقشك من مَرَجعيّة دينيّة.

27- Örnekte olduğu gibi aşağıda parantez içinde verilen kelimelerin sinâî masterlarını boş bırakılan yerlere yazınız.

المثل: جاهليّة البشر هي الابتعاد عن الله. (جاهل)

- ١- تحدّث عالمفي وصدق. (موضوع)
- ٢- لا في الدين الحقّ. (عنصر)
- ٣- تعجبني ك في معاملتك. (واقع)
- ٤- الإسلام دينُ ال (إنسان)
- ٥- لا يقدرُ الإنسان على حملِ ال (مسؤول)

28- Aşağıda parantez içinde verilen kelimelerin uygun sinâî masterlarını getirerek cümleleri yeniden yazınız.

- ١- للمجرمين (نفس) مريضة. :
- ٢- الأمن (مسؤول) جماعيّة. :
- ٣- تظهرُ (شخص) المدنيّ من خلالِ أعماله. :
- ٤- الإسلام دينُ (بشر). :

٥- (أحد) الله ثابتةٌ بالعقل والنقل. :

29-Örnekte olduğu gibi aşağıda verilen kelimelerin sınıâ masterlarını cümlede kullanınız.

المثال:الإِكْتِرُونِيَّةُ صِنَاعَةٌ حَدِيثَةٌ.

١- كيف :

٢- أهمّ :

٣- تَبَعَ :

٤- ملكٌ :

٥- مشروع :

30- Örnekte olduğu gibi aşağıda verilen sınıâ masterların türediği kökü cümlede kullanınız.

المثال:الْوَطَنِيَّةُ : حُبُّ الْوَطَنِ مِنَ الْإِيمَانِ.

١- الفروسيّة :

٢- العبقرية :

٣- الألوهية :

٤- الإنسانيّة :

٥- الوجدانية :

31- Aşağıdaki metinleri tercüme ediniz ve metinlerde yer alan mastar çeşitlerini belirtiniz.

رأفة الرسول

كان رسول الله صلى الله عليه وسلم رؤوفاً بالضعفاء، يأمر أصحابه برعايتهم. وفي ذات يوم جاء إليه رجل يشكو من أنه لا يستطيع أن يصلي في جماعة مع الناس، لأن الإمام يطيل الصلاة، وهو ضعيف لا يستطيع أن يمتلئ الوقوف الطويل، والركوع الطويل، والسجود الطويل، قال الرجل: يا رسول الله، أكاد أترك الصلاة مما يطول بنا فلان. فغضب النبي، فهو ما جاء إلا رحمة للناس، فقال: يا أيها الناس، إنكم منقرون، فمن صلى بالناس فليخفف، فإن فيهم المريض والضعيف وذا الحاجة.

العصر الحديث

شاعت في العصر الحديث اتجاهات سياسية، ومذاهب اقتصادية واجتماعية، بعضها نشأ في الشرق، وبعضها نشأ في الغرب، كالعلمانية، والشيوعية، والاشتراكية، والوجودية، كما ظهرت الدعوات الوطنية التي تعصبت للتراث، والدعوات القومية التي تزعم أفضلية شعب على آخر باعتبار جنسه، وقد غرت هذه المذاهب والدعوات كثيراً من المسلمين مع الأسف.

32- Aşağıdaki cümleleri Türkçeye çeviriniz.

.....: يدرس الطالب دراسة صحيحة.

.....: يُخرج الشرطي الناس من المبنى إخراجاً.

-: انتصر في المعارك التي خاضها انتصارا.
-: استفاد موسى من هذه العلوم استفادة كبيرة.
-: نشأ يوسف نشأة تركية.
-: يُفضّل الولد المبحلة.
-: مَرَحْمَةُ الصِّغَارِ مِنْ شَعَائِرِ الْإِسْلَامِ.
-: الْكُفْرُ مَحَبَّةٌ لِلْمُنْعَمِ.
-: أَنْتَ مُسْتَوْدَعُ السِّرِّ.
-: لَا مَرَدَّ لِقَضَاءِ اللَّهِ .
-: تجاوزت عن هفوة الصديق.
-: النظرة سهم من سهام إبليس.
-: زرت المريض زورة.
-: جلست جلسة المتواضع.
-: إِيَّاكَ وَمَشِيَّةَ الْمُتَكَبِّرِينَ.
-: الوطنية شعور نبيل.
-: الإسلام لا يُقَرُّ بالعنصرية.

..... : ثَبَّتْ فَرَضِيَّةُ الْجِهَادِ فِي الْإِسْلَامِ.

..... : أَبَاحَ الْإِسْلَامُ الْمِلْكِيَّةَ.

..... : لَا شُعُوبِيَّةَ فِي الدِّينِ الْحَقِّ.

33- Aşağıdaki Türkçe cümleleri harekeli olarak Arapçaya çeviriniz.

..... : Koyun mübarek bir hayvandır.

..... : Mezun olman için çalışman gerekir.

..... : İlim talep etmek herkese farzdır.

..... : Adaletle herkes ihtiyaç duyar.

..... : Çarşıya alışveriş için gittim.

..... : Dersten izinsiz çıkmak yasaktır.

..... : Müzeye girmek ücrete tabidir.

..... : İnsan vaadinde durmalıdır.

..... : Hazırlık sınıfı Arapça için bir
başlangıçtır.

..... : Bu sene bütün çabamız Arapça içindir.

..... : Arkadaş bana öyle bir baktı ki.

..... : Öğrenci yerinde edeplice oturuyor.

- : Çocuk tavşan gibi sıçradı.
- : Uslu bir çocuk gibi yerinde otur.
- : Kibirli gibi yürüme.
- : Her Öğrenci mesuliyetini yerine getiremez.
- : Bu insanlığa yakışmaz.
- : Vahdaniyet Allah'ın birliğidir.
- : Komünizm Rusya'da ortaya çıktı.
- : Bunun meşruluğu nedir?

34-İ'rab Örnekleri:

1- وقف الجندي احترامًا للضابط.

وقف : فِعْلٌ مَاضٍ مَبْنِيٌّ عَلَى الْفَتْحِ.
الجندي : فَاعِلٌ مَرْفُوعٌ، وَعَلَامَةُ رَفْعِهِ الضَّمَّةُ الظَّاهِرَةُ.
احترامًا : مَفْعُولٌ لِأَجَلِهِ مَنْصُوبٌ بِالْفَتْحَةِ الظَّاهِرَةِ، وَهُوَ مُصَدَّرٌ صَرِيحٌ.
ل : حَرْفُ جَرٍّ،
الضَّابِطُ : مَجْرُورٌ بِـ "ل"، وَعَلَامَةُ جَرِّهِ الْكَسْرَةُ.

2- سرّياتنصارُ الحقّ على الباطل.

سرّ: فِعْلٌ مَاضٍ مَبْنِيٌّ عَلَى الْفَتْحِ. والنون للوقاية، و "ي" ضَمِيرٌ مَبْنِيٌّ عَلَى السَّكُونِ فِي مَحَلِّ نَصْبٍ لِأَنَّهُ مَفْعُولٌ بِهِ.
انتصارُ: مُصَدَّرٌ صَرِيحٌ، فَاعِلٌ مَرْفُوعٌ، وَعَلَامَةُ رَفْعِهِ الضَّمَّةُ الظَّاهِرَةُ، وَهُوَ مُضَافٌ.

الحَقُّ: مضاف إليه، مجرور بالكسرة.
على : حَرْفُ جَرٍّ،
الباطل : مَجْرُورٌ بـ "على"، وعلامةُ جرِّه الكسرةُ.

3- وقع الخبرُ في نَفْسِي مَوْقِعًا عَظِيمًا.
وقع : فِعْلٌ مَاضٍ مَبْنِيٌّ عَلَى الْفَتْحِ.
الخبر: فَاعِلٌ مَرْفُوعٌ.
في نفسي: جَارٌّ وَمَجْرُورٌ.
مَوْقِعًا: مُصَدَّرٌ مِيمِيٌّ وَمَفْعُولٌ مُطْلَقٌ مَنْصُوبٌ بِالْفَتْحَةِ الظَّاهِرَةِ.
عَظِيمًا: صِفَةٌ مَنْصُوبٌ بِالْفَتْحَةِ الظَّاهِرَةِ.

4- حَقَّقَ أَحْمَدُ مَطْلَبَهُ.
حَقَّقَ : فِعْلٌ مَاضٍ مَبْنِيٌّ عَلَى الْفَتْحِ.
أحمد:فَاعِلٌ مَرْفُوعٌ بِالضَّمَّةِ.
مَطْلَبُهُ :مُصَدَّرٌ مِيمِيٌّ وَمَفْعُولٌ بِهِ مَنْصُوبٌ بِالْفَتْحَةِ الظَّاهِرَةِ، وهو مُضَافٌ، والهاء
ضمير متصل مبني على الرفع في محلِّ جرِّ مضاف إليه.

5- دعا عليٌّ دعوةً واحدةً.
دعا: فِعْلٌ مَاضٍ مَبْنِيٌّ عَلَى الْفَتْحِ الْمُقَدَّرِ عَلَى آخِرِهِ.
علي:فَاعِلٌ مَرْفُوعٌ، وَعَلَامَةُ رَفْعِهِ الضَّمَّةُ الظَّاهِرَةُ.
دعوةً:مَفْعُولٌ مُطْلَقٌ مَنْصُوبٌ بِالْفَتْحَةِ الظَّاهِرَةِ.

واحدة: صفة منصوب بالفتحة الظاهرة.

6- إخذة الأسد فريسته مخيفة.

إخذة: مبتدأ مرفوع وعلامة رفعه الضمة وهو مضاف.

الأسد: مضاف اليه مجرور بالكسرة.

فريسته: مفعول به لمصدر "إخذة" منصوب بالفتحة الظاهرة

مخيفة: خبر مرفوع وعلامة رفعه الضمة.

7- أنت امرؤ فيك جاهلية.

أنت : مبتدأ مرفوع.

امرؤ : خبر مرفوع وعلامة الضمة.

فيك : جاز مجرور خبر مقدم في محل رفع.

جاهلية : مبتدأ مؤخر مرفوع بالضم الظاهرة، والجملة الاسمية نعت في محل رفع.

8- أخلاق المؤمنين إسلامية.

أخلاق: مبتدأ مرفوع وعلامة رفعه الضمة، وهو مضاف.

المؤمنين: مضاف إليه، مجرور بالياء.

إسلامية : خبر مرفوع وعلامة رفعه الضمة الظاهرة على آخره .

Aşağıdaki cümleleri i'rab ediniz.

1- العمل قبل النسب.

2- تُسَبِّحُ الملائكةُ اللهَ تسبيحًا.

3- المؤمنُ يستغفرُ اللهَ اسغفارًا.

4- سَعَى خَالِدٌ لَطَلْبِ الْعِلْمِ مَسْعَى حَسَنًا.

5- مَسْتَنْقَعُ الْمَاءِ يُغَيِّرُ طَعْمَهُ.

6- حَقَّقَ اللَّهُ مَطْلَبَكَ.

7- يَقْعُدُ الْمُؤَدَّبُ قَعْدَةَ الْوَقُورِ.

8- شَاهَدَتْ انْطِلَاقَ قُوَّةِ لَطَالِبِ الْعِلْمِ.

9- يَسُ دُو شَخْصِيَّةٍ قَوِيَّةٍ.

10- الْحَرِيَّةُ حَقٌّ طَبِيعِيٌّ لِلْجَمِيعِ.

DENEME SORULARI

A- Aşağıdaki cümlelerdeki boşluklara gelmesi gereken uygun sarıh mastarları işaretleyiniz.

۱- جمع التاجر أمواله.....

(A) اجتماعا (B) جميعا (C) جمعا (D) جموعا

۲- جنى الكافر على نفسه..... كبيرة.

(A) جنونا (B) جناية (C) جنية (D) جنين

۳- حرّك اللاعب يديه.....

(A) تحريكاً (B) حركة (C) حراك (D) حريك

۴- جلس المريض على الكرسي.....

(A) جلساً (B) جلوساً (C) جلسة (D) جالساً

۵- حفر المزارع الأرض.....

(A) حفراً (B) حفوراً (C) حفرة (D) حفيراً

B- Aşağıdaki cümlelerde sülâsî sarıh mastar içeren şıkki işaretleyiniz.

۱- (A) وقف الطلاب لاحترام المدرّس.

(B) رجع المهاجر إلى وطنه رجوعاً.

(C) رفع اللاعبون أيديهم تحية للجمهور.

(D) يُضاعف الطالب جهوده استعداداً للاختبار.

۲- (A) سرّ الفريق بالفوز سروراً عظيماً.

(B) يستعدّ الطالب للاختبار بجِدِّ.

(C) حقّق المؤتمر السلام تحقيقاً.

(D) وافق المؤتمر على تحقيق السلام.

٣- A) أُصْدِرَ القانونُ تَأْيِيدًا للعدالة.

B) شكر المدير العاملين إعجابًا بجهودهم.

C) لم يحضر العمالُ إلى المصنع إضرابًا عن العمل.

D) إنّ المؤمنينَ يحمدونَ اللهَ حمدًا كثيرًا.

٤- A) انتقم الشعبُ من أعدائه انتقامًا.

B) حكم القاضي حكمًا عادلاً.

C) ارتفعت قيمة الدولارِ ارتفاعًا ملحوظًا.

D) يحفظ المسلم القرآنَ لمحافظته.

٥- A) قعد الأستاذ على الكرسيّ قعودًا.

B) أضربَ العمالُ عن العمل إضرابًا.

C) اتّسعت الفتوحاتُ الإسلامية اتّساعًا.

D) ازدادت حوادث السيارات ازديادا كبيرا.

C- Aşağıdaki sorularda rübâî sarîh mastar içeren şıkkı işaretleyiniz.

١- A) اجتماع B) اعتداء C) إشراف D) جموع

٢- A) جنون B) إكرام C) بُكاء D) اختلاف

٣- A) تحريك B) حركة C) انتقال D) نقل

٤- A) سبق B) مسابقة C) تفارق D) تعلّم

٥- A) قوم B) قيام C) إقامة D) استقامة

D- Aşağıdaki altı çizili kelimelerin mastarları hangi şıkta doğru olarak verilmiştir.

۱- عَلِمَ

(A) إعلام (B) تعلّم (C) تعليم (D) علم

۲- أَقْبَلَ

(A) استقبال (B) إقبال (C) تقبيل (D) قبول

۳- سَابَقَ

(A) مسابقة (B) سبق (C) تسابق (D) سابق

۴- حَدَثَ

(A) تحديث (B) حدوث (C) تحدّث (D) إحداث

۵- تَخَلَّصَ

(A) تخلص (B) خلاص (C) تخلّص (D) خالص

E- Aşağıdaki cümlelerde boşluklara gelebilecek uygun mastarları işaretleyiniz.

۱- نَظَّمَ الشاعرُ قصيدته للأمير.

(A) مداح (B) مدح (C) مدحًا (D) مدح

۲- تمنح الحكومة المزارعين قروضًا لهم.

(A) مساعدة (B) مساعدةً (C) مساعدةٍ (D) مساعدةً

۳- وزّع مدير الجامعة الجوائز على المتفوقين لجهودهم.

(A) تقديرًا (B) تقدير (C) تقديرٍ (D) تقدير

۴- يقفُ الجنديُّ على حدودِ الوطنِ له من الاعتداء.

(A) حماية (B) حمايةً (C) حامية (D) تحميّةً

۵- يجتمعُ الوفدانِ لـ الخلافات بين بلديهما.

(A) حَلَّ (B) حَلَّ (C) حَلَّ (D) حَلَّ

F- Aşağıdaki boşluklara gelmesi gereken uygun mimli mastarları işaretleyiniz.

۱- الوالد لولده دفعته لإطاعته.

(A) محبوب (B) محبة (C) محب (D) حب

۲- الاجتهاد في طلب العلم..... للنجاح.

(A) مجلبة (B) مجلوبة (C) مجلوب (D) مجالب

۳- نجح باستئور بفضل..... والدیه إلى جانبه.

(A) موقف (B) موقوف (C) موقوف (D) مواقف

۴- أنجز ك لي.

(A) مواعد (B) موعِد (C) موعود (D) وعد

۵- أطب ك ومشربك تستجب دعوتك.

(A) مأكل (B) مأكول (C) أكل (D) آكل

G- Aşağıdaki sorularda sülâsî kıyâsî mimli mastarları işaretleyiniz.

۱- (A) مقاتل (B) مقتول (C) مقتل (D) مقاتل

۲- (A) مفتَح (B) مفتَح (C) مفتحة (D) مفتوح

۳- (A) مودّة (B) مودوعة (C) ودة (D) ودة

۴- (A) وعد (B) موعِد (C) موعِد (D) موعود

۵- (A) مواقف (B) قیام (C) مَوْقِفٌ (D) استقامة

H- Aşağıdaki sorularda sülâsî semâî mimli mastarları işaretleyiniz.

- ۱- (A) مقدور (B) مُقَدَّرٌ (C) مُقَدِّرٌ (D) مقدرةٌ
- ۲- (A) عیش (B) معیشةٌ (C) إعاشة (D) معاشٌ
- ۳- (A) مَرَحْمَةٌ (B) مَرَحُومٌ (C) رَحْمَةٌ (D) رَحِيمٌ
- ۴- (A) مُنَافِعٌ (B) مَنُفُوعٌ (C) منفعةٌ (D) مُنَافِعٌ
- ۵- (A) غفورٌ (B) مغفورٌ (C) مغفرةٌ (D) غافرٌ

İ- Aşağıdaki sorularda kıyâsî mimli mastarları işaretleyiniz.

- ۱- (A) منقلبٌ (B) انقلابٌ (C) منقلبٌ (D) مَقْلُوبٌ
- ۲- (A) منتهياً (B) منتهى (C) منتهی (D) منهيٌ
- ۳- (A) معتمد (B) معتمد (C) معمودٌ (D) عماد
- ۴- (A) مستقرٌ (B) مستقرٌ (C) استقرار (D) قرار
- ۵- (A) مخرجٌ (B) مخرجٌ (C) مخرجٌ (D) مَخْرُوجٌ

J- Aşağıda sorularda kıyâsî mimli mastarları işaretleyiniz.

- ۱- (A) سیر (B) مسیر (C) مُسِيرٌ (D) مَسِيرٌ
- ۲- (A) متوبٌ (B) توبةٌ (C) متابٌ (D) متوبٌ
- ۳- (A) موتٌ (B) موتٌ (C) مماتٌ (D) موهٌ
- ۴- (A) منامٌ (B) منومٌ (C) نومٌ (D) منومٌ

٥- (A) شَيْبٌ (B) مَشِيبٌ (C) مَشِيبٌ (D) مَشُوبٌ

K- Aşağıdaki boşluklara gelmesi gereken uygun mastar-ı merreyi işaretleyiniz.

١- لا تتبع النَّظْرَةَ؛ فَإِنَّ لَكَ الْأُولَى، وَلَيْسَتْ لَكَ الْآخِرَةُ.

(A) النَّظَرَ (B) النَّظْرَةَ (C) النَّظْرَةَ (D) النَّظَرَ

٢- أَيْقَظْتُ الطِّفْلَ كُلَّ مَنْ فِي الْبَيْتِ.

(A) صَرَخُ (B) صَرَخُ (C) صَرَخُهُ (D) صَرَخُهُ

٣- اخَذَرُ الصَّدِيقِ.

(A) ضَرْبَةً (B) ضَرْبَةً (C) ضَرْبَ (D) ضَرْبَ

٤- شَرَبَا الرَّجُلَ

(A) شُرْبَةً (B) شُرْبَةً (C) شَرَبًا (D) شَرَابَةً

٥- طَعَنْتُ الْعَدُوَّ

(A) طَعَنَ (B) طُعْنَةً (C) طُعْنَةً (D) طَعَانَةً

L- Aşağıdaki boşluklara gelmesi gereken uygun mastar-ı hey'eyi işaretleyiniz.

١- وَثَبَ الْفَارَسُ الْأَسَدَ.

(A) مَثَابَةً (B) وَثْبَةً (C) وَثْبَةً (D) وَثَابَةً

٢- لَا تَمْشِ الْمَخْتَالَ.

(A) مَشْيَةً (B) مَشْيَةً (C) مَشَايَةً (D) مَشْيًا

٣- اجْلِسْ الْمُنْتَبِهَ.

(A) جِلْسَة (B) جَلْسَة (C) جَلَسَ (D) جُلُوسَ

٤- وقف المجاهد الأبطال.

(A) وقفٌ (B) وقْفَة (C) وَقْفَة (D) وقوفَ

٥- لا تأكل الشره.

(A) أَكَلَة (B) أَكَل (C) إِكَلَة (D) إِكَل

M- Aşağıdaki cümlelerde mastar-ı merre içeren şıkkı işaretleyiniz.

١- (A) كَبَّرْتُ الله تكبيرةً.

(B) تَفَتَّحَ زينبُ نافذةَ الصَّفِّ.

(C) يعملُ عليٌّ ويتَقَدَّمُ.

(D) أنت تُعَامِلُ صَدِيقَكَ جميلًا.

٢- (A) يَحْتَرِّمُ الطالب الآخَرِينَ.

(B) يقرأُ الطَّالِبُ قراءةً صحيحةً.

(C) سَبَّحَ المسلمُ ربه تسبيحةً.

(D) يخرج الأستاذ الطلاب من المبنى إخراجًا.

٣- (A) انتبهتُ إلى الأعمالِ اليومَ انتباهةً.

(B) استفاد الطالب من هذا المدرس استفادةً.

(C) نشأ عليٌّ نشأةً جميلةً.

(D) التَّقَوَّى قبل النسبِ.

٤- (A) تقدَّمتِ التِّكْنُولُوجِيَا في العالمِ.

(B) يُسَبِّحُ المسلمُ اللهَ تسبيحًا.

(C) نَجَحَ محمود في الإِمْتِحَانِ.

(D) دَعَوْتُهُ دَعْوَةً وَاحِدَةً.

٥- (A) يَزْرَعُ فلاح القمح.

(B) أَصْبَتْهُ المرمى إصابةً واحدةً.

(C) أَصِيبَ المريضُ بِالْحُمَّى.

(D) يَدْخُلُ الطالب الصفَّ دُونَ اسْتِئْذَانٍ.

N- Aşağıdaki cümlelerde mastar-ı hey'e içeren şıkkı işaretleyiniz.

١- (A) يُكَبِّرُ المسلمُ اللهَ في عيد الأضحى تكبيرةً.

(B) زَرْتُ المصنَعِيزَةَ واحدةً.

(C) يقرأ عليّ وَيَتَقَدَّمُ.

(D) انتفضَ الشعبُ انتفاضةً هائلةً.

٢- (A) ابْتَدَأْتُ العملَ ابتداءً النشيط.

(B) يقرأ عليّ القرآن قراءةً.

(C) تُسَبِّحُ الكائناتُ ربَّها تسبيحةً.

(D) يخرج الفلاح الغنم من المبنى إخراجًا.

٣- (A) انتبهتُ انتباهةً.

(B) يقعد الوزير قعدة الوقور.

(C) نشأ موسى نشأة جميلة.

(D) جلس المريض اليوم جلسة.

٤- (A) ودّعت أخي وفي عيني دمعاً.

(B) يُسَبِّحُ المسلمُ لله تسبيحاً.

(C) استراح الطالب استراحة العامل بعد الامتحانات.

(D) دعا المدير الطالب دعوةً واحدةً.

٥- (A) ضَرَبَ زيدَ عمرًا ضربةً.

(B) أَصَبْتُ الهُدفَ إصابةً واحدةً.

(C) رَجَبُ سَرِيعُ الإِكْلَةِ.

(D) يَدْخُلُ الرجلُ البيتَ دخلةً.

O- Aşağıda altı çizili fiillerin mastar-ı merre ve hey'e ikilisinin yer aldığı doğru şıkkı işaretleyiniz.

١- وَجَدَ.

(A) وَجْدَةٌ - وَجْدَةٌ

(B) وَجْدًا - وَجْدًا

(C) وُجُودٌ - وُجُودَةٌ

(D) وَجْدَانٌ - وَجْدَانٌ

٢- رَكَّضَ.

(A) رَكَّضٌ - رَكَّضٌ

(B) رَكَّضَةٌ - رَكَّضَةٌ

(C) رُكُوضٌ - رُكُوضٌ

(D) رَكِيزٌ - رَكِيزٌ

٣- مَسَحَ.

(A) مَسَحٌ - مَسَحٌ

(B) مَسْحَةٌ - مَسْحَةٌ

(C) مَسْحَةٌ - مَسْحَةٌ

(D) مَسَاحَةٌ - مَسَاحَةٌ

٤- وَقَفَ.

- (A) وَقَفَ - وَقَفَ
(B) وَقَفَ - وَقَفَ
(C) وَقَفَ - وَقَفَ
(D) وَقَفَ - وَقَفَ

٥- دَخَلَ.

- (A) دَخَلَ - دَخَلَ
(B) دَخَلَ - دَخَلَ
(C) دُخُولٌ - دُخُولٌ
(D) دَخَلَةٌ - دَخَلَةٌ

P- Aşağıdaki boşluklara gelmesi gereken uygun mastar-ı sınıâ'yı işaretleyiniz.

١- إِنَّ ما حدث يؤكد ضرورة.....القضاء عن السلطة التنفيذية.

- (A) استقلالي (B) استقلال (C) استقلالية (D) استقلالة

٢- هذه.....العالمية الواسعة تصغرُ عالمنا.

- (A) الاتصالية (B) الاتصالي (C) الاتصال (D) الاتصالة

٣- إِنَّ الإدارة.....هي السببُ في بطءِ العمل.

- (A) المركزية (B) مركزي (C) مركز (D) مراكز

٤- لا مجال في العمل العام ل..... والتستر وراء الأسماء المستعارة.

- (A) المجهولي (B) المجهولية (C) المجهول (D) المجهولة

٥- أخرج "كورساوا" السينما اليابانية من إيسار المحلية إلى الرّحاب.....

- (A) العالمة (B) العالمي (C) العالم (D) العالمية

Q- Aşağıdaki cümlelerin hangisi sınıâ mastar içermektedir.

١- (A) الاتفاق؛ هو ما تمّت الموافقة عليه.

- (B) الاشتراكية؛ المذهب السياسي والاقتصادي القائم على سيطرة الدولة.
(C) التقدمية؛ المذهب السياسي والاقتصادي الذي يدافع عنه أنصار التطور.
(D) الرأسمالية؛ النظام الاقتصادي الذي يقوم على الملكية الخاصة لموارد الثروة.

٢- (A) الشخصية؛ هي مجموعة الصفات التي تميز الشخص من غيره.

(B) الرأسمال؛ اسم، وهو المال المستثمر في عمل ما.

(C) العقلية؛ هي مجموعة الصفات المميزة للعقل.

(D) الخاصة؛ هي صفة لا تنفك عن الشيء وتُميزه من غيره.

٣- (A) الإحصائية؛ هي إحصاءٌ مبنيٌّ على منهج علم الإحصاء!

(B) الخصوصية؛ تدل على معنى "الخصوص" وزيادة.

(C) الشخص؛ كل جسم له ارتفاع وظهور، وغلب في الإنسان.

(D) العدلية؛ هي كلمة بمعنى العدل.

Aşağıdaki cümlelerin hangisi sınıfların içermemektedir?

٤- (A) الخيرية؛ هي كلمة بمعنى الخير.

(B) الاتفاقية؛ يراد بها صلحٌ ما اتفق عليه.

(C) الإباحية؛ تعني التحلل من قيود القوانين والأخلاق.

(D) الإحصاء؛ كلمة بمعنى "أحصى الشيء".

Aşağıdaki cümlelerin hangisi sınıfların içermektedir?

٥- (A) الإباحة؛ مصدرٌ "أباح" بمعنى أخلّ وأطلق.

(B) الوطنية أساس النهضة.

(C) تسعى جميع الشعوب الى تحقيق الديمقراطية.

(D) انتشرت الحرية في العصور الأخيرة.

R- Aşağıdaki cümlelerin hangisi sînâî master içermektedir.

(A - ١) ثبت فرضية الزكاة في الإسلام. (B) فضل الرحمن طرابلسي.

(C) حسام الدين لبناني. (D) زينب فزريسي.

(A - ٢) إبراهيم تركستاني. (B) الواقعية هو الرضى بما عندك.

(C) يشرح يونس هذا الموضوع الديني. (D) محمد بن عرفة نجدي.

(A - ٣) الإسلام دين الحرية. (B) الأستاذ حسام قاهري.

(C) محمد تركي. (D) إدريس مدني.

(A - ٤) القصة لكاتب مغربي. (B) جلست إلى جانب صديق جزائري.

(C) الأمن مسؤولية جماعية. (D) زار سائح من كندا الآثار التاريخية.

(A - ٥) فاطمة العراقية متهذبة. (B) الإمام فخر الرازي إمام عظيم.

(C) بلال حبشي. (D) وحدانية الله ثابتة بالعقل والنقل.

S- Aşağıdaki altı çizili sînâî masterların türediği isimleri seçiniz.

١-الجاهلية

(A) الجاهل (B) الجهل (C) الجاهلة (D) الجهلاء

٢-السطحية

(A) الساطح (B) السطحي (C) السطحة (D) السطح

٣-الاتكالية

(A) الاتكالة (B) الاتكاليّ (C) الاتكال (D) التكال

٤- القومية

(A) القيام (B) القوم (C) القامة (D) القائم

٥- الإنسانية

(A) الإنسان (B) الأنسي (C) الأنيسة (D) الأنيس

T- Aşağıdaki altı çizili kelimelerin sınıâ masterları hangi şıkta doğru olarak verilmiştir.

١- علم

(A) عِلْمِيَّة (B) عَالَمِيّ (C) عَالَم (D) عَمَلِيّ

٢- همج

(A) همجيّ (B) همجة (C) هامجية (D) همجية

٣- التجارة

(A) التُّجَّارِيَّة (B) التِّجَارِي (C) التِّجَارِيَّة (D) التَّاجِر

٤- حرّ

(A) حُرِّيّ (B) حُرِّيَّة (C) حَرِيرَة (D) حَارّ

٥- النفط

(A) النَّفْطِيَّة (B) النَّفْطِيّ (C) النَّفْطَة (D) النَّافْطَة

CEVAP ANAHTARI

<u>A</u>	<u>B</u>	<u>C</u>	<u>D</u>	<u>E</u>
1- C	1- B	1- C	1- D	1- C
2- B	2- A	2- B	2- B	2- B
3- A	3- D	3- A	3- A	3- A
4- B	4- B	4- B	4- B	4- B
5- A	5- A	5- C	5- C	5- C
<u>F</u>	<u>G</u>	<u>H</u>	<u>İ</u>	<u>J</u>
1- B	1- C	1- D	1- C	1- D
2- A	2- B	2- B	2- B	2- C
3- C	3- A	3- A	3- A	3- C
4- B	4- B	4- C	4- B	4- A
5- A	5- C	5- C	5- C	5- B
<u>K</u>	<u>L</u>	<u>M</u>	<u>N</u>	<u>O</u>
1- C	1- C	1- A	1- D	1- A
2- D	2- A	2- C	2- A	2- B
3- A	3- A	3- A	3- B	3- C
4- B	4- B	4- D	4- C	4- B
5- C	5- C	5- B	5- C	5- D
<u>P</u>	<u>Q</u>	<u>R</u>	<u>S</u>	<u>T</u>
1- C	1- A	1- A	1- A	1- A
2- A	2- B	2- B	2- D	2- D
3- A	3- C	3- A	3- C	3- C
4- B	4- D	4- C	4- B	4- B
5- D	5- A	5- D	5- A	5- A

12. DERS SIFAT-I MÜŞEBBEHE

Doç. Dr. Ferruh KAHRAMAN

التَّاجِرُ شَرِيفٌ. العاملُ ضَجِرٌ.
فاطمةٌ كَرِيمَةٌ السَّجَايَا. الفائزةُ فَرِحَتْ.
شُفِيَ الْمَرِيضُ. أخرجَ اللهُ من الترابِ نباتاً خَضِرًا.
الغزالُ أَحْوَرُ. الحيوانُ عَطْشَانُ.
السَّمَاءُ زُرْقَاءُ. البَقَرَةُ جَوْعَى.
لا يَرَى الْأَعْمَى حَوْلَهُ. يحسبُ الظَّمَانُ السَّرَابَ ماءً.
الجنديُّ شُجاعٌ.
اللِّصَّةُ جَبَانَةٌ.
القائدُ بَطَلٌ.

AÇIKLAMALAR

Sıfat-ı müşebbehe: sülâsî lâzım fiillerden elde edilen ve süreklilik ifade eden bir vasıftır. Örnek:

حَسَنٌ، أَحْمَرُ، عَطْشَانُ، تَعِبٌ، كَرِيمٌ، خَشِنٌ، بَطَلٌ

Sıfat-ı müşebbehe'nin en çok kullanılan başlıca dört vezni vardır. Bunlar.

1) Fa'îl Vezni [فَعِيلٌ]: Bu vezin değişik anlamlara işaret eder. Müennesi, Faîle

[فَعِيلَةٌ] şeklinde gelir. Örnek:

Muhammed dost canlısıdır. محمدٌ رقيقٌ الحاشية.

Fâtıma, iyi karakterlidir. فاطمةٌ كريمةٌ السجّايا.

2) Fail Vezni [فَعِلْ]: Bu vezin hüznün ve neşe gibi değişik ruhî hallere işaret eder. Müennesi, Faile [فَعِلَة] şeklinde gelir. Örnek:

İنَّ عَلِيًّا لَفَرِحَ فَخُورٌ. Şüphesiz ki Ali sevinçli ve kıvançlıdır.

الفائزةُ فرحةٌ. Başarılı bayan sevinçlidir.

3) **Eḫalü Vezni** [أَفْعَلُ]: Bu vezin renk ve kusur için kullanılır. Müennesi, Fa'lâü [فَعْلَاءُ] şeklinde gelir. Örnek:

Siyah iplikle beyaz ipliği nasıl ayırt edebiliriz.

Timur topal idi. **كَانَ تَيْمُورٌ أَعْرَجَ.**

4) **Fa'îlân Vezni [فَعْلَانُ]**: Bu vezin doluluk ve boşluk gibi maddî-manevî değişik anlamlara işaret eder. Müennesi, Fa'îlâ [فَعْلَى] vezninde gelir. Örnek:

Takım, ülkesine sınırlı ve üzgün olarak döndü.

İnek açtır. البقرة جوعى.

5) Diğer sıfat-1 müşebbehe vezinleri ise şunlardır:

فَعَلَ، فَعَّلَ، فُعِّلَ، فُعِلَ، فَعَّالٌ، فُعَّالٌ، فَعِيلٌ، فَعِيلٌ

يا أيها المسلمون كونوا أمةً وَسَطًا. Ey Müslümanlar vasat/itidalli bir ümmet olun.

الطِّفْلُ جَبَانٌ. Çocuk korkaktır.

الجنديُّ شَجَاعٌ. Asker cesurdur.

الحديدُ صُلْبٌ. Demir serttir.

المسؤوليةُ ضَخْمَةٌ. Sorumluluk ağırdır.

Sıfat-ı müşebbehe ile ism-i fâil arasındaki farklar:

- 1- İsm-i fâil sülâsî olsun mezîd olsun her türlü baktan türetilirken sıfat-ı müşebbehe sadece sülâsî mücerretlerden türetilir.
- 2- İsm-i fâil vezinleriyle sıfat-ı müşebbehe vezinleri birbirinden farklıdır.
- 3- İsm-i fâil bir oluşa ve yenilenmeye delalet eder fakat sıfat-ı müşebbehe ise sübût ve devamlılığa işaret eder.
- 4- İsm-i fâil lazım ve müteaddî bütün fiillerden türetilirken sıfat-ı müşebbehe sadece sülâsî mücerret lazım fiillerden türetilir.
- 5- İsm-i fâil, sıfat-ı müşebbehe anlamı ifade ederken sıfat-ı müşebbehe ism-i fâil anlamında kullanılamaz.
- 6- İsm-i fâil yerine göre bir, iki mefûlün bih alabilirken sıfat-ı müşebbehenin mefûlün bih aldığı çok az görülür.

ALİŞTIRMALAR

1- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki cümlelerde sıfat-ı müşebbeheleri ve vezinlerini ilgili yere yazınız.

المثال	الصفة المشبهة	وزنه
خالدٌ جميلُ الوجهِ.	جميل	فَعِيل
١- حسن صدرُهُ ضَيِّقٌ.		
٢- أبوكَ حسبُهُ كريمٌ.		
٣- مررتَ برجلٍ طَيِّبٍ.		
٤- محمد خلقُهُ حسنٌ.		
٥- علي علمُهُ كثيرٌ.		

Örnekte olduğu gibi aşağıda verilen boşluklara uygun bir sıfat-ı müşebbehe yazınız.

المثالُ: رأيتَ رجلاً وجهه جميلٌ.

- ١- المسلم عند لقاء العدو.
- ٢- خالدٌ بن الوليد الإسلام.
- ٣- لا يقبلُ الله إلا ال من الصّدقات.
- ٤- هذا الرجلُ صدرُهُ
- ٥- المؤمنُ لسانه

2- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki boşluklara parantez içindeki sıfat-ı müşebbehelerden uygun olanı yazınız.

(ضخم - بطيء - القوي - عذب - أسفا - تعباً)

المثال: الفيل ضخم الجثة.

- ١ - السُّلْحَفَةُ سِيرُهَا
- ٢ - أَوْقَدْتُ الْمَصْبَاحَ النور.
- ٣ - النِيلُ مَاؤُهُ
- ٤ - رَجَعَ الْأَسْتَاذُ مِنَ الْعِطْلَةِ
- ٥ - نَامَ الْعَامِلُ

3- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki cümlelerin fiillerinden sıfat-ı müşebbehe yapınız ve cümlede haber olarak kullanınız.

المثال: قُبِحَ الْكَذِبُ. الْكَذِبُ قَبِيحٌ.

- ١ - ضُحِّمَتِ الْمَسْئُولِيَّةُ.:
- ٢ - جُبِنَ الْعَدُوُّ.:
- ٣ - شَجَّعَ الْمَجَاهِدُ.:
- ٤ - صُلِبَ الثَّلَجُ.:
- ٥ - عَظُمَ ثَوَابُ الْمُعْتَمِرِينَ.:
- ٦ - مَرْضَوَالِدِي.:
- ٧ - ذَلَّ قَارُونُ.:
- ٨ - ظَمَى الطَّالِبُ.:
- ٩ - خَضِرَ النَّبَاتُ.:
- ١٠ - قَرَّبَ الْفَوْزُ عَلَى الطَّلَابِ.:

4- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki cümlelerde yer alan sıfat-ı müşebbehleri bulunuz ve ilgili yere yazınız.

فَعِل

فَعِيل

المثال: زرتُ مسجدًا ساحتُهُ فسيحةٌ. فسيحةٌ

١- البحرُ بعيدٌ غورا.

٢- كانَ عمرُ شجاعًا في الحقِّ ليسَ وجلاً.

٣- التَّمَسَّاحُ يَأْلَفُ المواطنَ الشديدةَ حرارتها.

٤- النيلُ فيضانه كثيرٌ.

٥- نَظَرَ الأبُ إِبْنَهُ أُولاد حزنًا.

5- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki cümlelerde yer alan sıfat-ı müşebbehleri bulunuz ve ilgili yere yazınız.

فَعْلان

أَفْعَل

المثال: اشتريتُ الجِوَادَ الأشهبَ لونه. أشهب

١- أنا أنظرُ إلى شجرةٍ خضراء.

٢- كانَ عمرُ رضي الله عنه أعسرَ أيسرَ.

٣- النباتُ أصفرُ في الحديقة.

٤- إن في الجنة بابًا يقال له الرِّيان، يدخلُ منه الصَّائمون.

٥- الرَّجلُ سكران لا يستطيع المشي.

6- Aşağıdaki metni tercüme ediniz ve metinde yer alan sıfat-ı müşebbeheleri gösteriniz.

هارونُ الرَّشيدُ

كان هارونُ الرَّشيدُ فصيحاً كريماً، هَمَّاماً، وَرِعاً يَحُجُّ سَنَةً وَيَغْزُو سَنَةً وَكَانَ أَدِيباً فَطِنًا، حَافِظًا لِلْقُرْآنِ، كَثِيرَ الْعِلْمِ بِمَعَانِيهِ، سَلِيمَ الذَّوْقِ، صَحِيحَ التَّمْيِيزِ، جَرِيئًا فِي الْحَقِّ، مَهِيْبًا عِنْدَ الْخَاصَّةِ وَالْعَامَّةِ، وَكَانَ طَلِقَ الْمُحَيَّا، يَحِبُّ الشُّعْرَاءَ وَيُعْطِيهِمُ الْعَطَاءَ الْجَزِيلَ وَيُذِنِي مِنْهُ أَهْلَ الْأَدَبِ وَالِدِّينَ، وَيَتَوَاضَعُ لِلْعُلَمَاءِ.

وقد استوزر يحيى بن خالد بن برمك، وكان يحيى هذا كاتباً بليغاً، سديد الرأي، حسن التدبير، قوياً على الأمور، فنَهَضَ بِأَعْبَاءِ الدَّوْلَةِ أَمَّ نَحْوِضَ، وَسَدَّ الثُّغُورَ وَجَبَّى الْأَمْوَالَ وَعَمَرَ الْأَطْرَافَ، حَتَّى صَارَتِ الدَّوْلَةُ بِفَضْلِ وَزَارَتِهِ مِنْ أَحْسَنِ الدُّوَلِ وَأَكْثَرَهَا خَيْرًا.

7- Aşağıdaki cümleleri Türkçeye çeviriniz.

- : مررت برجلٍ وَجْهُهُ جَمِيلٌ.
- : هذه الأعمال هَيِّئَةٌ عَلَيَّ.
- : الفتى شَهْمٌ.
- : بلادنا كثيرةُ الخيراتِ.
- : الحديدُ صُلْبٌ.

8- Aşağıdaki cümleleri harekeli olarak Arapçaya çeviriniz.

- : Yeni bir araba satın aldım.
- : Neden endişelisin arkadaş?
- : Neden saçların beyaz olmuş arkadaş.
- : Aç mısın yoksa tok musun?
- : Çok cesur olmak lazım.

i‘rab Örnekleri:

١- الجندِيُّ عَظِيمٌ شَأْنُهُ.

الجندِيُّ: مبتدأ مرفوع بالضممة الظاهرة.

عَظِيمٌ : خبر المبتدأ مرفوع بالضممة الظاهرة وهو صفة مشبهة.

شَأْنُهُ : فاعل للصفة مرفوع بالضممة وهو مضاف، والهاء ضمير مضاف إليه.

٢- هَزَمْنَا العَدُوَّ الشَّرَّسَ طِبَاعًا.

هَزَمْنَا : "هزم" فعل ماض مبني على السكون "نا" ضمير في محل رفع فاعل.

العَدُوَّ: مفعول به منصوبٌ بالفتحة الظاهرة.

الشَّرَّسَ: صفة للعدو منصوبة بالفتحة الظاهرة.

طِبَاعًا: تمييزٌ منصوبٌ.

Aşağıdaki cümleleri i‘rab ediniz.

١- أحمدٌ أخلاقُهُ لَيِّنَةٌ.

٢- صديقُكَ حَسَنٌ رَأْيًا.

٣- هذا هو الشَّعْرُ العَذْبُ لَفْظًا.

٤- يتركُ المريضُ الطعامَ العَسِرَ الهَضِمَ.

٥- العدو شديدٌ بأسًا.

DENEME SORULARI

A- Aşağıdaki cümlelerde boşluklara gelmesi gereken uygun sıfat-ı müşebbeheleri seçiniz.

۱- صُعود هذا الجبلِ

(A) فَرَحٌ (B) صَعَبٌ (C) حَزَنٌ (D) شُجَاعٌ

۲- إبليس

(A) ذليلٌ (B) مَغِصٌ (C) أَخْضَرٌ (D) أَحْمَرٌ

۳- الرَّجُلِ

(A) أَخْضَرٌ (B) حَمْرَاءُ (C) ظَمَانٌ (D) زَرْقَاءُ

۴- النَّصْرُ عَلَى الْأَعْدَاءِ

(A) أَخْوَرٌ (B) قَرِيبٌ (C) شَبَعَانٌ (D) كَرِيمٌ

۵- الأولاد في العيد.

(A) مَرَحُونٌ (B) ضَحْمٌ (C) جَبَانٌ (D) طَهُورٌ

B- Aşağıdaki cümlelerde yer alan sıfat-ı müşebbehelerin türediği fiili seçiniz.

۱- الحُقَّاشُ حيوانٌ عَجِيبٌ خُلِقَا.

(A) تَعَجَّبَ (B) أَعْجَبَ (C) عَجِبَ (D) عَاجَبَ

۲- الغرابُ طويلٌ عمرًا.

(A) طَالَ (B) أَطْوَلَ (C) طَوَّلَ (D) أَطَالَ

۳- الجمهوريةُ التركيَّةُ جوُّها لطيفٌ.

(A) لَطَّفَ (B) أَلَطَفَ (C) تَلَطَّفَ (D) لَطَّفَ

٤- الطَّالِبُ ظَمَانٌ.

(A) ظمن (B) ظمى (C) ضَمَّنَ (D) ضَمِنَ

٥- يمشي الرَّجُلُ قَلَقًا.

(A) أَقْلَعَ (B) أَقْلَقَ (C) قَلِقَ (D) أَفْنَعَ

C- Aşağıdaki cümlelerde yer alan fiillerin sıfat-ı müşebbehelerini seçiniz.

١- الفَائِزُ فَرَحٌ.

(A) فَرِيحٌ (B) فَرَّاحٌ (C) فَرِحَ (D) فَرِحُ

٢- الطَّالِبُ نَجَلَتْ عَيْنُهُ.

(A) نَجِيلٌ (B) نَجَالَ (C) نَجَلَاءُ (D) نَجَلَ

٣- الرَّجُلُ عَطِشٌ.

(A) عطشانٌ (B) عَطِيشٌ (C) عِطَاشٌ (D) عَطِشٌ

٤- الرَّجُلُ شَبَعٌ.

(A) شَبِيعٌ (B) شَبَعَانٌ (C) شَبَاعٌ (D) شَبَعٌ

٥- قَلِقَ الْأُسْتَاذُ أَمْسٌ.

(A) قَلِيقٌ (B) قَلَقٌ (C) قَلِقٌ (D) قَلَقٌ

D- Aşağıdaki şıklarda verilen sıfat-ı müşebbehlerden فَعِيل veya

أَفْعَل veyninden gelenleri seçiniz.

١- (A) جبان (B) سكران (C) قصير (D) عطشان

٢- (A) فَرِحَ	(B) سَيِّدٌ	(C) طَيِّبٌ	(D) طَوِيلٌ
٣- (A) جَمِيلٌ	(B) بَيْضٌ	(C) فَرِحَ	(D) أَسِيفٌ
٤- (A) حَسَنٌ	(B) حُلُوٌ	(C) أَعْرَجُ	(D) صُلْبٌ
٥- (A) طَهُورٌ	(B) حَشِنٌ	(C) أَحْوَرُ	(D) صِفْرٌ

E- Aşağıdaki şıklarda verilen sıfat-ı müşebbehlerden فَعْلَان veya

فِعْلٍvezninden gelenleri seçiniz.

١- (A) أَعْرَجُ	(B) أَعْمَى	(C) عَطْشَانُ	(D) أَحْمَرُ
٢- (A) قَلِيلٌ	(B) شَبَعَانُ	(C) أَحْمَرُ	(D) أَعْرَجُ
٣- (A) جوعَان	(B) كَرِيمٌ	(C) ضَحْمٌ	(D) شُجَاعٌ
٤- (A) فَطِنٌ	(B) كَرِيمٌ	(C) شَيْخٌ	(D) أَحْوَرُ
٥- (A) أَحْمَرُ	(B) تَعِبٌ	(C) أَعْرَجُ	(D) قَلِيلٌ

CEVAP ANAHTARI

<u>A</u>	<u>B</u>	<u>C</u>	<u>D</u>	<u>E</u>
1- B	1- C	1- C	1- C	1- C
2- A	2- A	2- C	2- D	2- B
3- C	3- A	3- A	3- A	3- A
4- B	4- B	4- B	4- C	4- A
5- A	5- C	5- C	5- C	5- B

13. DERS İSM-İ ZAMÂN ve İSM-İ MEKÂN

Doç. Dr. Ferruh KAHRAMAN

مَطْلَعُ الْفَجْرِ فِي السَّاعَةِ الْخَامِسَةِ. مَلْعَبُ الْكُرَةِ فَسِيحٌ.
مَنْبَتُ الْقَمْحِ فِي الرَّبِيعِ. مَصْنَعُ الرَّجَاجِ مُغْلَقٌ.
حَانَ الْمَخْرَجِ إِلَى الْعَمَلِ. الْمَكْتَبَةُ دَارُ الْمُتَقِفِينَ.
مَوْعِدُ الْمُؤْتَمَرِ الْمَسَاءِ. مَجْلِسُ الثُّوَابِ فِي أَنْقَرَةَ.
مَنْزِلُنَا فِي الْفُنْدُقِ بَعْدَ الظُّهْرِ. مَهْبِطُ الطَّائِرَةِ الْمَطَارِ.
مَوْسِمُ الْحَجِّ فِي شَهْرِ ذِي الْحِجَّةِ. الْأُسْرَةُ مُجْتَمِعَةٌ فِي حَجَرَةِ الْمَعِيشَةِ.
مُبْتَدَأُ الْامْتِحَانِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ.
مُنْتَهَى الْعَامِ الْجَامِعِيِّ فِي حَزْرَانِ.
مُسْتَخْرَجُ النِّقْطِ مَكَانٌ صُلْبٌ.
فِي الْبُنُوكِ مُسْتَوْدَعَاتٌ لِلْأَمَانَاتِ.

AÇIKLAMALAR

İsm-i mekân fiilin işlendiği yeri, **ism-i zaman** ise fiilin işlendiği zamanı gösteren ve bu fiilden türeyen isimlerdir.

İsm-i mekân ve ism-i zaman sülâsi mücerred fiillerden türeyen ya da dört ve daha fazla harfe sahip olan fiillerden türeyenler olmak üzere iki kısma ayrılır.

A-Üç harfli fiillerin ism-i zaman ve ism-i mekânları:

مَفْعَلٌ / مَفْعَلَةٌ , مَفْعِلٌ / مَفْعِلَةٌ vezninde gelir.

İsmi zaman için örnekler:

الصَّبَاحُ مَخْرَجٌ إِلَى الْعَمَلِ Sabah işe çıkış zamanıdır.

مَوْعِدُ الْمُؤْتَمَرِ الْمَسَاءِ. Kongrenin başlama zamanı
akşamıdır.

الأُسْرَةُ مجتمعتها في حجرة المعيشة. Aile toplandığı yer oturma odasıdır.

İsmi mekan için örnekler:

مَلْعَبُ الكُرَةِ فسيح. Oyun alanı geniştir.

هذه التُّربة مَغْرَسُ الشَّجَرِ. Bu toprak ağaç dikme yeridir.

المكتبة دارُ المثقفين. Kütüphane kültürlüler yuvasıdır.

Bunlardan مَفْعَلٌ vezni daha çok muzârîlerinin aynu'l-fiili fetha veya damme

olan fiiller ile nâkıs fiiller için geçerlidir. مَفْعَلٌ vezni ise daha çok misal fiiller ile muzârîlerinin aynu'l-fiili kesreli olan fiiller için geçerlidir. Bu ayrımın istisnâî durumlarının olduğu unutulmamalıdır.

B- Sülâsi mücerred dışındaki fiillerin ism-i mekân ve ism-i zamanları:

İsm-i mefulleri ile aynı şekilde gelir. Yani muzârî fiilin muzaraat harfi yerine ötreli bir mim ilavesi ile ve son harfinden önceki harfin harekesinin de fetha yapılmasıyla elde edilir.

Sülâsinin dışındaki fiillerin ism-i zaman, ism-i mekân, mimli mastarları ve ism-i mefulleri aynı şekilde gelir. Ancak cümle içinde manalarına bakılarak, kelimenin hangi şekle ait olduğu anlaşılır.

Misal fiillerin ism-i zaman ve ism-i mekânı مَفْعَالٌ şeklinde gelir. Örnek:

وَقْتُ / مَوَاقْتُ / مِيقَاتُ

وَلَدُ / مَوْلَادُ / مِيلَادُ

Bu iki kelime ilal kaidesi gereği bu şeklini alır.

Bazen de Arapçada ism-i mekânlar fiilden değil de semâî olarak isimlerden مَفْعَلَةٌ vezninde türetilir ve türetildiği ismin ait olduğu varlığın o mekânda çok olduğunu belirtir. Örnek:

İsim (varlık)

İsm-i mekân

Anlam

الأسدُ

مَأْسَدَةٌ

Aslanı bol yer

الدَّبُّ

مَذَابَةٌ

Kurdu bol yer

الحَجَرُ

مَحَجَرَةٌ

Taşı bol olan yer

الرَّمْلُ

مَرْمَلَةٌ

Kumu çok olan yer

ALİŞTIRMALAR

1- Aşağıdaki cümlelerde yer alan ism-i zamanların altını çiziniz.

- ۱- لقد اختار النّوابُ يومَ الغدِ مَجْلِسًا لهم.
- ۲- شهرُ مارسٍ مَغْرُسُ الزيتون.
- ۳- السَّاعَةُ السَّابِعَةُ مُفْتَتِحُ المدرسةِ.
- ۴- الصَّبَاحُ مَخْرَجُ إلى العملِ.
- ۵- لقد دَنَا مُنْقَطِفُ العنبِ.

2- Aşağıdaki cümlelerde yer alan ism-i mekanların altını çiziniz.

- ۱- مَجْلِسُ العلماءِ معمورٌ بالفوائد.
- ۲- هذه التُّرْبَةُ مَغْرُسُ الشَّجَرِ.
- ۳- هذا مُنْفَتَحُ بابِ المدرسةِ.
- ۴- الملعبُ مُدَحَرَجُ الكرة، لا الطريقُ.
- ۵- هنا مُسَافِرُ السِّيَاحِ.

3- Aşağıdaki boşluklara uygun bir ism-i zaman yazınız.

- ۱- بلغنا نهايةَ الرّحلة عند الشّمسِ.
- ۲- الشمسِ في الخامسة صباحا.
- ۳- في شهر يناير الشجرِ.
- ۴- بعضِ الفواكه فصلُ الشتاءِ.
- ۵- أُعْجِبْتُ بِ..... الكُرةِ.

4- Aşağıdaki boşluklara uygun bir ism-i mekân yazınız.

- ۱- لِكَلِّ سَلْعَةٍ
 - ۲- المَكْتَبَةُ المثقفين.
 - ۳- سهولُ الجزيرة الأعشاب.
 - ۴- جَرَّتِ المِباراةُ في جديدٍ.
 - ۵- المحْكَمَةُ المُتَنَازِعِينَ.
- 5- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki cümlelerde yer alan zaman veya mekân isimlerini belirtiniz.

نوعه

المثال: نفرغ من العمل قبل المغرب.	اسم الزمان
۱- مطلعُ الشمسِ الساعة السادسة.	:
۲- مولدُ النَّبِيِّ ع شهر ربيع الأول.	:
۳- الموردُ العذبُ كثيرُ الرَّحَامِ.	:
۴- مكة مهبطُ الوحي.	:
۵- الأسرةُ مجتمعها في حجرة المعيشة.	:
- 6- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki cümlelerde yer alan altı çizili fiilleri ism-i zaman veya ism-i mekân yapınız.

- المِثَال: خرجتُ من بيتي تَطْلُعُ الشمسُ. خرجتُ من بيتي مَطْلَعُ الشمسِ.
- ۱- على السَّاحِلِ الشِّمَالِيِّ يَصِيفُ أَهْلُ مِصْرَ أَيَّامَ الْحَرِّ.
 - ۲- على السَّاحِلِ الشَّرْقِيِّ يَصْطَافُ بَعْضُ السَّائِحِينَ.
 - ۳- في بَدَايَةِ الْعَامِ الدِّرَاسِيِّ يَلْتَقِي طُلَّابُ الْجَامِعَاتِ.
 - ۴- تَرَسَّى السُّفُنُ فِي الْمِينَاءِ.
 - ۵- فِي الصَّحْرَاءِ يَقِيمُ الْبَدَوُ.

7- Örnekte olduğu gibi aşağıda verilen kelimelerin ism-i zaman veya ism-i mekanlarını yapınız ve cümle içinde kullanınız.

المِثَال: أكل : مَأْكَل الطَّعَامِ مطبخٌ.

١- ابتدأ :

٢- افتتح :

٣- انزلق :

٤- انحدر :

٥- شرب :

8- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki ism-i zaman ve ism-i mekanları birer cümlede kullanınız.

المِثَال اسم الزَّمان اسم المكان
مَقْعَد: حضرتُ الصَّلَاةَ في مقعدِ الإمامِ للتَّشَهُّدِ. / حضرتُ الصَّلَاةَ يقعدُ الإمامُ في مقعدِهِ.

١- مطلع /

٢- مطبخ /

٣- مشرب /

٤- ملجأ /

٥- مكتب /

9- Aşağıdaki cümleleri Türkçeye çeviriniz.

.....: مُسْتَهْلُ الدَّرَاسَةِ شَهْرَ سِبْتَمْبَرٍ.

.....: مَوْقِفُ السَّيَّارَاتِ قَرِيبٌ.

.....: مَطْلَعُ الْفَجْرِ السَّاعَةُ الرَّابِعَةُ.

.....: مَدْخَلُ الدَّرْسِ بَعْدَ الظُّهْرِ.

.....: مَوْزِدُ الْمَاءِ بَعِيدٌ.

10- Aşağıdaki cümleleri Arapçaya harekeli olarak çeviriniz.

- : Okulun başlama zamanı geldi.
..... : İlim meclisi önemlidir.
..... : Sahilde güneşin batış zamanı buluşalım.
..... : Fecrin doğuşunu izlemek zevklidir.
..... : Namaz kılma vakti yaklaştı.

11- İ'rab Örnekleri:

۱- خَرَجَ أَحْمَدُ مِنَ الْعَمَلِ قَبْلَ الْمَغْرَبِ.

- خَرَجَ : فِعْلٌ مَاضٍ مَبْنِيٌّ عَلَى الْفَتْحِ.
أَحْمَدُ : فَاعِلٌ مَرْفُوعٌ، وَعَلَامَةٌ رَفَعِهِ الضَّمَّةُ الظَّاهِرَةُ.
مِنَ الْعَمَلِ : جَارٌّ وَمَجْرُورٌ.
قَبْلَ : مَفْعُولٌ فِيهِ مَنْصُوبٌ بِالْفَتْحَةِ الظَّاهِرَةِ وَمُضَافٌ.
الْمَغْرَبِ : اسْمٌ زَمَانٍ وَمُضَافٌ إِلَيْهِ.

۲- مَلَعَبُ الْكَرَةِ قَرِيبٌ.

- مَلَعَبٌ : مُبْتَدَأٌ مَرْفُوعٌ بِالضَّمَّةِ الظَّاهِرَةِ، اسْمٌ مَكَانٍ، وَهُوَ مُضَافٌ.
الْكَرَةِ : مُضَافٌ إِلَيْهِ.
قَرِيبٌ : خَبَرٌ مَرْفُوعٌ بِالضَّمَّةِ الظَّاهِرَةِ.

Aşağıdaki cümleleri i'rab ediniz.

- ۱- جِئْتُ مُنْسَكَبَ الْمَطَرِ.
۲- اِنْتَظَرْتُكَ فِي مُرْتَقَى الْجَبَلِ.
۳- هَذَا الْأَمْرُ مُرْتَقَبٌ.
۴- مُنْتَخَبُ رَئِيسِ الْجُمْهُورِيَّةِ فِي شَهْرِ أَوْغُسْطُسِ.
۵- مَدَخَلُ الْوَقْتِ السَّاعَةَ الرَّابِعَةَ.

DENEME SORULARI

A- Aşağıdaki boşluklara gelmesi gereken uygun ism-i zamanları seçiniz.

۱- اختار الأساتذة يوم الجمعة لهم.

(A) المشرق (B) موضعاً (C) مجلساً (D) المغرب

۲- شهر نيسان الشجر.

(A) مطّلع (B) مغرس (C) موعد (D) مأوى

۳- الساعة السابعة المترو.

(A) مُفتّتح (B) مثوى (C) مفرق (D) مقاماً

۴- المساء الطعام.

(A) مزبلة (B) موعد (C) مجزرة (D) مقبرة

۵- قد دنا الحجّ.

(A) ملجأ (B) موضع (C) مسافر (D) مشرب

B- Aşağıdaki boşluklara gelmesi gereken uygun ism-i mekânları seçiniz.

۱- العلم روضة.

(A) مقتل (B) ملعب (C) مجلس (D) مجرى

۲- واسع.

(A) المصلّى (B) الموعد (C) المدرسة (D) المعتقّد

۳- الناس سوق.

(A) مجرى (B) منزل (C) منازل (D) مقام

۴- البيت ضيق.

(A) منسكب (B) مدخل (C) مبيع (D) مرتقب

٥- قَرِيبَةٌ مِنْ بَيْتِي.

(A) الْمُعْتَقَدُ (B) الْمَجْلِسُ (C) الْمَدْرَسَةُ (D) الْمِيلَادُ

C- Aşağıda sorularda verilen ism-i zaman veya ism-i mekân'ın türediği fiili seçiniz.

١- مجال

(A) جَالٌ (B) جَوَّلَ (C) تَجَوَّلَ (D) جَأَلَ

٢- مستخرج

(A) خَرَجَ (B) أَخْرَجَ (C) تَخَرَّجَ (D) اسْتَخْرَجَ

٣- مستقرّ

(A) قَرَّرَ (B) قَرَّرَ (C) اسْتَقَرَّ (D) أَقَرَّ

٤- مجتمع

(A) جَمَعَ (B) اجتمع (C) تَجَمَّعَ (D) أَجْمَعَ

٥- مستعدّ

(A) اسْتَعَدَّ (B) عَدَّ (C) أَعَدَّ (D) تَوَعَّدَ

D- Aşağıdaki sorularda verilen fiillerin ism-i zaman veya ism-i mekânlarını seçiniz.

١- قَامَ

(A) مَقَامٌ (B) مُسْتَقِيمٌ (C) مُقَامٌ (D) مُقِيمٌ

٢- شَرِبَ

(A) مُشْرِبٌ (B) مَشْرُوبٌ (C) مُشْرَبٌ (D) مَشْرَبٌ

٣- انْقَلَبَ

(A) مُنْقَلَبٌ (B) مَقْلُوبٌ (C) مُنْقَلَبٌ (D) مُتَقَلَّبٌ

٤- استخرج

(A) مستخرج (B) مستخرج (C) مخرج (D) مخرج

٥- اكل

(A) مأكّل (B) مأكول (C) مأكولات (D) مؤكّل

E- Aşağıdaki sorularda verilen fiillerin ism-i zaman veya ism-i mekânlarını seçiniz.

١- سار

(A) سِير (B) مَسِير (C) مسار (D) مَسِير

٢- تاب

(A) مَتَوَّب (B) تَوْبَة (C) مَتَاب (D) مَتَيْب

٣- مات

(A) مَمَوْتُ (B) مَمِيْتُ (C) مَمَات (D) مَوَّة

٤- نام

(A) منام (B) مَنِيْم (C) نوم (D) مَنُوم

٥- شاب

(A) شَيْب (B) مَشِيْب (C) مَشَاب (D) مَشُوب

CEVAP ANAHTARI

A	B	C	D	E
1- C	1- C	1- A	1- A	1- D
2- B	2- A	2- D	2- D	2- C
3- A	3- A	3- C	3- C	3- C
4- B	4- B	4- B	4- B	4- A
5- C	5- C	5- A	5- A	5- B

14. DERS
İSM-İ ÂLET

Dr. Öğr. Üyesi Üzeyir TUNA

يَسْتَعْمِلُ الطَّيِّبُ الْمَشْرُطَ. تُضَاءُ الْبُيُوتُ بِالْمِصْبَاحِ الْكَهْرِبَائِيِّ.
الْمِنْجُ مِنْ أَدَوَاتِ الرِّيَاضَةِ. الْمِنْشَارُ مِنْ أَدَوَاتِ النِّجَّارِينَ.
يَسْتَعْمِلُ الْخَيَّاطُ الْمِقْصَ فِي عَمَلِهِ. نَفْتَحُ الْأَبْوَابَ بِالْمِفْتَاحِ.
الْمِلْعَقَةُ مَا نَتَنَاوَلُ بِهَا الطَّعَامَ. يُفْرَمُ اللَّحْمُ بِالْفَرَّامَةِ.
الْمِكَنَسَةُ مَا تُكْنَسُ بِهَا الْأَوْسَاحُ. ذَهَبْتُ إِلَى الْقَرْيَةِ بِالسَّيَّارَةِ.
يَسْتَعْمِلُ الطُّلَّابُ الْمِسْطَرَّةَ. نَسْتَعْمِلُ النِّظَّارَةَ لِنَرَى جَدِّدًا.
نَسْتَعْمِلُ فِي الطَّعَامِ الشَّوْكَةَ.
فَتَحْتُ غِطَاءَ التِّلْفَازِ بِالْمِفْكِ.
كَتَبْتُ بِقَلَمٍ جَدِيدٍ.

AÇIKLAMALAR

İsm-i âlet: Fiilin kendisiyle yapıldığı âleti/aracı göstermek için fiilden türetilen bir isimdir. Sadece müte‘addî sülâsî fiillerden aşağıdaki kıyâsî/kurallı dört vezin/kalıpta türetilir. Ancak semâ‘î/işitmeye dayalı, kuralsız olarak türetilenler de vardır.

A- Kıyâsî/kurallı olarak türetilenler:

1-Mif'al [مِفْعَل] kalıbında türetilmesi. Örnek:

<u>Âlet</u>	<u>المَوْزُونُ</u>	<u>الفِعْلُ</u>	<u>Fiilin Anlamı</u>
Eğе, törpü	مِبْرَدٌ	بَرَدَ	Eğeledi, törpüledi
Tırpan	مِنْجَلٌ	نَجَلَ	Yara açtı, biçti
İğ, yün eğirme âleti	مِغْزَلٌ	غَزَلَ	Bir şeyi, yünü eğirdi
Direksiyon	مِقْوَدٌ	قَادَ	Yönetti, idare etti, yönlendirdi.
Makas	مِقْصَصٌ	قَصَّ	Kesti, kırpı
Asansör	مِصْعَدٌ	صَعَدَ	Yükseldi, yukarı çıktı
Neşter	مِشْرَطٌ	شَرَطَ	Bir şeyi yırttı, yarı
Top (ateşli silah)	مِدْفَعٌ	دَفَعَ	Bir şeyi itti, attı, uzaklaştırdı
Maşa, cımbız, kısaç, pense	مِلْقَظٌ	لَقَظَ	Bir şeyi yerden aldı; kuş bir şeyi, taneyi yerden topladı, gagasıyla aldı
Matkap, burgu	مِثْقَبٌ	ثَقَبَ	Bir şeyi delti

Örnek cümleler:

يُزِيلُ الْمِبْرَدُ حُسُونَةَ الْحَدِيدِ. Eğе/törpü, demirin pürüzünü giderir.

- فَلَّاحٌ يَحْصُدُ الزَّرْعَ بِالْمِنْجَلِ. Çiftçi, ekini **tırpan**la hasâd eder/biçer.
- غَزَلَتِ الْمَرْأَةُ الصُّوفَ بِالْمِغْزَلِ. Kadın, yünü **iğ/kirmen** ile eğirdi.
- يُقَوِّدُ السَّائِقُ السَّيَّارَةَ بِالْمِقْوَدِ. Şoför arabayı **direksiyon** ile sürer.
- تُقَلِّمُ الْأَشْجَارُ بِمِقْصَصٍ خَاصٍّ بِهَا. Ağaçlar, ona özel bir **makasla** budanır.
- يَصْعَدُ النَّاسُ الْأَدْوَارَ الْعَالِيَةَ بِالْمِصْعَدِ. İnsanlar, yüksek katlara **asansörle** çıkar.
- يَسْتَعْدِمُ الْجَرَّاحُ الْمِشْرَطَ فِي الْعَمَلِيَّاتِ. Cerrâh, ameliyatlarda **neşteri** kullanır.
- الْمِدْفَعُ مِنَ الْأَسْلِحَةِ الثَّقِيلَةِ. **Top**, ağır silahlardandır.
- يَسْتَخْرِجُ الطَّيِّبُ الْحِصَاةَ بِالْمِلْقَاطِ. Doktor taşları **pensle** çıkarır.
- يَتَّقُبُّ الْعَامِلُ الْحَشَبَ بِالْمِثْقَبِ. İşçi tahtayı matkapla deler.

2- Mif'âl [مِفْعَال] kalıbında türetilmesi. Örnek:

<u>Âlet</u>	<u>الْمَوْزُونُ</u>	<u>الْفِعْلُ</u>	<u>Fiilin Anlamı</u>
Testere	← مِنْشَارٌ	نَشَرَ	Yardı, biçti.
Saban	← مِخْرَاطٌ	حَرَثَ	Toprağı sürdü, yeri ekip biçti, işledi.
Maşa, cımbız, kıskaç, pense	← مِلْقَاطٌ	لَقَطَ	Bir şeyi yerden aldı; kuş bir şeyi, taneyi yerden topladı, gagasıyla aldı

Matkap, burgu **مِثْقَابٌ** ← ثَقَبَ ُ Bir şeyi deldi.

Anahtar **مِفْتَاحٌ** ← فَتَحَ َ Bir şeyi açtı.

Nefesli, üflemeli çalgı,
saksafon, trompet,
zurna **مِزْمَارٌ** ← زَمَرَ ُ Nefesli sazı çaldı.

Tartı, terâzi **مِيزَانٌ** ← وَزَنَ َ Tarttı

Ölçü **مِكْيَالٌ** ← كَالَ َ Ölçtü

Örnek cümleler:

يَقْطَعُ النَّجَّارُ الْحَشَبَ بِالمِشْأَرِ. Marangoz, tahtayı **testere**yle keser.

الْفَلَّاحُ يَحْرُثُ أَرْضَهُ بِالمِخْرَاطِ. Çiftçi, arazisini **saban**la sürer.

3- Mif'ale [مِفْعَلَة] kalıbında türetilmesi. Örnek:

<u>Âlet</u>	<u>المَوْزُونُ</u>	<u>الفِعْلُ</u>	<u>Fiilin Anlamı</u>
Leğen, lavabo, çamaşır teknesi,	مِغْسَلَةٌ ←	غَسَلَ َ	Yıkadı.
Pres, sıkıp meyve sıkacağı, mengene	مِعْصَرَةٌ ←	عَصَرَ َ	Bir şeyi, zeytini, üzümü sıkı, ezdi, sıkıp suyunu çıkardı.
Kazıma aleti, greyder, rende	مِبْشَرَةٌ ←	بَشَرَ ُ	Bir şeyin, kabuğunu soydu, derisini aldı, bir şeyi kazıyarak sildi, ufak parçalara ayırdı, kıydı.
Kaşık	مِلْعَقَةٌ ←	لَعِقَ َ	Bir şeyi parmağıyla sıyırdı, yaladı.

Cetvel	سَطَرَ ← مِسْطَرَةٌ	Bir şeye (cetvelle) çizgi çizdi.
Silgi	مَحَا ← مِحَاةٌ	Sildi, mahvetti
Ütü	كَوَى ← مِكْوَاةٌ	Ütüledi, dağladı
Minâre	أَذَّنَ - يُؤَذِّنُ ← مِئْذَنَةٌ	Ezan okudu, seslendi

Örnek cümle:

نَشَفْتُ وَجْهِي بِالْمِنْشَفَةِ. Yüzümü **havlu**yla kuruladım.

4- Fe“âle [فَعَالَةٌ] kalıbında türetilmesi. Örnek:

<u>Âlet</u>	<u>المَوْزُونُ</u>	<u>الفِعْلُ</u>	<u>Fiilin Anlamı</u>
Çamaşır makinesi	غَسَّالَةٌ ←	غَسَلَ	Yıkadı
Buzdolabı, soğutucu	ثَلَّاجَةٌ ←	ثَلَجَ	Kar yağdı
Bulaşık makinesi, mermer, seramik ve granit parlatici	جَلَّالَةٌ ←	جَلَّى	Bir şeyi cilaladı, parlattı
Isıtıcı; şofben kazan, termosifon	سَخَّانَةٌ ←	سَخَّنَ / سَخُنَ	Isındı, sıcak oldu, ateş bastı
		سَخِنَ	

Örnek cümle:

تُبَرِّدُ الثَّلَاجَةُ الْمَاءَ. **Buzdolabı**, suyu soğutur.

B- Semâ'î/işitmeye dayalı, kuralsız olarak türetilenler. Örnek:

<u>Âlet</u>	<u>المَوْزُونُ</u>	<u>الفِعْلُ</u>	<u>Fiilin Anlamı</u>
Telefon; hoparlör	هَاتِفٌ	هَتَفَ —	Bağırdı, neşe ile bağırdı
Mikser, çırpıcı, karıştırıcı	خَلَّاطٌ	خَلَطَ —	Kardı, harmanladı; karıştırdı
Keser	قَدُّومٌ	قَدِمَ — قَدَمَ —	Bir yere vardı, geldi, ulaştı Birinden bir şeyden önce geldi
Kılıç	سَيْفٌ	سَافَ —	Kılıçla vurdu

Örnek cümle:

حَدَّثْتُ وَالِدِي بِالْهَاتِفِ. Babamla telefon ile konuştum.

ALİŞTIRMALAR

1- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki cümlelerde geçen ism-i âletleri ve vezinlerini belirtiniz:

وزنه	اسم الآلة
مفعلة	مثال: ضع الأقلام في المِقلَمَةِ لئلا تضيع. المقلمة
.....	١- يقطعُ النجارُ الخشبَ بالمنشارِ.
.....	٢- يستخدم الجراحُ المشرطَ في العملياتِ.
.....	٣- يُزيل المبردُ خشونةَ الحديدِ.
.....	٤- تُعينُ الثَّلاجةُ على حفظِ الطَّعامِ.
.....	٥- تُقَلِّمُ الأشجارُ بمقصٍ خاصٍ بها.

2- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki boşlukları uygun kıyâsî/kurallı ism-i âletlerle doldurunuz:

المثال: يستعملُ الحلاقُ المقصَّ كثيراً في عمله.

- ١- يُغلى الماءُ في
- ٢- هَاتِ لِنَبْدَأَ الحَصَادَ.
- ٣- ضَاعَ البيتِ مِنْ يَدَي.
- ٤- يُسْتَحَبُّ استعمالُ لتطهيرِ القَمِ.
- ٥- يَسْتَعِينُ العلماءُ بـ لرصدِ حركةِ النجومِ.

3- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki cümlelerde geçen mif'al [مِفْعَل]

veznindeki ism-i âletlerin altını çiziniz:

المثال: مَقُودُ السَّيَّارَةِ هُوَ الْمَسْئُولُ عَنْ تَوْجِيهِهَا.

۱- يَسْتَعِينُ الطَّبِيبُ الْجَرَّاحُ بِالْمَشْرِطِ.

۲- يَصْعَدُ النَّاسُ الْأَدْوَارَ الْعَالِيَةَ بِالْمَصْعَدِ.

۳- كُرَةُ الْمِضْرَبِ نَوْعٌ مِنْ أَنْوَاعِ الرِّيَاضَةِ.

۴- اشْتَرَيْتَ الْمِزْلَجَ أَمْسٍ.

۵- فِي الْمُخْتَبَرِ مِجْهَرٌ.

4- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki cümlelerde geçen mif'âl [مِفْعَال]

veznindeki ism-i âletlerin altını çiziniz:

المثال: مِيزَانُ الصَّائِغِ دَقِيقٌ جَدًّا.

۱- يُرَاقِبُ عِلْمَاءُ الْفَلَكَ النُّجُومَ بِالْمِنْظَارِ.

۲- نَظَرَ الْقَائِدُ إِلَى الْأَعْدَاءِ بِالْمِنْظَارِ.

۳- لَقَطَ الطَّبِيبُ الْحَصَاةَ بِالْمَلْقَاطِ.

۴- الْفَلَّاحُ يَحْرَثُ أَرْضَهُ بِالْمَحْرَاثِ.

۵- النَّجَّارُ يَنْشُرُ الْخَشَبَ بِالْمَنْشَارِ.

5- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki cümlelerde geçen mif'ale [مِفْعَلَة] veznindeki ism-i âletlerin altını çiziniz:

المثال: تَسْتَعْمِلُ الْأُمَّ الْمِكْنَسَةَ لَتَنْظِيفِ الْبَيْتِ.

۱- يَسْتَعْمِلُ الْحِذَاذُ السِّنْدَانَ وَالْمِطْرَقَةَ.

۲- طَحَنَتْ الْبُتْبَالُ الْمِطْحَنَةَ.

۳- فَرَمَتْ اللَّحْمَ بِالْمِفْرَمَةِ.

۴- الْمُؤْمِنُ مَرَأَةً أَخِيهِ.

۵- التَّلْمِيزُ يَبْرِي الْقَلَمَ بِالْمِبرَةِ.

6- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki cümlelerde geçen fe'âle [فَعَّالَة] veznindeki ism-i âletlerin altını çiziniz:

المثال: تَنْقُلُ الطَّيَّارَةُ النَّاسَ جَوًّا.

1- مِنْ الْأَجْهَزةِ الْحَدِيثَةِ الْخَلَّاطَةُ.

2- غَسَلَتْ الْبِنْتُ الثَّوبَ بِالْغَسَّالَةِ.

3- يَمْسِكُ الرَّجُلُ مِقْوَدَ السَّيَّارَةِ.

4- وَضَعْتُ الطَّبِيخَ فِي الثَّلَاجَةِ.

5- تُفْرَمُ اللَّحُومُ بِالْفَرَّامَةِ.

7- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki cümlelerde geçen semâ'î/işitmeye dayalı ism-i âletlerin altını çiziniz:

المثال: قَطَعْتُ اللَّحْمَ بِالسَّكِينِ.

١ - في المطبخ أدوات كثيرة منها السكين والسَّاطُورُ.

٢ - قال المتنبي في الفخر:

الخيْلُ والليلُ والبيداءُ تعرفني والسيفُ والرمحُ والقِرطاسُ والقلمُ.

٣ - يُجَدِّدُ المَكَيِّفُ هواءَ الغرفة.

٤ - يَصُبُّ القَلَابُ شحنة رمل.

٥ - التَّلْفَازُ مِنَ الأدواتِ الحديثةِ.

8- Aşağıdaki metni Türkçeye çevirip metinde geçen ism-i âletlerin altını çiziniz:

صارت الكهرباء ركنًا مهمًّا من أركانِ حياتنا المعاصرة، لا نكادُ نستغني عنها؛ فالمذياعُ الذي نلتقطُ به الأنباء يعملُ بالكهرباءِ، والمطبَّعةُ التي أخرجت هذه الكتبَ تعملُ بالكهرباءِ. والغسَّالةُ التي ننظفُ ثيابنا كهربائيةٌ، والمكواةُ التي نكوي بها تلكَ الثيابِ تسخنُ بالكهرباءِ، وكذا المكنسةُ التي ننظفُ بها المنزلَ تعملُ بالكهرباءِ. وفي المطبخِ نجدُ آلاتٍ تعملُ بالكهرباءِ كالطاحونةِ والخلاطِ والعَصَّارةِ. ونجدُ الكهرباءَ من حولنا في المنازلِ والمدارسِ والمكاتبِ، حتى إننا نجدُها في السيَّاراتِ التي نركبها، والطرقِ العامَّةِ التي نسلكها، وما إلى ذلك. وكل ذلك محسوبٌ علينا، إذ يرصدُ عدَّادُ الكهرباء ما نستهلك من طاقةٍ كهربائيةٍ تعود علينا في نهاية الشهر بمبلغٍ لا بد من سدادِه.

9- Aşağıdaki cümleleri Türkçeye çeviriniz:

..... : الفاكهى يزِن الفاكهة بالميزان.

..... : الفلاح يحصد الزرع بالمنجل.

..... : الحياط يقص القماش بالمقص.

..... : التلميذ يخط سطرًا بالمسطرة.

..... : قطعتُ الخبزَ بالسكين.

10- Aşağıdaki cümleleri harekeli olarak Arapçaya çeviriniz:

..... : Ödevimi kalemle yazıyorum.

..... : Direksiyon arabayı yönlendirir.

..... : Havlu lavabonun yanında asılıdır.

..... : Buzdolabının îcâdı hayatı kolaylaştırdı.

..... : Süpürgeyi nereye koydun?

11- İ'râb örnekleri:

١- رَنَّ جرسُ البابِ.

رَنَّ : فِعْلٌ مَاضٍ مَبْنِيٌّ عَلَى الْفَتْحِ.

جرسُ: فَاعِلٌ مَرْفُوعٌ، وَهُوَ مَضَافٌ.

الْبَابِ: مَضَافٌ إِلَيْهِ مَجْرُورٌ بِالْكَسْرِ.

٢- قَطَعَ أَحْمَدُ اللَّحْمَ بِالسَّكِينِ.

قَطَعَ : فِعْلٌ مَاضٍ مَبْنِيٌّ عَلَى الْفَتْحِ.

أحمد: فَاعِلٌ مَرْفُوعٌ بِالضَّمَّةِ.

اللحمَ : مَفْعُولٌ بِهِ مَنْصُوبٌ.

بالسكين: جارٌّ ومجرورٌ.

Aşağıdaki cümleleri i'râb ediniz:

- ١- الصانعُ يبرُدُ الحديدَ بالمبرد.
- ٢- البدويّة تغزِلُ الصُّوفَ بالمغزل.
- ٣- المريض يتناول الدواء بالملعقة.
- ٤- الحداد يطرق الحديد بالمطرقة.
- ٥- الكاتب يملأ قلمه من المحبرة.

DENEME SORULARI

A- Aşağıdaki boşluklara gelebilecek ism-i âletleri seçiniz:

١- حفرَ أحمدٌ حولَ الشجرةِ بال.....

(A) منشار (B) محفار (C) محبرة (D) مبراة

٢- تُضاءُ البيوتُ بال.....

(A) مصباح (B) ميزان (C) مرآة (D) مقلاة

٣- أمسكَ السائقُ السيارة.

(A) ميزان (B) مفتاح (C) مقود (D) منشار

٤- يستعملُ عليّ ال..... في الطَّعام.

(A) مغزل (B) ملعقة (C) مبرد (D) مكبس

٥- يَكسُ الخادمُ الأرضَ بال.....

(A) مكبسة (B) مبرد (C) محبرة (D) ميزان

B- Mif'al [مِفْعَل] veznindeki ism-i âletleri seçiniz:

١- (A) المِنْظَار (B) المِطْرَقَة (C) المِشْرِط (D) العَسَالَة

٢- (A) السَّكِينُ (B) المِقْلَعُ (C) السَّاطُورُ (D) المِنْشَارُ

٣- (A) المِبرِدُ (B) المِجْرَفَةُ (C) المِسطَرَة (D) المِحرَاثُ

٤- (A) ثَلَاجَة (B) مِضْرَبُ (C) غَسَالَة (D) مِقْلَمَة

٥- (A) جَرَسٌ (B) سَاطُور (C) مِفْكٌ (D) فَاسٌ

C- Mif'âl [مِفْعَال] veznindeki ism-i âletleri seçiniz:

١- (A) المَصْعَدِ	(B) المِطْحَنَة	(C) المَبْرَدُ	(D) المَنْظَار
٢- (A) الفَرَامَة	(B) المِثْقَاب	(C) السَّكِينُ	(D) المَكْنَسَة
٣- (A) المِيزَان	(B) المَغْرَفَة	(C) المَسْطَرَة	(D) المَشْرَط
٤- (A) المَطْرَقَة	(B) المَلْعَقَة	(C) المَنْشَار	(D) المَلْقَط
٥- (A) المَشْرَبَة	(B) المَطْرَقَة	(C) المَرْفَاع	(D) المَقْصَص

D- Fe‘âl [فَعَّالَة] veznindeki ism-i âletleri seçiniz:

١- (A) المَحْرَاث	(B) المَفْرَمَة	(C) الطَّيَّارَة	(D) الفَأْس
٢- (A) المَكْيَال	(B) السَّيَّارَة	(C) السَّاطُور	(D) المَشْرَط
٣- (A) السَّمَّاعَة	(B) السَّيْف	(C) القَلَم	(D) المَنْجَال
٤- (A) المَنْشَار	(B) الحَقَّارَة	(C) المَبْرَد	(D) المَطْحَنَة
٥- (A) المِيزَان	(B) المَكْنَسَة	(C) الفَتَّاحَة	(D) المَطْرَقَة

E- Mif'ale [مِفْعَلَة] veznindeki ism-i âletleri seçiniz:

١- (A) المَبْرَد	(B) المَنْشَار	(C) السَّكِين	(D) المَكْنَسَة
٢- (A) المَضْرَب	(B) الثَّلَاجَة	(C) المَسْطَرَة	(D) المَحْرَاث
٣- (A) المِثْقَاب	(B) المَبْرَد	(C) المِظْلَة	(D) الثَّلَاجَة
٤- (A) المَطْرَقَة	(B) العَلَّاقَة	(C) المَنْشَار	(D) المِفْتَاح
٥- (A) الفَتَّاحَة	(B) المَبْدَرَة	(C) الثَّلَاجَة	(D) السَّيَّارَة

CEVAP ANAHTARI

<u>A</u>	<u>B</u>	<u>C</u>	<u>D</u>	<u>E</u>
1- B	1- C	1- D	1- C	1- D
2- A	2- B	2- B	2- B	2- C
3- C	3- A	3- A	3- A	3- C
4- B	4- B	4- C	4- B	4- A
5- A	5- C	5- C	5- C	5- B

15. ÜNİTE İSM-İ MENSÛB

Öğr.Gör. Ali Ejder DERTLİOĞLUGİL

المُهَنْدِسُ حَنْفِيّ.

حُسَيْنٌ مَكِّيّ.

أحمدُ شافِعِيّ.

عَبَّاسٌ مَدَنِيّ.

القَاضِي حَنْبَلِيّ.

مُحَمَّدٌ تُرْكِيّ.

تَعَلَّمُ اللُّغَةَ الْعَرَبِيَّةَ سَهْلًا.

حَصَلَ كُسُوفٌ جَزَنِيّ.

AÇIKLAMALAR

İSM-İ MENSÛB: Bir kişinin, bir nesnenin bir yere, mesleğe, dine, mezhebe, sanata, millete, kabileye mensûb veya ait olduğunu belirtmek için bir önceki harfi kesreli yapılarak kelimenin sonuna getirilen şeddeli “ya” ile yapılan sıfattır.

Kendisinden ism-i mensûb yaptığımız kelimeye de اِلَيْهِ denir. Örnek:

هَذَا طَالِبٌ تُرْكِيّ. Bu Türkiyeli bir Öğrencidir.

Yukarıdaki cümlede تُرْكِيّ kelimesi ism-i mensûb olup تُرْكِيَا kelimesinden türetilmiştir. تُرْكِيَا kelimesi mensûbun ileyhtir. تُرْكِيَا bir ülke adını gösterirken

تُرْكِيّ (Türkiyeli),Türkiyeye mensûb anlamında aitlik bildiren bir sıfattır.

Şeddeli ya'nın sonuna yuvarlak ة eklersek müennes ism-i mensûb elde ederiz. Örnek:

هَذِهِ طَالِبَةٌ تُرْكِيَّةٌ Bu Türkiyeli bayan bir Öğrencidir

İsmi mensûbla ilgili bazı kurallar:

1- İsmi sonunda yuvarlak ة varsa atılır. Örnek:

مَكَّةُ ← مَكِّيٌّ

أَنْتَ رَجُلٌ مَكِّيٌّ. Sen Mekkeli bir adamsın.

هِيَ امْرَأَةٌ مَكِّيَّةٌ. O Mekkeli bir kadındır.

2- İsmi ortasında ي varsa atılır. Örnek:

مَدِينَةٌ ← مَدِينِيٌّ

أَنْتَ رَجُلٌ مَدِينِيٌّ. Sen Medineli bir adamsın.

هِيَ امْرَأَةٌ مَدِينِيَّةٌ. O Medineli bir kadındır.

3- Elif-i memdûde [اء] ile biten isimlerin hemzesi vava dönüştürülür.

Örnek

سَمَاءُ ← سَمَآوِيٌّ

هَذَا كِتَابٌ سَمَآوِيٌّ. Bu semâvî bir kitaptır.

هَذِهِ أَحْبَابٌ سَمَآوِيَّةٌ. Bunlar semâvî haberlerdir.

4- Elif-i maksûreler [ى-ي] vava çevrilir. Örnek:

دُنْيَا ← دُنْيَوِيٌّ

هَذَا كِتَابٌ دُنْيَوِيٌّ. Bu semâvî bir kitaptır.

هَذِهِ أَحْبَابُ سَمَآوِيَّةٌ. Bunlar **semâvî** haberlerdir.

مَعْنَى ← مَعْنَوِيٌّ

هَذَا شَرْحٌ مَعْنَوِيٌّ. Bu **anlamla ilgili** bir şerhtir.

هَذِهِ إِشَارَةٌ مَعْنَوِيَّةٌ. Bu **manevi** bir işarettir.

5- Üç harften fazla olup son harfi elif ile biten isimlerin sonundaki elif atılır. Örnek:

فَرَنْسَا ← فَرَنْسِيٌّ

هَذَا طَالِبٌ فَرَنْسِيٌّ. Bu **Fransız** bir Öğrencidir.

هَذِهِ طَالِبَةٌ فَرَنْسِيَّةٌ. Bu **Fransız** bir kız Öğrencidir.

ALİŞTIRMALAR

1- Aşağıdaki cümlelerde ism-i mensûbları gösteriniz.

- ۱- اطمأنت الشركة إلى كلام السائح الأمريكي.
- ۲- صدرَ مرسومٌ عن الديوان المَلِكِيِّ يقضي بافتتاح جامعةٍ جديدةٍ.
- ۳- أثبتَ الجنودُ الوطنيونَ شجاعةً في الدفاعِ عن البلادِ.
- ۴- عيّنت الشركةُ مهندسًا كهربائيًا جديدًا.
- ۵- يومُ الاثنينِ هو أوَّلُ أيَّامِ العامِ الهجريِّ الجديدِ.

2- Örnekte olduğu gibi isimleri ism-i mensûba dönüştürünüz

- المثال ۱ : الأستاذُ من أهلِ دمشق. : الأستاذُ دمشقيٌّ.
- المثال ۲ : المهندسُ من القاهرة. : المهندسُ قاهري.
- ۱- الطالبةُ من العراق. :
 - ۲- الخادمةُ من الحبشة. :
 - ۳- الطبيبُ من السودان. :
 - ۴- لبستُ ثوبًا من القطن. :
 - ۵- اشترت الدولةُ سلاحًا من فرنسا. :

3- Aşağıdaki isimleri mensûb isme çeviriniz.

- ۱- بغدادُ : صناعةُ :
- ۲- مكَّةُ : الكويتُ :
- ۳- طَبُّ : زراعةُ :
- ۴- قمرٌ : نَفْطٌ :
- ۵- اليونانُ : سويسرا :

4- Örnekte olduğu gibi parantez içindeki isimleri harekeli olarak ism-i mensûba çeviriniz ve gerekli değişiklikleri yapınız.

المثال : حَارَبَ الإسلامُ التَّفَرُّقَةَ. (عنصر) : حَارَبَ الإسلامُ التَّفَرُّقَةَ العُنْصَرِيَّةَ.

- ١- يَسْتَخْرِجُ الفقيهُ الأحكامَ. (شرع) :
- ٢- يسعى القادةُ العربُ إلى تسوية. (سلم) :
- ٣- يحصلُ الطالبُ على الكتبِ. (المدرسة) :
- ٤- استمعتُ إلى الموسيقى (تصوير). :
- ٥- تتسابقُ الدُّولُ الكبرى في الرحلات. (فضاء) :

5- Örnekteki gibi mensûbun ileyhleri gösteriniz.

المثال : العلميُّ المنسوب إليه : العلمُ

- ١- الفلسفيُّ : مذهبيُّ :
- ٢- نقديُّ : لبنائيَّة :
- ٣- غائيُّ : حريريُّ :
- ٤- جمهوريَّة : سياحيُّ :
- ٥- عائليُّ : قاهريُّ :

6- Örnekte olduğu gibi parantez içindeki isimleri ism-i mensûb yaparak sorulara cevap veriniz.

المثال : ما جنسيَّةُ الأديبِ؟ (عراق) جنسيَّةُ الأديبِ عراقيَّةٌ. فهو أديبٌ عراقيٌّ.

- ١- ما جنسيَّةُ الضَّابطِ؟ (لبنان). : :
- ٢- ما جنسيَّةُ المهندسِ؟ (كندا). : :
- ٣- ما جنسيَّةُ المعلمةِ؟ (اليابان). : :
- ٤- ما جنسيَّةُ الطبيبِ؟ (الفلبين). : :
- ٥- ما جنسيَّةُ الممرضةِ؟ (مالطا). : :

7- Aşağıdaki boşlukları uygun bir ism-i mensûbla tamamlayınız

- ١- بحث المؤتمر في تطوير الكتاب
- ٢- طالبت لبنانُ الدولَ العربيَّةَ بمزيدٍ من الدعم
- ٣- تحرصُ المملكةُ العربيَّةُ السعوديَّةُ على تنمية الثروة في البلاد.
- ٤- تهتم وزارةُ الصِّحة بتحسين طرق العلاج في مستشفياتها.
- ٥- استمعتُ في المساءِ إلى موجز الأخبار من الإذاعة.

8- Aşağıdaki metni Türkçeye çevirip ism-i mensupları gösteriniz.

مؤتمر وزراء الخارجية

قرّر مؤتمر وزراء الخارجية العرب المنعقد في العاصمة الأردنية شرح القضية الفلسطينية في المجتمعات الدوليّة، وذلك على إثر الاعتداءات الإسرائيلية المتكررة على الشعب الفلسطينيّ في الأراضي المحتلة وخارجها. واتّفقوا على تقديم الدّعم الماليّ والسياسيّ للشعب الفلسطينيّ لتمكينه من متابعة جهاده لتحرير أرضه واستعادة حقوقه الوطنيّة.

ووجّه المؤتمر نداءً إلى مجلس الأمن الدوليّ بضرورة تحمّل مسؤوليته في وقف العدوان الإسرائيليّ على الأراضي اللبنانيّة.

9- Aşağıdaki cümleleri Türkçeye çeviriniz.

..... : يحفظُ المسلمُ كثيرا من الآياتِ القرآنيّةِ.

..... : هذه ترجمة حرفيّة للنّصّ.

..... : عُقدَ مؤتمرٌ بتروليّ في بغداد.

..... : عيّنت الدولةُ مُهندِسًا كهربائيًا جديدًا.

..... : محمد طالب باكستاني.

10- Aşağıdaki cümleleri Arapçaya çeviriniz.

..... Ahmet Suriyeli bir Öğrencidir.

..... Gümüş bir yüzük satın aldım,

..... Arapçayı Öğreniniz.

..... Dinî ve milli değerler önemlidir.

..... Dünyevi işler fanidir.

İrab örnekleri

1. مُحَمَّدٌ مَكِّيٌّ.

مُحَمَّدٌ : مبتدأ مرفوع بالضمّة الظاهرة.

مَكِّيٌّ : خبر المبتدأ مرفوع بالضمّة الظاهرة وهو اسم منسوب.

2. يحفظ الطالب بعض الآيات القرآنية .

يحفظُ : فعل مضارع مرفوع بالضمّة.

الطالبُ : فاعل مرفوع بالضمّة الظاهرة.

بعضُ : مفعول به منصوب بالفتحة وهو مضاف.

الآياتُ : مضاف إليه مجرور بالكسرة.

القرآنيةُ : نعت مجرور بالكسرة وهو اسم منسوب.

Aşağıdaki cümlelerin irabını yapınız.

1. يدخل الطالب المبنى الجامعي.

2. درس محمد اللغة العربية.

3. هذانِ مدرّسا اللّغة التّركيّة.

4. قابلَ رجبُ طُلّابًا من جنسيّاتٍ مختلفةٍ.

5. بدأ العامُ الدّراسيّ.

DENEME SORULARI

A- Aşağıdaki ism-i mensûb içeren cümleyi seçiniz.

- ١ - A) حَضَرَ بعضُ أساتذةِ الجامعةِ. B) نَظَّمَ معهدُ اللغةِ العربيةِ رحلةً.
C) كان في استقبالهم وفدُ الجامعةِ. D) اشترك فيها عدد من الأساتذة.
- ٢ - A) أعدَّ الوفدُ للمشاركين برنامجًا سياحيًا. B) الولدُ يمشي في السوق.
C) الزكاة من أركان الإسلام. D) صلاة التراويح في رمضان.
- ٣ - A) مدينة الرياض شوارعها واسعة. B) المسلمون يؤمنون بكتبِ الله.
C) المُدَرِّساتُ جَلَسْنَ في غرفة. D) استهدفَ اطلاعهم على التقدم العلمي.
- ٤ - A) يدرس طالبٌ في الصف. B) اجتمعنا إلى الهيئة الدَّرَاسِيَّةِ.
C) كَتَبَ عليّ رسالةً. D) فَهِمْتُ زَيْنَبُ الموضوعَ الجديدَ.
- ٥ - A) تعرَّفنا على البرامج التعليمية. B) زَيْنَبُ وسُعادُ ذهبتا إلى السوق.
C) الودان ذهبتا إلى المدرسة. D) الطلابُ اجْتَمَعُوا في الحديقة.

B- Aşağıdaki boşlukları uygun bir ism-i nensubla doldurunuz.

- ١- هذا معلَّمٌ
A) باكستان B) باكستان C) باكستاني D) باكستان
- ٢ - أُقِيمَ هذا البناءُ على الطراز
A) الإسلامي B) الإسلام C) إسلام D) الإسلام
- ٣- الرجل رجل مثقَّفٌ.
A) التركي B) التركيوي C) تركي D) الترك
- ٤ - صليتُ أمس في المسجد
A) الحرام B) الملكي C) الملكة D) البلال

٥- وصل الرئيس إلى باريس.

(A) الأمريكُ (B) الأمريكُ (C) الأمريكُ (D) الأمريكُ

C- Aşağıdaki cümlelerde ism-i mensûb içermeyen şıkki seçiniz.

١- (A) مازال الإسلام يُشرقُ بنوره على الكون.

(B) يَدْرُسُ فَرِيدٌ فِي مَعْهَدِ تَعْلِيمِ الْعَرَبِيَّةِ.

(C) أَتَى الطَّلَابُ إِلَى الْبِلَادِ الْعَرَبِيَّةِ لِتَعْلَمَ الْعَرَبِيَّةَ وَالْدِّينَ.

(D) فَمِنْهُمْ آسِيَوِيٌّ وَمِنْهُمْ هِنْدِيٌّ.

٢- (A) إِنَّهُمْ يَتَعَلَّمُونَ الْعَرَبِيَّةَ.

(B) لِكُلِّ مِنْهُمْ لُعْتُهُ الْأَصْلِيَّةُ.

(C) سَوْفَ يُصْبِحُ كُلُّ مِنْهُمْ دَاعِيَةً لِلْإِسْلَامِ فِي بَلَدِهِ.

(D) جَاءُوا إِلَيْهَا مِنْ أَقْطَارٍ مُخْتَلِفَةٍ عُمَرَانِيَّةٍ وَصَحْرَاوِيَّةٍ.

٣- (A) الوردَةُ رَائِحَتُهَا جَمِيلَةٌ.

(B) هَذَا مَعْلَمٌ مِصْرِيٌّ.

(C) بُنِيَ هَذَا الْمَسْجِدُ عَلَى الطَّرَازِ الْإِسْلَامِيِّ.

(D) الرَّجُلُ التَّرْكِيُّ رَجُلٌ أَمِينٌ.

(B) رَأَيْتُ الْمَبْنَى الْجَامِعِيَّ الْجَمِيلَ.

(D) زَادَتْ الرِّوَاتِبُ فَفَرَحَ الْعَمَالُ.

٤- (A) أَنْتَ رَجُلٌ لِسَانُهُ عَرَبِيٌّ.

(C) هَذِهِ تَرْجُمَةٌ حَرْفِيَّةٌ لِلْكِتَابِ.

(B) كَلَبٌ جَوَّالٌ خَيْرٌ مِنْ أَسَدٍ رَابِضٍ.

(D) الْأُسْتَاذُ مَنْصُورٌ قَاهِرِيٌّ.

٥- (A) صَدِيقِي حُسَيْنٌ مَكِّيٌّ.

(C) إِبْرَاهِيمُ إِسْطَنْبُولِيٌّ.

D- Aşağıdaki cümlelerden hatalı olanı seçiniz.

- ١ - A) إنها بضاعة صناعي. (B) فضل الرحمن باكستاني. (C) حسام الدين لبناني. (D) هشام قبرصي.
- ٢ - A) إبراهيم تركستاني. (B) هذه قصيدة جاهلي. (C) يشرح يونس موضوعاً دينياً. (D) محمد بن عرفة نجدى.
- ٣ - A) محمد أبوه مكيّة. (B) الأستاذ حسام قاهري. (C) محمد تركي. (D) إدريس مدني.
- ٤ - A) القصة لكاثر مغربي. (B) جلست إلى جانب صديق جزائري. (C) للقاضي أبي بكر كتب كثيرة. (D) زار سائح من كندا الآثار التاريخية.
- ٥ - A) فاطمة عراقية. (B) أبو حيان أندلسي. (C) بلال حبشي. (D) المرأة الديمقراطية ذات قوة.

E- Aşağıdaki cümlelerden doğru olanı seçiniz.

- ١ - A) خالد مدنيّة. (B) يدرس اللغة العربيّة. (C) فريد صحفية. (D) عقد مؤتمر صناعية في بغداد.
- ٢ - A) هذه جملة اسمية. (B) عائشة جزائري. (C) يقرأ المسلم آيات قرآني. (D) زار علي الآثار التاريخي.
- ٣ - A) انتهى المؤتمر في العاصمة الأردني. (B) المهندس قروية. (C) حمزة عراقية. (D) حضر الطالب التركي.

٤- (A) صليتُ الجمعة في المسجد النبويّ.

(B) وصل الرئيس التركيُّ إلى الرياضِ.

(C) اجتمع المدير إلى الهيئة الدّراسيِّ.

(D) هذا معلّم سوريّة.

٥- (A) يحتوي الطّعامُ على موادّ غذائيّة.

(B) الكتابُ لكاتب تركيّة.

(C) زينبأُمّها مكّيّ.

(D) اطلّعنّا على البرامج الدّراسيِّ.

CEVAP ANAHTARI				
A	B	C	D	E
1- B	1- C	1- A	1- A	1- B
2- A	2- A	2- C	2- B	2- A
3- D	3- A	3- A	3- A	3- D
4- B	4- B	4- D	4- C	4- B
5- A	5- C	5- B	5- D	5- A

16. ÜNİTE CÂMİD VE MÜŞTAK İSİMLER

Öğr. Gör. Halit ERBOĞA

بابُ الغرفةِ مفتوحٌ. الأكلُ الكثيرُ يضرُّ المعدةَ.

إِزْمِيرُ تُطِلُّ عَلَى بَحْرِ إِيجِه. لَا إِيمَانَ لِمَنْ لَا أَمَانَةَ لَهُ.

الرَّجُلُ صَادِقٌ فِي قَوْلِهِ. الْعِلْمُ أَنْفَعُ مِنَ الْمَالِ.

تَظْهَرُ النُّجُومُ بِاللَّيْلِ. الْعَدْلُ أَسَاسُ الْمُلْكِ.

الأطفالُ يَلْعَبُونَ فِي الْحَدِيقَةِ. القِرَاءَةُ مِنْ مَهَارَاتِ اللُّغَةِ.

القَمَرُ مُضِيءٌ هَذِهِ اللَّيْلَةَ. الامْتِحَانُ يَوْمَ الْإِثْنَيْنِ.

رَكِبَ الْفَارِسُ الْحِصَانَ. الرَّجُلُ الْبَخِيلُ مَذْمُومٌ.

اسْتَطْنَبُوا لِمَنْ أَجْمَلَ مُدُنِ الْعَالَمِ. يَحْرُثُ الْفَلَّاحُ الْأَرْضَ بِالْمِحْرَاثِ.

لَعَلَّ الطَّائِرَةَ تَأْتِي فِي مَوْعِدِهَا. يَدْرُسُ الطَّلَّابُ فِي الْمَدْرَسَةِ.

AÇIKLAMALAR

Arapçada isimler, CÂMİD (türememiş) ve MÜŞTAK (türemiş) olmak üzere iki kısma ayrılır.

يُوسُفُ رَجُلٌ كَرِيمٌ جَدًّا. مِنَ الْعُلَمَاءِ مَنْ يُسَمَّى بِالْعَلَامَةِ.
A- CÂMİD İSİM: Başka bir kelimedenden türetilmemiş, doğrudan doğruya varlıklara veya eylemlere ad olsun diye konulmuş isimlere denir. عَلَى الشَّجَرَةِ عُصْفِيرٌ يُزْفِرُ. فِي كَلْبَتِنَا أَسَاتِذَةُ مُعَرِّفُونَ.

رَجُلٌ adam, حَجَرٌ taş, حِصَانٌ at, حَمَلٌ deve, بَحْرٌ deniz, نَصْرٌ yardım/zafer, فَتْحٌ fetih,

خُرُوجٌ çıkış gibi.

Câmid isimler iki kısma ayrılır:

1- **Zât İsmi:** Beş duyudan biri ile algılanabilen varlıklara ad olarak konulmuş isimlerdir. Örnek:

رَجُلٌ ، حَجَرٌ ، حِصَانٌ ، حَمَلٌ ، عُمَرُ ، زَيْنَبُ ، إِزْمِيرُ

ve benzeri isimler birer zat ismidir.

2- **Mana İsmi:** Beş duyudan biri ile algılanamayan, ancak zihinle idrak edilebilen soyut kavramlara ait isimlerdir. Örnek:

الْيَوْمُ gün, غَدًا yarın, ثَلَاثَةٌ üç, أَلْفٌ bin, الْأَحْمَرُ kırmızı ve benzeri isimler birer mânâ

isimidir. Tüm masdarlar bu gruba dahildir.

a) **Sarih Masdar [المصدر الصريح]:** Fiilin asıl masdarıdır.

عِلْمٌ → عِلِمٌ : bilmek / ilim

فَهْمٌ → فَهَمٌ : anlamak, anlayış

ذَهَابٌ → ذَهَبٌ : gitmek, gidiş

تَقَدُّمٌ → تَقَدَّمَ : ilerlemek, ilerleyiş

إِنْتِخَابٌ → اِنْتَحَبَ : seçmek, seçim

b) **Mimli Masdar [المصدر الميمي]:** Başında zâid bir mim (م)

bulunan masdardır. Anlam bakımından sarih masdardan farkı yoktur.

مَذْهَبٌ → ذَهَبٌ : gitmek, gidiş

مَطْلَبٌ → طَلَبٌ : istemek, istek

مَحْيٍ → جَاءَ : gelmek, geliş

مُنَاضِلٌ → نَاضَلَ : savunmak, mücadele etmek

إِنْتَحَبَ → مُنْتَحَبٌ : seçmek

c) **Sinâî Masdar [المصدر الصناعي]**: Yapay masdar denilen bu tür masdar, isim veya fiil türevli olabilir. Sonuna; şeddeli yâ (يَّ) ve müenneslik têt'si (ة) denilen kapalı têt bitişmiş olan masdardır.

إِنْسَانٌ → إِنْسَانِيَّةٌ : İnsanlık

إِشْتِرَاكٌ → إِشْتِرَاكِيَّةٌ : Sosyalizm

حُرٌّ → حُرِّيَّةٌ : Özgürlük

تَقَدُّمٌ → تَقَدُّمِيَّةٌ : İlericilik

رُجُوعٌ → رُجْعِيَّةٌ : Gericilik

d) **Masdar-ı Merre [المصدر المرة]**: Bir fiilin kaç kez yapıldığını gösteren masdarlara denir.

قَبْضٌ → قَبْضَةٌ : Bir kez tutmak, yakalamak

نَزَلَ → نَزْلَةٌ : Bir kez inmek

ضَرَبَ → ضَرْبَةٌ : Bir kez vurmak

أَكْرَمَ → إِكْرَامَةٌ : Bir kez ikram etmek

إِسْتَعْفَرَ → إِسْتِعْفَارَةٌ : Bir kez istiğfar etmek

e) **Masdar-ı Heyet [المصدر الهيئة]**: Fiilin yapılış türünü gösteren masdarlara denir.

جَلَسَ → جَلْسَةٌ : Bir çeşit oturuş

وَثَبَ → وَثْبَةٌ : Bir çeşit sıçrayış

نَظَرٌ → نِظْرَةٌ : Bir çeşit bakış
 أَكْرَمَ → إِكْرَامَةٌ كَامِلَةٌ : Mükemmel bir ikram
 اسْتَغْفَرَ → اسْتِغْفَارَةٌ مَقْبُولَةٌ : Makbûl bir istiğfar

B- MÜŞTAK İSİM: Başka bir kelimeden türetilmiş isimdir.
 Müştak isimler şunlardır:

a) İsm-i Fâil [إِسْمُ الْفَاعِلِ]: İşi yapanı göstermek için malum fiilden türetilen bir isimdir.

كَاتِبٌ - كَاتِبَةٌ	مُكْرِمٌ - مُكْرِمَةٌ	مُجْتَهِدٌ - مُجْتَهِدَةٌ	مُسْتَغْفِرٌ - مُسْتَغْفِرَةٌ
Yazan,yazar	İkram eden	Çalışan, çalışkan	İstiğfar eden

b) Mübâlağa Sığaları [صِيغُ الْمُبَالَاغَةِ]: İsm-i failin abartı ya da çokluk ifade etmesini gösteren sığadır.

فَعَالٌ	فَعِيلٌ	فَعُولٌ	فَعَالٌ
قَوَّالٌ	حَسْبُودٌ	خَبِيرٌ	يَقِظٌ
Çok konuşan	Çok kıskanç	Her şeyden haberdar	Uyanık

c) İsm-i Me'ûl [إِسْمُ الْمَفْعُولِ]: Yapılan işten etkilen kişi ya da nesneyi göstermek için meçhul fiilden türetilen isimdir.

مَعْلُومٌ - مَعْلُومَةٌ	مُكْرَمٌ - مُكْرِمَةٌ	مُنْتَظَرٌ - مُنْتَظَرَةٌ	مُسْتَعْمَلٌ - مُسْتَعْمَلَةٌ
Bilinen	İkram olunan	Beklenen	Kullanılan

d) Sıfat-ı Müşebbehe [الصِّفَةُ الْمُشَبَّهَةُ بِاسْمِ الْفَاعِلِ]

Anlam bakımından ism-i fâile benzediğinden bu isimle anılmaktadır. Birçok kalıbı vardır. Bu kalıplardan bazıları ve bunlara uygun gelen bazı sıfatlar şunlardır:

أَفْعَلٌ - فَعْلَاءُ فَعْلَانٌ - فَعْلَى فَعِلٌ - فَعِلَةٌ فَعِيلٌ - فَعِيلَةٌ

أَحْمَرٌ - حَمْرَاءُ عَطْشَانٌ - عَطَشَى فَرِحٌ - فَرِحَةٌ كَرِيمٌ - كَرِيمَةٌ

Erdemli/cömert

Sevinçli

Susuz

Kırmızı

e) İsm-i Tafdîl [اسْمُ التَّفْضِيلِ]: İki varlık ya da nesne arasında ortak

olan vasıfta birinin diğerinden daha üstün olduğunu göstermek için türetilen isimdir.

أَكْبَرُ - كُبْرَى أَصْغَرُ - صُغْرَى أَقْصَى - قُصْوَى أَطْوَلُ - طُولَى

En uzun

En uzak

En küçük

En büyük

f) İsm-i Zaman ve İsm-i Mekân [اسْمَا الزَّمَانِ وَالْمَكَانِ]: İşin yapıldığı

zaman veya mekânı gösteren isimdir.

مَوْعِدٌ مَجْلِسٌ مَكْتَبٌ مَبْدَأٌ

Başlama
yeri/zamanı

Yazma
yeri/zamanı

Oturma
yeri/zamanı

Randevu
yeri/zamanı

Başlangıç

Büro

Meclis

g) İsm-i Âlet [اسْمُ الْأَلَةِ]: İşin yapıldığı aleti gösteren isimdir.

مِطْرَقَةٌ مِشَارٌ غَسَّالَةٌ ثَلَّاجَةٌ

Buzdolabı

Çamaşır
makinesi

Testere

Çekiç

ALİŞTIRMALAR

- 1- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki cümlelerde geçen câmid ve müştak isimleri bularak karşılıklarına yazınız.

<u>المشتق</u>	<u>الجامد</u>	<u>المثال</u>
عَالِيَةٌ	أَشْجَارٌ	أَمَامَ الْمَدْرَسَةِ أَشْجَارٌ عَالِيَةٌ.
.....		١- قَطَفْتُ وَرْدَةً حَمْرَاءَ.
.....		٢- يَبْنِي الْمُهَنْدِسُ بَيْتًا.
.....		٣- بَابُ الْمَدْرَسَةِ مِنْ خَشَبٍ.
.....		٤- النَّجَاةُ فِي الْإِخْلَاصِ.
.....		٥- الْأَسَدُ حَيَوَانٌ مُفْتَرَسٌ.
.....		٦- ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا﴾
.....		٧- ﴿إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾
.....		٨- شَاهَدْتُ الْقَمَرَ مُضِيًّا.

- 2- Örneklerde olduğu gibi aşağıdaki cümlelerde geçen câmid isimleri bularak karşılıklarına türlerini yazınız.

<u>نوعه</u>	<u>الجامد</u>	<u>المثالان</u>
اسم ذاتٍ	أَشْجَارٌ	١- وَرَاءَ الْمَكْتَبَةِ أَشْجَارٌ قَصِيرَةٌ.

⁴ el-Me'âric, 70/19.

8

⁴ el-Bakara, 2/38.

9

اسم معنى	نُصَح	٢- اِسْتَمِعْ إِلَى نُصَحِ الطَّيِّبِ.
.....		١- لِفَرِيدٍ غُلَامٌ ذَكِيٌّ.
.....		٢- الْعِلْمُ أَنْفَعُ مِنَ الْمَالِ.
.....		٣- يَقِفُ الْحَجَّاجُ عَلَى جَبَلٍ عَرَفَاتٍ.
.....		٤- مَا وَى الْمُتَّقِينَ الْجَنَّةُ.
.....		٥- الْبُحْلُ مَذْمُومٌ عِنْدَ الْمُسْلِمِينَ.
.....		٦- يَقْرَأُ الطِّفْلُ الْقِصَّةَ.
.....		٧- هَذَا الرَّجُلُ غَنِيٌّ جَدًّا.
.....		٨- عِنْدِي مَوْعِدٌ هَذِهِ اللَّيْلَةَ.

3- Örneklerde olduğu gibi aşağıdaki cümlelerde geçen müştak isimleri bularak karşılıklarına türlerini yazınız.

نَوْعُهُ	الاسم المشتق	المثال
اسم فاعل	الدَّالُّ	١- الدَّالُّ عَلَى الْخَيْرِ كِفَاعِلُهُ.
صفة مشبهة	فَسِيحَةٌ	٢- هَذِهِ الْغَابَةُ فَسِيحَةٌ جَدًّا.
.....		١- الْكَرْمُ وَالشَّجَاعَةُ مَحْمُودَانِ.

- ٢- الكُتُبُ مُفِيدَةٌ لِلجَمِيعِ.
- ٣- طَلَحَهُ أَكْبَرُ مِنْ عُقْبَةٍ.
- ٤- لَقَدْ حَانَ مَوْعِدُ الرِّحْلَةِ.
- ٥- لَأُسْتَاذِنَا مَكْتَبَةً كَبِيرَةً.
- ٦- نَسْتَعْمِلُ الغَسَّالَةَ فِي غَسْلِ المَلَابِسِ.
- ٧- هَذَا الرَّجُلُ يَعْمَلُ نَجَّارًا.
- ٨- بَيْتُنَا قَرِيبٌ مِنَ المَدْرَسَةِ.

4- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki boşlukları parantez içinden uygun câmid isimlerle doldurunuz.

(أَرْض - دُبٌّ - إنسان - طفل - دار - قلم - تجارة - استقبال - الإكرام)

المِثَال: نَكْتُبُ الرِّسَائِلَ بِالْقَلَمِ.

- ١- خَسِرَ أَحْمَدُ أَمْوَالًا كَثِيرَةً فِي
 ٢- أَضْحَمُ مِنَ الدِّبِّ وَأَقْوَى مِنْهُ.
 ٣- يَعِيشُ عَلَى وَجْهِ أَنَاسٌ مِنْ جِنْسِيَّاتٍ مُخْتَلِفَةٍ.
 ٤- بَكَرَ يَعْمَلُ فِي الفُنْدُقِ كَمَوْظِفٍ
 ٥- كُنَّا نَسْكُنُ فِي مَبْنِيَّةٍ مِنَ اللَّيْنِ.

٦- يَحْتَاجُ لِرِعَايَةِ أَبَوَيْهِ.

٧- يَفْرَحُ عِنْدَمَا يُصِيبُ شَيْئًا مِنْ مَالِ الدُّنْيَا.

٨- الصَّوْمُ فِي الصَّيْفِ، وَالضَّرْبُ بِالسَّيْفِ وَ..... لِلضَّيْفِ.

5- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki boşlukları parantez içinden uygun câmid ve müştak isimlerle doldurunuz ve çeşidini belirtiniz.

(الْفَلَّاحُ / جَمِيلَةٌ / بُؤَيْبٌ / أَطْوَلُ / الْإِنْسَانِيَّةُ / مِيزَةٌ / مَكْتَبٌ / مَنْقُولٌ / الشَّاحِنَةُ)

نوع الاسم

المثال

اسْمُ آلَةٍ

يُبْرَى قَلَمُ الرَّصَاصِ بِالْمِيزَةِ عِنْدَ الْحَاجَةِ.

١- تُحِيطُ بِكَلِّيتِنَا حَدِيقَةً

٢- كَانَ لَنَا بَيْتٌ جَمِيلٌ نَدْخُلُ إِلَيْهِ مِنْ صَغِيرٍ.

٣- يُسَمَّى مُنْتَجُ الْحُبُوبِ بِ.....

٤- تَقْتَضِي أَنْ نُعَامِلَ النَّاسَ مُعَامَلَةً حَسَنَةً.

٥- حَيَوَانٍ يَعِيشُ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ هِيَ الزَّرَافَةُ.

٦- هَذَا الْخَبْرُ عَنْ وَكَالَةِ الْأَنْبَاءِ.

٧- سَوْفَ أَزُورُ الْمُدِيرَ فِي هـ.

٨- يَنْقُلُ النَّاسُ الْأَشْيَاءَ الثَّقِيلَةَ بِ.....

6- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki boşlukları parantez içinden uygun câmid isimlerle doldurunuz.

المِثَالُ: (السَّفَرَجَلُ): بَعْضُ النَّاسِ لَا يُحِبُّونَ السَّفَرَجَلَ.

١- (الغلام) :

٢- (السَّهْمُ) :

٣- (العِنَبُ) :

٤- (الرَّجَزُ) :

٥- (القُفْلُ) :

٦- (التَّغْلِبُ) :

٧- (السِّلْسِلَةُ) :

٨- (الزَّبْرَجْدُ) :

7- Örneklerde olduğu gibi aşağıdaki isimlerin müsennâ ve cemilerini yazınız.

المِثَالُ الثَّانِي

المِثَالُ الْأَوَّلُ

مَجَلَّاتٌ	مَجَلَّتَانِ	مَجَلَّةٌ	مَكَاتِبُ	مَكْتَبَانِ	مَكْتَبٌ
		زَهْرَةٌ			بَابٌ
		نَعْجَةٌ			رَجُلٌ

نَاقَةٌ

حَجَرٌ

مَدْرَسَةٌ

دَلْوٌ

دَرَّاجَةٌ

مَنْزِلٌ

8- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki isimlerin müsennâ ve cemilerini yazınız.

المؤنث	المذكر	المثال:
مُسْلِمَاتٌ	مُسْلِمَانِ	مُسْلِمٌ
مُسْلِمَتَانِ	مُسْلِمُونَ	مُسْلِمَةٌ
		فَائِزٌ
		تَائِبٌ
		مُوظَّفٌ
		أَحْمَرٌ
		كَرِيمٌ

9- Aşağıdaki cümlelerde geçen câmid ve müştak isimleri bularak, vezinlerini belirleyiniz.

- ١- كان محمد علي بطلا في المُلَاكِمَةِ.
- ٢- يَحْمِلُ هَذَا الْحِمَالُ البَضَائِعَ عَلَى كَتِفِهِ.
- ٣- الصَّقْرُ طَائِرٌ مُفْتَرِسٌ يَصِيدُ العَصَافِيرَ.

- ٤- حَكَمَ الْقَاضِي عَلَى الْمُجْرِمِينَ بِالسَّجْنِ.
- ٥- كَانَتْ قَرِيشٌ تَعْبُدُ الْأَصْنَامَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ وَمِنْهَا صَنَمٌ اسْمُهُ هُبَلٌ.
- ٦- تَقُولُ الْعَرَبُ لِلْمُسْتَوِيِّ مِنَ الْأَرْضِ "صَفْصَفٌ".
- ٧- أَتَى الْهَذْهَدُ سُلَيْمَانَ بِأَخْبَارِ مَلِكَةِ سَبَأَ وَجُنْدِهَا.
- ٨- مَعْنَى اسْمِ "جَحْمَرِش" الْعَجُوزُ الْمُسِنَّةُ.
- ٩- يُقَالُ لِلشَّيْءِ الْقَلِيلِ "قُدْعَمِلٌ".
- ١٠- قَدِيمًا كَانَتْ تُسَمَّى الْعَرَبُ الضَّخَمَ مِنَ الْإِبِلِ بِـ "جَرْدَخِلٍ".

10- Aşağıdaki cümleleri Türkçeye çeviriniz.

- : ثَانِي الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ عُمَرُ.
- : أَذُنَا الْحَمَارِ طَوِيلَتَانِ.
- : يُسْتَعْمَلُ السِّمْسِمُ فِي صِنَاعَةِ الْحَلْوَى.
- : عَلَى غُصْنِ الشَّجَرَةِ بُلْبُلٌ يُغَرِّدُ.
- : الْفَرَزْدَقُ شَاعِرٌ عَظِيمٌ.
- : بَدَأَ الْجَوُّ يَتَحَسَّنُ فِي رَمَضَانَ.
- : قِرَاءَةُ الْكُتُبِ عَمَلٌ مُفِيدٌ.
- : يَسْتَعْمِلُ الْجَزَّارُ الصَّاطُورَ فِي قَطْعِ اللَّحْمِ.

11- Aşağıdaki cümleleri Arapçaya harekeli olarak çeviriniz.

-: Zeynep'in inci gerdanlığı vardır.
-: Cebimde bir dirhem dahi yoktur.
-: Hastane evimize bir fersah uzaklıktadır.
-: Zürafanın boynu çok uzundur.
-: Bu yük taşıyamayacağım kadar ağırdır.
-: Ferit, fabrikada işçi olarak çalışıyor.
-: Zürafanın boynu çok uzundur.
-: Abdullah cömert bir adamdır.

12- İ'râb örnekleri:

1- الرَّجُلُ الْعَاقِلُ مُحَبُّوبٌ.

الرَّجُلُ: اسْمٌ جَامِدٌ، مُبْتَدَأٌ مَرْفُوعٌ.

الْعَاقِلُ : اسْمٌ مُشْتَقٌّ، نَعْتُ الْمُبْتَدَأِ مَرْفُوعٌ.

مُحَبُّوبٌ : اسْمٌ مُشْتَقٌّ، خَبَرُ الْمُبْتَدَأِ مَرْفُوعٌ.

2- غُصْنُ الشَّجَرَةِ مَكْسُورٌ.

غُصْنٌ : اسْمٌ جَامِدٌ، مُبْتَدَأٌ مَرْفُوعٌ، وَهُوَ مَضَافٌ.

الشَّجَرَةُ : اسْمٌ جَامِدٌ، وَمُضَافٌ إِلَيْهِ مَجْرُورٌ.

مَكْسُورٌ : اسْمٌ مُشْتَقٌّ، خَبَرُ الْمُبْتَدَأِ مَرْفُوعٌ.

3- الْعَدْلُ أَسَاسُ الْمُلْكِ.

الْعَدْلُ : اسْمٌ جَامِدٌ، مُبْتَدَأٌ مَرْفُوعٌ.

أَسَاسٌ : اسْمٌ جَامِدٌ، خَبَرُ الْمُبْتَدَأِ مَرْفُوعٌ، وَهُوَ مُضَافٌ.

الْمُلْكُ : اسْمٌ جَامِدٌ، وَهُوَ مُضَافٌ إِلَيْهِ مَجْرُورٌ.

Aşağıdaki cümleleri i'râb ediniz:

١- الْكِتَابُ مُفِيدٌ.

٢- الْأَسَدُ حَيَوَانٌ مُفْتَرَسٌ.

٣- الْكَرَمُ صِفَةٌ مَحْمُودَةٌ.

٤- الْبُخْلُ مَذْمُومٌ.

٥- الْقِرَاءَةُ مُفِيدَةٌ.

DENEME SORULARI

A- Aşağıdaki cümlelerde boşluğa gelebilecek uygun câmid ismi gösteren şıkkı işaretleyiniz.

۱- رَكِبَ الْفَارِسُ وَذَهَبَ إِلَى الْقَرْيَةِ.

(A) الْحِصَانُ (B) الْحَافِلَةُ (C) السَّيَّارَةُ (D) الْمَرْكَبُ

۲- الْكَاتِبُ يُؤَلِّفُ فِي التَّحْوِ.

(A) مَوْضُوعًا (B) كُتَيْبًا (C) كِتَابًا (D) مَكْتُوبًا

۳- لِلْمُتَّقِينَ مِنْ عِبَادِ اللَّهِ.

(A) الْعِقَابُ (B) الْجَنَّةُ (C) الْمُؤَاخَذَةُ (D) الْحَدِيقَةُ

۴- الْمَعَادِنِ مِنْ بَاطِنِ الْأَرْضِ عَمَلٌ صَعْبٌ.

(A) مِثْقَابُ (B) أَحْسَنُ (C) إِسْتِخْرَاجُ (D) عُمَالُ

۵- التَّغْيِيرُ عَنِ الرَّأْيِ طَبِيعِيٌّ.

(A) الْفِكْرُ (B) الشَّخْصِيَّ (C) بَسِيطُ (D) حَقُّ

B- Aşağıdaki şıklarda câmid zat ismi içeren cümleyi işaretleyiniz.

۱- (A) هَذَا الْخَطِيبُ مَشْهُورٌ. (C) الْحَمَلُ هُوَ الصَّغِيرُ مِنَ الضَّأْنِ.

(B) يَبْدَأُ الدَّرْسُ فِي الثَّامِنَةِ. (D) مُحَمَّدٌ طَبِيبٌ مَشْهُورٌ.

۲- (A) قَوَّ عَضْدَكَ بِالرِّيَاضَةِ. (C) الْإِجْتِهَادُ فِي الْعَمَلِ مُفِيدٌ.

(B) الْقَوْلُ الْمَعْرُوفُ صَدَقَةٌ. (D) عَلَى الْقَاضِي أَنْ يَحْكُمَ بِالْعَدْلِ.

٣- A) هَبَّ الطَّلَابُ يَتَعَلَّمُونَ الْعَرَبِيَّةَ. (C) الْعِبَادَةُ وَاجِبَةٌ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ.

(B) لَيْسَ الْوَكِيلُ كَالْأَصِيلِ. (D) الْقَمَرُ مُضِيٌّ هَذِهِ اللَّيْلَةَ.

٤- A) كَادَ الطِّفْلُ أَنْ يَسْقُطَ مِنَ الشَّرْفَةِ. (C) التَّاجِرُ الْأَمِينُ رَابِعٌ.

(B) اِنْتَشَرَ اسْتِعْمَالُ الْهَوَاتِفِ. (D) لَا يَسْتَعْمِلُ الْفَلَّاحُ الْمِحْرَاثَ.

٥- A) سُهَيْلٌ عَالِمٌ مَعْرُوفٌ. (C) حُمَيْرَاءُ طَالِبَةٌ مُهَذَّبَةٌ.

(B) الصِّفْرُ مِنْ مُحْتَزَعَاتِ الْعَرَبِ. (D) نَسْتَعْمِلُ الْمَكْنَسَةَ لِنَظْفِيفِ الْمَنْزَلِ.

C- Aşağıdaki şıklarda câmid mânâ ismi içeren cümleyi işaretleyiniz.

١- A) لَا شَكَّ أَنَّ النَّصَرَ مِنَ اللَّهِ. (C) السَّفَرَجَلُ فَاكِهَةٌ صَفَرَاءُ اللَّوْنِ.

(B) الْعَقْرَبُ مِنَ الْحَشَرَاتِ. (D) يُخْرِجُ اللَّؤْلُؤُ مِنَ الْبَحْرِ.

٢- A) الزَّبَرْجَدُ مِنَ الْأَحْجَارِ الْكَرِيمَةِ. (C) السُّنْدُسُ نَوْعٌ مِنَ الْقَمَاشِ.

(B) حَجَزْتُ تَذْكَرَةَ ذَهَابٍ وَإِيَابٍ. (D) الْبَابُ يُعْلَقُ بِالْقُفْلِ.

٣- A) هَزَّتْ مَرْيَمُ جَذَعَ النَّحْلَةَ. (C) التَّوْبَةُ النَّصُوحُ مَقْبُولَةٌ.

(B) نِعَمَ الْمُرْشِدُ الرَّسُولُ الْكَرِيمُ. (D) بُئْسَ الدَّلِيلُ الْمُضِلُّ.

٤-أ) يَخْصُدُ الْفَلَّاحُ الْقَمْحَ. (C) أَحْمَدُ مُهَنْدِسٌ بَاكِسْتَانِيٌّ.

(B) الْإِنْتِخَابُ كُلُّ أَرْبَعَةِ أَعْوَامٍ. (D) مُحَمَّدٌ تَاجِرٌ مِنْ مَالِيزِيَا.

٥-أ) لَا تُصَاحِبِ الْوَاشِيَّ النَّمَّامَ. (C) قَاضِي الْمَدِينَةِ فِي مَكْتَبِهِ.

(B) يَقِفُ الْحُجَّاجُ عَلَى جَبَلِ عَرَفَاتٍ. (D) يَنْهَانَا اللَّهُ عَنِ الْغِيْبَةِ.

D- Aşağıdaki şıklarda sıfat-ı müşebbehe içeren cümleyi işaretleyiniz.

١-أ) لَجَارِنَا طِفْلٌ فَطِنٌ. (C) يَكُونُ فِي الْعِيدِ أَفْرَاحٌ.

(B) الْفَطَانَةُ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ. (D) زَيْدٌ عَامِلٌ مُحَمَّدٌ الْخِصَالِ.

٢-أ) لَيْلَى أَكْبَرُ مِنْ أَخَوَاتِهَا. (C) بَعْضُ الْأَسْمَاءِ مُمْنَعٌ مِنَ الصَّرْفِ.

(B) نَزَلَ فِي الْفَنْدُقِ سَيَّاحٌ يَابَانِيٌّ. (D) الرَّجُلُ الشُّجَاعُ لَا يَهَابُ الْمَوْتَ.

٣-أ) هَذِهِ الْأَخْبَارُ مَنْقُولَةٌ مِنْ تُرْكِيَا. (C) هَذَا رَجُلٌ جَبَانٌ.

(B) فَرِحَ عَلِيٌّ بِنَجَاحِ أَخِيهِ. (D) فِي الْمَكْتَبَةِ كُتُبٌ يُسْتَفَادُ مِنْهَا.

٤-أ) لَا يُحِبُّ النَّاسُ الْمُسْتَكْبِرَ. (C) التَّدْخِينُ مُضِرٌّ لِلصَّحَّةِ.

(B) الْعِنَبُ لَذِيذٌ وَطَعْمُهُ حُلْوٌ. (D) أَبْوَابُ الْمَدْرَسَةِ مَفْتُوحَةٌ.

٥- (A) حَسَنٌ رَجُلٌ جَوَادٌ كَرِيمٌ. (C) هَذِهِ الْعِمَارَةُ مَكْتَبَةُ الْكُلِّيَّةِ.

(B) نَزَلَ اللَّاعِبُونَ أَرْضَ الْمَلْعَبِ. (D) الْأُسْتَاذُ مَشْكُورٌ سَعْيُهُ.

E- Aşağıda altı çizili kelimelerle ilgili doğru tanımı içeren şıkkı işaretleyiniz.

١- لِعَلِيٍّ غُلَامٌ عُمُرُهُ تِسْعُ سِنِينَ.

(A) اِسْمٌ مَعْنَى، جَامِدٌ. (C) اِسْمٌ مَعْنَى، مُشْتَقٌّ.

(B) اِسْمٌ ذَاتٍ، جَامِدٌ. (D) نَعْتٌ، مُشْتَقٌّ.

٢- صَادَفْتُ فِي الصَّحْرَاءِ رَجُلًا عَطْشَانَ.

(A) اِسْمٌ جَامِدٌ، عَلَى وَزْنِ "فَعْلَان". (C) نَعْتٌ، مُشْتَقٌّ، عَلَى وَزْنِ "فَعْلَان".

(B) نَعْتٌ، جَامِدٌ، عَلَى وَزْنِ "فَعْلَان". (D) اِسْمٌ مُشْتَقٌّ، عَلَى وَزْنِ "فَعْلَان".

٣- زَيْنَبٌ مَحْبُوبَةٌ عِنْدَ أَبَوَيْهَا وَصَدِيقَاتِهَا.

(A) نَعْتٌ مُشْتَقٌّ، عَلَى وَزْنِ "مَفْعُول". (C) اِسْمٌ مَفْعُولٌ، جَامِدٌ.

(B) نَعْتٌ جَامِدٌ، عَلَى وَزْنِ "مَفْعُول". (D) اِسْمٌ مَفْعُولٌ، مُشْتَقٌّ.

٤- تُسْتَعْمَلُ الْمِنْشَفَةُ بَعْدَ الْغَسِيلِ.

- (A) اسْمٌ مُشْتَقٌّ عَلَى وزن "مِفْعَلَة".
 (B) اسْمٌ جَامِدٌ عَلَى وزن "مِفْعَلَة".
 (C) اسْمٌ جَامِدٌ عَلَى وزن "مِنْفَعَلَة".
 (D) اسْمٌ جَامِدٌ عَلَى وزن "مِشْعَلَة".

٥-المُساواةُ والحُرِّيَّةُ من حقوقِ الإنسانِ.

- (A) مَصْدَرٌ صِنَاعِيٌّ، جَامِدٌ.
 (B) مَصْدَرٌ صِنَاعِيٌّ، مُشْتَقٌّ.
 (C) نَعْتٌ جَامِدٌ، عَلَى وزن "فُعْلِيَّة".
 (D) نَعْتٌ مُشْتَقٌّ، عَلَى وزن "فُعْلِيَّة".

CEVAP ANAHTARI

<u>A</u>	<u>B</u>	<u>C</u>	<u>D</u>	<u>E</u>
1- A	1- C	1- A	1- A	1- B
2- C	2- A	2- B	2- D	2- C
3- B	3- D	3- C	3- C	3- D
4- C	4- A	4- B	4- B	4- A
5- D	5- B	5- D	5- A	5- B

17. ÜNİTE
CÂMİD ve MUTASARRİF FİİLLER

Öğr. Gör. Halit ERBOĞA

ليس الجوُّ باردًا اليوم. سَأَعْمَلُ مَاذُمْتُ على صحّةٍ جيّدةٍ.

عسى الامتحانُ أن يكونَ سهلاً. أَخَذْتُ الطَّالِبَاتُ يَدْرُسْنَ في الجامعة.

نِعَمَ القَائِدُ سَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ. بَشَسَ جَلِيسُ الشَّوْءِ النَّمَامُ.

جاءَ الطَّالِبُ مَاخِلًا طَالِبًا. فَهَمْتُ قَوَاعِدَ النَّحْوِ مَا عَدَا الأعدادَ.

هَبْ أَنْتَ مُسَافِرٌ فِي هَذِهِ الدُّنْيَا. تَعَلَّمُ الْحَيَاةَ عَقِيدَةً وَجِهَادًا.

أَوْشَكَ الكتابُ أن يَنْتَهِيَ. زُرْتُ كَثِيرًا مِنْ مَسَاجِدِ إِسْطَنْبُولَ.

يَكَادُ الْمُعَلِّمُ أن يَكُونَ رَسُولًا. سَأَزُورُ المَتَاحِفَ فِي إِزْمِيرَ.

كَرَبَ الصَّيْفُ أن يَنْتَهِيَ. يَعْبُدُ الْمُؤْمِنُ رَبَّهُ.

AÇIKLAMALAR

Arapçada fiiller, çekimlenebilme ve çekimlenememe bakımından iki kısma ayrılır. Çekimlenemeyen fiillere CÂMİD (çekimsiz) ve çekimlenebilenlere MUTASARRİF (çekimli) denir.

A- CÂMİD FİİLLER:

Câmid fiiller kendi aralarında sadece mazisi olanlar ve sadece emir kipi şeklinde gelenler olmak üzere iki kısma ayrılır.

1- Sadece mazisi olanlar:

FİİL

ÖRNEK

ANLAMI

لَيْسَ

لَيْسَ الْجَوُّ بَارِدًا.

Hava soğuk **değildir**.

مَا دَامَ

لَا تَأْكُلْ مَا دُمْتَ شَبْعَانَ.

Tok **olduğun sürece** yeme.

كَرَبَ

كَرَبَ الصَّيْفُ أَنْ يَنْتَهِيَ.

Nerdeyse yaz bitiyor.

عَسَى

عَسَى السَّفَرُ أَنْ يَسْهُلَ.

Umulur ki yolculuk kolaylaşır.

حَرَى

حَرَى الْأَمَلُ أَنْ يَتَحَقَّقَ.

Umulur ki ümit gerçekleşir.

إِخْلُوقَ

إِخْلُوقَ أَخِي أَنْ يَحْضُرَ.

Umulur ki kardeşim gelir.

نِعَمَ

نِعَمَ الرَّجُلُ الصَّادِقُ.

Dürüst adam **ne iyidir!**

بِئْسَ

بِئْسَ الْمَوَاطِنُ الْخَائِنُ.

Hain vatandaş **ne kötüdür!**

حَبْدًا

حَبْدًا الْكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ.

Hoş söz **iyidir**.

لَا حَبْدًا

لَا حَبْدًا التَّفَرُّقَةُ.

Ayrımcılık **iyideğildir**.

5 لَيْسَ ve مَا دَامَ fiilleri كَانَ ve benzerlerindendir.

5 كَرَبَ mukarebe fiillerindendir.

5 عَسَى ve إِخْلُوقَ recâ fiilleridir.

5 حَبْدًا ve نِعَمَ medih fiilleridir. ³

5 بِئْسَ ve لَا حَبْدًا zemm fiilleridir. ⁴

ما أَفْعَلُهُ مَا أَجْمَلُ فَصَلَ الرَّبِيعِ! İlkbahar **ne kadar güzel!**

أَفْعِلْ بِهِ أَكْرَمُ عَلَيَّ! Ali **amma da cömert.**

خَلَا جَاءَ الطَّلَابُ خَلَاً وَاحِدًا. Öğrenciler geldi biri **hariç.**

عَدَا حَضَرَ الْغِيَابُ عَدَا زَيْنَب. Gidenler geldi Zeynep **hariç.**

حَاشَا فَهَمْتُ الدَّرُوسَ حَاشَاً وَاحِدًا. Dersleri anladım biri **hariç.**

هَبَّ هَبَّ الْجَيْشُ يُقَاتِلُ الْعَدُوَّ. Ordu düşmanla savaşımaya **başladı.**

Not: Şurû‘ (başlama) fiillerinden sadece جَعَلَ ve طَفِقَ'nın mazi ve muzarisi vardır. Bu ikisi dışında kalan başlama fiillerinin hepsi câmid olup sadece mazileri vardır. Bu fiiller şunlardır:

بَدَأَ – أَخَذَ – أَنْشَأَ – شَرَعَ – عَلِقَ – هَبَّ – قَامَ – انْبَرَى

Örnek:

شَرَعَ الْمُهَنْدِسُونَ يُعِدُّونَ الْمَشْرُوعَ. Mühendisler projeyi hazırlamaya **başladılar.**

أَخَذَ الْعُمَالُ يَعْمَلُونَ فِي الْمَصْنَعِ. İşçiler fabrikada çalışmaya **başladılar.**

2- Sadece emir kipi olanlar:

FiİL

ÖRNEK

ANLAMI

هَبَّ هَبَّ أَنْتَ مُسَافِرٌ... Yolcu olduğunu **farzet...**

تَعَلَّمَ تَعَلَّمَ الْحَيَاةَ قَصِيرَةً. **Bil ki** hayat kısadır.

5 مَا أَفْعَلُهُ مَا أَجْمَلُ فَصَلَ الرَّبِيعِ! teaccüp fiilleridir.

5 حَاشَا فَهَمْتُ الدَّرُوسَ حَاشَاً وَاحِدًا. istisna fiilleridir.

B- MUTASARRIF FİİLLER:

Çekimi yapılabilen fiillerdir. Bu fiiller de kendi aralarında eksik çekimli ve tam çekimli olmak üzere iki kısma ayrılırlar.

1- Eksik çekimli fiiller: Emir kipleri olmayan, sadece mazi ve muzarileri olan fiillerdir. Bu fiiller şunlardır:

<u>FiİL</u>	<u>GRUBU</u>	<u>ÖRNEK</u>
مَا زَالَ - لَا يَزَالُ		مَا زَالَ / لَا يَزَالُ الْحَرُّ شَدِيدًا.
مَا بَرَحَ - لَا يَبْرَحُ	كَانَ ve benzerlerindendir.	مَا بَرَحَتْ / مَا تَبْرَحُ السَّمَاءُ صَافِيَةً.
مَا فَتَى - لَا يَفْتَى	İstimrâr yani devamlılık bildiren fiillerdir.	مَا فَتَى - لَا يَفْتَى الْحَرُّ شَدِيدًا.
مَا انْفَكَ - لَا يَنْفَكَ		مَا انْفَكَ / لَا يَنْفَكَ الْحَرُّ شَدِيدًا.
كَادَ - يَكَادُ		كَادَ / يَكَادُ الْعَامُ الدِّرَاسِيُّ يَبْدَأُ.
أَوْشَكَ - يُوشِكُ	Mukarebe fiilleridir.	أَوْشَكَ / يُوشِكُ الشِّتَاءُ أَنْ يُقْبَلَ.
جَعَلَ - يَجْعَلُ		جَعَلَ / يَجْعَلُ الْمَطَرُ يَنْزِلُ.
طَفِقَ - يَطْفُقُ	Şuru' /başlama fiilleridir.	طَفِقَ / يَطْفُقُ الْبَرْدُ يَشْتَدُّ.

2-Tam çekimli fiiller: Mazi, muzari ve emir kipi olan fiillerdir. Bu fiillerin sayısı çok olduğundan sadece bir örnek vermekle yetineceğiz.

<u>SiĞA</u>	<u>FiİL</u>	<u>ÖRNEK</u>
Mazi	كَتَبَ	كَتَبَ الطَّالِبُ الْمُجْتَهِدُ وَاجِبَهُ.
Muzari	يَكْتُبُ	يَكْتُبُ الطَّالِبُ الْمُجْتَهِدُ وَاجِبَهُ.

اُكْتُبْ وَاجِبَكَ أَيُّهَا الطَّالِبُ الْمُجْتَهِدُ! اُكْتُبْ Emir

Câmid Fiillerden sadece mazisi olan (لَيْسَ) fiilinin çekimi

الْمُفْرَدُ	الْمُثَنَّى	الْجَمْعُ	
لَيْسَ	لَيْسَا	لَيْسُوا	الْغَائِبُ
لَيْسَتْ	لَيْسَتَا	لَيْسْنَ	الْغَائِبَةُ
لَسْتُ	لَسْتُمَا	لَسْتُمْ	الْمَخَاطَبُ
لَسْتِ	لَسْتُمَا	لَسْتُنَّ	الْمَخَاطَبَةُ
لَسْتُ	لَسْنَا	لَسْنَا	الْمُتَكَلِّمُ

Câmid Fiillerden sadece mazisi olan (مَا دَامَ) fiilinin çekimi

الْمُفْرَدُ	الْمُثَنَّى	الْجَمْعُ	
مَا دَامَ	مَا دَامَا	مَا دَامُوا	الْغَائِبُ
مَا دَامَتْ	مَا دَامَتَا	مَا دُمْنَ	الْغَائِبَةُ
مَا دُمْتُ	مَا دُمْتُمَا	مَا دُمْتُمْ	الْمَخَاطَبُ
مَا دُمْتُ	مَا دُمْتُمَا	مَا دُمْتُنَّ	الْمَخَاطَبَةُ
مَا دُمْتُ	مَا دُمْنَا	مَا دُمْنَا	الْمُتَكَلِّمُ

Câmid Fiillerden sadece emir kipi bulunan (هَبْ) fiilinin çekimi

الْمُفْرَدُ	الْمُثَنَّى	الْجَمْعُ	
-------------	-------------	-----------	--

هَبُوا	هَبَا	هَبْ	المخاطَبُ
هَبْنَ	هَبَا	هَبِي	المخاطبةُ

Câmid Fiillerden sadece emir kipi bulunan (تَعَلَّمَ) fiilinin çekimi

الْجَمْعُ	الْمُثَنَّى	الْمُفْرَدُ	
تَعَلَّمُوا	تَعَلَّمَا	تَعَلَّمْ	المخاطَبُ
تَعَلَّمْنَ	تَعَلَّمَا	تَعَلَّمِي	المخاطبةُ

Eksik Çekimli Fiillerden (مَا زَالَ) fiilinin MAZİ çekimi

الْجَمْعُ	الْمُثَنَّى	الْمُفْرَدُ	
مَا زَالُوا	مَا زَالَا	مَا زَالَ	الغائبُ
مَا زَلْنَ	مَا زَالَتَا	مَا زَالَتْ	الغائبةُ
مَا زِلْتُمْ	مَا زِلْتُمَا	مَا زِلْتُ	المخاطَبُ
مَا زِلْتُنَّ	مَا زِلْتُمَا	مَا زِلْتُ	المخاطبةُ
مَا زِلْنَا	مَا زِلْنَا	مَا زِلْتُ	المتكلمُ

Eksik Çekimli Fiillerden (مَا زَالَ) fiilinin MUZARİ çekimi

الْمُفْرَدُ	الْمُثَنَّى	الْجَمْعُ	
لَا يَزَالُ	لَا يَزَالَانِ	لَا يَزَالُونَ	الْغَائِبُ
لَا تَزَالُ	لَا تَزَالَانِ	لَا يَزَلْنَ	الْغَائِبَةُ
لَا تَزَالُ	لَا تَزَالَانِ	لَا تَزَالُونَ	الْمَخَاطَبُ
لَا تَزَالِينَ	لَا تَزَالَانِ	لَا تَزَلْنَ	الْمَخَاطَبَةُ
لَا أَزَالُ	لَا نَزَالُ	لَا نَزَالُ	الْمُتَكَلِّمُ

ALİŞTIRMALAR

1- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki cümlelerde geçen câmid ve eksik çekimli fiilleri bularak karşılıklarına yazınız.

الْفعل زمنه

لَيْسَتْ ماضٍ

المثال: لَيْسَتْ هَذِهِ الدَّارُ دَارَنَا.

..... ۱- مَا تَزَالُ إِسْرَائِيلُ تَعْتَدِي عَلَى الْفِلَسْطِينِيِّينَ.

..... ۲- لَا تَأْكُلْ كَثِيرًا مَا دَامَ الطَّعَامُ مُضِرًّا لَكَ.

..... ۳- اسْتَغْفِرُوا عَسَى اللَّهُ أَنْ يَغْفِرَ لَكُمْ.

..... ۴- تَعَلَّمِ الْإِحْلَاصَ وَسِيلَةً إِلَى الْجَنَّةِ.

..... ۵- نِعَمَ الْقَائِدُ سَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ.

..... ۶- هَبْ تَمْلِكْ الدُّنْيَا فَمَاذَا تَفْعَلُ؟

..... ۷- تَكَادُ الْمَدِينَةُ تَعْرُقُ مِنْ غَزَاةِ الْمَطْرِ.

..... ۸- بَشَسَ الْخُلُقُ الْوَشَايَةَ.

2- Örneklerde olduğu gibi aşağıdaki cümlelerde geçen fiilleri bularak karşılıklarına câmid ya da çekimli olma yönünden türlerini yazınız.

الأمثلة الْفعل نوعه

..... ۱- إِخْلَوَلَقْتَ الْحَرْبُ أَنْ تَضَعَ أَوْزَارَهَا. إِخْلَوَلَقْتَ جامدٌ

٢- أَوْشَكَ الرَّبِيعُ أَنْ يُقْبَلَ. أَوْشَكَ ناقصُ التصريف

٣- لَمْ يَكُتُبْ فَرِيدٌ وَاجِبُهُ الْمَنْزِلِيَّ. يَكُتُبُ تامُّ التصريف

١- لَا تَتَقَدَّمُ الْأُمَمُ مَا دَامَتْ مُتَكَاسِلَةً.

٢- حَبَدَا التَّسَامُحُ بَيْنَ أَوْلَادِ الْوَطَنِ.

٣- مَا يَنْفَلُ الْكِتَابُ جَلِيسًا مُفِيدًا.

٤- يَكَادُ الْحَرُّ يَقْضِي عَلَى الصِّغَارِ وَالْكِبَارِ.

٥- يَذُوبُ الثَّلْجُ مِنْ حَرَارَةِ الشَّمْسِ.

٦- لَا يَفْتَأُ الْأَسَاتِذَةُ يُصَحِّحُونَ الْكُتُبَ.

٧- طَفِقَ الْفَلَاحُونَ يَذْهَبُونَ إِلَى حُقُولِهِمْ.

٨- جَعَلَ الْحُجَّاجُ يَعُودُونَ إِلَى بِلَادِهِمْ.

3- Örnekte olduğu gibi aşağıda parantez içinde bulunan fiillerden cümlelerdeki boşluğa gelmesi uygun fiili seçerek yazınız.

(عَسَى - شَرَعَ - كَرَبَ - مَا دَامَ - تَعَلَّمَ - نِعَمَ - بَشَسَ - حَبَدَا - يُوشِكُ)

المِثَال: عَسَى السَّلَامُ أَنْ يَتَحَقَّقَ فِي الْعَالَمِ.

١- لَا نَسْتَطِيعُ الاستمرارَ فِي السَّيْرِ الْمَطَرُ غَزِيرًا.

٢- الْمُهَنْدِسُ يَبْنِي عِمَارَةً جَدِيدَةً.

٣- الشِّتَاءُ يَأْتِي بِزِدِّهِ وَمَطَرِهِ.

٤- الْمُسْلِمُ مُخْلِصًا.

٥- الْمُبَلِّغُ الرَّسُولُ الْكَرِيمُ.

٦- الرَّجُلُ النَّمَامُ.

٧- طَلَبَ الْعِلْمَ فَرِيضَةً عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ وَمُسْلِمَةٍ.

٨- الشَّابُّ أَنْ يُصْبِحَ طَبِيبًا.

4- Örnekte olduğu gibi aşağıda parantez içinde bulunan eksik çekimli fiillerden cümlelerdeki boşluğa gelmesi uygun fiili seçerek yazınız.

(أَوْشَكَ/ ما زال / ما بَرَحَ / كَادَ / ما انفَكَ / ما فَتَى / جَعَلَ / لا يزالُ / طَفِقَ)

المِثَال: اِمْتَلَأَتِ السَّمَاءُ بِالسُّحُبِ يُوشِكُ الْمَطَرُ أَنْ يَنْزِلَ بَغْزَارَةً.

١- الْمَدَارِسُ تَفْتَحُ أَبْوَابَهَا لِلطَّلَابِ الْجُدِّدِ.

٢- تَدَلَّى الطِّفْلُ مِنَ الشُّرْفَةِ وَ..... يَسْقُطُ مِنْهَا عَلَى الْأَرْضِ.

٣- الطَّلَابُ يَتَعَلَّمُونَ اللُّغَةَ الْعَرَبِيَّةَ.

٤- دَرَسْتُ كَثِيرًا مِنَ اللُّغَةِ الْعَرَبِيَّةِ وَ..... أَسْتَمِرُّ فِي تَعْلِيمِهَا.

٥- الْعَرَبِيَّةُ تَنْتَشِرُ فِي الْعَالَمِ.

٦- الْأَزْهَارُ تَتَفَّحُ فِي الْحَدَائِقِ.

٧- الطَّالِبَاتُ يَدْرُسْنَ فِي الْكُلِّيَّةِ.

٨- الْمَطَرُ يَنْزِلُ بَغْزَارَةً.

- 5- Örnekte olduğu gibi cümlelerdeki boşluğa tam çekimli uygun birer fiil yazıp harekeleyiniz.

المِثَال: تَوَلَّى عُمَرُ الْخِلَافَةَ بَعْدَ أَبِي بَكْرٍ.

- ١- الطَّلَابُ دُرُوسَهُمْ كَيْ يَنْجَحُوا فِي الْامْتِحَانِ.
- ٢- نَقَرُوا الْقُرْآنَ الْكَرِيمَ كَيْ أَوْامِرَ اللَّهِ.
- ٣- الطَّالِبَاتُ مِنَ الصَّفِّ وَيَذْهَبْنَ إِلَى بُيُوتِهِنَّ.
- ٤- أَبِي سَيَّارَةَ جَدِيدَةً.
- ٥- أَنَا الطَّعَامَ فِي الْبَيْتِ لِأَنِّي لَا أَحِبُّ الْأَكْلَ فِي الْمَطْعَمِ.
- ٦- هَؤُلَاءِ النِّسَاءُ بِتَرْبِيَةِ أَطْفَالِهِنَّ كُلِّ الْاهْتِمَامِ.
- ٧- التَّاجِرُ أَمْوَالًا كَثِيرَةً.
- ٨- هَلْ مَعَ أَبِيكُمْ إِلَى الْمَطَارِ؟

- 6- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki fiilleri cümlede kullanınız.

المِثَال: (نَعَمْ) : نَعَمْ الرَّجُلُ الصَّادِقُ فِي وَعْدِهِ.

- ١- (بُئْسَ) :
- ٢- (كَادَ) :
- ٣- (أَوْشَكَ) :
- ٤- (مَا زَالَ) :
- ٥- (مَادَامَ) :
- ٦- (تَعَلَّمَ) :
- ٧- (حَبَّذَا) :
- ٨- (يُسَافِرُ) :

- 7- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki fiilleri cümlelerin başına getirerek gerekli değişikliklerle birlikte cümleleri yeniden yazınız.

المثال: إسرائيلُ دولةٌ معتديةٌ. (ما زال) : ما زالتْ إسرائيلُ دولةً معتديةً.

- ١- الشرطيّان يَقفانِ أمامَ الوزارة. (أخذَ) :
- ٢- وسائلُ الإعلامِ متقدّمةٌ. (ليسَ) :
- ٣- الحرُّ شديدٌ في إزمير. (ما برحَ) :
- ٤- الأستاذُ عبْدُ المُنعمِ. (نعمَ) :
- ٥- لا تَخْرُجْ مِنَ البَيْتِ، الجوّ باردٌ. (ما دامَ) :
- ٦- المياهُ في الصَّحراءِ كثيرةٌ. (ليْسَ) :
- ٧- العِراقُ تُصدِّرُ النفطَ. (ما زالَ) :
- ٨- النَّاسُ يَصُومُونَ رَمَضانَ. (بدأَ) :

8- Aşağıdaki metinleri okuyup Türkçeye çevirdikten sonra, metinlerde geçen fiilleri çekimli olup olmamasına göre tespit ediniz.

أ - الاستعمارُ والحضارةُ الإسلاميةُ

كَادَتِ الحضارةُ الإسلاميةُ تَغْزُو العالمَ كُلَّهُ، وأَوْشَكَتْ أَنْ تُسَيِّطَرَ عَلَيْهِ لَوْلَا كَيْدُ الاستعمارِ. فَقَدْ هَبَّ الاستعمارُ يَبْذُلُ الجُهدَ لِنَشْرِ حَضَارَتِهِ وَبَدَأَ يُعِدُّ لِدَلِكِ المَالِ والمُفَكِّرينَ، وَأَخَذَ يَتَّخِذُ لَهُ مَوَاقِعَ فِي أَمَاكِنَ كَثِيرَةٍ مِنَ العالمِ، وَشَرَعَ يَنْشُرُ أَفكارَهُ فِي إِصرارٍ عَسَى أَنْ يَنَالَ مِنْ تِلْكَ الحضارةِ الإسلاميةِ الأَصِيلَةِ وَلَكِنَّهُ لَمْ يَنْجَحْ. فَقَدْ تَنَبَّهَ قَادَةُ الفِكرِ فِي العالمِ الإسلاميِّ لِأَهْدافِهِ وَمَا زَالُوا يَبْذُلُونَ الجُهدَ والمَالَ لِمُقَاوَمَةِ أَفكارِ الاستعمارِ الحَبِيثَةِ.

ب - الصّدق

نعم الخلق الصّدق، فإنّه يرفع مكانة الفرد في مجتمعه، ويجعله محبوبًا بين الناس، يثقون بحديثه، ويقدمون رأيه. وبئس الخلق الكذب، فهو صفة سيئة في الإنسان، تفرّق الأصدقاء وتبعد بين الأحاب. وحبّذا المسلم صادقًا، ولا حبّذا الرجل كاذبًا. فإنّ الإسلام يحثّ على الصّدق لأنّه يهدي إلى الخير، ويحرّم الكذب لخطورته على المجتمع الإسلامي.

9- Aşağıdaki cümleleri Türkçeye çeviriniz.

- : عَسَى الْأُزْمَةُ أَنْ تَنْفَرَجَ قَرِيبًا.
- : لَيْسَ هَذَا التَّعْرِيفُ وَاضِحًا.
- : بئسَ المُشْرِكُ أَبُو لَهَبٍ.
- : يَرْضَى اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِ مَا دَامَ طَائِعًا.
- : نِعَمَ الْمَوَاطِنُ مَنْ يَخْدُمُ وَطَنَهُ.
- : مَا زَالَتِ الْحَرْبُ الْأَهْلِيَّةُ مُسْتَمِرَّةً فِي سُورِيَا.
- : حَرَى الصَّيْفُ أَنْ يَذْهَبَ بِحَرِّهِ.
- : كَرَبَتِ السَّمَاءُ تُمَطِّرُ مَطَرًا غَزِيرًا.

10- Aşağıdaki cümleleri harekeli olarak Arapçaya çeviriniz.

-: Bu kitaplar pahalı değildir.
-: Umulur ki sınav soruları kolay olur.
-: Ülkesi için çalışan vatandaş ne iyidir.
-: Hava, hâlâ çok sıcaktır.
-: Öğrenci Arapçayı Öğrenmeye başladı.
-: Uçak neredeyse havalanacak.
-: Sigara içmek sağlığa zararlıdır.
-: Hasta olduğun sürece dışarı çıkma.

11- İ'rab Örnekleri:

- 1- أَخَذَتِ الْمَدَارِسُ تَفْتَحُ أَبْوَابَهَا.
أَخَذَتِ: فعلٌ ماضٍ جامدٌ مَبْنِيٌّ عَلَى الْفَتْحِ، من أفعالِ الشُّرُوعِ والتَّاءِ
لِلتَّأْنِيثِ.
- 2- لَا تَأْكُلْ مَا دُمْتَ شَبَعَانِ.
مَا دُمْتَ: "مادام" فعلٌ ماضٍ جامدٌ مَبْنِيٌّ عَلَى السُّكُونِ. و"ت" ضَمِيرٌ
مَبْنِيٌّ عَلَى الْفَتْحِ فِي مَحَلِّ رَفْعٍ، اسْمٌ "ما دام".
- 3- لَا تَزَالُ إِسْرَائِيلُ تَعْتَدِي عَلَى فَلَسْطِينَ.
لَا تَزَالُ: فعلٌ مُضَارِعٌ مَرْفُوعٌ، نَاقِصٌ التَّصْرِيفِ، يُفِيدُ الاستمرارَ.

-4 تَعَلَّمَ الصَّدَقَ فَضِيلَةً.

تَعَلَّمَ: فِعْلٌ أَمْرٌ جَامِدٌ، مَبْنِيٌّ عَلَى السُّكُونِ.

Aşağıdaki cümlelerde altı çizili fiilleri irab ediniz.

۱- نِعَمَ الحاكمُ العادلُ.

۲- عَسَى أَنْ نَنْجَحَ فِي حَيَاتِنَا.

۳- إِخْلَوَلَقَتِ السَّمَاءُ أَنْ تُطْطِرَ.

۴- لَا حَبَدًا الإِسْتِبْدَادُ.

۵- إِنْتَهَيْتُ مِنْ كِتَابَةِ الْمَوْضُوعَاتِ مَا عَدَا مَوْضُوعًا.

DENEME SORULARI

A- Aşağıdaki boşluklara gelmesi uygun camid fiili gösteren şıkkı seçiniz.

۱- الوزراء أن يحضروا الاجتماع.

(A) عَسَى (B) أَخَذَ (C) ما زال (D) هَبْ

۲- الكاتب يُؤَلِّفُ كتابًا في النحو.

(A) ما دام (B) عَسَى (C) شَرَعَ (D) هَبْ

۳- الحياة فانية وقصيرة .

(A) نِعَمَ (B) تَعَلَّمَ (C) أَخَذَ (D) ما عَدَا

۴- أَنْكَ تَخْرُجْتَ فِي الكَلِيَّةِ، ماذا ستَفْعَلُ؟

(A) لَيْسَ (B) بِنَسْ (C) هَبْ (D) بَدَأَ

۵- الحياة لَعِبًا وَلَهْوًا.

(A) كَرَبْتُ (B) عَسْتُ (C) أَخَذْتُ (D) لَيْسْتُ

B-Aşağıdaki cümlelerde eksik çekimli fiil içeren şıkkı seçiniz.

۱- (A) أَخَذَ الخطيبُ يَخْطُبُ. (C) لا يَفْتَأُ التَّقْدُّمُ يَسْتَمِرُّ.

(B) يَبْدَأُ الدَّرْسُ فِي الثَّامِنَةِ. (D) حَرَى المطرُ أَنْ يَنْزَلَ.

۲- (A) ما زالتْ أسعارُ الفاكهةِ عَالِيَةً. (C) لا حَبْدَا القَائِدُ الظَّالِمُ.

(B) نَدْعُو اللهَ بِأَنْ نَنْتَصِرَ عَلَى أعدائِنَا. (D) كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ ما خلا الله.

۳- (A) هَبَّ الطلابُ يَتَعَلَّمُونَ العَرَبِيَّةَ. (C) يَعْتَادُ بَعْضُ النَّاسِ المَشْيَ.

- (B) لَيْسَ الْوَكِيلُ كَالْأَصِيلِ.
 (A - ٥) أَخَذْتُ رِسَالَةً مِنْ صَدِيقِي.
 (D) لَمْ يَبْرَحِ الْكَافِرُ مُصِرًّا عَلَى كُفْرِهِ.
 (C) أَخَذَتِ الْأَزْهَارُ تَتَفَتَّحُ.
 (B) مَا تَبَرَّحَ السَّمَاءُ صَافِيَةً.
 (D) بَعْضُ النَّاسِ يَشْتَغِلُ بِالتَّجَارَةِ.

C-Aşağıdaki cümlelerde tam çekimli fiil içeren şıkkı seçiniz.

- (A-١) اشْتَرَكَ الْوُزَرَاءُ فِي الْمُؤْتَمَرِ.
 (C) لَيْسَتْ الْفَاكِهَةُ رَخِيصَةً.
 (B) عَسَى أَنْ تَنْخَفِضَ دَرَجَةُ الْحَرَارَةِ.
 (D) مَا انْفَلَكَ الرَّاعِي عَلَى الْجِبَالِ.
 (A-٢) يَنْسُ الْأَسْمُ الْفُسُوقُ.
 (C) حَبَّذا التَّعَاوُنُ بَيْنَ أَوْلَادِ الْوَطَنِ.
 (B) سَأَنْتَظِرُكَ أَمَامَ الْكَلِيَّةِ.
 (D) يَكَادُ الشِّتَاءُ يَأْتِي بِبَرْدِهِ وَمَطَرِهِ.
 (A-٣) أَنْشَأَ الْمُهَنْدِسُ بَيْتًا جَدِيدًا.
 (C) أَنْشَأَ الْمُهَنْدِسُ بَيْتًا جَدِيدًا.
 (B) نِعَمَ الْمُرْشِدُ الرَّسُولُ الْكَرِيمُ.
 (D) يَنْسُ الدَّلِيلُ الْمُضِلُّ.
 (A-٤) جَعَلَ الطِّفْلُ يَتَعَلَّمُ السِّبَاحَةَ.
 (C) لَيْسَ كُلُّ مُدَّعٍ الْعِلْمَ بِعَالِمٍ.
 (B) يَنْتَخِبُ الشَّعْبُ رَئِيسَ الْجُمْهُورِيَّةِ.
 (D) نِعَمَ الرَّجُلُ الصَّادِقُ فِي قَوْلِهِ.
 (A-٥) عَسَى أَنْ تَتَحَسَّنَ أُمُورُ الْمُسْلِمِينَ.
 (C) يُوشِكُ الْعَمِيدُ أَنْ يَحْضُرَ الْجَمْعَ.
 (B) تَكَادُ الْفِتْنَةُ تَنْتَشِرُ فِي الْعَالَمِ.
 (D) افْتَتَحَ الْوَزِيرُ الْمَعْرُضَ.

D- Aşağıdaki cümlelerde altı çizili fiille ilgili doğru tanımı içeren şıkkı seçiniz.

- ١- هَبَّ الْجُنُودُ يُدَافِعُونَ عَنِ الْوَطَنِ.

- (A) مِنْ أَفْعَالِ الشُّرُوعِ جَامِئًا.
(B) تَامُّ التَّصْرِيفِ
(C) مِنْ أَفْعَالِ الشُّرُوعِ نَاقِصُ التَّصْرِيفِ.
(D) مِنْ أَفْعَالِ الْمُقَارَبَةِ جَامِئًا.

٢- عَسَى أَنْ يَكْتُبَ اللَّهُ لَنَا النَّصَرَ.

- (A) مِنْ أَفْعَالِ الْمُقَارَبَةِ جَامِئًا.
(B) مِنْ أَفْعَالِ الرَّجَاءِ جَامِئًا.
(C) مِنْ أَفْعَالِ الشُّرُوعِ جَامِئًا.
(D) تَامُّ التَّصْرِيفِ.

٣- أَخَذَ الْمُدِيرُ يَقْرَأُ التَّقْرِيرَ.

- (A) تَامُّ التَّصْرِيفِ.
(B) مِنْ أَفْعَالِ الشُّرُوعِ نَاقِصُ التَّصْرِيفِ.
(C) مِنْ أَفْعَالِ الشُّرُوعِ جَامِئًا.
(D) مِنْ أَفْعَالِ الْمُقَارَبَةِ جَامِئًا.

٤- لَا نَزَالَ نُقَاوِمُ الْإِسْتِعْمَارَ وَأَفْكَارَهُ الْحَبِيثَةَ

- (A) مِنْ أَفْعَالِ الشُّرُوعِ نَاقِصُ التَّصْرِيفِ.
(B) مِنْ الْأَفْعَالِ التَّامَّةِ التَّصْرِيفِ.
(C) مِنْ الْأَفْعَالِ النَّاقِصَةِ التَّصْرِيفِ.
(D) مِنْ أَفْعَالِ الْمُقَارَبَةِ جَامِئًا.

٥- حَبَّأَ الْعَدَالَةَ بَيْنَ النَّاسِ جَمِيعًا.

- (A) مِنْ أَفْعَالِ الْمُقَارَبَةِ جَامِئًا.
(B) مِنْ أَفْعَالِ الْمَدْحِ نَاقِصُ التَّصْرِيفِ.
(C) مِنْ أَفْعَالِ الشُّرُوعِ جَامِئًا.
(D) مِنْ أَفْعَالِ الْمَدْحِ جَامِئًا.

E- Soru başlığında istenilen fiili içeren doğru şıkkı seçiniz.

١- فِعْلٌ جَامِئٌ، يُفِيدُ الشُّرُوعَ.

(A) ما زال العلم سائداً.

(C) لَيْسَتْ فَاطِمَةُ طَبِيبَةً.

(B) أَخَذَ الْمُهَنْدِسُ يُعَدُّ مَشْرُوعًا جَدِيدًا.

(D) يَكَادُ الْيَوْمُ يَنْتَهِي.

٢- فِعْلٌ جَامِدٌ، يُفِيدُ الْمَدْحَ أَوْ الذَّمَّ.

(A) أَحَبَّ الطِّفْلُ هَذِهِ الْفَاكِهَةَ.

(C) بُسَّتِ الشَّوَارِعُ الْمُزْدَحِمَةُ.

(B) شَرَعْتُ أَكْتُبُ مَوْضُوعًا جَدِيدًا.

(D) كِدْتُ أَنْسَى مَوْعِدِي مَعَكَ.

٣- فِعْلٌ نَاقِصٌ التَّصْرِيفِ، يُفِيدُ الْاسْتِمْرَارَ.

(A) لَيْسَتْ الْعَرَبِيَّةُ إِلَّا بِاللِّسَانِ.

(C) لَا حَبْدًا الْعَمَلُ السَّرِقَةُ.

(B) أَخَذَتِ الْأُمُّ تُعِدُّ الطَّعَامَ.

(D) لَا يَزَالُ الطَّلَّابُ يَأْتُونَ إِلَى الْكَلِّيَّةِ.

٤- فِعْلٌ نَاقِصٌ التَّصْرِيفِ، يُفِيدُ الْمُقَارَبَةَ.

(A) يُوشِكُ الْوَلَدُ أَنْ يُصْبِحَ شَابًّا.

(C) يَتَكَلَّمُ الْوَزِيرُ مَعَ الرَّئِيسِ.

(B) كَرَبَ الْحَرُّ يُذِيبُ الطَّرْقَ الْأَسْفَلِيَّةَ.

(D) مَا دَامَتْ إِسْرَائِيلُ تَحْتَطُّ فِلَسْطِينَ.

٥- فِعْلٌ جَامِدٌ، يُفِيدُ النَّفْيَ.

(A) بُسَّ الرَّئِيسُ الظَّالِمَ.

(C) لَمْ يَكْتُبْ فَرِيدٌ وَاجِبَهُ.

(B) لَيْسَتْ الْكُتُبُ كَثِيرَةً فِي الْمَكْتَبَةِ.

(D) تَكَادُ الطَّائِرَةُ تُغَادِرُ أَرْضَ الْمَطَارِ.

CEVAP ANAHTARI

<u>A</u>	<u>B</u>	<u>C</u>	<u>D</u>	<u>E</u>
1- A	1- C	1- A	1- A	1- B
2- C	2- A	2- B	2- B	2- C
3- B	3- D	3- C	3- C	3- D
4- C	4- A	4- B	4- C	4- A
5- D	5- B	5- D	5- D	5- B

18. ÜNİTE TE'KİD

Öğr. Gör. Ali Ejder DERTLİOĞLUGİL

لَا لَا، لَمْ أَقُلْ لَهُ.	فَهُمَ الرَّجُلَانِ كِلَاهُمَا.
شَكَرَ فَاتِحٌ فَاتِحٌ.	رَأَيْتُ الْعَامِلَتَيْنِ كِلْتَيْهِمَا.
شَكَرَ فَاتِحٌ، شَكَرَ فَاتِحٌ.	زَارَهُ الْأَبُ نَفْسُهُ.
بَعَثَنِي أَرْسَلَنِي.	عَلَّمْتُ الطَّالِبَةَ نَفْسَهَا.
نَعَمْ نَعَمْ، الْعِلْمُ نَوْرٌ.	فَهُمَ النَّاسُ جَمِيعُهُمْ.
هُوَ هُوَ عَلِيٌّ.	دَرَسَ الْمُدْرِسُ الطَّالِبَاتِ جَمِيعَهُنَّ.

AÇIKLAMALAR

Tekit manayı güçlendirmek ve vurgulamak amacı ile yapılan anlatımdır. Tekit daima marife bir isimden sonra gelir. Tekit edilen kelimeye müekked denir. Tekitilemüekked hareke yani irab bakımından uyum içindedir.

Tekit iki çeşittir.

1-Lafzî Tekit: Manası güçlendirilecek, vurgulanacak yapının lafzı ya da eş anlamlısının tekrar edilmesidir. Tekrar edilen yapı zahir bir isim, zamir, fiil, harf ya da cümle olabilir. Örnek:

أَكَلْتُ خَبْزاً خَبْزاً. Ekmeği **ekmeği** yedim.

أَكَلْتُ أَنَا خَبْزاً. Ben **kendim** ekmeği yedim.

إِيَّاكُمْ إِيَّاكُمْ وَالْفُسَادَ. Fesattan uzak durun **uzak durun**.

قَامَتْ وَقَفَتْ الْبِنْتُ. Kız kalktı **ayakta durdu**.

جَاءَ جَاءَ الْوَلَدُ. Çocuk geldi **geldi**.

لا، لَيْسَ لي خبر. Hayır **hayır**, benim haberim yok.

أَكَلْتُ خَبْزاً أَكَلْتُ خَبْزاً. Ekmeği yedim **Ekmeği yedim**.

2-Manevi Tekit:Manası güçlendirilecek, vurgulanacak yapının tekidinin yapılması belirli lafızların zikredilmesi ile olur. Bu lafızlarla yapılan tekide manevi tekid denir. Bu lafızlar şunlardır:

نَفْسُ ، عَيْنُ ، جَمِيعُ ، عَامَّةُ ، كُلُّ ، كِلَا ، كِلْتَا

Bu lafızlarda, tekid edilecek isme müzekkerlik-müenneslik, müfred-tesniyeci olma bakımından uyan bir zamir muzâf olarak gelir. Bu lafızların irabı tekid edilen isme yani müekkekte uymalıdır. Örnek:

جاء الأبُّ **نَفْسُهُ**. Baba **bizzat** geldi.

حملت الأمُّ بنتها **عَيْنَهَا**. Anne **bizzat** kızını taşıdı.

سَلَّمَ المديرُ على المعلمين **كُلِّهِم**. Müdür öğretmenlerin **hepsine** selam verdi.

1- Kilâ كِلَا ve Kiltâ كِلْتَا lafızları manevi tekitte ikilleri pekiştirmek için

kullanılır. **Kiltâ müennes ikiller için kullanılır. Kilâ müzekker ikiller için kullanılır.**

Örnek:

سلمتُ على الضيفَيْنِ **كِلَيْهِمَا**. İki Misafirin **ikisine** selam verdim.

سلمتُ على الضيفَتَيْنِ **كِلْتَيْهِمَا**. İki Bayan misafirin **ikisine** selam verdim.

DKKAT: Kilâ كِلَا ve Kiltâ كِلْتَا lafızları bir isme muzaf oldukları zaman tekid olmazlar bu durumda maksur ismin irabı gibi irab edilirler. Örnek:

جاء **كِلَا** الطَّالِبَيْنِ. İki Öğrencinin ikisi geldi.

رَأَيْتُ **كِلَا** الطَّالِبَيْنِ. İki Öğrencinin ikisini gördüm.

سَلَّمْتُ عَلَى **كِلَا** الطَّالِبَيْنِ. İki Öğrencinin ikisine selam verdim.

2- Nefsun نَفْس ve ‘Aynun عَيْن kelimeleri müfred, tesniye ve cemi isimleri

tekit için kullanılır. Müekked isim yani tekid edilen isim tesniye veya cemi olduğunda bu lafızların cemisi kullanılır. Örnek:

BizzatMüdür geldi. جاء المدير نَفْسُهُ.

İki bayan Müdürün bizzat kendilerini gördüm. رَأَيْتُ الْمَدِيرَتَيْنِ أَنْفُسَهُمَا.

Alimlerin bizzat kendilerine selam verdim. سَلَّمْتُ عَلَى الْعُلَمَاءِ أَعْيُنِهِمْ.

3- Küllü كُلُّ, cemî'u جَمِيع ve ‘Âmmet عامة lafızları ise çoğul veya çoğul manalı

isimleri tekit için kullanılır. Örnek:

Öğretmenlerin hepsiokula gittiler. ذهب المعلمون كُلُّهُمْ إلى المدرسة.

Dersin tamamınıanladım. فهمتُ الدرسَ كُلَّهُ.

Doktorların hepsigittiler. ذهب الأطباء جَمِيعُهُمْ.

Alimlerin tümüneselam verdim. سَلَّمْتُ عَلَى الْعُلَمَاءِ عَامَّتِهِمْ.

MUTTASIL ve MÜSTETİR ZAMİRLERİN TEKİT EDİLMESİ

- a. **Lafzî olarak tekit edilmesi:** Fiillerdebulunan bitişik bariz ve müstetir gizli zamirleri lafzî olarak tekit etmek istediğimizde bu fiileri merfu munfasıl zamir getirerek tekit ederiz. Örnek:

Bizzat ben yazdım. كَتَبْتُ أَنَا.

Bizzat siz ikiniz yazdınız. كَتَبْتُمَا أَنْتُمَا.

Siz bayanlar bizzatyazdınız. كَتَبْتُنَّ أَنْتُنَّ.

O kendiyazdı. كَتَبَ هُوَ.

O (byn) kendiyazdı. كَتَبَتْ هِيَ.

Bizzat sana yardım ettim. نَصَرْتُكَ أَنْتَ.

Bizzat size yardım ettim. نَصَرْتُكُمْ أَنْتُمْ.

Bizzatsizbayanlara yardım ettim. نَصَرْتُنَّ أَنْتُنَّ.

b. Manevî olarak tekit edilmesi: Merfu muttasıl zamirler nefsun نَفْس ve ‘aynun عَيْن lafızları ile manevî olarak tekit edilirse, önce merfû munfasıl zamirler ile lafzî olarak tekit edilmesi gerekir. Ardından nefsu نَفْس ve ‘aynu عَيْن lafızları ile tekit edilir. Merfu muttasıl zamirler manevi tekit lafızlarıyla doğrudan tekit edilebilir. Örnek:

- جِئْتُمْ جَمِيعُكُمْ إِلَى الْحَفْلِ. Hepiniz topluca törene geldiniz. **1**
قُمْتُ أَنَا نَفْسِي اخْتِرَامًا لِلْأُسْتَاذِ. Bizzat ben kendim Öğretmene saygı için kalktım. **2**
قَامَتْ هِيَ عَيْنُهَا بِوَاجِبِهَا. Bizzat o kendisi ödevini yaptı. **3**

1.Örnekte جمع ile doğrudan manevi tekit yapılırken 2 ve 3. Örnekte

zamirlerin manevi tekidi için önce munfasıl merfu أَنَا, هِيَ zamirleri getirilmiştir.

Mansub muttasıl ya da mecrur muttasıl zamirler manevî olarak tekit edilmek istendiğinde, merfu muttasıl zamirlere ihtiyaç kalmadan doğrudan nefsu نَفْس ve ‘aynu عَيْن lafızları ile tekit yapılır. Örnek:

- رَأَيْتُهُمْ أَنْفُسَهُمْ. Bizzat onları gördüm.
سَلَّمْتُ عَلَيْهِمْ أَنْفُسِهِمْ. Bizzat onlara selam verdim.

ALİŞTIRMALAR

1- Aşağıdaki cümlelerde, örnekteki gibi, te'kîd ve müekkedi gösteriniz.

<u>الْجُمْلَةُ</u>	<u>التَّوَكِيدُ</u>	<u>المؤكد</u>
المثال: ذهبت الطالبات جميعهن.	جميعهن	الطالبات
١- قابلت المعلمين كليهما.		
٢- الأطباء كلهم حضروا المستشفى.		
٣- الدولتان كِلْتَاهُمَا قبلتا القرار.		
٤- باع التجار بعض البضائع نفسها.		
٥- الأغنياء جميعهم في العطلة.		

2- Aşağıdaki boşlukları, örnekteki gibi, uygun bir te'kîd koyarak tamamlayınız.

المثال: المعلمان <u>كِلَاهُمَا</u> اتجاها الى الصف.	
١- اشتريت هذه السيارة بعد قليل.	
٢- هؤلاء السياح زاروا المدينة.	
٣- يحترم الناس العلماء <u>المخلصين</u>	
٤- ساعتنا اليد من سويسرا	

٥-أراد فَرِيدٌ أَنْ يُسَاعِدَ الْفَقِيرَيْنِ

3-Örnekteki gibi aşağıdaki boşlukları, uygun bir mükked ile tamamlayınız.

المثال: زار الطلابُ جميعُهُم الأساتذة .

١- سَلَّمْتُ الأمهاتُ عَلَى جَمِيعِهِنَّ.

٢- جاء..... نَفْسُهُ.

٣- كِلْتَاهُمَا مِنْ تركيا

٤- هَذِهِ كُلُّهَا فِي الرِفِّ.

٥- مَكَّنْتُ سَتَيْنِ فِي نَفْسِهَا.

4-Örneklerdeki gibi, altı çizili kelimeleri parantez içindeki kelimelerle te'kîd ediniz ve harekeleyiniz.

المثالان الجملة الجديدة

الأوّل: ذهب الصديقان (نفس) : ذهب الصديقانِ أَنْفُسُهُمَا.

الثاني: رجع الطالبان من الصفّ. (كلا) : انْتَصَرَ الطالبانِ كِلَاهُمَا من الصفّ.

١- بيع التلفاز في المتجرِ. (عَيْن) :

٢- فهم الطلابُ كُتِبَ النَّحْوِ. (كلّ) :

٣- أَغْلَقَ الأبُ النَّافِذَتَيْنِ. (كِلتا) :

٤ - النساء يُرَبِّين أَوْلَادَهُنَّ. (نفس) :

٥ - أَدَّتِ الْبَنَاتُ الصَّلَواتِ. (جميع) :

5- Parantez içindeki kelimeleri, örnekteki gibi, te'kîd üslûbuna çeviriniz ve harekeleyiniz.

المثال: (إزمير - عَيْن). : زُرْنَا ازمير عَيْنَهَا قَبْلَ يَوْمَيْنِ.

١ - (الزُّرَّانِ - كِلَا) :

٢ - (الخبز - كُلِّ) :

٣ - (الطَّيِّبَاتُ - كُلَّتَا) :

٤ - (المُؤْمِنَاتُ - جَمِيع) :

٥ - (النَّوَا - نَفْس) :

6- Aşağıdaki cümlelerde altı çizili yerleri, örneklerdeki gibi, lafzî te'kîd ile pekiştiriniz.

المثال ١ : لَا تَتْرُكُ الْعِلْمَ. : لَا لَا تَتْرُكُ الْعِلْمَ.

المثال ٢ : قُلِ الْحَقَّ. : قُلِ الْحَقَّ قُلِ الْحَقَّ.

المثال ٣ : رَجِعِ الْمَدْرَسَ. : رَجِعِ الْمَدْرَسَ رَجِعِ الْمَدْرَسَ.

١ - بَاعَ صُحُفَ الصَّبَاحِ. :

- ٢- ذَهَبَ الْيَوْمَ عَلَيَّ :
- ٣- فَهَمْتُ الدَّرْسَ :
- ٤- نَعَمْ، اشْتَرَيْتُ هَذَا الْقَلَمَ :
- ٥- هَذِهِ أَخْبَارٌ صَحِيحَةٌ :

7- Aşağıdaki bariz muttasıl zamirler ile müstetir zamirleri, örneklerdeki gibi, lafzî te'kîd ile pekiştiriniz.

المثال ١ : خَرَجْتُ أَنَا مِنَ الْبَيْتِ.

المثال ٢ : كَتَبَ (هُوَ) التَّقْرِيرَ بِيَدِهِ.

المثال ٣ : نَسْتَمِعُ (نَحْنُ) أَحْيَانًا إِلَى نَشْرَةِ الْأَخْبَارِ.

١- الْأُمّهَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ.

٢- الطَّلَابُ نَجَحُوا فِي الْمَسَابَقَةِ الشَّعْرِيَّةِ.

٣- سَافَرْتُمَا إِلَى السُّودَانِ.

٤- شَارَكْتُمْكُمْ فِي الْعَمَلِ.

٥- احْتَرَمْتُنَّ وَالِدَيْكُنَّ.

8- Aşağıdaki cümlelerde geçen zamirleri, örneklerdeki gibi, "عَيْن" ve

"نفس" kelimeleriyle manevî olarak pekiştiriniz.

المثال ١ : فَهْتُ أَنَا نَفْسِي الدَّرْسَ :

المثال ٢ : طَبَخْتُ الطَّعَامَ : طَبَخْتُ هِيَ عَيْنُهَا الطَّعَامَ.

المثال ٣: انتقلن إلى ازمير. : انتقلن هُنَّ أَنْفُسُهُنَّ إلى ازمير.

١- الطَّالِبُ كَتَبَ الدَّرْسَ. :

٢- البنَاتُ يَنْظِفْنَ الْبُيُوتَ. :

٣- كَتَبْتُمَا التَّقْرِيرَ. :

٤- المدرس عَلَّمَ الدَّرْسَ. :

٥- الطَّبَّاحَةُ طَبَخَتِ الطَّعَامَ. :

9- Aşağıdaki cümlelerde geçen mansûb ve mecrûr zamirleri, örneklerdeki gibi, "عَيْن" ve "نفس" kelimeleriyle manevî olarak pekiştiriniz.

المثال ١: نصرْتُكُمْ. : نصرْتُكُمْ أَنْفُسَكُمْ.

المثال ٢: الغني سَاعَدَهُمْ. : الغني سَاعَدَهُمْ أَعْيُنَهُمْ.

المثال ٣: سَلَّمْتُ المعلمة عَلَيْنَ. : سَلَّمْتُ المعلمة عَلَيْنَ أَنْفُسِهِنَّ.

١- زينبُ تُسَاعِدُهَا. :

٢- المديرُ يُسَلِّمُ عَلَيْنَا. :

٣- الأولادُ قاموا بِالْوَاجِبِ. :

٤- الأمُّ تَعْتَنِي بِنَتِهَا. :

10- Aşağıdaki cümleleri Türkçeye çeviriniz.

..... : قرأنا الكتابَيْنِ كِلَيْهِمَا فِي الْبَيْتِ.

..... : ساعد المدرس اللّاعبين جميعَهُمْ أمس.

..... : كتبتُ الدرسينِ كِلَيْهِمَا.

.....: أَغْلَنْتُ الْجَامِعَةَ الْامْتِحَانَاتِ كُلَّهَا.

.....: حَضَرَ النَّاسُ جَمِيعُهُمُ الْحِفْلَ.

11- Aşağıdaki cümleleri te'kîd üslubunu dikkate alarak Arapçaya çeviriniz ve harekeleyiniz.

.....: Soruların tamamını bildik.

.....: Mühendislerin her ikisini selamladım.

.....: Annenin bizzat kendisi sizi ziyaret etti.

.....: Arabaların her ikisi yenidir.

.....: Başkanın bizzat kendisini gördük.

12- İrab örnekleri.

1- نَقَلْتُ السَّيَّارَاتُ كُلُّهَا.

نَقَلْتُ: "نقل" فعل ماضٍ مبنيٌّ على الفتح. والتَّاءُ للتَّأْنِيثِ.

السَّيَّارَاتُ: فاعلٌ مرفوعٌ بالضَّمَّةِ الظَّاهِرَةِ.

كُلُّهَا: "كُلُّ" توكيدٌ مرفوعٌ بالضَّمَّةِ الظَّاهِرَةِ، وهو مضافٌ. "والهاءُ"

ضَمِيرٌ مُتَّصِلٌ مَبْنِيٌّ عَلَى السُّكُونِ فِي مَحَلِّ جَرٍّ، مضافٌ إِلَيْهِ.

2- الْبَنْتَانِ كِلْتَاهُمَا مُهَذَّبَتَانِ.

الْبَنْتَانِ: مُبتدأٌ مرفوعٌ بِالْأَلْفِ لِأَنَّهُ مُنَّثًى.

كِلتَاهُمَا: "كِلتَا" توكيدٌ مرفوعٌ بِالْأَلْفِ لِأَنَّهُ مُنَّثًى، وهو مضافٌ. "والهاءُ"

ضَمِيرٌ مُتَّصِلٌ مَبْنِيٌّ عَلَى السُّكُونِ فِي مَحَلِّ جَرٍّ مضافٌ إِلَيْهِ.

مُهَذَّبَتَانِ: خَبَرُ الْمُبْتَدَأِ مَرْفُوعٌ بِالْأَلْفِ لِأَنَّهُ مُثَنَّى.

13- Aşağıdaki cümlelerin irabını yapınız

۱- المندسون كلُّهُم نَشِيطُونَ.

۲- الطُّلَابُ جَمِيعُهُمْ يَفْهَمُونَ.

۳- قَرَأْتُ الْكِتَابَيْنِ كُلِّيهِمَا.

۴- رَأَيْتُ هَذَا الْبَيْتَ نَفْسَهُ.

۵- انتَظَرْتُ فِي الْحَدِيقَةِ عَيْنَهَا.

DENEME SORULARI

A- Aşağıdaki cümlelerde boşluğa gelebilecek uygun te'kîdi seçiniz.

١- جاء المعلمون حفل التخرج.

- (A) جَمِيعُهُمْ (B) جَمِيعِهِمْ (C) جَمِيعُهُمْ (D) جَمْعَاءُ

٢- انتظرتُ صديقي في المطارِ.

- (A) عَيْنُهُ (B) عَيْنِهِ (C) عَيْنُهُ (D) أَعْيُنُهُ

٣- سمع المديرُ الأخبارَ في غرفته.

- (A) كُلُّهُنَّ (B) كُلَّهَا (C) كُلُّهَا (D) كُلِّهَا

٤- الطالباتُ طالبنَ درساً مكرراً.

- (A) أَنْفُسُهُنَّ (B) أَنْفُسِهِنَّ (C) أَنْفُسُهُنَّ (D) أَنْفُسُهُنَّ

٥- قَطَفْتُ العُشْبَ في الحديقةِ.

- (A) أَنَا نَفْسِي (B) نَفْسِي (C) نَفْسَهَا (D) هِيَ نَفْسُهَا

B- Aşağıdaki şıklardan te'kîd içeren cümleyi seçiniz.

١- (A) كِلْتَا الشجرتَيْنِ في الحديقةِ. (C) جاء جَمِيعُ الطلابِ.

(B) رجعتُ من نَفْسِ المدينةِ. (D) قمنا بالعملِ عَيْنِهِ.

٢- (A) المسلمان يُصَلِّيان في المسجدِ. (C) باع المعلمُ السيارةَ نَفْسَهُ.

(B) المريضُ يَشْتَكِي مِنْ أَلَمٍ في عَيْنِهِ. (D) العدوُّ يَخَافُ عَلَى نَفْسِهِ.

٣- (A) سَمِعْنَا كُلَّ مَا قال أَمْسِ. (C) كُلُّ الطلابِ هنا.

(B) قرأتُ الأحاديثَ كُلَّهَا. (D) هذا العالمُ أَسْنُ مِنْ جَمِيعِنا.

- ٤- (A) الطَّالِبَانِ كِلَاهُمَا نَشِيطَانِ. (C) اعْتَمِدَ عَلَى نَفْسِكَ.
(B) لَا تُبَاغِ كُلُّ الْفَوَاكِهِ فِي الصَّيْفِ. (D) كُلُّكُمْ رَاعٍ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ.

- ٥- (A) كِلَا الدَفْتَرَيْنِ لِهَذَا الطَّالِبِ. (C) الطَّالِبَاتِ أَنْفُسُهُنَّ قُضْنَ بِوَاجِبِهِنَّ.
(B) تَحَوَّلَتْ فِي نَفْسِ الْحَدِيقَةِ. (D) فُزْتُ بِجَمِيعِ أَصْوَاتِ النَّاخِبِينَ.

C- Aşağıdaki şıklarda te'kîd ile müekkedin doğru hareketlendiği cümleyi seçiniz.

- ١- (A) وَصَلَتِ السَّيَّارَةُ نَفْسُهَا. (C) وَصَلَتِ السَّيَّارَةُ نَفْسُهَا.
(B) وَصَلَتِ لِسَيَّارَةٍ نَفْسُهَا. (D) وَصَلَتِ السَّيَّارَةُ نَفْسُهَا.
- ٢- (A) تَوَقَّفَتِ الْحَافِلَاتُ كُلُّهَا. (C) تَوَقَّفَتِ الْحَافِلَاتُ كُلُّهَا.
(B) تَوَقَّفَتِ الْحَافِلَاتُ كُلُّهَا. (D) تَوَقَّفَتِ الْحَافِلَاتُ كُلُّهَا.
- ٣- (A) الْأُمَانِ كِلْتَيْهِمَا رَحِيمَتَانِ. (C) الْأُمَانِ كِلَاهُمَا رَحِيمَتَانِ.
(B) الْأُمَيْنِ كِلْتَاهُمَا رَحِيمَتَانِ. (D) الْأَبْوَيْنِ كِلَيْهِمَا رَحِيمَانِ.
- ٤- (A) قَرَأْتُ الصَّحِيفَتَيْنِ كِلْتَاهُمَا. (C) قَرَأْتُ الصَّحِيفَتَيْنِ كِلْتَاهُمَا.
(B) قَرَأْتُ الصَّحِيفَتَيْنِ كِلْتَيْهِمَا. (D) قَرَأْتُ الصَّحِيفَتَيْنِ كِلْتَيْهِمَا.
- ٥- (A) نَهَتُمُ بِالْقَوَاعِدِ كُلِّهَا. (C) نَهَتُمُ بِالْقَوَاعِدِ كُلِّهَا.
(B) نَهَتُمُ بِالْقَوَاعِدِ كُلِّهَا. (D) نَهَتُمُ بِالْقَوَاعِدِ كُلِّهَا.

D- Aşağıdaki şıklarda lafzî te'kîd içeren cümleyi seçiniz.

- ١- (A) "مَا" و"لَا" خرفان. (C) "لَا" لَا تَدْخُلُ عَلَى فِعْلِ الْأَمْرِ.

- (B) جَلَسَ الطفل قَعَدَ مكانَهُ. (D) لا مَانِعَ لِهَذَا الفكرِ.
- (A-٢) قُمْتُ بِهَذَا الواجِبِ نَفْسِهِ. (C) قُمْتُ أَنَا بِهَذَا الواجِبِ.
- (B) سَمِعْتُ زَيْنَبُ نَفْسُهَا الْحَبَرَ. (D) أَنَا وَأَنْتَ دَرَسْنَا فِي الْكَلِيَةِ نَفْسِهَا.
- (A-٣) قَابَلْتُ الصَّحْفَيْنِ كِلَيْهِمَا. (C) أَتَمَمْتُ الْكِتَابَ كُلَّهُ.
- (B) تَوَاجَّهْنَا الْمَشْكَلَةُ نَفْسُهَا. (D) لا لا، مَا رَأَيْتُكَ أَمْسِ.
- (A-٤) فَارَ فَارَ زَيْدٌ فِي الْمَسَابَقَةِ. (C) الْكُتُبُ جَمِيعُهَا مُفِيدَةٌ.
- (B) مَرَرْتُ بِالْأَدِيبَتَيْنِ كِلَتَيْهِمَا. (D) حَفِظْتُ السُّورَةَ نَفْسُهَا.
- (A-٥) رَأَيْتُكَ أَنْتَ فِي الْمُخْتَبَرِ. (C) الرَّسُولُ نَفْسُهُ بَلَّغَ الرِّسَالَةَ.
- (B) الْحُكْمُ كُلُّهُ لِلَّهِ تَعَالَى. (D) يَغْلُو الْعِلْمُ بِصَاحِبِهِ عَيْنِهِ.

E- Aşağıdaki cümleleri doğru şekilde tamamlayan ifadeyi seçiniz.

- ١- التَّوَكُّيدُ اللَّفْظِيُّ: يَكُونُ.....
- (A) بِإِعَادَةِ الْمُؤَكَّدِ بِلَفْظِهِ أَوْ بِمُرَادِفِهِ. (C) بِ"كُلِّ" أَوْ "جَمِيعِ".
- (B) بِ"الْعَيْنِ" أَوْ "النَّفْسِ". (D) بِ"كِلَا" أَوْ "كِلْتَا".
- ٢- التَّوَكُّيدُ الْمَعْنَوِيُّ: يَكُونُ بِذِكْرِ.....
- (A) الْمُؤَكَّدِ أَوْ بِمُرَادِفِهِ. (C) أَلْفَاظٍ مُعَيَّنَةٍ كَ "جَمِيعِ وَكُلِّ"....
- (B) الْمُؤَكَّدِ عَيْنِهِ. (D) مُرَادِفِ الْمُؤَكَّدِ فَقَطْ.
- ٣- يُؤَكَّدُ الْأِسْمُ بِ"الْعَيْنِ" أَوْ "النَّفْسِ" مُبَاشَرَةً إِذَا كَانَ.....
- (A) مِنْ ضَمَائِرِ الرَّفْعِ الْمُتَّصِلَةِ. (C) مُفْرَدًا لَا غَيْرَ.

(B) مِنْ ضَمَائِرِ النَّصْبِ الْمُتَّصِلَةِ. (D) جَمْعًا لَا غَيْرُ.

٤- يُؤَكِّدُ الْإِسْمُ بِـ "كُلِّ" وَ "جَمِيعٍ" إِذَا كَانَ.....

- (A) جَمْعٌ مُذَكَّرٌ أَوْ جَمْعٌ مُؤَنَّثٌ. (C) مُفْرَدًا مُذَكَّرًا فَقَطْ.
(B) مُثَنًى لِلْمُذَكَّرِ أَوْ الْمُؤَنَّثِ. (D) مُفْرَدًا مُؤَنَّثًا فَقَطْ.

٥- يُؤَكِّدُ الْإِسْمُ بِـ "كُلِّ" وَ "كِلْتَا" إِذَا كَانَ.....

- (A) مُثَنًى مَنْصُوبًا فَقَطْ. (C) جَمْعٌ مُذَكَّرٌ أَوْ جَمْعٌ مُؤَنَّثٌ.
(B) جَمْعٌ مُذَكَّرٌ سَالِمًا. (D) مُثَنًى لِلْمُذَكَّرِ أَوْ الْمُؤَنَّثِ.

CEVAPLAR

<u>A</u>	<u>B</u>	<u>C</u>	<u>D</u>	<u>E</u>
1- C	1- D	1- A	1- B	1- A
2- A	2- C	2- B	2- C	2- C
3- B	3- B	3- C	3- D	3- B
4- D	4- A	4- D	4- A	4- A
5- A	5- C	5- A	5- A	5- D

19. ÜNİTE ATIF

Öğr. Gör. Halit ERBOĞA

حَضَرَ الرَّئِيسُ وَالْوُزَرَاءُ الْاجْتِمَاعَ. اشْرَبَ الشَّيْءَ أَوْ الْعَصِيرَ
أَنَا وَأَنْتَ صَدِيقَانِ قَدِيمَانِ. رَكِبَتِ النِّسَاءُ الطَّائِرَةَ فَالرِّجَالُ.
هَلْ بَكَرٌ وَأَنْتَ مُسَافِرَانِ؟ لَا تُكْرِمِ اللَّيْمَ بَلِ الْكَرِيمَ.
أَنْتُمْ وَأَصْحَابُكُمْ مُحْتَرَمُونَ. أَسْعَادُ جَهَّزَتِ الْمَائِدَةَ أَمْ زَيْنَبُ؟
قَامَ السَّيِّدُ وَنَامَ الْغُلَامُ. تَقْتُلُ إِسْرَائِيلُ الْمُسْلِمِينَ حَتَّى الْأَطْفَالَ.
هَلْ وَالْهَمْزَةُ مِنْ أَدَوَاتِ الِاسْتِفْهَامِ. يَفُوزُ الْمُجْدُّونَ لَا الْكُسَالَى.
حَرَثَ الْفَلَّاحُ الْأَرْضَ ثُمَّ زَرَعَهَا. مَا حَضَرَ الرَّئِيسُ الْحِفْلَ لَكِنَّ الْوُزَرَاءَ.

AÇIKLAMALAR

ATIF: Arapçada **Tâbi'lerden** biri olup atıf harflerinden (**bağlaç**) biri kullanılarak, bir kelimenin kendisinden önce geçen kelimeye i'rab alâmeti bakımından uymasına denir. Atıf harfinden önce geçen kelimeye **ma'tûfun** 'aleyh, sonra gelen kelimeye de **ma'tûf** denir.

Atıf harfleri ile genel olarak, isim isme, fiil file, harf harfe ve cümle cümleye atfedilir. Zamirler de isim kabul edildiklerinden, hem birbirlerine hem de ismin zamire veya zamirin isme atfı mümkündür. Başka bir ifade ile atıf harfinden önce geçen kelime ile atıf harfinden sonra gelen kelime aynı türden olur.

Ma'tûf ile **ma'tûfun** 'aleyh arasında; müzekkerlik-müenneslik, marifelik-nekirelik, ifrâd-tesniye-cem' bakımından uyum şartı yoktur. Örnek:

سَلَّمْتُ عَلَى سَمِيرٍ وَزُمَلَائِهِ. Semir **ve** arkadaşlarına selam verdim.

كَتَبْتُ رِسَالَةً وَأَرْسَلْتُهَا. Bir mektup yazdım **ve** onu gönderdim.

حَتَّى وَثُمَّ حَرْفَانِ. Hatta **ve** sümme iki harftir.

جِئْتُ أَنَا وَعَلِيٌّ. Ben **ve** Ali geldik.

خَرَجَتِ الطَّالِبَةُ وَالطَّلَابُ. Kız Öğrenci **ve** erkek Öğrenciler çıktı.

جَاءَ الْأَبُ وَذَهَبَ الْوَلَدُ. Baba geldi **ve** çocuk gitti.

Birinci cümlede سَمِيرٍ kelimesi **ma'tûfun 'aleyhtir**. Başında harf-i cer bulunduğundan sonu mecrûr olmuştur. **وَ** atıf harfinden sonra gelen زُمَلَائِهِ kelimesi de aynı şekilde mecrûrdur. Bunun nedeni kendisinden önce geçen kelimeye **ma'tûf/tâbi** olmasıdır. Her iki kelimenin de isim olduğunu görüyoruz.

İkinci cümlede atıf harfinden önce geçen كَتَبَ kelimesi fiildir, aynı şekilde atıf harfinden sonra gelen أَرْسَلَ kelimesinin de fiil olduğunu görüyoruz.

Üçüncü cümlede ise hem **ma'tûf** hem de **ma'tûfun 'aleyh** birer harftir. Dördüncü cümlede **ma'tûf** ve **ma'tûfun 'aleyh** birer zamirdir. Beşinci cümlede **ma'tûf** cem' müzekker, **ma'tûfun 'aleyh** ise müfred müennestir.

Altıncı cümlede ise **ma'tûf** ve **ma'tûfun 'aleyh** birer cümledir.

Atıf harfleri/bağlaçlar şunlardır:

وَ - فَ - ثُمَّ - أَوْ - أَمْ - حَتَّى - بَلْ - لَا - لَكِنْ

Atıf harflerinin anlamları:

1- Vâv [و]: Ma'tûf ile ma'tûfun 'aleyhin cümlede yargıda ortak

olduklarını gösterir. Tertip/sıra ifade edip etmemesi tartışma konusu olmasına rağmen, tercih edilen görüş bu harfin tertip ifade etmediği yönündeki görüştür. Örnek:

سَافَرَ عَلِيٌّ وَحَلِيلٌ Ali ve Halil yolculuğa çıktılar.

2- Fê [ف]: Ma'tûf ile ma'tûfun 'aleyh arasında tertibi ve her ikisinin peş

peşe meydana geldiğini(ta'kîb) ifade eder. Örnek:

حَضَرَتْ زَيْنَبُ فَسُعَادُ. Zeynep hemen ardından Suat geldi.

3- Sümme [ثم]: Ma'tûf ile ma'tûfun 'aleyh arasında tertibi ve aradan bir

fasıla geçtiğini ifade eder. Örnek:

حَرَثَ الْفَلَّاحُ لِأَرْضٍ ثُمَّ زَرَعَهَا. Çiftçi yeri sürdü sonra da ekti.

4- Ev [أو]: Türkçedeki "veya" bağlacının benzeridir. Ma'tûf ile ma'tûfun

'aleyhten biri arasında muhayyerlik/seçenek, şüphe, müphemlik/belirsizlikya da tafsîl/detay ifade etmede kullanılır. Örnek:

سَأَدْرُسُ الْعُلُومَ أَوْ الْهَنْدَسَةَ. Fen veya mühendislik okuyacağım.

اِنْتَظَرْتُكَ سَاعَةً أَوْ نِصْفَ سَاعَةٍ. Seni bir saat veya yarım saat bekledim.

مَوْعِدُ السَّفَرِ الْأَرْبَعَاءُ أَوْ الْخَمِيسَ. Yolculuk çarşamba veya perşembe günüdür.

الْكَلِمَةُ: اسْمٌ أَوْ فِعْلٌ أَوْ حَرْفٌ. Kelime: İsim veya fiil veya harftir.

Yukarıdaki cümlelerin ilkinde أو atıf harfi, seçenek; ikincisinde şüphe; üçüncüsünde belirsizlik; dördüncüsünde ise tafsîl ifade etmede kullanılmıştır.

5- Em [أَمْ]: Türkçede seçenek ifade eden sorularda kullanılan “yoksa” bağlacına benzer kullanımının yanı sıra, eşitleme anlamında da kullanılmaktadır. Genellikle, başında soru veya tesviye/eşitleme hemzesi [أَمْ] bulunan cümlede kullanılır. Örnek:

أَسَعِيدُ قَدِمَ أَمْ فَرِيدُ؟ Sait mi yoksa Ferit mi geldi.

﴿سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَأَنْذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنْذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾

“Onları uyarsan da, uyarmasan da, onlar için birdir, inanmazlar.”

(Bakara, 2/6)

Birinci cümlede soru edatından sonra, ikinci cümlede ise tesviye/eşitleme hemzesinden sonra geldiğini görüyoruz.

6- Hatta [حَتَّى]: Türkçede, ...e kadar,eye kadar, ...eye varıncaya kadar, ..bile, ...dahil anlamında kullanılan bağlaca benzer. Bu atıf harfi ile atıf yapabilmenin üç şartı vardır.

a) Ma‘tuf açık isim olmalıdır. Fiil, harf, zamir veya cümle olamaz. Örnek:

أَكَلْتُ السَّمَكَةَ حَتَّى رَأْسَهَا. Balığı, başına varıncaya kadar yedim.

Cümlesinde atıf harfinden önce geçen السَّمَكَةَ kelimesi ile sonra gelen رَأْسٌ kelimesi aynı cinstendir. Yani her ikisi de açık isimdir. Bunun yerine;

أَكَلْتُ السَّمَكَةَ حَتَّىهَا.

denilerek, isim yerine matufun zamir olarak gelmesi caiz değildir. Böylesi bir cümle de anlamsızdır.

b) Ma‘tuf, ma‘tufun ‘aleynin bir parçası veya bir parçası hükmünde olmalıdır. Örnek:

فَرَّ جُنُودُ الْعَدُوِّ حَتَّى قَائِدُهُمْ. Komutanlarına varıncaya kadar düşmanın askerleri firar etti.

cümlesinde atıf harfinden sonra gelen قَائِدٌ kelimesi, önce geçen جُنُودٌ kelimesinin bir parçası hükmündedir.

c) Ma‘tûf, çokluk ve ziyade ifade etmelidir. Örnek:

أَنْفَقَ أَبُو بَكْرٍ أَمْوَالًا كَثِيرَةً حَتَّى الْمَلَائِينَ.

Ebubekir (ra), **milyonlara varacak kadar** çok **mal** infak etti.

7- **Bel [بَل]**: Türkçede; belki, bilakis, değil, öyle değil gibi anlamlara gelmektedir. Örnek:

لَا تُكْرِمُ اللَّيْمَ بَلِ الْكَرِيمَ. Âdî kimseye **değil** onurlu kimseye ikramda bulun.

لَمْ أَتَأَخَّرْ بَلْ أَتَيْتُ مُبَكِّرًا. Geç kalmadım **aksine** erken geldim.

8- **Lâ [لَا]**: Cümlede **ma'tûfu**, **ma'tûfun** 'aleyh için verilen hükmün dışında tutmak için kullanılır. Türkçede "değil" anlamına gelir. Bu atıf harfi ile atıf yapabilmenin bir takım şartları vardır. Bunlar:

a) **Ma'tûf**, cümle olmamalıdır. Örnek:

يَفُوزُ الْمُجِدُّ لَا الْكَسُولُ. Çalışkan kazanır **tembel değil**.

b) Ana cümle olumlu olmalıdır. Yani bu atıf harfinden önce geçen söz yukarıdaki örnekte olduğu gibi olumlu olmalıdır.

c) Veya atıf harfinden önce geçen söz emir şeklinde olmalıdır. Örnek:

اعْتَمِدْ عَلَى نَفْسِكَ لَا غَيْرَكَ. Kendine güven **başkasına değil**.

d) Ya da bu harften önce geçen söz nida uslubunda olmalıdır.

إِيَّاكَ أَدْعُو يَا إِلَهِي لَا غَيْرَكَ. Allahım! **Sadece Sena** dua ediyorum **başkasına değil**.

9- **Lâkin [لَكِنْ]** : Türkçedeki; lâkin, ama, fakat ifadelerine benzer bir anlamda kullanılmaktadır. Ancak, matufun cümle olamayıp müfred (tek isim) olması ve bundan önce nefiy (olumsuzluk) veya nehiy (yasaklama) edatı bulunmalıdır. Örnek:

مَا جَاءَ زَيْدٌ لَكِنْ عَلِيٌّ. Zeyd gelmedi **lakin** Ali geldi.

مَا حَضَرَ الْوَزِيرُ **لَكِنْ** نَائِبُهُ. **Bakan** gelmedi **lakin** vekili geldi.

لَا تَنَمْ مُتَأَخِّرًا **لَكِنْ** مُبَكِّرًا. Geç uyuma **lakin** erken uyu.

ALİŞTIRMALAR

1- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki cümlelerde bulunan atıf harfleri ile ma'tuf vema'tûfun 'aleyhleri bularak karşılıklarına yazınız.

المعطوف	المعطوف	حرف العطف	المِثال
عليه		و	
حَسَنٌ	مَحْمُودٌ	و	دَخَلَ حَسَنٌ وَمَحْمُودٌ إِلَى الْمُخْتَبَرِ.
.....			١- حَرَجَتْ زَيْنَبُ فَلَيْلَى وَرَاءَهَا.
.....			٢- أُحِبُّ الصَّيْفَ لَا الشِّتَاءَ.
.....			٣- لَمْ يُسَافِرْ سَعِيدٌ لَكِنْ حَمِيدٌ.
.....			٤- أَمْ نَازِلٌ أَنْتَ أَمْ صَاعِدٌ؟
.....			٥- قَرَأْتُ الْكِتَابَ حَتَّى حَوَاشِيهِ.
.....			٦- لَا تُصَاحِبِ الْأَشْرَارَ بَلِ الْأَخْيَارَ.
.....			٧- قَرَأْتُ الْقِصَّةَ ثُمَّ لَخَّصْتُهَا.
.....			٨- أَتَنَاوَلُ الطَّعَامَ ثُمَّ أَسْتَرِيحُ.

2- Örnekte olduğu gibi boşlukları uygun birer ma'tuf ile doldurarak harekeleyiniz.

المثال: اسْتَيْقَظْتُ فِي الصَّبَاحِ مُبَكِّرًا ثُمَّ تَوَضَّأْتُ.

- ١- الطَّلَّابُ يَتَعَلَّمُونَ الْقِرَاءَةَ وَ.....
- ٢- لَمْ أَقْرَأِ الْكِتَابَ كُلَّهُ بَلْ.....
- ٣- فِي الْعَامِ الْمَاضِي زُرْنَا جَنَاقَ قَلْعَةٍ ثُمَّ.....
- ٤- أَفْضَلُ السَّفَرِ بِالطَّائِرَةِ لَا.....
- ٥- سَتَكُونُ الْمُحَاضِرَةُ فِي الْفَصْلِ أَوْ.....
- ٦- قَرَأْتُ الْكِتَابَ حَتَّى.....
- ٧- سَأَنْتَظِرُكَ سِوَاءِ أَحْضَرْتَ أَمْ.....
- ٨- أَهْتَمُّ بِالْأُمُورِ الْكَبِيرَةِ لَا.....

3-Örnekte olduğu gibi boşlukları uygun birer ma'tûfun 'aleyh ile doldurarak harekeleyiniz.

المثال: الْعُمَّالُ يَتَنَاوَلُونَ طَعَامَ الْفُطُورِ ثُمَّ يَذْهَبُونَ إِلَى الْعَمَلِ.

- ١- الْمُمَرِّضَاتُ يُسَاعِدْنَ.....وَالْأَطِبَّاءَ.
- ٢- أَحْرَقَتِ النَّارُ.....حَتَّى أَثَاثَهَا.
- ٣-.....طَعَامَ الْعِشَاءِ ثُمَّ نَشَرَبُ الشَّايَ.
- ٤- سَيَذَرُسُ مُحَمَّدٌ فِي كَلِّيَّةِ.....أَوِ الْهَنْدَسَةِ.

٥- تَسْتَوِرْدُ تُرْكِيَا النَّفْطَ مِنْ لا السُّعُودِيَّةَ.

٦- أ زَارَكَ أُمْسِي أَم خَالِدٌ؟.

٧- اشتريت لا سَمَكًا.

٨- خذ من الحقيبة أو كِرَاسًا.

4- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki karışık kelimelerden atıf üslubu olacak şekilde anlamlı cümleler oluşturunuz ve harekeleyiniz.

المثال: إلى / المدير / حضر / ثم / الشركة / المحاسب

← حَضَرَ إِلَى الشَّرْكَةِ الْمُحَاسِبُ ثُمَّ الْمُدِيرُ.

١- الأكلات / أحبُّ / الشرقية / الغربية / لا.

←

٢- القصة / الطالب / ثم / يقرأ / تلخيصا / يكتب / لها.

←

٣- السَّلم / في / دَوْر / للطائرات / و / هامّ / الحرب.

←

٤- عصام / الهند / سيسافر / أو / للدراسة / الباكستان / إلى.

←

٥- الله / المؤمنين / أمر / و / بالطاعة / المؤمنات.

←.....

٦- النسر / الطائرة / تشبه / أو / العقاب.

←.....

٧- لدى / لم تنصحه / سواء / أم / المبالي / أ نصحته / غير.

←.....

٨- أهتم / الكبيرة / الصغيرة / لا / بالأمور.

←.....

5- Örneklerde olduğu gibi aşağıdaki sorulara atıf üslubu içeren cevaplar veriniz.

المثال ١: ما الهواية المفضلة لديك؟ : أفضل الفروسية والجري.

المثال ٢: ما المدين التي زرتها في تركيا؟ : زرت أدنا ثم مرسين.

١- ما أنواع الفاكهة التي تحبها؟ :

٢- ما الكتب التي تحب قراءتها؟ :

٣- ماذا تفعل قبل الأكل؟ :

٤- أين ستقضي الإجازة الصيفية؟ :

٥- من صاحب من زملائك؟ :

٦- مَنْ زُرْتَ مِنَ الْأَصْدِقَاءِ؟ :

٧- كَمْ يَوْمًا إِجَازَتُكَ؟ :

٨- هَلْ عَادَ الْحُجَّاجُ؟ :

6- Örnekte olduğu gibi parantez içindeki kelimeleri ma'tûf ve ma'tûfun 'aleyh olarak cümlede kullanınız.

المثال: (الطَّالِبُ - الأُسْتَاذُ) : غَادَرَ الأُسْتَاذُ الصَّفَّ فَالطَّالِبُ.

١- (الطَّبِيبُ - المَرِيضُ) :

٢- (يَعْمَلُ - يَسْتَرِيحُ) :

٣- (الشَّيْخُ - الشَّابُّ) :

٤- (الفَلَسَفَةُ - المنْطِقُ) :

٥- (تُرْكِيَا - سُورِيَا) :

٦- (اللَّيْلُ - النَّهَارُ) :

٧- (البُرْتُقَالُ - الحُؤُخُ) :

٨- (العُلُومُ - الهندَسَةُ) :

7- Örnekte olduğu gibi parantez içinde verilen atıf harflerini farklı cümlelerde kullanınız, kurduğunuz cümleleri harekeleyiniz.

المثال: (لَكِنْ): لَا تَشْرَبِ الْقَهْوَةَ لَكِنْ الشَّايَ.

- : ١- (و)
- : ٢- (ف)
- : ٣- (ث)
- : ٤- (أ)
- : ٥- (م)
- : ٦- (ح)
- : ٧- (ب)
- : ٨- (لا)

8-Aşağıdaki metni Türkçeye çeviriniz, atıf harfleri ile ma'tûf ve ma'tûfun aleyhleri gösteriniz.

عَمَّارُ بْنُ يَاسِرٍ

تعلّم عَمَّارُ من والديه ياسر وسُمَيَّةَ حُبَّ العدل والغيرة وكُرْهَ الظّلم، فلَمَّا جاء
 مُحَمَّدٌ عليه السلام برسالة الإسلام دخل عَمَّارٌ وَيَاسِرٌ وسُمَيَّةَ في الدّين الجديد، مِمَّا
 أغضبَ أبا جهل، فأنزل فيهم ألوانا من العذاب، وخيّرهم بين العودة إلى الشّرك أو
 الاستمرار في التعذيب، لكنّهم ما استجابوا لدعوته بل ثبتوا على الإيمان بالله حتّى
 تُؤفِّيتْ سُمَيَّةَ فياسر تحت التعذيب فكانا أوّل شهيدين في الإسلام.
 وبقي عَمَّارُ يواصل جهاده في سبيل الإسلام إلى أن يترك مكّة ويهاجرَ إلى
 الحبشة ثم إلى المدينة. وقد اشترك في غزوة بدر ثمّ أحد ثمّ الخندق، وأمضى حياته

يعمل من أجل الفوز بنعيم الآخرة لا نعيم الدنيا. وعاش طويلاً حتى جاوز التسعين
واستشهد في موقعة صفين رحمه الله.

9- Aşağıdaki cümleleri Türkçeye çeviriniz.

- : سأقرأ كتاباً في الأدب أو التاريخ.
- : يُعجِبُنِي الشعرُ القديمُ لا الحديثُ.
- : لَبِسْتُ فَاطِمَةُ حَدَاءَهَا ثُمَّ خَرَجْتُ.
- : نَزَلَ الرَّكَّابُ وَزَوَّجَتْهُ مِنَ الطَّائِرَةِ.
- : تَزَوَّجَ مِنْ زَيْنَبَ أَوْ عَائِشَةَ.
- : لَا تَأْكُلِ الْفَاكِهِةَ الْفَجَّةَ، لَكِنِ النَّاضِجَةَ.
- : إِيَّاكَ أَدْعُو فِي الشَّدَائِدِ يَا إِلَهِي لَا غَيْرَكَ.
- : سَأَنْتَظِرُكَ سِوَاءَ أَحْضَرْتُ أَمْ لَمْ تَحْضُرْ.

10- Aşağıdaki cümleleri harekeli olarak Arapçaya çeviriniz.

- : Ülkemi seviyorum başkasını değil.
- : Namaz kıldım sonra evden çıktım.
- : Ferit gelmedi lakin kardeşi geldi.

-: Ali, hemen ardından Selma çıktı.
-: Otobüse veya trene bin.
-: Nahvi okudum sonra da edebiyatı.
-: Çantadan defter veya kalem al.
-: Fatma mı geldi yoksa Zeynep mi?
-: Ali ile Ferit çarşıya gidecekler.
-: Öğretmen veya müftü olacağım.

11- İ'râb örnekleri:

1- زَارِنِي عَلِيٌّ وَقَاسِمٌ.

زَارِنِي: "زار" فعل ماض مبني على الفتح. و"ن" نون الوقاية حرف مبني على الكسر.
"ي" ضمير مبني على السكون في محل نصب مفعول به.
عَلِيٌّ : فاعل مرفوع بالضمة، وهو معطوفٌ عَلَيْهِ.
و : حرف عطف مبني على الفتح.
قَاسِمٌ: مَعطوفٌ مَرْفُوعٌ بالضمة.

2- اعْتَمِدِ الْغَدَاءَ لَا الدَّوَاءَ.

اعْتَمِدَ : فعل أمر مبني على السكون، والفاعل مستتر فيه تقديره (أنت).

الغذاء :مفعول به منصوب وعلامته الفتحة، وهُوَ معطوفٌ عليه.

لا : حرف عطف مبني على السكون.

الدواء : اسم معطوف منصوب وعلامة نَصْبِهِ الفتحة الظاهرة.

3- تَزَوَّدَتِ الطائِرَةُ بالوقودِ ثم أَقْلَعَتْ.

تَزَوَّدَ : فِعْلٌ مَاضٍ مَبْنِيٌّ عَلَى الْفَتْحِ، والتاء للتأنيث.

الطائِرَةُ : فاعل مرفوع وعلامة رَفْعِهِ الضمة الظاهرة.

بالوقود : جَارٌّ وَمَجْرُورٌ مُتَعَلِّقَانِ بِ(تَزَوَّدَ)

ثم : حرف عطف مبني على الفتح.

أَقْلَعَ : فعل ماض مبني على الفتح والتاء للتأنيث، والفاعل مستتر تقديره (هي) يعود

للطائرة، والجملة من الفعل والفاعل معطوفة على جملة (تزودت) لا محلَّ لها مِن

الإعراب.

4- أَنَا وَأَنْتَ صَدِيقَانِ.

أنا : ضمير مبني على السكون في محل رفع مبتدأ

و : حرف عطف مبني على الفتح

أنت : ضمير مبني على الفتح وهو معطوف على (أنا).

صديقان : خبر مرفوع وعلامته الالف لانه مثنى.

Aşağıdaki cümleleri i'râb ediniz.

۱- مَكُنْتُ فِي الْمَخْتَبِرِ سَاعَةً أَوْ نِصْفَ سَاعَةٍ.

۲- اشْرَبِ الْمَاءَ أَوْ اللَّبَنَ.

۳- يَمُوتُ النَّاسُ حَتَّى الْأَنْبِيَاءِ.

٤- التَحَقُّتُ بِالْجَامِعَةِ ثُمَّ تَخَرَّجْتُ فِيهَا.

٥- مَا عَادَ الْمَسَافِرُ لَكِنْ ابْنُهُ.

٦- احْتَرَمْتُهُمْ وَإِيَّاكُمْ.

٧- أَتَنَاوَلُ الطَّعَامَ فِي الْبَيْتِ لَا الْخَارِجِ.

DENEME SORULARI

A- Aşağıdaki boşluklara gelebilecek doğru harekelenmiş ma'tufu gösteren şıkkı seçiniz.

۱- قَابَلَنِي الْأَقَارِبُ وَ..... عِنْدَ عَوْدَتِي إِلَى بَلَدِي.

- (A) وَالْجِيرَانُ (B) وَالْجِيرَانِ (C) وَالْجِيرَانَ (D) وَالْجَارَ

۲- تُكْتَبُ نَتَاجُ الْامْتِحَانِ الْيَوْمَ وَ..... غَدًا.

- (A) تُعْلَنُ (B) تُعْلِنَ (C) تُعْلَنُ (D) أُعْلِنَتْ

۳- هَلْ اسْتَمَعْتَ إِلَى الْمُحَاضَرَةِ وَ.....

- (A) سَجَّلْتُهَا (B) سَجَّلْتُهَا (C) سَجَّلْتُهَا (D) سَجَّلْتُهَا

۴- أَحِبُّ الْأَكْلَاتِ التُّرْكِيَّةَ لَا.....

- (A) الْفَرَنْسِيَّةَ (B) الْفَرَنْسِيَّةَ (C) الْفَرَنْسِيَّاتُ (D) الْفَرَنْسِيَّةَ

۵- وَصَلَ إِلَى مَكَانِ الْحَادِثِ الْجَنْدِيُّ فَ.....

- (A) الضَّابِطُ (B) الضَّابِطَ (C) الضَّابِطِ (D) الضَّابِّاتِ

B- Aşağıdaki boşluklara gelebilecek uygun ma'tufun aleyhi gösteren şıkkı seçiniz.

۱- أ هَذِهِ.....أَسْرَعُ أَمْ تِلْكَ؟

- (A) السَّيَّارَةُ (B) السَّيَّارَةَ (C) السَّيَّارَةُ (D) السَّيَّاراتِ

٢- هَؤُلَاءِ الرِّجَالُ يُحِبُّونَ لَا اللَّحُومَ.

(A) السَّمَكُ (B) السَّمَكِ (C) الأَسْمَاكُ (D) السَّمَكِ

٣- اِقْرَأْ أَوْ مَجَلَّةً.

(A) كِتَابًا (B) كِتَابِ (C) كُتُبِ (D) الكُتُبِ

٤- سَلَّمَ عَلَى الضَّيْفِ الابْنُ فَالْأَصْغَرُ.

(A) الصَّغِيرَ (B) الْأَكْبَرُ (C) الْأَكْبَرِ (D) الْأَكْبَرِ

٥- سَاوَى الْإِسْلَامُ بَيْنَ وَالْمَرْأَةِ.

(A) الرَّجُلُ (B) الرَّجُلِ (C) الرَّجُلِ (D) الرَّجَالُ

C- Aşağıdaki cümlelerde doğru harekelenmiş ma'tuf ve ma'tufun aleyhi gösteren şıkkı seçiniz.

١- (A) أَشْعِيرُ بَاعَ الْفَلَّاحُ أَمْ قَمَحٌ؟ (C) أَشْعِيرُ بَاعَ الْفَلَّاحُ أَمْ قَمَحًا؟

(B) أَشْعِيرًا بَاعَ الْفَلَّاحُ أَمْ قَمَحًا؟ (D) أَشْعِيرًا بَاعَ الْفَلَّاحُ أَمْ قَمَحٌ؟

٢- (A) مَا بَاعَ التَّاجِرُ الْقَصَبَ لَكِنِ الْقَطْنَ. (C) مَا بَاعَ التَّاجِرُ الْقَصَبَ لَكِنِ الْقَطْنُ.

(B) مَا بَاعَ التَّاجِرُ الْقَصَبَ لَكِنِ الْقَطْنَ. (D) مَا بَاعَ التَّاجِرُ الْقَصَبَ لَكِنِ الْقَطْنُ.

٣-أ) طَلَيْنَا أَبْوَابَ الْمَنْزِلِ لَا الْحَدِيقَةِ. (C) طَلَيْنَا أَبْوَابَ الْمَنْزِلِ لَا الْحَدِيقَةِ.

(B) طَلَيْنَا أَبْوَابَ الْمَنْزِلِ لَا الْحَدِيقَةِ. (D) طَلَيْنَا أَبْوَابَ الْمَنْزِلِ لَا الْحَدِيقَةِ.

٤-أ) سَأَلْتُ الْأُسْتَاذَ سُؤَالَ بَلِّ سُّؤَالَيْنِ. (C) سَأَلْتُ الْأُسْتَاذَ سُؤَالَ بَلِّ سُّؤَالَيْنِ.

(B) سَأَلْتُ الْأُسْتَاذَ سُؤَالَ بَلِّ سُّؤَالَيْنِ. (D) سَأَلْتُ الْأُسْتَاذَ سُؤَالَ بَلِّ سُّؤَالَيْنِ.

٥-أ) سَأَسَافِرُ الْيَوْمَ أَوْ غَدًا. (C) سَأَسَافِرُ الْيَوْمَ أَوْ غَدًا.

(B) سَأَسَافِرُ الْيَوْمَ أَوْ غَدًا. (D) سَأَسَافِرُ الْيَوْمَ أَوْ غَدًا.

D-Aşağıdaki cümlelerde boşluğa gelebilecek uygun atıf harfini gösteren şıkkı seçiniz.

١- أَتُفَاحًا تَرِيدُ بُرْتُقَالًا؟

(A) ثُمَّ (B) لَكِنْ (C) أَمْ (D) لَا

٢- قَرَأْتُ الْكِتَابَ فَهَمَّتُهُ.

(A) وَ (B) أَوْ (C) لَا (D) لَكِنْ

٣- مَا قَابَلْتُ الرَّئِيسَ قَابَلْتُ نَائِبَهُ.

(A) أَوْ (B) لَكِنْ (C) فَ (D) حَتَّى

٤- هَزَّ الْأَطْفَالُ الشَّجَرَةَ تَسَاقَطَ ثَمَرُهَا.

(A) أَوْ (B) بَلْ (C) لَكِنْ (D) فَ

٥- بَاعَ الرَّجُلُ كُلَّ أَمْوَالِهِ مَنَزَلَهُ.

(A) أَوْ (B) حَتَّى (C) بَلْ (D) لَكِنْ

E- Atıfla ilgili aşağıdaki tanımları tamamlayan doğru şıkkı seçiniz.

١- يُسَمَّى مَا بَعْدَ حَرْفِ الْعَطْفِ

(A) مَعْطُوفًا وَمَعْطُوفًا عَلَيْهِ. (C) مَعْطُوفًا.

(B) مَعْطُوفًا عَلَيْهِ. (D) عَطْفًا وَمَعْطُوفًا عَلَيْهِ.

٢- يُسَمَّى مَا قَبْلَ حَرْفِ الْعَطْفِ

(A) مَعْطُوفًا عَلَيْهِ. (C) عَطْفًا وَحَرْفَ عَطْفٍ.

(B) عَطْفًا وَمَعْطُوفًا عَلَيْهِ. (D) مَعْطُوفًا وَمَعْطُوفًا عَلَيْهِ.

٣- مِنْ حُرُوفِ الْعَطْفِ الْفَاءُ: تُفِيدُ

(A) التَّرْتِيبَ مَعَ التَّرَاخِي. (C) التَّخْيِيرَ وَالشَّكَّ.

(B) التَّرْتِيبَ مَعَ التَّعْقِيبِ. (D) التَّسْوِيَةَ بَعْدَ هَمْزَةِ الاسْتِفْهَامِ

٤- لا : تُفِيدُ نَفْيَ الْحُكْمِ

(A) عَنِ الْمَعْطُوفِ وَالْمَعْطُوفِ عَلَيْهِ. (C) عَنِ الْمَعْطُوفِ عَلَيْهِ.

(B) عَنْ حَرْفِ الْعَطْفِ (D) عَنْ الْمَعْطُوفِ.

٥- لَكِنْ تُفِيدُ

(A) الِاسْتِدْرَاكَ. (C) نَفْيَ الْحُكْمِ عَنِ الْمَعْطُوفِ.

(B) التَّرْتِيبَ مَعَ التَّرَاخِي. (D) الِاسْتِرَاكَ.

F- Aşağıdaki ayetlerde geçen ma'tufun aleyh ve ma'tuf ikilisini gösteren doğru şıkkı seçiniz.

١- ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ [البقرة، ٢-٦]

(A) سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ - لَا يُؤْمِنُونَ (C) أَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ - لَمْ تُنذِرْهُمْ

(B) أَأَنذَرْتَهُمْ - لَمْ تُنذِرْهُمْ (D) أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ - لَا يُؤْمِنُونَ

٢- ﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ﴾ (٤) ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ ﴿ [التين، ٩٥-٩٠-٥]

(A) خَلَقْنَا - رَدَدْنَا (C) لَقَدْ خَلَقْنَا - ثُمَّ رَدَدْنَاهُ

(B) خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ - أَسْفَلَ سَافِلِينَ (D) خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ - ثُمَّ رَدَدْنَاهُ

۳- ﴿فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَاتَّقَى (۵) وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى﴾ [الليل، ۶/۹۲، ۵]

(A) فَأَمَّا مَنْ - أَعْطَى وَاتَّقَى (C) أَعْطَى - اتَّقَى

(B) فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى - وَاتَّقَى (D) وَاتَّقَى - وَصَدَّقَ

۴- ﴿فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا﴾ [الشمس، ۸/۹۱، ۸]

(A) فَأَلْهَمَهَا - فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا (C) فُجُورَهَا - وَتَقْوَاهَا

(B) فَأَلْهَمَهَا - تَقْوَاهَا (D) فُجُورَهَا - تَقْوَاهَا

۵- ﴿لَا يُسْمِنُ وَلَا يُغْنِي مِنْ جُوعٍ﴾ [الغاشية، ۷/۸۸، ۷]

(A) لَا يُسْمِنُ - وَلَا يُغْنِي (C) يُسْمِنُ - وَلَا يُغْنِي

(B) يُسْمِنُ - يُغْنِي (D) لَا يُسْمِنُ - يُغْنِي

G - Aşağıdaki ayetlerden atıf harfi içermeyen şıkki işaretleyiniz

۱- (A) ﴿ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ﴾ [البقرة، ۲/۲، ۲]

(B) ﴿الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ﴾ [البقرة، ۲/۳، ۳]

(C) ﴿أُولَئِكَ عَلَى هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [البقرة، ۲/۵، ۵]

(D) ﴿اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ﴾ [البقرة، ۲/۱۵، ۱۵]

۲- (A) ﴿ثُمَّ أَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ وَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ﴾ [البقرة، ۲/۱۹۹، ۱۹۹]

(B) ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ حَذَرَ الْمَوْتِ﴾ [البقرة، ۲/۲۴۳، ۲۴۳]

(C) ﴿وَأْمِنُوا بِمَا أُنزِلَتْ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَكُمْ وَلَا تَكُونُوا أَوَّلَ كَافِرٍ بِهِ﴾ [البقرة، ٢/ ٤١]

(D) ﴿لَهُ مُعَقِّبَاتٌ مِّنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ﴾ [الرعد، ١٣/ ١١]

٣- (A) ﴿فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ يَكْتُبُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ﴾ [البقرة، ٢/ ٧٩]

(B) ﴿وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ [البقرة، ٢/ ٤٢]

(C) ﴿يُرِيدُونَ أَنْ يُتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ﴾ [النساء، ٤/ ٦٠]

(D) ﴿قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ إِلَى إِبْرَاهِيمَ﴾ [البقرة، ٢/ ١٣٦]

٤- A ﴿فَجَعَلْنَاهَا نَكَالًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهَا وَمَا خَلْفَهَا وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ﴾ [البقرة، ٢/ ٦٦]

(B) ﴿سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ [الحديد، ٥٧/ ١]

(C) ﴿أَأَنْتُمْ أَنْزَلْتُمُوهُ مِنَ الْمُزْنِ أَمْ نَحْنُ الْمُنزِلُونَ﴾ [الواقعة: ٥٦/ ٦٩]

(D) ﴿فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَندَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ [البقرة: ٢/ ٢٢]

٥- A ﴿يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ﴾ [الحج: ٢٢/ ٦١]

(B) ﴿فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ [البقرة: ٢/ ١١٥]

(C) ﴿تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ [الصف: ٦١/ ١١]

(D) ﴿الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا﴾ [الملك: ٦٧/ ٢]

CEVAP ANAHTARI						
<u>A</u>	<u>B</u>	<u>C</u>	<u>D</u>	<u>E</u>	<u>F</u>	<u>G</u>
1- A	1- C	1- B	1- C	1- C	1- B	1- A
2- C	2- B	2- A	2- A	2- A	2- A	2- B
3- B	3- A	3- C	3- B	3- B	3- C	3- C
4- D	4- B	4- D	4- D	4- D	4- D	4- D
5- A	5- C	5- A	5- B	5- A	5- B	5- B

20. ÜNİTE BEDEL

Öğr. Gör. Halit ERBOĞA

سَافَرَ الْوَزِيرُ عَبْدُ اللَّهِ إِلَى مَالِيزِيَا. زَرَعَ الْفَلَّاحُ الْأَرْضَ نِصْفَهَا قَمَحًا.

الْقَائِدُ عُبَيْدَةُ أَمِينٌ هَذِهِ الْأُمَّةِ. قَرَأْتُ الْمَجَلَّةَ الْعَرَبِيَّةَ ثُلُثَهَا.

أُمُّ الْمُؤْمِنِينَ عَائِشَةُ زَوْجَةُ النَّبِيِّ. قَطَعَ الْقِطَارُ الْمَسَافَةَ رُبْعَهَا.

أَعْجَبَنِي هَذِهِ الْحَدِيقَةُ مَنْظَرُهَا. حَضَرَ الْأُسْتَاذُ، الطَّالِبُ.

أَيَقُظَ الدَّيْكَ صِيَاخُهُ الطِّفْلَ الصَّغِيرَ. أَضَعْتُ كِتَابِي، دَفْتَرِي.

قَرَأْتُ عَنِ الْأَدَبِ الْعَرَبِيِّ إِزْدَهَارَهُ. إِشْرَبِ الشَّايَ، الْقَهْوَةَ.

AÇIKLAMALAR

A- BEDEL: Kendisinden önce geçen isim veya ibareye, arada herhangi bir bağlaç olmaksızın irabta uyan ve cümlede vurgulanması amaçlanan bir **tâbidir**. Kendisinden önce geçen ve kendisi için bir hazırlık niteliğinde olan isim veya ibareye, **mübdelün minh**, başka bir ifade ile **metbû** denir.

Bedel de tıpkı sıfat gibi, temsil ettiği isimden sonra gelir. Ancak, sıfat tamlamasında ön plana çıkan öge mevsûf (nitelenen) iken, bedelde ön plana çıkan bedelin kendisidir. **Örnek:**

جَاءَ أَخُوكَ مُحَمَّدٌ. Kardeşin **Muhammed** geldi.

Örnekte görüldüğü gibi, “**Kardeşin Muhammed** geldi” denilirken asıl kast edilen kişi Muhammed’dir. “kardeşin” isminin zikredilmesi ise hangi

Muhammed olduğu anlaşılсын diyedir. أَخُوكَ ismi cümleden hazfedilerek, sadece “ Muhammed geldi” denilse cümlede herhangi bir eksiklik olmayacaktır.

Cümlede geçen أَخُوكَ ismi **mübdelün minh** (metbu= kendisine uyulan), مُحَمَّدٌ ismi ise **bedel** (tabi=uyan) dir. Muhatabımıza “**kardeşin** geldi”

desek muhtemelen hangi kardeşinden söz ettiğimizi anlayamaz. Birden fazla kardeşi varsa veya kardeş diye bildiği bazı arkadaşları varsa hangisini kastettiğimizi bilemez. Ama “**Kardeşin Muhammed** geldi.” dediğimizde muhatabımız kimi kast ettiğimizi anlar, tereddüdü kalmaz.

Bazı istisnaları olmakla birlikte, genel olarak bedel ile mübdelün minh aynı türden olur. Yani mübdelün minh isim ise, bedel de isim, mübdelün minh fiil olursa bedel de fiil, mübdelün minh cümle olursa bedel de cümle olur. Örnek:

حَضَرَ الْعَمِيدُ خَلِيلٌ إِلَى الْحَفْلِ. **Dekan Halil** törene geldi.

﴿وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا﴾ (٦٨) **يُضَاعَفُ** لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ﴿

“Kim bunları yaparsa ağır azaba **uğrar**. Kıyamet günü onun azabı **kat kat artırılır**”

﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَمَدَّكُمْ بِمَا تَعْلَمُونَ﴾ (١٣٢) **أَمَدَّكُمْ بِأَنْعَامٍ وَبَيْنَ (١٣٣) ﴿**

Bildiğiniz her şeyi size veren, size hayvanlar, oğullar... veren
Allah’a karşı gelmekten sakının.”

Birinci cümlede geçen خَلِيلٌ kelimesi الْعَمِيدُ isminden bedeldir. Birinciâyette geçen ve mübdelün minh konumunda olan fiil يَلْقَ’dır. Bedeli de daha sonra gelen يُضَاعَفُ fiilidir. İkinci âyetteki; بِمَا تَعْلَمُونَ cümle olarak mübdelün minhtir, أَمَدَّكُمْ بِأَنْعَامٍ وَبَيْنَ cümlesi de ondan bedeldir.

Bedelin birkaç türü vardır, ancak en yaygın olanları şunlardır:

B- BEDELİN ÇEŞİTLERİ:

⁵ Furkân, 25/68,69

⁷

⁵ Şuarâ, 26/132,133

⁸

1- Bedelü'l-küll mine'l-küll [بَدَلُ الْكُلِّ مِنْ الْكُلِّ]:

Bir isim veya ibarenin, tamamının yerine geçen başka bir isim veya ibareye denir. Bu tür bedele “Bedelü'l-mutabakati [بَدَلُ الْمُطَابَقَةِ] de denilmektedir. جَاءَ **مُحَمَّدٌ** أَخُوكَ cümlesi bu tür bedele bir örnektir. Nitekim **مُحَمَّدٌ** isminin, tamamen أَخُوكَ isminin yerine geçtiği görülmektedir.

2- Bedelü'l-ba'd mine'l-küll [بَدَلُ الْبَعْضِ مِنَ الْكُلِّ]

Bedelin bu türünde bedel, mübdelün minhin bir kısmı veya onun bir parçasıdır. Örnek:

فَرَأْتُ الرِّوَايَةَ ثُلُثَهَا. Romanın **üçte birini** okudum.

Yukarıdaki cümlede **ثُلُثٌ** kelimesi الرِّوَايَةَ isminin bir cüz'ü, bir kısmıdır.

3- Bedelü'l-iştîmâl [بَدَلُ الْإِشْتِمَالِ]

Bu tür bedel; mübdelün minhin tamamı veya bir cüzü olmayıp ona ait soyut bir özelliktir.

أَعْجَبَنِي الرَّجُلُ صِدْقُهُ. Adamın **dürüstlüğü**nü beğendim.

Yukarıdaki cümlede **صِدْقٌ** kelimesi الرَّجُلُ isminin tamamı veya bir cüz'ü değildir. Ancak ona ait bir özelliktir.

Not: Bedelü'l-ba'd mine'l-küll ile bedelü'l-iştîmâlin, mübdelün minhe ait bir zamir ihtiva etmesi şarttır. Bu zamir mübdelün minhe; müzekkerlik-müenneslik ve müfred-müsenna-cem' olma bakımından uymak zorundadır. Nitekim:

فَرَأْتُ الرِّوَايَةَ ثُلُثَهَا. Cümlesinde bedel olan **ثُلُثَهَا** kelimesinin sonuna bitişen zamirin, mübdelün minh olan الرِّوَايَةَ kelimesine döndüğü ve ona uyduğu görülmektedir. Aynı durum **أَعْجَبَنِي الرَّجُلُ صِدْقُهُ.** Cümlesinde de görülmektedir. Bu cümlede bedel konumundaki **صِدْقُهُ** kelimesinin sonuna bitişen zamir, mübdelün minh olan الرَّجُلُ edönmekte ve ona uymaktadır.

4- El-bedelü'l-mübâyin [الْبَدَلُ الْمُبَايِنُ]

Konuşan kimsenin, söylemek istediğini, yanılarak maksadının aksine söyledikten sonra bunun farkına varıp düzeltmesi şeklindeki bedeldir. Bu tür bedel, diğer bedellerden tamamen farklıdır. Ne mübdelün minhin tamamı, ne onun bir cüz'ü ne de onun bir özelliğidir. Aksine mübdelün minhe muhalif olarak gelen bedeldir. Sadece i'râbta mübdelün minhe uyar. Örnek:

أَكَلْتُ الْجُبْنَ، الْقَشْدَةَ. **Peyniri** (değil değil) **kaymağı** yedim.

سَافَرَ عَلِيٌّ إِلَى الْعِرَاقِ، الْهِنْدِ. Ali **Irak'a** (değil değil) **Hindistan'a** gitti.

خُذِ الْقَلَمَ، الْوَرَقَةَ. **Kalemi** (değil değil) **kâğıdı** al.

Örnek cümlelerde görüldüğü üzere, konuşurken demek istediğimizi hatalı bir şekilde ifade edersek, bunu düzeltmek için “affedersiniz” diyerek sözümüzü düzeltmeye çalıştığımız gibi, Arapçada yapılan bu tür hata düzeltmesine **El-bedelü'l-mübâyin** denir. Bunu, Türkçede benzer bir cümleyle ifade etmek istersek; “Çatalı uzatır mısın? Affedersin kaşığı uzatır mısın?” şeklinde söyleriz.

ALİŞTIRMALAR

1- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki cümlelerde geçen bedel ve mübdelün minhleri bularak karşılıklarına yazınız

<u>الْجُمْلَةُ</u>	<u>المُبْدَلُ مِنْهُ</u>	<u>الْبَدَلُ</u>
المثال: فُتِحَتْ مِصْرُ فِي عَهْدِ الْخَلِيفَةِ عُمَرَ.	الْخَلِيفَةُ	عُمَرَ
١- يُعْجِبُنِي الطِّفْلُ الصَّغِيرُ ذَكَوُهُ.		
٢- سَوْفَ أَزُورُ إِزْمِيرَ آثَارَهَا الْقَدِيمَةَ.		
٣- الصَّحَابِيُّ أَبُو ذَرٍّ صَحَابِيٌّ جَلِيلٌ.		
٤- قَرَأْتُ الرِّوَايَةَ نِصْفَهَا فِي سَاعَتَيْنِ.		
٥- سَمِعَ الطَّبِيبُ الْمَرِيضَ أَتَيْنَهُ.		
٦- الْخَلِيفَةُ أَبُو بَكْرٍ أَوَّلُ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ.		
٧- حَفِظْتُ الْقُرْآنَ الْكَرِيمَ ثَلَاثِيهِ فِي شَهْرَيْنِ.		
٨- تُعْجِبُنِي الْفَتَاةُ حَيَاوُهَا.		
٩- كَافَأَ الْمُدِيرُ الطَّالِبَ أُسَامَةَ.		
١٠- أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيٌّ آخِرُ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ.		

2- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki cümlelerde geçen bedelleri ve türlerini karşılıklarına yazınız.

<u>الْمِثَالَانِ</u>	<u>الْبَدَلُ</u>	<u>نَوْعُهُ</u>
----------------------	------------------	-----------------

الأَوَّلُ : أَذْهَشْتَنِي السَّيَّارَةُ سُرْعَتُهَا. سُرْعَتُهَا الإِشْتِمَال

الثَّانِي : كَانَ مُؤَذِّنُ النَّبِيِّ بِلَالٌ حَبَشِيًّا. بِلَالٌ الكَلِّ مِنْ كُلِّ

..... ١- إِسْتَمَعْتُ إِلَى الْخَطِيبِ وَعَظِهِ.

..... ٢- صَرَفْتُ رَاتِبِي ثَلَاثَةَ يَوْمٍ وَاحِدٍ.

..... ٣- انْهَدَمَتِ الدَّارُ جُذْرَانُهَا.

..... ٤- قَبِرَ الصَّحَابِيُّ أَبِي أَيُّوبَ فِي إِسْطَنْبُولَ.

..... ٥- رَاقَتْنِي الْمَدِينَةُ نِظَامُ حَدَائِقِهَا.

..... ٦- قَطَعَتِ الْحَافِلَةُ الْمَسَافَةَ رُبْعَهَا.

..... ٧- ﴿وَالِى ثُمُودَ أَحَاهُمْ صَالِحًا﴾

..... ٨- شَرِبْتُ كُوبَ الْعَصِيرِ نِصْفَهُ.

..... ٩- أَمَنْتُ بِمَا جَاءَ بِهِ الرَّسُولُ مُحَمَّدٌ.

..... ١٠- رَأَيْتُ الطَّالِبَةَ فَاطِمَةَ مُجْتَهِدَةً.

3- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki cümlelerde geçen ve parantez içinde yer alan bedellerden doğru hareketlenmiş olanların altını çiziniz.

المِثَالُ : اسْتَقْبَلَ الْوَزِيرُ عَبَّاسَ ضَيْوَفَهُ فِي الْمَطَارِ. (عَبَّاسُ / عَبَّاسُ / عَبَّاسِ)

- ١- أَعْجَبَنِي الْقَاضِي الْجَدِيدُ حِلْمَهُ. (حِلْمُهُ / حِلْمِهِ / حِلْمُهُ)
- ٢- رَوَتْ أُمُّ الْمُؤْمِنِينَ عَائِشَةُ أَحَادِيثَ. (عَائِشَةُ / عَائِشَةُ / عَائِشَةُ)
- ٣- حَلَجَ الْحَلَّاجُ الْقُطْنَ نَصْفَهُ. (نِصْفُهُ / نِصْفُهُ / نِصْفِهِ)
- ٤- اسْتَمَعْتُ إِلَى الْبَلَابِلِ تَغْرِيدَهَا. (تَغْرِيدَهَا / تَغْرِيدَهَا / تَغْرِيدَهَا)
- ٥- تَقَاعَدَ الْأُسْتَاذُ عَبْدَ اللَّهِ قَبْلَ سِنِينَ. (عَبْدُ / عَبْدُ / عَبْدُ)
- ٦- جُرِحَ فِي الْمَعْرَكَةِ الْجَنْدِيُّ صَدْرَهُ. (صَدْرُهُ / صَدْرِهِ / صَدْرُهُ)
- ٧- كَتَبْتُ الْوَاجِبَاتِ نِصْفَهَا. (نِصْفَهَا / نِصْفَهَا / نِصْفَهَا)
- ٨- نَظَرْتُ إِلَى السَّفِينَةِ شِرَاعَهَا. (شِرَاعَهَا / شِرَاعِهَا / شِرَاعُهَا)
- ٩- قَبْلَ يَوْمٍ سَقَطَ الْبَيْتُ سَقْفَهُ. (سَقْفُهُ / سَقْفِهِ / سَقْفُهُ)
- ١٠- يُطْرَبُنِي الْبَلْبَلُ تَغْرِيدَهُ. (تَغْرِيدُهُ / تَغْرِيدِهِ / تَغْرِيدُهُ)

4- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki cümleleri tamamlayacak uygun bedeller yazarak harekeleyiniz.

المثال: دُفِنَ مُؤَدِّدُ الرَّسُولِ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِلَالٍ فِي دِمَشْقَ.

- ١- زَرَعَ الْفَلَّاحُ الْأَرْضَ قَصَبًا.
- ٢- يَخَافُ الصَّيَّادُ مِنَ الْأَسَدِ
- ٣- اِسْتَهَرَ الْخَلِيفَةُ بَعْدْلِهِ وَشَجَاعَتِهِ.

٤- دَرَسْنَا سِيرَةَ سَيِّدِ الشُّهَدَاءِ قَبْلَ أُسْبُوعٍ.

٥- الأُسْتَاذُ سَافَرَ إِلَى مَارْدِينَ فِي إِجَازَةٍ.

٦- يُعْجِبُنِي الطَّالِبُ عَلِيُّ

٧- وَاضِعُ النُّحُوِّ الْإِمَامُ كَرَّمَ اللَّهُ وَجْهَهُ.

٨- اتَّفَقْتُ مَعَ الْمَقَاوِلِ فِي تَكْوِينِ شَرَكَةٍ.

٩- الطَّبِيبَةُ مُسْتَشَارَةٌ مَعْرُوفَةٌ.

١٠- تَهَزُّنِي قَصَائِدُ الشَّاعِرِ

5- Aşağıda karışık olarak verilen kelimeleri, altı çizgi kelimedden başlayarak anlamlı cümleler oluşturunuz, bedel ve mübdelün minhi harekeleyiniz.

المثال: الله - الرَّسُولَ - أَمَرَ - إِلَى الْإِسْلَامِ - بِالِدَّعْوَةِ - مُحَمَّدًا.

←: أَمَرَ اللهُ الرَّسُولَ مُحَمَّدًا بِالِدَّعْوَةِ إِلَى الْإِسْلَامِ.

١- بَنَ يَاسِرٍ - الشَّهِيدَيْنِ - الْمُشْرِكُونَ - عَذَّبَ - ابْنَ - عَمَّارَ.

←:

٢- أَوَّلَ - زَوْجَةٍ - كَانَتْ - خَدِيجَةُ - بِدَعْوَتِهِ - مَنْ - آمَنَ - النَّبِيِّ.

←:

٣- اِبْنُ سِينَا - مِنْ الْعُلُومِ - تَفَوَّقَ - الْعَالَمُ - فِي كَثِيرٍ.

.....: ←

٤- أَحَبَّ - حَفِيدِيهِ - الْحَسَنَ - الرَّسُولُ (ص) - وَالْحُسَيْنَ.

.....: ←

٥- الْمُؤْمِنِينَ - صَحَابَتَهُ - بِالْهَجْرَةِ - إِلَى الْحَبْشَةِ - أَمَرَ - الرَّسُولُ (ص)

.....: ←

٦- مُحَمَّدٌ - بِقَضَايَا - الصَّحْفِيِّ - الْأُمَّةِ - مُلتَزِمٌ.

.....: ←

٧- عَلَى - هَبَطَ - الطَّائِرُ - بُرْجَهَا - الْعِمَارَةِ.

.....: ←

٨- مُعَمَّرٌ - طِيبُ - يُعَالِجُ - الْأَسْنَانَ - الْمَرِيضَ - فِي عِيَادَتِهِ.

.....: ←

6- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki sorulara, bedel ve mübdelün minh içeren cevaplar veriniz.

المثال: مَنْ تَوَلَّى الْخِلَافَةَ بَعْدَ وَفَاةِ النَّبِيِّ (ص)؟

←: تَوَلَّاهَا الصَّحَابِيُّ أَبُو بَكْرٍ (ر).

١- أَيُّ قَائِدٍ انْتَصَرَ عَلَى الْفُرسِ فِي مَعْرَكَةِ الْقَادِسيَّةِ؟

←:.....

٢- مَنْ آخِرُ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ.

←:.....

٣- ماذا أَعْجَبَكَ فِي مَدِينَةِ إِسْطَنْبُولِ؟

←:.....

٤- أَيُّ أُسْتَاذٍ يُدَرِّسُكُمُ اللُّغَةَ الْعَرَبِيَّةَ هَذَا الْعَامَ؟

←:.....

٥- أَيُّ قَائِدٍ انْتَصَرَ عَلَى الصَّلِيبِيِّينَ فِي مَعْرَكَةِ حِطِّينَ؟

←:.....

٦- مَنْ فَاتِحُ إِسْطَنْبُولِ؟

←:.....

٧- مَنْ يَحْكُمُ الْجُمْهُورِيَّةَ الْعَرَبِيَّةَ السُّورِيَّةَ؟

.....:←

٨- مَنْ يَقُومُ بِشُؤْنِ الْخَارِجَةِ لِلدَّوْلَةِ؟

.....:←

7- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki isimleri bedel olarak cümlede kullanınız.

المثال: عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ. : لُقْبُ الْخَلِيفَةِ عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ بِـ "عُمَرُ الثَّانِي".

.....: ١- شَجَاعَتُهُ

.....: ٢- شَوَارِعُهَا

.....: ٣- هَارُونُ الرَّشِيدُ

.....: ٤- عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ

.....: ٥- جِبَالُهَا الْخَضِرَاءُ

.....: ٦- رُبْعُهُ

.....: ٧- مُحَمَّدٌ عَاكِفٌ

.....: ٨- فَرِيدٌ وَمُنِيرٌ

.....: ٩- زَيْنَبُ

8- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki cümlelerde geçen bedel ve mübdelün minhleri harekeleyiniz.

المثال: تَزَوَّجْتُ زَيْنَبُ مِنْ ابْنِ خَالَتِهَا الْعَاصِ بْنِ الرَّبِيعِ.

١ - اِسْتَهَرَ الْعَالَمَ ابْنُ كَثِيرٍ فِي عِلْمِ التَّفْسِيرِ.

٢ - النَّبِيُّ إِبْرَاهِيمَ (ع) جَدُّ نَبِينَا مُحَمَّدٍ (ص).

٣ - اَتَمَمْتُ الْكِتَابَ ثَلَاثَةَ بَعُونَ اللَّهُ تَعَالَى.

٤ - يُؤَلِّمُنِي كَثِيرًا الْفَطْلَ بِكَأْوِهِ الْمُسْتَمَرِّ.

٥ - كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ يَخَافُونَ مِنَ الْأَسَدِ زَيْرِهِ.

٥ - أُعْجِبْتُ بِالْوَرْدَةِ رَائِحَتِهَا.

٧ - تَجَوَّلْتُ فِي شَوَارِعِ الْمَدِينَةِ بَعْضُهَا.

٨ - تَسَلَّمَتِ الْمُوظَّفَةُ سَفَانَةَ عَمَلِهَا بِالشَّرْكَةِ.

9- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki cümlelerde geçen bedelleri sıfat ve mevsuf olacak şekilde mübdelün minhlerin önüne geçirerek cümleleri yeniden yazınız.

المثال: قَرَأْتُ قَصِيدَةً لِلشَّاعِرِ زُهَيْرٍ. : قَرَأْتُ قَصِيدَةً لِرُؤْهِ الشَّاعِرِ.

١ - نَجَحَ الطَّالِبُ حَسَنٌ فِي الْإِمْتِحَانِ.:

- ٢- سَلَّمْتُ عَلَى الزَّائِرِ عَبْدِ اللَّهِ.:
- ٣- اِنْتَصَرَ الْقَائِدُ طَارِقُ بْنُ زِيَادٍ.:
- ٤- اشْتَرَيْتُ فَاكِهَةً مِنَ الْفَاكِهِيِّ عُمَرَ.:
- ٥- كَافَأَتِ الْجَامِعَةُ الْأُسْتَاذَ عَلِيًّا.:
- ٦- زُرْتُ الطَّبِيبَ عَبْدَ اللَّهِ.:
- ٧- يُحِبُّ النَّاسُ الْمُوظَّفَ سَعِيدًا.:
- ٨- يُسْرِعُ السَّائِقُ فَرِيدٌ فِي سَيْرِهِ.:

10- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki âyetlerde/cümlelerde geçen bedel ve mübdelün minhleri bularak ilgili alana yazınız.

المثال: ﴿أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ، صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ﴾ [الفاتحة، ١/٦-٧]

المُبدَلُ مِنْهُ: الصِّرَاطُ الْمُسْتَقِيمُ البدلُ: صِرَاطُ الَّذِينَ

١- ﴿أَنْزَلَ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ تَكُونُ لَنَا عِيدًا لِأَوَّلِنَا وَآخِرِنَا﴾ [المائدة، ٥/١١٤]

المُبدَلُ مِنْهُ: البدلُ:

٢- ﴿وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا﴾ [آل عمران، ٩٧/٣]

المُبدَلُ مِنْهُ: البدلُ:

٣- ﴿كَأَلَا لَيْنٌ لَمْ يَنْتَه لَنْسَفْعَا بِالنَّاصِيَةِ، نَاصِيَةٍ كَاذِبَةٍ خَاطِئَةٍ﴾ [العلق، ١٥/٩٦]

المُبْدَلُ مِنْهُ: البدلُ:

٤- ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَاهَا﴾ [الأعراف، ١٨٧/٧]

المُبْدَلُ مِنْهُ: البدلُ:

٥- لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ كَلِمَةُ الْإِخْلَاصِ يَنْجُو قَائِلُهَا مِنَ الزَّلَلِ.

المُبْدَلُ مِنْهُ: البدلُ:

٦- وَقَدْ لَامَنِي فِي حُبِّ لَيْلَى أَقَارِبِي أَخِي وَابْنِ عَمِي وَابْنِ خَالِي وَخَالِيَا

المُبْدَلُ مِنْهُ: البدلُ:

٧- صَلَّىتُ الْبَارِحَةَ الظُّهْرَ، الْعَصْرَ فِي الْحَقْلِ.

المُبْدَلُ مِنْهُ: البدلُ:

٨- بَلَّغْنَا السَّمَاءَ مَجْدُنَا وَسَنَاؤُنَا وَإِنَّا لَنَبْغِي فَوْقَ ذَلِكَ مَظْهَرًا

المُبْدَلُ مِنْهُ: البدلُ:

11- Aşağıdaki metinleri Türkçeye çeviriniz ve bedel ile mübdelün minhleri bulunuz.

صَفِيَّةُ بِنْتُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ

كَانَتْ صَفِيَّةُ بِنْتُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ عَمَّةُ رَسُولِ اللَّهِ (ص) وَاحِدَةً مِنْ أَرْفَعِ نِسَاءِ قُرَيْشٍ خُلُقًا. فُجِعَتْ يَوْمَ أُحُدٍ بِقَتْلِ أَخِيهَا حَمْزَةَ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ. وَمَثَلَتْ هِنْدُ بِنْتُ عُتْبَةَ وَزَوْجَتُ أَبِي سُفْيَانَ بِجَسَدِهِ.

أَقْبَلَتْ صَفِيَّةُ وَمَعَهَا ثَوْبَانِ تُرِيدُ أَنْ تُكْفِنَ أَخَاهَا حَمْزَةَ، وَحَاوَلَتْ ابْنُهَا الزُّبَيْرُ بْنُ الْعَوَّامِ رَدَّهَا فَلَمْ تَسْتَجِبْ إِلَيْهِ. وَسَارَتْ حَتَّى انْتَهَتْ إِلَى الشَّهِيدِ حَمْزَةَ فَوَجَدَتْ بِجَانِبِهِ شَهِيدًا آخَرَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ فَكَفَّنَتْ حَمْزَةَ بِأَحَدِ الثَّوْبَيْنِ، وَكَفَّنَتْ الشَّهِيدَ الْآخَرَ بِالثَّوْبِ الثَّانِي.

السُّلْطَانُ مُحَمَّدُ الْفَاتِحُ

وُلِدَ السُّلْطَانُ مُحَمَّدُ الْفَاتِحُ فِي (٢٧ من رجب ٨٣٥ هـ = ٣٠ من مارس ١٤٣٢م)، وَنَشَأَ تَحْتَ رِعَايَةِ أَبِيهِ السُّلْطَانِ "مُرَادِ الثَّانِي" سَابِعِ سُلَاطِينِ الدَّوْلَةِ الْعُثْمَانِيَّةِ، الَّذِي تَعَهَّدَهُ بِالرِّعَايَةِ وَالتَّعْلِيمِ؛ لِيَكُونَ جَدِيرًا بِالسُّلْطَانَةِ وَالنُّهُوضِ بِمَسْئُولِيَّاتِهَا؛ فَاتَّمَ حِفْظَ الْقُرْآنِ، وَقَرَأَ الْحَدِيثَ، وَتَعَلَّمَ الْفِقْهَ، وَدَرَسَ الرِّيَاضِيَّاتِ وَالْفَلَكَ وَأُمُورَ الْحَرْبِ، وَإِلَى جَانِبِ ذَلِكَ تَعَلَّمَ اللُّغَاتِ الْعَرَبِيَّةَ وَالْفَارْسِيَّةَ وَاللَّاتِينِيَّةَ وَالْيُونَانِيَّةَ، وَاشْتَرَكَ مَعَ أَبِيهِ السُّلْطَانِ مُرَادٍ فِي حُرُوبِهِ وَغَزَوَاتِهِ.

ثُمَّ عَهَدَ إِلَيْهِ أَبُوهُ بِإِمَارَةِ "مَغْنِيسِيَا"، وَهُوَ صَغِيرُ السِّنِّ، لِيَتَدَرَّبَ عَلَى إِدَارَةِ شُؤْنِ الدَّوْلَةِ وَتَدْيِيرِ أُمُورِهَا، تَحْتَ إِشْرَافِ مَجْمُوعَةٍ مِنْ كِبَارِ عُلَمَاءِ عَصْرِهِ، مِثْلُ: الشَّيْخِ "آق شَمْسِ الدِّينِ"، وَ"الْمُلَّا الْكُورَانِي"؛ وَهُوَ الَّذِي أَثَّرَ فِي تَكْوِينِ شَخْصِيَّةِ الْأَمِيرِ الصَّغِيرِ، وَبِنَاءِ اتِّجَاهَاتِهِ الْفِكْرِيَّةِ وَالثَّقَافِيَّةِ بِنَاءً إِسْلَامِيًّا صَحِيحًا.

12- Aşağıdaki cümleleri Türkçeye çeviriniz.

.....: نُرِيدُ أَنْ نَزُورَ مِصْرَ مَسَاجِدَهَا.

.....: أَخَافُ مِنَ الطَّائِرَةِ هُبُوطِهَا.

.....: الْمُدِيرُ إِبْرَاهِيمُ رَجُلٌ مُخْلِصٌ.

.....: الْعَالِمُ سَيِّوِيَّةٌ نَحْوِيٌّ مَشْهُورٌ.

.....: أَعْجَبْتَنِي الْمِثْدَنَةُ نُقُوشُهَا.

.....: كَانَ الْخَلِيفَةُ عَمْرٌ عَدْلًا.

.....: أَفْنَعْنِي ذَلِكَ الرَّأْيُ السَّدِيدُ.

.....: لَقَدْ اسْتَشْهَدَ الْعَالِمُ سَيِّدَ قُطْبٍ.

13- Aşağıdaki cümleleri; bedel ile mübdelün minhi dikkat alarak harekeli olarak Arapçaya çeviriniz.

.....: Öğretmen Ahmet Bursa ilindendir.

.....: Nahiv kitabı “el-Kitab” Sîbeveyh’indir.

.....: Arabanın süratinden korkuyorum.

.....: Bahçenin düzeni hoşuma gitti.

.....: Cuma günü imamın hutbesini dinledim.

.....: Kitabı (değil değil) gazeteyi okudum.

.....: Şu ilacı (hayır hayır) o ilacı al.

.....: İzmir'in havası hoşuma gider.

14- İ'râb örnekleri:

1- الْأُسْتَاذُ أَنْوَرُ مِنَ الْعِرَاقِ.

الْأُسْتَاذُ : مُبْتَدَأُ مَرْفُوعٌ بِالضَّمَّةِ الظَّاهِرَةِ.

أَنْوَرُ : بَدَلٌ مِنَ "الْأُسْتَاذِ" مَرْفُوعٌ بِالضَّمَّةِ الظَّاهِرَةِ.

مِنْ : حَرْفُ جَرٍّ مَبْنِيٌّ عَلَى السُّكُونِ.

الْعِرَاقِ : اسْمٌ مَجْرُورٌ بِالْكَسْرِ الظَّاهِرَةِ.

2- هَدَمَتِ الْبَلَدِيَّةُ الْبَيْتَ جُدْرَانَهُ.

هَدَمَتِ : "هَدَمَ" فِعْلٌ مَاضٍ مَبْنِيٌّ عَلَى الْفَتْحَةِ الظَّاهِرَةِ، وَالتَّاءُ لِلتَّأْنِيثِ.

الْبَلَدِيَّةُ : فَاعِلٌ مَرْفُوعٌ بِالضَّمَّةِ الظَّاهِرَةِ.

الْبَيْتَ : مَفْعُولٌ بِهِ مَنْصُوبٌ بِالْفَتْحَةِ الظَّاهِرَةِ.

جُدْرَانَهُ: "جُدْرَانٌ" بَدَلٌ مِنَ "الْبَيْتِ" مَنْصُوبٌ بِالْفَتْحَةِ الظَّاهِرَةِ، وَهُوَ مَضَافٌ.

وَالضَّمِيرُ "هُ" مُضَافٌ إِلَيْهِ مَبْنِيٌّ عَلَى الضَّمِّ فِي مَحَلِّ جَرٍّ.

3- أُعْجِبْتُ بِالْكِتَابِ غُلَافِهِ.

أُعْجِبَ : فعل ماضٍ مبنيٌّ على السَّكون للاتِّصالِ بالتَّاءِ المتحرِّكة، "تُ" ضَمِيرٌ
مُبْنِيٌّ على الضَّمِّ في محلِّ رفع نائبُ فاعلٍ.
بالكتابِ: جارٌّ ومجرورٌ متعلِّقانِ بـ "أُعْجِبْتُ"
غلافه: بدلٌ مِنَ الكتابِ مجرورٌ وعلامة جرِّه الكسرة الظَّاهِرةُ. وهو مضافٌ، "هـ"
مُضافٌ إليه في محلِّ جرٍّ.

Aşağıdaki cümleleri irab ediniz.

- ١- حَضَرَ الوَزِيرُ عَبْدُ اللَّهِ.
- ٢- أَحْرَقَتِ النَّارُ الْمَنْزِلَ أَبْوَابُهُ.
- ٣- خَافَ الصَّبِيُّ مِنَ الْحِصَانِ صَهِيلِهِ.
- ٤- بَعَثَ الْأَرْضَ نِصْفَهَا.
- ٥- كَانَ الْمَلِكُ أَنْشِرَوَانُ عَادِلًا.
- ٦- الْقَائِدُ خَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ مَعْرُوفٌ.
- ٧- أَنْجَزْتُ الْبَحْثَ فَهَارِسَهُ.
- ٨- تَجَوَّلْتُ فِي إِزْمِيرَ شَوَارِعِهَا.

DENEME SORULARI

A- Aşağıdaki boşluklara gelebilecek uygun bedeli gösteren şıkkı seçiniz.

۱- قَابَلْتُ الْعَمِيدَ فِي الْمَطَارِ.

(A) مُحَمَّدٌ (B) مُحَمَّدٍ (C) مُحَمَّدًا (D) مُحَمَّدَ

۲- قَرَأْتُ عَنْ الْقَائِدِ خَالِدٍ

(A) شَجَاعَتُهُ (B) شَجَاعَتُهُ (C) شَجَاعَتَهَا (D) شَجَاعَتِهِ

۳- بَاعَ التَّاجِرُ أَغْنَامَهُ

(A) ثُلُثُهَا (B) ثُلُثُهُ (C) ثُلُثُهَا (D) ثُلُثِهِ

۴- اسْتَمَعْتُ إِلَى الْخَطِيبِ

(A) خُطْبَتُهُ (B) خُطْبَتِهِ (C) خُطْبَتُهُ (D) خُطْبَاتُهُ

۵- لَا تُطْعِ الْفَاجِرَ

(A) فُجُورُهُ (B) فُجُورُهُ (C) فُجُورِهِ (D) فُجُورُهَا

B- Aşağıdaki boşluklara gelebilecek uygun mübdelün minhi gösteren şıkkı seçiniz.

۱- أَنْوَرُ وَفَرِيدٌ يَدْرُسَانِ فِي الْكَلِيَّةِ.

(A) الطَّالِبَانِ (B) الطَّالِبَيْنِ (C) الطَّالِبَتَانِ (D) الطَّالِبَاتِ

٢- شَمْتُ رَائِحَتَهُ.

(A) الزَّهْرَةَ (A) الزَّهْرَةَ (A) الزَّهْرَةَ (A)

٣- قَرَأْتُ صَفْحَتَيْنِ مِنْهَا.

(A) الْكِتَابَ (A) الْكِتَابَ (A) الْكِتَابَ (A)

٤- دُهِشْتُ مِنْ سُرْعَةِ زُكُوبِهِ عَلَى الْحَصَانِ.

(A) الْفَارِسَ (B) الْفَارِسَيْنِ (C) الْفَارِسِ (D) الْفُرْسَانَ

٥- اِعْتَرَضَ الْمَظْلُومُ عَلَى ظُلْمِهِمَا.

(A) الظَّالِمَ (B) الظَّالِمَ (C) الظَّالِمَ (D) الظَّالِمَيْنِ

C- Aşağıdaki cümlelerde doğru harekelenmiş bedel ve mübdelün minhi içeren şıkkı seçiniz.

(A-١) زَارَنَا الطَّبِيبُ مُحَمَّدٌ. (C) زَارَنَا الطَّبِيبُ مُحَمَّدٌ.

(B) زَارَنَا الطَّبِيبُ مُحَمَّدًا. (D) زَارَنَا الطَّبِيبَةَ سَعَادَ.

(A-٢) فَتَحْتُ أَبْوَابَ الْحُجْرَةِ بَابَانِ مِنْهَا. (C) فَتَحْتُ أَبْوَابَ الْحُجْرَةِ بَابَانِ مِنْهُ.

(B) فَتَحْتُ أَبْوَابَ الْحُجْرَةِ بَابَيْنِ مِنْهَا. (D) فَتَحْتُ أَبْوَابَ الْحُجْرَةِ بَابَيْنِ مِنْهُ.

(A-٣) أُعْجِبْتُ بِالْفَتَاةِ حَيَاؤُهُ. (C) أُعْجِبْتُ بِالْفَتَاةِ حَيَاؤُهَا.

(B) أُعْجِبْتُ بِالْفَتَاةِ حَيَاءَهَا. (D) أُعْجِبْتُ بِالْفَتَاةِ حَيَائِهَا.

(A-٤) أَكَلْتُ الْبُرْتُقَالَهَ نِصْفَهَا. (C) أَكَلْتُ الْبُرْتُقَالَهَ نِصْفَهَا.

(B) أَكَلْتُ الْبُرْتُقَالَهَ نِصْفَهَا. (D) أَكَلْتُ الْبُرْتُقَالَهَ نِصْفَهُ.

(A-٥) رَاقَتْنِي الشَّقَّةُ مَنْظَرَهَا. (C) رَاقَتْنِي الشَّقَّةُ مَنْظَرَهَا.

(B) رَاقَتْنِي الشَّقَّةُ مَنْظَرَهَا. (D) رَاقَتْنِي الشَّقَّةُ مَنْظَرَهَا.

D- Aşağıdaki ifadeleri doğru tamamlayan şıkkı seçiniz

١- الْبَدَلُ اسْمٌ تَابِعٌ

(A) فِي الْإِعْرَابِ لِمَا قَبْلَهُ. (C) يُذَكِّرُ تَمْهِيدًا لِمَتَّبِعِهِ.

(B) فِي الْإِعْرَابِ لِمَا بَعْدَهُ. (D) يُسَمَّى مَتَّبِعُهُ الْبَدَلُ مِنْهُ.

٢- مِنْ أَنْوَاعِ الْبَدَلِ :

(A) الْبَدَلُ الشَّامِلُ. (C) مُشْتَمَلَاتُ الْبَدَلِ.

(B) بَدَلُ الْمُطَابَقَةِ. (D) مُطَابَقَةُ الْبَدَلِ الْمُبَدَلِ مِنْهُ.

٣- بَدَلُ الْبَعْضِ مِنْ كُلِّ:

(A) يَأْتِي قَبْلَ الْمُبَدَلِ مِنْهُ. (C) يَكُونُ جُزْءًا مِنَ الْمُبَدَلِ مِنْهُ.

(B) لَا يُطَابِقُ الْمُبْدَلُ مِنْهُ. (D) لَيْسَ جُزْءًا مِنَ الْمُبْدَلِ مِنْهُ.

٤- بَدَلُ الْإِشْتِمَالِ: وَيَكُونُ.....

(A) مِنْ مُشْتَمَلَاتِ الْبَدَلِ. (C) جُزْءًا مِنَ الْمُبْدَلِ مِنْهُ.

(B) مِنْ مُشْتَمَلَاتِ بَدَلِ الْمُطَابَقَةِ. (D) مِنْ مُشْتَمَلَاتِ الْمُبْدَلِ مِنْهُ.

٥- يَكُونُ فِي الْبَدَلِ ضَمِيرٌ يَعُودُ عَلَى الْمُبْدَلِ مِنْهُ إِذَا.....

(A) كَانَ بَدَلُ الْمُطَابَقَةِ. (C) كَانَ بَدَلُ الْبَعْضِ مِنْ كُلِّ.

(B) كَانَ بَدَلُ الْكُلِّ مِنْ كُلِّ. (D) جَاءَ قَبْلَ الْمُبْدَلِ مِنْهُ.

E- Aşağıdaki cümlelerde sıfat-mevsuf olarak verilen isimlerin, bedel-mübdelün minh olacak şekilde değiştirilmiş halini gösteren doğru şıkkı seçiniz.

١- سَلَّمْتُ عَلَى نَبِيلِ الْمَزَارِعِ.

(A) سَلَّمْتُ عَلَى الْمَزَارِعِ نَبِيلٍ. (C) سَلَّمَ نَبِيلٌ عَلَى الْمَزَارِعِ.

(B) سَلَّمْتُ الْمَزَارِعَ لِنَبِيلٍ. (D) سَلَّمَ الْمَزَارِعُ عَلَى نَبِيلٍ.

٢- لُقِّبَ عُمَرُ الْخَلِيفَةُ بِـ "الْفَارُوقِ".

(A) لُقِّبَ "الْفَارُوقُ" بِعُمَرَ الْخَلِيفَةِ. (C) لُقِّبَ الْخَلِيفَةُ الْفَارُوقُ بِعُمَرَ.

(B) لُقِّبَ الْخَلِيفَةُ عُمَرُ بِـ "الْفَارُوقِ". (D) لُقِّبَ الْفَارُوقُ بِـ "الْخَلِيفَةُ" عُمَرُ.

٣- هَذِهِ هِيَ سَعَادُ الْمُمْرِضَةِ.

(A) هَذِهِ سَعَادُ هِيَ الْمُمْرِضَةُ. (C) هَذِهِ هِيَ الْمُمْرِضَةُ سَعَادُ.

(B) هَذِهِ الْمُمْرِضَةُ هِيَ سَعَادُ. (D) سَعَادُ هَذِهِ هِيَ الْمُمْرِضَةُ.

٤- أَوْقَفَ الشَّرْطِيُّ حَسَنًا السَّائِقَ.

(A) أَوْقَفَ حَسَنَ الشَّرْطِيِّ السَّائِقَ. (C) أَوْقَفَ السَّائِقُ الشَّرْطِيَّ حَسَنًا.

(B) أَوْقَفَ السَّائِقُ حَسَنًا الشَّرْطِيَّ. (D) أَوْقَفَ الشَّرْطِيُّ السَّائِقَ حَسَنًا.

٥- اسْتَمَعْتُ إِلَى عَمَّارٍ الْخَطِيبِ.

(A) اسْتَمَعْتُ إِلَى الْخَطِيبِ عَمَّارٍ. (C) عَمَّارُ الْخَطِيبِ اسْتَمَعَ إِلَيَّ.

(B) اسْتَمَعَ إِلَيَّ عَمَّارُ الْخَطِيبِ. (D) اسْتَمَعَ إِلَيَّ الْخَطِيبُ عَمَّارٍ.

F- Aşağıdaki cümlelerde bedelü'l-küll mine'l-küll içeren şıkkı seçiniz

(A-١) أُحِبُّ الطَّالِبَ أَحْمَدَ. (C) أَتَمَّ الْمُهَنْدِسُ بِنَاءَ الْبَيْتِ أَسَاسُهُ.

(B) أَعْجَبَنِي الطَّالِبُ حُلُقُهُ. (D) أَحْرَقَتِ النَّارُ الْمَنْزِلَ أَثَاثُهُ.

(A-٢) زُرْتُ مِصْرَ مَسَاجِدَهَا. (C) أُحِبُّ إِسْتَانْبُولَ مَنْظَرَهَا.

(B) اخْتَرَمْتُ الْمُعَلِّمَةَ سَعَادَ. (D) أَثَمَمْنَا كِتَابَ الْقَوَاعِدِ مُعْظَمَهُ.

(A-۳) تَمَتَّعْتُ بِالْبُسْتَانِ أَرْبِجِهِ. (C) الْمُقَاوِلُ عَبْدُ اللَّهِ رَجُلٌ مُخْلِصٌ.

(B) اسْتَمَعْنَا إِلَى الْفَنَانِ أُغْنِيَّتِهِ. (D) نَظَّفَتِ الْأُمُّ الْبَيْتَ عُرفَهُ.

(A-۴) سَرَقَ اللَّصُّ الْبَيْتَ مَتَاعَهُ. (C) رَاعَتْنِي الْأَزْهَارُ أَلْوَانُهَا.

(B) تَعَلَّمْتُ الْعَرَبِيَّةَ قَوَاعِدَهَا. (D) كَانَتْ زَوْجُ النَّبِيِّ خَدِيجَةُ امْرَأَةً صَالِحَةً.

(A-۵) الصَّحَابِيُّ عَمْرُو فَاتِحٌ مِصْرَ. (C) امْتَلَأَ الْحَوْضُ ثُلَّةً بَعْدَ الْمَطَرِ.

(B) كَسَرَ الْوَلَدُ الشَّجَرَةَ غُصْنَهَا. (D) أَحَبُّ الْجِبْنِ طَعْمُهُ.

G- Aşağıdaki cümlelerde bedelü'l-iştimâl içeren şıkkı seçiniz

(A-۱) بَدَأَ الْبَنَاءُ عِمَارَةَ الْبَيْتِ أَسَاسَهُ. (C) شَمَمْتُ الْوَزْدَةَ رَائِحَتَهَا.

(B) حَضَرَ أَخَوَاكَ فَرِيدٌ وَصَالِحٌ. (D) قَابَلْتُ الطَّيِّبَةَ فَاطِمَةَ.

(A-۲) أَحْبَبْتُ الْمُؤَذِّنَ صَوْتَهُ. (C) أَوْدُ زِيَارَةَ الْمَدِينَةِ قُونِيَا.

(B) قَرَأْتُ كِتَابَ الْقَوَاعِدِ بَعْضَهُ. (D) فَازَ الطَّالِبُ كَمَالًا فِي الْمَسَابَقَةِ.

(A-۳) قَضَيْتُ الْعُطْلَةَ ثَلَاثِيهَا. (C) احْتَرَمُ النَّاسَ صَغِيرَهُمْ وَكَبِيرَهُمْ.

(B) لَا أَحِبُّ الْمُدُنَ ضَوْضَاءَهَا. (D) سَقَطَ الْمَنْزِلُ جُدْرَانُهُ.

(A-۴) أَخَذْتُ رَاتِي مِنَ الْمُحَاسِبِ زَيْدٍ. (C) انْقَضَى رَمَضَانُ ثَلَاثُهُ حَتَّى الْآنَ.

(B) أَكَلْتُ الثُّفَّاحَةَ نِصْفَهَا. (D) تَعَجَّبْتُ مِنَ الْطِفْلِ فَطَانَتِهَا.

٥-A) قَابَلْنَا الْوَزِيرَ سَيْفُ اللَّهِ. (C) قَبَضَ الشَّرْطِيُّ عُمُرَ عَلَى اللَّصِّ.

B) أَحَبُّ الْوَزْدَ رَائِحَتَهُ. (D) هَدَمَتِ الْعَاصِفَةُ الْقَرْيَةَ بُيُوتَهَا.

H- Aşağıdaki cümlelerde bedelü'l-ba'd mine'l-küll içeren şıkkı seçiniz

١-A) أَعْجَبَنِي الرَّئِيسُ حَدِيثُهُ. (C) تَعَرَّفْتُ عَلَى الْمُذِيعِ رَمَضَانَ.

B) بَدَّلْنَا الْكُتُبَ بَعْضَهَا. (D) نُسَاعِدُ الْفَلَاحَ سَعِيدًا.

٢-A) زَرَعْتُ الْأَرْضَ نِصْفَهَا قَمْحًا. (C) تَعَلَّمُ الْعَرَبِيَّةَ قَوَاعِدَهَا.

B) اِغْسِلْ وَجْهَكَ، يَدَيْكَ. (D) أَحَبَبْنَا الطُّفْلَةَ حَيَاءَهَا.

٣-A) لَا تَخَفْ مِنَ الْأَسَدِ زَيْرِهِ. (C) صَعِدْنَا الْجَبَلَ قِمَّتَهُ.

B) سَأَزُورُ الْقَاضِيَّ عَبْدَ الْمَنَعِمِ. (D) جَاءَنَا الشَّيْخُ أَحْمَدُ.

٤-A) أَعْجَبَتْنِي السَّيَّارَةُ لَوْنُهَا. (C) رَكَبْنَا السَّيَّارَةَ، الْحَافِلَةَ.

B) تَقَاعَدَ الْأُسْتَاذُ حَسَنٌ. (D) تَوَقَّفَتِ السَّيَّارَةُ مُحَرِّكُهَا.

٥-A) قَضَيْنَا عُطْلَتَنَا نِصْفَهَا فِي الْمَصِيفِ. (C) وَاصَلْنَا رِحْلَتَنَا إِلَى الْعَاصِمَةِ أَنْقَرَةَ.

B) حَدَّثَنَا زَمِيلُنَا أَحْمَدُ عَنْ عَمَلِهِ. (D) صَلَّيْتُ الظُّهْرَ، الْعَصْرَ.

CEVAPLAR							
<u>A</u>	<u>B</u>	<u>C</u>	<u>D</u>	<u>E</u>	<u>F</u>	<u>G</u>	<u>H</u>
1- C	1- A	1- A	1- A	1- A	1- A	1- C	1- B
2- D	2- B	2- B	2- B	2- B	2- B	2- A	2- A
3- A	3- D	3- D	3- C	3- C	3- C	3- B	3- C
4- B	4- C	4- C	4- D	4- D	4- D	4- D	4- D
5- B	5- D	5- A	5- C	5- A	5- A	5- B	5- A

21. ÜNİTE
ŞART ÜSLÛBU

Prof. Dr. M. Reşit ÖZBALIKÇI

إِنْ تَتُبْ تُغْفَرْ ذُنُوبُكَ. مَتَى تَحْسُدْ تَهْلِكْ.

مَهْمَا تَفْعَلْ تُسْأَلْ عَنْهُ. أَنَّى يَنْزِلُ ذُو الْعِلْمِ يُكْرَمْ.

مَا تَفْعَلْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدْهُ عِنْدَ اللَّهِ. أَيُّ طَالِبٍ يَجْتَهِدْ يَتَقَدَّمْ.

مَنْ يَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا يَكُنْ نَاجِيًا. حَيْثُمَا يَنْزِلُ الْمَطَرُ يَنْمُ الزَّرْعُ.

أَيْنَ تَجِدِ الْخَيْرَ فَلَا تَتَرَدَّدْ فِي أَخْذِهِ. إِذَا تَسْتَغْفِرُ يَقْبَلِ اللَّهُ اسْتَغْفَارَكَ.

أَيْنَمَا تَذْهَبْ تَجِدْ صَدِيقًا يُعِينُكَ. إِذَا تَتَعَلَّمْ تَتَقَدَّمْ.

إِذَا سَادَ التَّعَاوُنُ الدَّوْلِيُّ قَلَّتْ أَسْبَابُ الْحُرُوبِ.

لَوْ قَالَ النَّاسُ الصَّدَقَ لَا سْتَرَاحَ الْقَاضِي.

مَنْ جَدَّ فَالْنَجَاحُ حَلِيفُهُ.

فَإِذَا فَرَّغْتَ فَانْصَبْ.

مَنْ يَظْلِمِ النَّاسَ فَسَيَنْدَمُ.

مَنْ يُفْشِ السِّرَّ فَلَيْسَ بِأَمِينٍ.

مَتَى تُهْمِلْ عَمَلَكَ فَقَدْ أَتَيْتَ إِلَى وَطَنِكَ.

مَنْ يَعْمَلِ الشَّرَّ فَسَوْفَ يَنْدَمُ.

AÇIKLAMALAR

Şart üslûbu: Fiillerin, kendilerinden önce gelen cezmedici şart edatlarından biri ile kullanılmasına şart üslûbu denir. Yukarıdaki örnekler incelediğinde onların, farklı şart edatlarıyla başladıkları ve her edattan sonra iki cümlelerin bulunduğu görülür. Edattan hemen sonra gelen cümle şart cümlesi, şart cümlesini takip eden cümleye de cevap cümlesi denir. Şart cümlesindeki fiile “şart fiili”, cevap cümlesindeki fiile de “cevap fiili” denir. Bu üslupta, cevap cümlesindeki fiilin meydana gelmesi, şart cümlesindeki fiilin gerçekleşmesine bağlıdır. Bu bakımdan bu iki fiilin şart edatıyla sıkı irtibatı vardır.

Şart edatları iki türdür:

A-Cezmeden Şart Edatları: Şart ve cevap fiillerini cezmederler.

- 1- **إِنْ** تَشْهَدِ الْحَقَّ تَنْتَصِرِ الْعَدَالَةَ.
- 2- **مَهْمَا** تَقْرَأُ يَزِدُّكَ مَعْرِفَةً وَثِقَافَةً.
- 3- **مَا** يَدَّخِرُهُ الْمَوَاطِنُ يَدْعَمُ الْاِقْتِصَادَ الْوَطَنِيَّ.
- 4- **مَنْ** يَجْتَهِدُ فِي دُرُوسِهِ يَنْجَحُ.
- 5- **أَيْنَ** أَوْ **أَيْنَمَا** يَكْثُرُ الْمُتَعَطِّلُونَ تَنْتَشِرِ الْجَرِيْمَةُ.
- 6- **مَتَى** أَوْ **أَيَّانَ** تَتَقَدَّمُ الصَّنَاعَةُ يَنْتَشِرِ الرِّخَاءُ.
- 7- **أَيُّ** تَذْهَبُ بَجْدٍ تَرْحَبُ.
- 8- **أَيُّ** رَجُلٍ يَزْرَعُ خَيْرًا يَخْصُدُهُ.

9- حَيْثُمَا حَيْثُمَا يَنْزِلُ الْعَالِمُ يَلْقَ احْتِرَامًا.

10- إِذَا مَا تُقْصِرُ فِي الْوَاجِبِ تَنْدَمُ.

11- إِذَا مَا تَجْتَهِدُ تَنَلْ جَائِزَةً.

12- كَيْفَمَا كَيْفَمَا تَعِشْ تَمُتْ.

Yukarıdaki edatlardan **أَيُّ** hariç tüm şart edatları mebnidir. **أَيُّ** edatı mu'reb olduğundan cümle içerisindeki durumuna göre i'rabı değişir.

Tüm örneklerde şart ve cevap fiillerinin her ikisi de muzârî ve meczûm olarak yer almıştır. Buna göre "Bu edatlar yalnızca muzârî fiillerinin başına gelirler." gibi bir sonuç çıkarmamak gerekir. Zirâ şart cümlesinin iki fiilinin ya da birisinin mâzi fiil olması mümkündür. Bu durumda mâzi fiil mahallen meczûm olur. Örnek:

مَنْ يَزْرَعُ يَحْصُدْ. مَنْ زَرَعَ يَحْصُدْ. مَنْ زَرَعَ حَصَدَ.

Şart cümlesinin cevabı olan cümlelerin başına bazı durumlarda "fe" eklenir. Başına ف eklenen muzari fiil, şart edatından dolayı artık meczûm olmaz. Ancak cevabın başına ف gelince cevap cümlesi mahallen meczûm olur.

a- İsim cümlesi olursa. Örnek:

﴿وَمَنْ كَانَ فِي هَذِهِ أَعْمَى فَهُوَ فِي الْآخِرَةِ أَعْمَى﴾ [الإسراء، ٧٢/١٧]

Kim bu dünyada körlük ettiyse âhirette de kördür.

b- Fiil camid olursa. Örnek:

إِنْ أَحْسَنْتَ فَعَسَى أَنْ يُجِبَّكَ النَّاسُ.

Eğer iyilik yaparsan umulur ki insanlar seni sever.

c- Fiil istek bildirirse. Örnek:

﴿فَمَنْ كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا﴾ [الكهف، ١١٠/١٨]

Kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa yararlı bir iş yapsın.

d- Fiilin başına olumsuzluk edatlarından *مَا* gelirse. Örnek:

إِنْ عَاقَبْتَ الْمُسِيءَ *فَمَا* قَصَّرْتَ.

Kötüyü cezalandırırsan kusur işlemiş olmazsın.

e- Fiilin başına olumsuzluk edatlarından *لَنْ* gelirse. Örnek:

إِنْ عَصَيْتَ أَمْرِي *فَلَنْ* تَنَالَ مَحَبَّتِي.

Emrime isyan edersen sevgime nail olamazsın.

f- Fiil geniş zaman kipinde olup önüne *سَ* gelirse. Örnek:

مَنْ يُسَافِرْ *فَسَيَكْسِبُ* خِبْرَةً وَمَعْرِفَةً.

Kim seyahat ederse deneyim ve bilgi kazanacaktır.

g- Fiil geniş zaman kipinde olup önüne *سَوْفَ* gelirse. Örnek:

مَنْ ظَلَمَ النَّاسَ *فَسَوْفَ* يَنْدَمُ.

Kim insanlara zulmederse pişman olacaktır.

h- Fiil geçmiş zaman kipinde olup önüne *قَدْ* edatı bitişirse. Örnek:

مَنْ يَتَّقِ اللَّهَ فِي عَمَلِهِ *فَقَدْ* فَازَ بِرِضَاءِ الْمُجْتَمَعِ.

Kim işinde Allah'tan korkarsa toplumun hoşnutluğunu kazanır.

B-Cezmetmeyen Şart Edatları:

Cezmetmeyen şart edatlarıyla da şart üslûbu oluşturulabilir.

إذا: Gelecek zaman ifade eder. Örnek:

إِذَا كَثُرَ الْمَطَرُ يَزْدَادُ الزَّرْعُ. Yağmur çok olunca, ekinler artar.

لَوْ: Cevabının gerçekleşmesi, şartının gerçekleşmesine bağlıdır. Örnek:

لَوْ سَمِعْتُ نِدَاءَكَ لَأَسْرَعْتُ لِمُسَاعَدَتِكَ. Çağrını duysaydım, yardımına koşardım.

لَمَّا: Zarf olup “حِينَ” anlamındadır. Örnek:

﴿لَمَّا آمَنُوا كَشَفْنَا عَنْهُمْ عَذَابَ الْخِزْيِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ [يونس، ٩٨/١٠]

(Yûnus'un kavmi) inandığı **zaman**, onlardan dünya hayatında rüsvâyılık azâbını kaldırdık.

كُلَّمَا : Zarf olup “her ne zaman ki” anlamı ifâde eder. Örnek:

﴿كُلَّمَا أَضَاءَ لَهُمْ مَشَوْا فِيهِ﴾ [البقرة، ٢٠/٢]

Önlerini her aydınlatışında ışığında yürürler.

لَوْلَا : Şartın bulunması sebebiyle cevabın imkansızlığını ifade eder. Örnek:

﴿لَوْلَا كِتَابٌ مِّنَ اللَّهِ سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيمَا أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ [الأنفال، ٦٨/٨]

Eğer Allah'ın daha önce verilmiş bir hükmü olmasaydı, aldığınız şey (fidye)den dolayı size büyük bir azap dokunurdu.

لَوْمَا : Şartın bulunması sebebiyle cevabın imkansızlığını ifade eder. Örnek:

﴿لَوْمَا التَّعَبُ مَا كَانَتْ الرَّاحَةُ﴾.

Yorgunluk olmasa rahatlık olmazdı.

Bu iki edat da bir şeyin olması hâlinde diğer bir şeyin olmamasını ifâde eder. **أَمَّا** : Detaylandırma (Tafsil) harfi olup hem şart edatı hem de şart fiilinin yerine geçer. Bu edatın cevabında daima “fâ” harfi bulunur. Örnek:

﴿فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ﴾ [الضحى، ٩/٩٣]

Öyleyse sakın yetimi ezme!

ALİŞTIRMALAR

1- Aşağıdaki cümlelerde şart edatını ve iki örnekte olduğu gibi cezm etme ve etmeme yönünden çeşidini ayrılan bölüme yazınız.

أداة الشرط نوعها

المثالان:

مثال ١: إِذَا أَحْسَنْتَ إِلَى الْفَقِيرِ أَحَبَّكَ اللَّهُ. إذا غيرُ جازمة

مثال ٢: متى تَحَسَّنْ أَخْلَاقَكَ يَكْثُرْ أَصْدِقَاؤُكَ. متى جازمة

١- أَيْنَمَا تَجْلِسْ يَحْتَرِمُكَ النَّاسُ.

٢- لَوْ اعْتَرَفَ اللَّصُّ لَاسْتَرَاخَ الْقَاضِي.

٣- إِذَا نَزَلَ الْمَطَرُ نَبَتَ الزَّرْعُ وَنَمَا.

٤- إِنْ تُحْمِلْ وَاجِبَكَ تَفْشَلْ فِي حَيَاتِكَ.

٥- مَنْ يَجْتَهِدْ يَكْسِبْ رِضَاءَ رُؤَسَائِهِ.

٦- ﴿كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا﴾.

2- Aşağıdaki boşlukları uygun birer cevap koyarak tamamlayınız:

١- مَا تَقْتَصِدُهُ الْيَوْمَ ٦- أَيَّانَ تَسْأَلُنِي

٢- كَيْفَمَا تَكُونُوا ٧- مَنْ يَحْتَرِمُ نَفْسَهُ

٣- أَيْنَمَا تُقَابِلِ الْأُسْتَاذَ ٨- إِنْ تَعْمَلْ خَيْرًا

٤- حَيْثُمَا تَبْذُرِ الْحَبَّ ٩- مَهْمَا تَفْعَلْ فِي السِّرِّ

٥- مَتَى يَمْضِ الشِّتَاءُ ١٠- أَيَّ شَيْءٍ تُرِدُ

3- Aşağıdaki boşlukları örnekte olduğu gibi şart fiili koyarak harekeleyiniz.

المثال: متى تَسْتَمِعُ إلى شرح المعلم تفهم الدرس.

١- إن في عملك يحترمك الناس.

٢- إن كلمة المسلمين يحترمهم العالم.

٣- إذا عملاً صالحاً فزت برضاء المجتمع.

٤- من في دروسه ينجح في الامتحان.

٥- لو الشر تحصد الندم.

4- Aşağıdaki cümlelerde şartın cevabını belirleyiniz ve ona fâ bitişme sebebini örnekte olduğu gibi açıklayınız.

المثال: أينما تَجَلَسَ فتحلل بخلق الإسلام.

السبب أنه : جملة فعلية فعلها طلبي.

١- ومن تكن العلياء همّة نفسه فكل الذي يلقاه فيها محبب.

السبب أنه:

٢- وإذا تناسبت الرجال فما أرى نسبا يقاس بصالح الأعمال.

السبب أنه:

٣- وإن بليت بشخص لا خلاق له فكن كأنك لم تسمع ولم يقل.

السبب أنه:

٤- فإن يقتسم مالي بني وإخوتي فلن يفسدوا خلقي الكريم ولا فعلي.

السَّبَب أَنَّهُ:

٥- اطلُّبُوا الْمَجْدَ عَلَى الْأَرْضِ فَإِنَّ هِيَ ضَاقَتْ فَاطْلُبُوهُ فِي السَّمَاءِ.

السَّبَب أَنَّهُ:

٦- ﴿وَأَمَّا الْآخِرُ فَيُصَلَّبُ فَتَأْكُلُ الطَّيْرُ مِنْ رَأْسِهِ﴾ [يوسف، ٤١/١٢]

السَّبَب أَنَّهُ:

٧- مَنْ يُحِبَّ وَطَنَهُ فَسَوْفَ يُخْلَصُ لَهُ.

السَّبَب أَنَّهُ:

٨- قال تعالى ﴿وَإِنْ تُعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَنْ يَضُرُّوكَ شَيْئًا﴾ [المائدة، ٤٢/٥]

السَّبَب أَنَّهُ:

٩- قال تعالى: ﴿مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ﴾ [النساء، ٨٠/٤]

السَّبَب أَنَّهُ:

١٠- إِنْ تُتَّقِنِ عَمَلَكَ فَسَيَجْعَلُ اللَّهُ لَكَ مَخْرَجًا.

السَّبَب أَنَّهُ:

5- Aşağıdaki cümleleri, boş yerlere uygun birer şart fiili koyarak tamamlayınız:

١- إِنْ تَنْدَمُ. ٦- إِذَا تَتَقَدَّمُ.

٢- كَيْفَمَا أَكُنْ. ٧- أَلَيْ يَحْتَرِمُ.

٣- مَنْ يَظْفَرُ. ٨- أَيْنَمَا أَجْلِسْ إِلَى جِوَارِكَ.

٤- مَهْمَا يَفْعَلْ. ٩- مَتَى تَجِدُهُ.

٥- أَيِّ رَجُلٍ يَعِشُ عَزِيزًا. ١٠- مَا يُكَافِئُكَ اللَّهُ عَلَيْهِ.

6- Aşağıdaki cümlelerde şartın cevabını örnekte olduğu gibi harekeli olarak tamamlayınız.

المثال : إِنْ تُحَافِظْ عَلَى صِحَّتِكَ تَسَلِّمْ مِنَ الْمَرَضِ.

١- إِذَا عَطَفْتَ عَلَى الْيَتِيمِ

٢- مَا تُقَدِّمُ مِنْ مَعُونَةٍ لِلْمُحْتَاجِينَ

٣- مَهْمَا تَقْرَأُ مِنْ كُتُبٍ

٤- إِذَا عَلَّمْتَ ابْنَكَ فِي الصَّغَرِ

٥- لَوْ تَسَافَرُ إِلَى شَاطِئِ الْبَحْرِ

7- Aşağıdaki cümleleri parantez içindekilerden yararlanarak ve gerekli değişiklikleri yaparak örnekte olduğu gibi şart cümlesine çeviriniz

المثال : تَشْهَدَانِ بِالْحَقِّ، تَنْتَصِرُ الْعَدَالَةَ. (إِنْ) : إِنْ تَشْهَدَا بِالْحَقِّ تَنْتَصِرِ

الْعَدَالَةَ.

١- تَمْشِي بِبُطْءٍ وَسَطِ الزَّحَامِ، تَسَلِّمْ. (مَتَى)

٢- تَحْرِصُونَ عَلَى الْمَوْتِ، تُوهَبُ لَكُمْ الْحَيَاةُ. (إِنْ)

٣- يَعْمَلُ الشَّرَّ، يَحْصُدُ النَّدَمَ. (مِنْ)

٤- تُصَادِقُ الْكِرَامَ، تَتَخَلَّقُ بِأَخْلَاقِهِمْ. (لو)

٥- يَنْتَشِرُ الْأَمْنُ، يَعِيشُ الْمَوَاطِنُ فِي سَلَامٍ. (أينما)

8-Gerekli deęiřiklięi yaparak ařaęıdaki iki cümleyi örnekte olduęu gibi uygun řart edatıyla birlikte řart üslubu oluřturunuz.

المثال: تَنْشَطَانِ فِي عَمَلِكُمَا، تَلْقِيَانِ الْحَمْدَ وَالثَّنَاءَ.

مَتَى تَنْشَطَا فِي عَمَلِكُمَا، تَلْقِيَا الْحَمْدَ وَالثَّنَاءَ.

١- يَتَّقِي اللَّهَ، يَفُوزُ بِرِضَائِهِ.

٢- نَزَلَ الْمَطَرُ، عَمَّ الرَّخَاءُ.

٣- تُشْرِقُ الشَّمْسُ، يَنْتَشِرُ الدَّفْءُ.

٤- يَتَّحِدُ الْمُسْلِمُونَ، يُخِيفُونَ أَعْدَاءَهُمْ.

٥- تَزُورُونَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ، تَشْعُرُونَ بِخَشْيَةِ اللَّهِ.

9-Ařaęıdaki cümlelerde řartın cevabını, örnekte olduęu gibi fâ bitiřtirerek doldurunuz.

المثال : إِنْ يَجْتَهِدِ الْعَامِلُ فَلَا يَمْتَنِعُ الْمَدِيرُ عَنْ مَكَافَأَتِهِ.

١- مَتَى تَشْتَدُّ حَرَارَةُ الْجَوِّ

٢- مَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ

۳- إذا أَخْلَفْتَ وَعْدَكَ

۴- أينما تَفْعَلُ الْخَيْرَ

۵- إن تَزُرْ مَرِيضًا

10- Aşağıda cümlelerdeki meczum fiili muzârîlerin her birini araştırarak; cezim edatını ve de i'rab alâmetini söyleyiniz:

- ۱- مَا تَقْتَصِدُهُ الْيَوْمَ، يَنْفَعُكَ غَدًا. ۷- كَيْفَمَا يَنْمُ التَّعَبُ يَسْتَرْخُ.
- ۲- أَيْنَمَا يَذْهَبِ النَّشِيطُ يَجِدُ عَمَلًا. ۸- حَيْثُمَا يَذْهَبُ صَدِيقِي أَذْهَبَ.
- ۳- مَا تَبْدُرُ مِنْ حُبِّ تَجْنِ ثَمَرَاتِهِ. ۹- كَيْفَمَا يَكُنِ الْمَرْءُ يَكُنْ قَرِينُهُ.
- ۴- إِذْمَا تَكْسَلُ تَخْسِرُ. ۱۰- مَتَى تَحْضُرُ أَعْلَمُكَ الدَّرْسَ.
- ۵- مَنْ يَكُنْ عَجُولًا يَكْثُرُ زَلَلُهُ. ۱۱- فِي أَيِّ وَقْتٍ تَحْضُرُ أَكْرَمَكَ.
- ۶- مَا تَقُلُهُ تَكُنْ مَسْئُولًا عَنْهُ. ۱۲- مَهْمَا تُبْطِنُهُ تُظْهِرُهُ الْإِيَّامُ.

11- Aşağıdaki boş yerlere, uygun birer cevap cümlesi koyarak tamamlayınız:

- ۱- مَا تَقْتَصِدُهُ الْيَوْمَ ۶- أَيَّانَ تَسْأَلُنِي
- ۲- كَيْفَمَا تَكُونُوا ۷- مَنْ يَحْتَرِمُ نَفْسَهُ
- ۳- أَيْنَمَا تُقَابِلِ الْأُسْتَاذَ ۸- إِنْ تَعْمَلْ خَيْرًا
- ۴- حَيْثُمَا تَبْدُرُ الْحُبَّ ۹- مَهْمَا تَفْعَلْ فِي السِّرِّ
- ۵- مَتَى يَمُضُ الشِّتَاءُ ۱۰- أَيِّ شَيْءٍ تُرَدُّ

12- Aşağıdaki cümleleri, boş yerlere uygun birer şart fiili koyarak tamamlayınız:

- ۱- إِنْ تَنْدَمُ. ۶- إِذَا تَتَقَدَّمُ.
- ۲- كَيْفَمَا أَكُنْ. ۷- أَنَّى يَحْتَرِمُ.
- ۳- مَنْ يَظْفَرُ. ۸- أَيْنَمَا أَجْلِسْ إِلَى جِوَارِكَ.
- ۴- مَهْمَا يَفْعَلْ. ۹- مَتَى تَجِدُهُ.
- ۵- أَيِّ رَجُلٍ يَعِشُ عَزِيزًا. ۱۰- مَا يُكَافِيكَ اللَّهُ عَلَيْهِ.

13- Bir şart edatı getirerek birbirine uygun düşen iki cümleden bir şart cümlesi oluşturunuz.

- تَقْطِفُ مِنَ الْأَزْهَارِ
- تَسْعُدُ بِرَائِحَتِهِ الْجَمِيلَةِ.
- يَسْتَيْقِظُ مُبَكَّرًا
- يَذْهَبُ إِلَى عَمَلِهِ نَشِيطًا.
- يَسْتَذْكِرُ دُرُوسَهُ
- يَنْجَحُ.
- يُشَاوِرُ الْعُقَلَاءَ
- يَسْلَمُ.
- تَسْتَقِمُ فِي عَمَلِكَ
- يُقَدِّرُ لَكَ الرِّبْحَ الْوَافِرَ.

14- Aşağıdaki cümlelerde boş yerlere harekeli muzari fiil koyarak tamamlayınız.

- ۱- إِنْ تُحْمِلْ فِي عَمَلِكَ
- ۲- إِنْ تَسْتَحِمْ بِالْمَاءِ الْبَارِدِ
- ۳- إِنْ تَنْدَمُ.
- ۴- إِنْ تَنْلِ الْجَائِزَةَ.
- ۵- إِنْ يَصْدُقِ التَّاجِرُ
- ۶- إِنْ تَقْرَأْ كَثِيرًا

٧- إِنْ تَأْكُلِ الْفَاكْهَةَ الْفَجَّةَ

٨- إِنْ يَدَكَ بِالْمَدَادِ.

٩- إِنْ تَسْمَعُ نَصِيحَةَ وَالِدِكَ

١٠- إِنْ تُسَافِرْ

15- Aşağıdaki cümlelerde boş yerlere harekeli olarak şart cümlesi koyarak tamamlayınız.

١- مَنْ يَعِشْ عَزِيزًا.

٢- حَيْثَمَا تَنْدَمُ عَلَى فَعْلِهِ.

٣- مَنْ يَنْتَقِلُ إِلَيْهِ طِبَاعُهُمْ.

٤- مَا يُفْسِدُ مَعْدَتَكَ.

٥- أَنَّى تَجِدُ زَرْعًا نَاضِرًا.

٦- إِنْ يَرْجِعْ إِلَيْكَ نَشَاطُكَ.

٧- مَتَى يَحْضُرُ إِلَى مِصْرَ السَّائِحُونَ.

٨- مَنْ يَسْلَمُ مِنْ أَذَاهُمْ.

٩- مَا تَنْتَفِعُ بِهِ فِي زَمَنِ الشَّدَةِ.

١٠- مَنْ يُؤْذِ أَسْنَانَهُ.

16- Aşağıdaki cümleleri örnekte olduğu gibi şart cümlesi olacak şekilde tamamlayınız.

المثال: أَيْنَ تَكْثُرُ الْمَدَارِسُ يُنْتَشِرُ التَّعْلِيمُ .

١ - أَيْنَمَا تَحَدَّثُ

٢ - يُعَاقِبُهُ اللَّهُ.

٣ - مَهْمَا تُسَافِرُ إِلَى الْقُدْسِ

٤ - تَعِيشُ فِي أَمْنٍ وَاطْمَئْنَانٍ.

٥ - مَنْ يَتَّقِ اللَّهَ

17- Metinde bulunan cezmedici şart edatlarını belirleyerek her bir edatın anlamını açıklayınız.

وَصِيَّةُ وَالِدٍ

أَيُّ بُنَيٍّ، مَنْ يُفَارِقُ الْأَهْلَ وَالْحُلَانَ فِي سَبِيلِ الْعِلْمِ يَجِدْ فِي شَرَفِ الْغَايَةِ وَلَدَّةَ
الْمَعْرِفَةِ مَا يَصْرِفُهُ عَنِ الْمَلَاهِي، وَيُنْسِيهِ وَخْشَةَ الْعُرْبَةِ. وَمَتَى يَتَعَمَّقْ فِي الْبَحْثِ
وَالدَّرْسِ تَتَّسِعْ أَمَامَهُ آفَاقُ الْمَعْرِفَةِ. وَعَلَى كُلِّ طَالِبٍ عِلْمٍ أَنْ يُؤْمِنَ بِأَنَّ الْحَيَاةَ هِيَ
الْمَدْرَسَةُ الْكُبْرَى، وَأَنَّ الْعِلْمَ لَا وَطَنَ لَهُ.

18- Aşağıdaki cümleleri Türkçeye çeviriniz

..... : مَا تَزْرَعُ الْيَوْمَ تَحْصُدُهُ غَدًا.

..... : مَنْ يَطْلُبُ يَجِدْ.

..... : مَهْمَا تَعِشْ تَسْمَعُ بِمَا لَا تَشْتَهِي.

..... : مَنْ يَرْحَمِ الضَّعِيفَ يَرْحَمُهُ اللَّهُ.

..... : أَيُّ كِتَابٍ تَقْرَأُ تَسْتَفِدُّ مِنْهُ.

19- Aşağıdaki cümleleri harekeli olarak Arapçaya çeviriniz.

..... : Nereye kar yağarsa hava soğuk olur.

..... : Nasıl yaparsan öyle yaparım.

..... : Ne zaman bayram olsa çocuklar
.....
sevinir.

..... : Eğer çalışırsan ödüle ulaşırsın.

..... : Kim iyilik yaparsa karşılığını görür.

20- İrab örnekleri.

1- مَنْ يَفْكَرُ يَجِدْ جَوَابًا.

مَنْ: اسمُ شَرْطٍ جازمٌ مبتدأٌ مَبْنِيٌّ عَلَى الشُّكُونِ فِي مَحَلِّ رَفْعٍ.
يَفْكَرُ: فِعْلٌ الشَّرْطِ مجزومٌ بِالشُّكُونِ. وَالْفَاعِلُ ضَمِيرٌ مُسْتَتِرٌ تَقْدِيرُهُ "هُوَ".
يَجِدْ: فِعْلٌ جَوَابٍ مجزومٌ وَعَلَامَةُ جَزْمِهِ الشُّكُونُ. وَالْفَاعِلُ ضَمِيرٌ مُسْتَتِرٌ تَقْدِيرُهُ
"هُوَ".

جَوَابًا: مَفْعُولٌ بِهِ، مَنْصُوبٌ بِالْفَتْحَةِ.

2- مَتَى أُسَافِرُ إِلَى الْحَجِّ أَنْجُ مِنَ الْهَمِّ.

مَتَى: اسمُ شَرْطٍ جازمٌ مَبْنِيٌّ عَلَى الشُّكُونِ فِي مَحَلِّ نَصْبٍ مَفْعُولٌ فِيهِ.
أُسَافِرُ: فِعْلٌ الشَّرْطِ مجزومٌ وَعَلَامَةُ جَزْمِهِ الشُّكُونُ. وَالْفَاعِلُ ضَمِيرٌ مُسْتَتِرٌ تَقْدِيرُهُ "أَنَا".
إِلَى : حَرْفٌ جَرٌّ مَبْنِيٌّ عَلَى الشُّكُونِ.
الْحَجِّ : اسمٌ مجرورٌ بـ "إِلَى"، وَعَلَامَةُ جَرِّهِ الْكَسْرَةُ.

أَنْجُ: جَوَابُ الشَّرْطِ مجزوم وعلامة جزمه حذف حرفِ العِلَّةِ. والفَاعِلُ ضَمِيرٌ
مستتر تقديره "أنا".

مِنْ : حَرْفُ جَرٍّ، مَبْنِيٌّ عَلَى السُّكُونِ.
الهِمَّ : مَجْرُورٌ بِـ "مِنْ"، وعلامة جَرِّه الكسرةُ.

Aşağıdaki cümlelerin irabını yapınız.

۱- أَيُّ عَالَمٍ يَتَكَبَّرُ يُبْغِضُهُ اللَّهُ.

۲- حَيْثُمَا يَنْزِلُ الْمَطَرُ يَنْمُ الزَّرْعُ.

۳- مَنْ يَطْلُبْ يَجِدْ.

۴- إِنْ تَدْرُسْ تَنْجَحْ.

۵- مَهْمَا تَفْعَلْ تُسْأَلْ عَنْهُ.

DENEME SORULARI

A- Aşağıdaki şıklarda cezm edici şart edatı içeren cümleyi seçiniz.

- ۱- A) إذا أحسنت إلى الناس ملكت قلوبهم. (B) مَنْ يَسْعَ للخير ينلَ محبةَ الجميع.
(C) ما أحبُّ الكتب إليك. (D) مَنْ آخِرُ الخلفاء الراشدين.
- ۲- A) أينَ ينتشر العدلُ يسعدُ الناسُ. (B) متى ينتهي الدرسُ.
(C) أين توجد الكعبة المشرفة. (D) كم شخصا في الحجرة.
- ۳- A) ترجعُ زينبُ من أنقرة. (B) المسلمون يؤمنون بأنبياء الله.
(C) أحمد وعلي يذهبان إلى السوق. (D) حيثما تسر تجد الخير.
- ۴- A) كيف الجوُّ اليوم. (B) أيَّ عمل تعمل تنفع الناس به.
(C) لو أهملت دروسك رسبت في الامتحان. (D) أيَّ كتاب تفضل.
- ۵- A) أيَّ جهة تتجه نتجه. (B) أيَّ سيارة تفضل.
(C) أيَّ أستاذ قابلت. (D) في أيَّ وقت تخرج إلى عملك.

B- Aşağıdaki boşluklara uygun gelebilecek cezm edici şart edatını seçiniz.

- ۱-تُعَامِلُ صَدِيقَكَ يُعَامِلُكَ.
(A) إِذَا (B) مَنْ (C) كَيْفَمَا (D) إِذَا
- ۲-تَرْجِعُ أُكْرَمَكَ.
(A) لَوْ (B) مَتَى (C) إِذَا (D) أَيْنَ

٣-.....تَفْعَلْ يُكْتَبُ فِعْلُكَ.

(A) حَيْثُمَا (B) مهما (C) من (D) أَيْثَانَ

٤-.....تُنَادِ أُجْبِكَ.

(A) من (B) أَيْثَانَ (C) إذا (D) لَوْ

٥-.....تَدْرُسُ تَنْجَحُ.

(A) من (B) لَوْ (C) إِنَّ (D) إذا

C- Aşağıdaki şıklarda cezm etmeyen şart edatı içeren cümleyi seçiniz.

١- (A) لو كَثُرَ الْعِتَابُ نَفَرَ مِنْكَ الْأَصْدِقَاءُ.

(B) لَا تَفْتَحْ نَافِذَةَ الصَّفِّ.

(C) إِذَا مَا تَعْمَلُ تَتَقَدَّمُ.

(D) كَيْفَمَا تُعَامِلْ صَدِيقَكَ يُعَامِلَكَ.

٢- (A) مَنْ يَحْتَرِمِ الْآخِرِينَ يَنْجَحُ فِي حَيَاتِهِ.

(B) إِنْ تَحْتَرِمِ الْآخِرِينَ تَنْجَحُ فِي حَيَاتِكَ.

(C) إِذَا احْتَرَمْتَ الْآخِرِينَ يَحْتَرِمُونَكَ.

(D) احْتَرِمِ الْآخِرِينَ تَنْجَحُ فِي حَيَاتِكَ.

٣- (A) لو تُصَادِقُ الْكِرَامَ تَتَخَلَّقُ بِأَخْلَاقِهِمْ.

(B) مَتَى تَتَنَزَّهَ فِي الْحَدَائِقِ يَنْشَطُ عَقْلُكَ.

(C) أَيْنَمَا يَنْتَشِرِ الْأَمْنُ يَعِشِ الْمَوَاطِنُ فِي سَلَامٍ.

(D) متى تُغِثَ المحتاجين يشكروك.

(A - ٤) لِيُقَمَّ كُلُّ عَامِلٍ بِعَمَلِهِ.

(B) لَا تَفْتَحْ نَافِذَةَ الصَّفِّ.

(C) يَنْجَحُ الطَّالِبُ فِي الْإِمْتِحَانِ.

(D) إِذَا زَادَتِ الرُّوَاتِبُ فَرَحَ الْمُوظَّفُونَ.

(A - ٥) تَزْرَعُ الْحِقْدَ بَيْنَ النَّاسِ.

(B) إِذَا أَرَدْتَ أَنْ تَخْدِمَ أُمَّتَكَ يَجِبُ أَنْ تَنْشُرَ فِيهَا الْحَقِيقَةَ.

(C) يَسْتَعِدُّ الشَّعْبُ لِمُقَاوَمَةِ الْحِصَارِ.

(D) يَدْخُلُ الْبَيْتَ دُونَ اسْتِئْذَانٍ.

D- Aşağıdakilerde cezm edici şart edatı ile cezm edilmiş fiil içeren cümleyi seçiniz.

(A - ١) لِيُخْرِجَ أَحْمَدُ مِنَ الصَّفِّ. (B) مَنْ يَتَّقِ اللَّهَ فَقَدْ فَازَ بِرِضَاءِ اللَّهِ.

(C) ذَهَبَ عَمِّي إِلَى الصَّلَاةِ وَلَمَّا يَرْجِعْ. (D) لَمْ تَشْرَبْ زَيْنَبُ الْعَصِيرَ.

(A - ٢) متى تذهب إلى إزمير تستمتع بمنظرها. (B) لِيُشْرِخَ يُونسُ هَذَا الْمَوْضُوعَ.

(C) لِيَعْتَمِدَ الشَّعْبُ عَلَى الْمَوَادِّ الطَّبِيعِيَّةِ. (D) وَصَلْتُ وَلَمَّا يَبْدَأِ الدَّرْسُ.

(A - ٣) لَا تَسْبَحْ فِي النَّهْرِ وَحْدَكَ. (B) لَمْ يَذْهَبْ عَلِيٌّ إِلَى الْمَدْرَسَةِ.

(C) قَطَفْتُ الثَّمَرَ وَلَمَّا يَنْضَجْ. (D) أَيْآنَ يَسُدُّ الْعَدْلُ يَكْثُرُ الْأَمْنُ.

(A - ٤) لَمْ يَمْشِ الْوَلَدُ فِي الطَّرِيقِ. (B) أَيْنَمَا يَكْثُرُ الْعُمَرَانُ تُبْنَ الْمَدَارِسُ.

(C) أَنْتُمْ لَمْ تَكْتُبُوا أَسْمَاءَكُمْ. (D) أَنْتِ لَمْ تَكْتُبِي وَاجِبَكَ.

(A - ٥) مَتَى تَتَقَدَّمُ الصَّنَاعَةُ يَنْتَشِرُ الرَّحَاءُ. (B) الْبِنْتَانِ لَمْ تَكْتُبَا الْأَسْئَلَةَ.

(C) لَمْ يَرْجِعْ أَبِي مِنَ السَّفَرِ. (D) أَنْتُمَا لَمْ تَكْتُبَا الرِّسَالَةَ.

E- Aşağıdakilerde cevabına fâ bitişmiş şartı içeren cümleyi seçiniz.

(A - ١) إِنْ تَظْلِمْنِي فَإِنَّ اللَّهَ مَعِي. (B) مَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَفْزِ بِرِضَاءِ اللَّهِ.

(C) ذَهَبَ أَحْمَدُ إِلَى مَغْنِيسَا وَلَمَّا يَرْجِعْ. (D) لَمْ تَشْرَبِ الْعَصِيرَ.

(A - ٢) مَتَى تَذْهَبُ إِلَى صَاقَرِيَا تَرِ الْبُحَيْرَاتِ. (B) مَنْ يُضِلُّ اللَّهَ فَلَا هَادِيَ لَهُ.

(C) لَيْشْرَحَ يُؤْنَسُ هَذَا الْمَوْضُوعَ. (D) وَصَلْتُ وَلَمَّا يَبْدَأِ الْمُؤْتَمَرُ.

(A - ٣) إِنْ تُسَامِحِ الْمَظْلُومَ فَنِعْمَ مَا تَفْعَلُ. (B) لَمْ يَذْهَبْ حَابِلٌ إِلَى الْمَدْرَسَةِ.

(C) قَطَّقْتُ الْفَاكْهَةَ وَلَمَّا تَنْضَجْ. (D) مَتَى يَسُدِّ الْعَدْلُ يَكْثُرِ الْأَمْنُ.

(A - ٤) لَمْ يَمْشِ الرَّجُلُ فِي الشَّارِعِ. (B) أَيْنَمَا تَكْثُرِ الثَّقَافَةُ تُبْنَ الْمَكْتَبَاتُ.

(C) إِنْ تَرَعَ الْأَمَانَةَ فَسَيَنْمُو مَالُكَ. (D) أَنْتِ لَمْ تَكْتُبِي وَاجِبَكَ.

(A - ٥) مَتَى تَتَقَدَّمُ الطَّاقَةُ تَنْتَشِرُ الْبَرَكَةُ. (B) الطَّالِبَتَانِ لَمْ تَكْتُبَا الْأَسْئَلَةَ.

(C) لَمْ يَرْجِعِ الْأُسْتَاذُ مِنَ الْعُطْلَةِ. (D) إِنْ تُفْشِ السَّرَّ فَيُفْشِ الرَّجُلُ أَنْتَ.

CEVAP ANAHTARI				
A	B	C	D	E
1- B	1- C	1- A	1- B	1- A
2- A	2- B	2- C	2- A	2- B
3- D	3- B	3- A	3- D	3- A
4- B	4- B	4- D	4- B	4- C
5- A	5- C	5- B	5- A	5- D

22. ÜNİTE İSM-İ TASĞÎR

Prof. Dr. M. Reşit ÖZBALIKÇI

النَّمِيرُ حَيَوَانٌ شَرِسٌ. يُرِيدُ الطِّفْلُ ذُرِّيَّهُمَا فَقَطُّ.

اصْطَادَ الصَّيَّادُ الْأُسَيْدَ. يَعْمَلُ أَحْمَدُ فِي مُصْنِعٍ.

الرُّجَيْلُ قَادِمٌ. هَذِهِ مُدَرِّسَةٌ جَمِيلَةٌ.

يُنِيرُ الْمُصَيَّبُحُ الْعُرْفَةَ الصَّغِيرَةَ.

نَحْتَ النُّجَيْجِرُ الْحَشَبَ.

اسْتُعْمِلَ هَذَا الْقَتِيدُ قَبْلَ سَنَوَاتٍ.

AÇIKLAMALAR

İsm-i tasğîr (küçültme ismi): Küçüklüğü, azlığı göstermek, sevgi ifade etmek veya aşağılamak için kullanılan isimdir. Diğer bir ifadeyle murab bir ismi "فُعَيْل" kalıplarına dönüştürmektir. Tanımdan da anlaşılacağı gibi ism-i tasğîrin üç kalıbı vardır.

a- Üç harfli isimler فُعَيْل kalıbında gelir:

جُنْدٌ asker → جُنَيْدٌ askercik

كَلْبٌ köpek → كَلَيْبٌ köpekcik

عَبْدٌ kul → عَبِيدٌ kulcuk, kulcağız

رَجُلٌ adam → رَجَيْلٌ adamcık, adamcağız

وَلَدٌ çocuk → وَلِيدٌ çocukcağız

b- Dört harfli isimler فُعَيْلٌ kalıbında gelir:

دَفْتَرٌ defter → دُفَيْرٌ deftercik, küçük defter

دِرْهَمٌ Dirhem → دُرَيْهَمٌ dirhemcik

كِتَابٌ kitap → كُتَيْبٌ kitapcık

فُنْدُقٌ otel → فُنَيْدِقٌ otelcik

c- Beş ve altı harfli isimler فُعَيْلٌ kalıbında gelir. Bünyesinde illet harfi

bulunan kelimelerin illet harfleri yâ (ي) ya çevrilir.

مِصْبَاحٌ lamba → مُصَيِّبٌ lambacık

نَجَّارٌ marangoz → نُجَّيْرٌ marangozcuk

قَنْدِيلٌ kandil → قُنَيْدِيلٌ kandilcik, küçük kandil

İsm-i tasğîr yapılırken bazen dörtten fazla harfi olan kelimenin son dan bir önceki harfi, med harfi değilse son harfi de atılabilir. Örnek:

سَفَرَجَلٌ kelimesinin ismi tasğîri سَفِيرٌ veya سَفِيرِجٌ

şeklinde, عُنْدَلِبٌ kelimesinin ise عُنْدِلٌ veya عُنْدِيلٌ şeklinde, كَرْجٌ kelimesi

de زَبِيرِجٌ veya زَبِيرِجٌ şeklinde gelebilir. Görüldüğü gibi, ism-i tasğîr yapılırken kelimenin son harfi olan “lâmu'l-fiil”i atılmıştır.

Arapçada sülâsî olmayan bazı isimler sülasi gibi tasğîr edilirken bazıları da rubâî gibi tasğîr edilir:

Sülâsî gibi فُعَيْلٌ kalıbında tasğîr edilen isimler:

Kök harfi üç harf olup;

a- Te'nîs tâsıyla son bulan isimler. Örnek: وَرْدَةٌ → وَرِيدَةٌ

b- Te'nîs elif-i maksurası ile son bulan isimler. Örnek: قُرْبَى → قُرَيْبَى

c- Te'nîs elif-i memdûdesi ile son bulan isimler. Örnek: صَحْرَاءُ → صَحِيرَاءُ

d- Zâid elif ve nûn ile biten isimler. Örnek: عُثْمَانُ → عَثِمَانُ

Rubâî gibi فُعَيْلٌ kalıbında tasğîr edilen isimler:

Kök harfi dört harf olup;

a- Te'nîs tâsıyla son bulan isimler. Örnek: قَنِيطَرَةٌ → قَنِيطَرَاءُ

b- Te'nîs elif-i memdûdesi ile son bulan isimler. Örnek: أَرْبَعَاءُ → أَرْبَعَاءُ

c- Nisbet yâ'sı ile biten isimler. Örnek: مَغْرِبِيٌّ → مَغِيرِيٌّ

d- Zâid elif ve nûn ile biten isimler. Örnek:

دَيْدَبَانُ → دَيْدَبَان (بمعنى حارس) زَعْفَرَانُ → زُعَيْفِرَانُ

Not: Ef'âlun [أَفْعَالٌ] kalıbında gelen cem-i teksîrin tasğîri yapılırken tasğîr

yâ'sından sonraki harfin harekesi esre yapılmayıp aslındaki gibi fetha olur. Örnek:

أَفْرَاسُ ← أَفِيرَاسُ، أَحْجَارُ ← أَحْيَجَارُ، أَشْجَارُ ← أَشْيَجَارُ.

İkinci harfi illet harfi olan isimlerin tasğîri:

İkinci harfi illet harfi olup elife dönüşmüş olan isimlerin tasğîri yapılırken elif aslına döner. Örnek:

غَارُ ← غَوِيرُ دَارُ ← دَوِيرُ حَالُ ← خَوِيلُ بَابُ ← بُوَيْبُ

İsm-i tasğîri yapılacak ismin ikinci harfi **hemzeden dönüşmüş**, **zâid** veya **aslı bilinmeyen** bir elif olduğunda, bu elif vâv'a dönüşür.

a- **Hemzeden dönüşmüş elif.** Örnek:

أَكَلُ (أَكَلُ) ← أَوَيْكَلُ، (أَمَرُ) ← أَوَيْمَرُ

b- **Zâid olan elif.** Örnek:

قَائِمُ ← قَوَيْمُ، نَائِمُ ← نُوَيْمُ، فَاضِلُ ← فَوَيْضِلُ، شَارِبُ ← شَوَيْرِبُ، سَاجِدُ ← سَوَيْجِدُ

c- **Aslı bilinmeyen elif.** Örnek:

سَاجُ ← سَوَيْجُ (نَوْعٌ مِنَ الشَّجَرِ)، صَابُ ← صَوَيْبُ (عَصَاةٌ شَجَرَةٌ مُرٌّ)

Semâi müennes bir kelime ism-i tasğîr yapıldığında sonuna (ة) gelir. Örnek:

شَمْسٌ ← شَمْسَةٌ ، عَيْنٌ ← عَيْنَةٌ

Bir isimin, ism-i tasğîri ancak aşağıdaki amaçlardan birisi için yapılır:

1- Bir şeyin boyutunun küçüklüğünü göstermesi. Örnek:

كَانَ يَنْبَحُ الْكَلْبُ فِي الْحَدِيقَةِ. Köpekçik bahçede havlıyordu.

2- Sayısının azlığını göstermesi. Örnek:

أَعْمَلُ مِنْ أَجْلِ دُرِّهَمَاتٍ مَعْدُودَةٍ. Sayılı dirhemcikler için çalışıyorum.

3- Zamanının yaklaştığını ifadesi. Örnek:

سَافَرَ قُبَيْلَ الْعِشَاءِ. Yatsıdan az önce yola çıktı.

4- Yerinin yakınlığını ifadesi. Örnek:

الْحَقِيبَةُ دُونِ الرَّفِّ. Çanta rafın hemen yanındadır.

5- Azametli zannedileni tahkir için. Örnek:

هَلْ أَلْهَاكَ هَذَا الشُّوَيْعُرُ؟ Bu şaircik mi seni oyaladı?

6- Bazı kere tazim için. Örnek:

أَصَابَتْهُمْ دُؤَيْهَةٌ أَذْهَلَتْهُمْ. Başlarına onları şok eden bir musibetçik geldi.

7- Şefkat ve sevgi ifadesi için. Örnek:

لَزَيْدٍ بَنِي ذَكِيٍّ. Zeyd'in zeki bir oğulcuğu var.

ALİŞTIRMALAR

1- Aşağıdaki cümlelerde ism-i tasğîri belirleyiniz.

- ۱- يَتَّصِلُ بِنَهْرِ النَّيْلِ نُحَيْرٌ يُسَمَّى "النَّيْلَ الْأَزْرَقَ".
- ۲- تَظْهَرُ الشَّمْسُ قُبَيْلَ الْغُرُوبِ كَقُرْصٍ مِنْ لَهَبٍ جَمِيلٍ.
- ۳- سَدُّ كَبَانَ بُعِيدَ مَدِينَةٍ مَلْطِيَا مِنَ الشِّمَالِ وَيَقَعُ فِي شَرْقِ تُرْكِيَا.
- ۴- لَنَا بِإِزْمِيرَ مُنِيرٌ فِي ضَيْعَةٍ، نَقْضِي فِيهِ أَشْهُرَ الصَّيْفِ لِلرَّاحَةِ.
- ۵- أُخْتِي هُنَيْدَةُ أَكْبَرُ مِنْ أُخْتِي مُلَيْكَةَ وَلُطَيْفَةَ.

2- Aşağıdaki boşlukları ism-i tasğîr ile doldurunuz.

- ۱- أَلْمَانِيَا بارعةٌ في صناعةِ السَّيَّارَاتِ.
- ۲- إِسْرَائِيلُ عدوانيةٌ حاكمةٌ على الإسلام.
- ۳- يَجْرِي فِي الْوَادِي يَسْقِي الْمَزَارِعَ.
- ۴- أَفْرَأُ كُلَّ يَوْمٍ وَلَوْ
- ۵- فِي الْجِرَابِ.

3- Aşağıdaki cümleleri zaman veya mekân yakınlığını gösteren bir ism-i tasğîr ile tamamlayınız.

- ۱- نَذْهَبُ إِلَى الْمَسْجِدِ الصَّلَاةِ.
- ۲- نَصَلِّي الْفَجْرَ شُرُوقِ الشَّمْسِ.
- ۳- غَادَرَ الْمَجْلِسَ وَقْتُ بَدْءِ الْإِنْتِخَابِ.
- ۴- يُوجَدُ مَدْرَسَتِنَا مَلْعَبٌ وَنَادٍ.
- ۵- مَنَزَلَنَا مَدِينَةُ الْمَلَاهِي.

4- Aşağıdaki cümlelerde ism-i tasğîrleri bulup vezinlerini söyleyiniz.

1- سَبَّحَ الْأَوْلَادُ فِي نُحَيْرِ نَظِيفِ الْمَاءِ.

2- الْوَرَيْدَةُ الْحُمَيْرَاءُ مُنْتَشِرَةٌ عِنْدَنَا.

3- سُمِّيَتْ أَوَّلُ شَهِيدَةٍ فِي الْإِسْلَامِ. (سَمَةٌ)

4- شَاهَدْتُ أَبَا الْوَلِيدِ فِي السُّوقِ.

5- قَفَلَ الْخَادِمُ الْبَابَ بِقُفْلٍ جَدِيدٍ.

6- قَفَلَ الْخَادِمُ الْبَابَ بِقُفْلَيْنِ جَدِيدَيْنِ.

5- Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimeleri örnekte olduğu gibi ism-i tasğîre çeviriniz

المثال: في الحديقة زهرةٌ جميلةٌ. في الحديقة زهرةٌ جميلةٌ.

١- أبو جهلٍ رجلٌ عدوانيٌّ حاقدٌ على الإسلام.:

٢- يجري نهرٌ في القرية يسقي الأشجار.:

٣- الرجلُ ذاهبٌ الى عمله.:

٤- قرأتُ اليومَ صفحاتَ من النصِّ.:

٥- لَنَا بَيْتٌ فَوْقَ الْمَدْرَسَةِ.:

6- Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimeleri örnekte olduğu gibi **ism-i mükebbere (normal hali)** çeviriniz.

المثال: الدُّؤَيْبُ فَرَّ مِنَ الصَّيَادِ. الذِّئْبُ فَرَّ مِنَ الصَّيَادِ.

۱- كان عمرو بنُ العاصِ دُوَيْهِيَّةً. :

۲- هَذَا الرَّجُلُ بُطَيْلٌ لَا يَخَافُ أَحَدًا. :

۳- يَا بُنَيَّ الْحَبِيبَ هَذِهِ هُدَيْتُكَ. :

۴- هَذِهِ زَهْرَةٌ عَطْرَةٌ نَاضِرَةٌ. :

۵- إِنَّهُ خَوَيْتُمْ مِنَ الْمَاسِ النَّادِرِ. :

7- Aşağıdaki boşlukları parantez içinden uygun bir **ism-i tasğîrle** doldurunuz.

۱- هذا رجلٌ لا يجدُ مأْوًى. (مُسْكِينٌ / مُسَيِّكِينٌ / مُسَيِّكِنٌ)

۲- سَاعِدُوا هَذَا الْعُجُوزَ. (الضَّعِيفَ / الضَّعْفَ / الضُّعِيفَ)

۳- مَا أَجْدَرَ هَذَا بِالشَّفَقَةِ. (الْيَتِيمَ / الْيَتِيمَ / الْيَتِيمَ)

۴- هَذَا سَيِّئُ الْخِطِّ وَاللَّوْنِ. (قَلِيمٌ / قَلِيمٌ / قَلِيمٌ)

۵- أَنْتَ كَثِيرُ الْإِهْمَالِ وَالْغِيَابِ. (طَوِيلٌ / طَوِيلٌ / طَوِيلٌ)

8- Aşağıdaki kelimelerin **ism-i tasğîrini** yazınız.

.....	دَفْتَرٌ		قَلَمٌ
.....	مَنْزِلٌ		جَبَلٌ
.....	بُلْبُلٌ		عَبْدٌ
.....	مَسْجِدٌ		نَصْرٌ

مِفْتَاحُ

حَسَنٌ

9- Aşağıdaki isimleri örnekte olduğu gibi ism-i tasğîre çeviriniz

المثال: رَجُلٌ رَجِيلٌ.

- ١- نَهْرٌ : : تَمْرَةٌ
- ٢- جَبَلٌ : : بَعْدٌ
- ٣- نَائِبٌ : : قَبْلٌ
- ٤- مَنشَارٌ : : فَوْقٌ
- ٥- عَصَا : : تَحْتَ

10- Aşağıdaki ism-i tasğîrleri örnekte olduğu gibi mükebbber isme çeviriniz.

المثال: كَلْبٌ كَلْبِيٌّ

- ١- سُدَيْدٌ : : خَنِيْدِقٌ
- ٢- نُسَيْرٌ : : كُمِيمٌ
- ٣- بُرَيْقِعٌ : : كُوَيْكَبٌ
- ٤- قُرَيْشٌ : : عَنِيصِرٌ
- ٥- رَجِيلٌ : : نُصَيْرٌ

11- Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimeleri ism-i tasğîre çeviriniz

- ١- أَنَارَ المَصْبَاحُ العُرْفَةَ.
- ٢- القَنَدِيلُ نُورُهُ ضَعِيفٌ.
- ٣- يُزْفِرُ العُصْفُورُ.

٤- الضَّفْدَعُ فِي الْحَدِيقَةِ.

.....

٥- الْمِرْصَدُ فِي حُلْوَانَ.

.....

12- Aşağıdaki cümleleri Türkçeye çeviriniz

رَأَيْتُ كَلْبًا فِي الْحَدِيقَةِ. :

وُلِدَ جُمَيْلٌ أَمْسٍ. :

مَا أَكَلَ الذُّؤَيْبُ الْخُرُوفَ. :

يَحُبُّ الذُّبَيْبُ الْعَسَلَ. :

يَأْكُلُ الْعُصْفِيُّرُ الْحَبَّ. :

13- Aşağıdaki cümleleri harekeli olarak Arapçaya çeviriniz

..... Dün kendime bir evcik satın aldım.

..... Bahçeye ağaçcik diktim.

..... Yolumda bir dükkâncık gördüm.

..... Pencerede hoşuma giden bir çiçekcik gördüm.

..... Bir kedicik aldım ve yavrucuğuma götürdüm.

14- İrab örnekleri:

١- أَكَلَ جُمَيْلٌ الزَّهْرَةَ.

أَكَلَ : فِعْلٌ مَاضٍ مَبْنِيٌّ عَلَى الْفَتْحِ.

جُمَيْلٌ : اسْمٌ مُصَغَّرٌ، فَاعِلٌ مَرْفُوعٌ، وَعَلَامَةُ رَفْعِهِ الضَّمَّةُ الظَّاهِرَةُ.

الزُهْرَة : مَفْعُولٌ بِهِ مَنْصُوبٌ بِالْفَتْحَةِ الظَّاهِرَةِ.

٢- الذُّؤَيْبُ فَرَّ مِنَ الرَّاعِي.

الذُّؤَيْبُ : اسْمٌ مُصَغَّرٌ، مَبْتَدَأٌ مَرْفُوعٌ بِالضَّمَةِ الظَّاهِرَةِ.

فَرَّ: فِعْلٌ مَاضٍ مَبْنِيٌّ عَلَى الْفَتْحِ، وَالْفَاعِلُ ضَمِيرٌ مُسْتَرٌّ جَوَازًا تَقْدِيرُهُ "هُوَ".
مِنَ الرَّاعِي: جَائِزٌ وَمَجْرُورٌ مُتَعَلِّقَانِ بِفِعْلِ "فَرَّ"، وَالْجُمْلَةُ الْفَعْلِيَّةُ فِي مَحَلِّ رَفْعٍ خَبَرِ
الْمَبْتَدَأِ.

Aşağıdaki cümlelerin irabını yapınız.

١- الذُّؤَيْبُ حَيَوَانٌ شَرِسٌ.

٢- الْأُسَيْدُ وُلِدَ أَمْسٍ.

٣- رَأَيْتُ الرَّجُلَ يَعْمَلُ فِي حَقْلِهِ.

٤- يَقِفُ عُصَيْفِيرٌ عَلَى الْغُصْنِ.

٥- هَذِهِ زُهَيْرَةٌ جَمِيلَةٌ.

DENEME SORULARI

A- Aşağıdakilerden ism-i tasgîr içeren cümleyi seçiniz.

(A - ۱) الله خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ. (B) لَمْ يَجِدِ الْمُسِيكِينُ الطَّعَامَ.

(C) هَلْ أَنْتَ سَامِعُ الْخَبَرِ؟ (D) زَيْنَبُ قَائِمَةٌ إِلَى الطَّعَامِ الْآنَ.

(A - ۲) سَاعَدْتُ الضَّعِيفَ فِي رَمَضَانَ. (B) هَذَا الرَّجُلُ غَازٍ.

(C) الْوَزِيرُ عَائِدٌ بِالطَّائِرَةِ. (D) النَّاسُ يَحْتَرِمُونَ الْمُعَلِّمَ.

(A - ۳) الْبَنَاتُ مُحْتَرِمَاتٌ أُمَّهَنَ. (B) هُمْ ذَاهِبُونَ إِلَى الْمَسْجِدِ.

(C) يَدْخُلُ الْمُؤْمِنُ الْمَسْجِدَ. (D) الْيَتِيمُ يَسْتَحِقُّ كُلَّ شَفَقَةٍ.

(A - ۴) اللَّبَنُ مَشْرُوبٌ. (B) أَنْتَ طَوِيلٌ أَمْ طَالِبٌ.

(C) الْجَرِيدَةُ مَقْرُوءَةٌ. (D) الْكَاتِبُ مَدْيُونٌ.

(A - ۵) شَاهَدْتُ الشَّمْسَ قُبَيْلَ الْغُرُوبِ. (B) وَعَدَ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ النَّصْرَ.

(C) يَسْتَمِعُ أَحْمَدُ لِقِرَاءَةِ الْقَارِئِ. (D) عَرَفَ الْحَارِسُ السَّارِقِينَ.

B- Aşağıdaki boşluklara gelebilecek uygun ism-i tasgîri seçiniz.

۱- ما أَجْمَلَ الشَّمْسِ الْغُرُوبِ.

(A) قَبْلَ (B) قُبَيْلَ (C) قُبَيْلَ (D) قَبْلَكَ

۲- مَارْدِينَ مَدِينَةِ مَلَطِيَا.

(A) بُعِيدَ (B) بَعْدَ (C) بَعِيدُ (D) بَعْدَ

٣- اشتریتُ فی إزمیر.

(A) مُنْزِلًا (B) منزل (C) منازل (D) منزلي

٤- أُخْتِي تدرسُ فی إزمیر.

(A) هند (B) هُنْدَةٌ (C) هُنْدٌ (D) هِنْدِيّ

٥- بنتُ محمدٍ اسمُها

(A) ملكة (B) مُلْكٌ (C) مُلْكَةٌ (D) ملكي

C- Aşağıdaki şıklarda ism-i tasgîrin doğru harekesini içeren cümleyi seçiniz.

١- (A) رَحتُ هذا اليوم دُرَيْهَمَاتٍ.

(B) رَحتُ هذا اليوم دُرَيْهَمَاتَ.

(C) رَحتُ هذا اليوم دُرَيْهَمَاتُ.

(D) رَحتُ هذا اليوم دُرَيْهَمَاتِ.

٢- (A) يوجدُ وراءَ القرية جُبَيْلٌ شامخٌ.

(B) يوجدُ وراءَ القرية جُبَيْلاً صغيراً.

(C) يوجدُ وراءَ القرية جُبَيْلٌ شامخٌ.

(D) يوجدُ وراءَ القرية جُبَيْلٍ شامخٍ.

٣- (A) أَكَلَ أَحْمَدُ سُفَيْرًا هَذَا الْيَوْمَ فَقَطُّ.

(B) أَكَلَ أَحْمَدُ سُفَيْرًا هَذَا الْيَوْمَ قَطُّ.

(C) أَكَلَ أَحْمَدُ سُفَيْرًا هَذَا الْيَوْمَ قَطُّ.

(D) أَكَلَ أَحْمَدُ سُفَيْرًا هَذَا الْيَوْمَ قَطُّ.

٤- (A) نَبَتَتْ شَجِيرَةٌ بَعْدَ الْمَطَرِ فِي الْغَابَةِ.

(B) نَبَتَتْ شَجِيرَةٌ بَعْدَ الْمَطَرِ فِي الْغَابَةِ.

(C) نَبَتَتْ شَجِيرَةٌ بَعْدَ الْمَطَرِ فِي الْغَابَةِ.

(D) نَبَتَتْ شَجِيرَةٌ بَعْدَ الْمَطَرِ فِي الْغَابَةِ.

٥- (A) هَذَا عُصْفِيرٌ يُمْسِكُهُ الصَّيَّادُ.

(B) هَذَا عُصْفِيرًا يُمْسِكُهُ الصَّيَّادُ.

(C) هَذَا عُصْفِيرٌ يُمْسِكُهُ الصَّيَّادُ.

(D) هَذَا عُصْفِيرٌ يُمْسِكُهُ الصَّيَّادُ.

D- Aşağıdaki cümlelerde ism-i tasgîrin hatalı yazılı olduğu cümleyi seçiniz.

١- (A) حُمَيْرَى طَالِبَةٌ فَصِيحَةٌ. (B) حُبَيْبٌ أَكْبَرُ شَاعِرٌ مُجَدِّدٌ.

(C) حَسِينٌ أَفْضَلُ رَجُلٍ. (D) اسْتَيْقَظْتُ قُبَيْلَ شُرُوقِ الشَّمْسِ.

٢- (A) أَيُّ بُنْيٍّ، إِنَّ الْإِيمَانَ بِاللَّهِ قُوَّةٌ. (B) أُخْتِي رُمَيْسَى طَالِبَةٌ فِي كَلِيَةِ الطَّبِّ.

(C) وَصَلْنَا إِلَى الْمَدْرَسَةِ قُبَيْلَ الْفَجْرِ. (D) حَلَقْتُ طَائِرَةً عَمُودِيَّةً فُوقَ مَنَازِلِنَا.

٣- A) لَنَحِيبَ مُحْفُوظَ كُتَيْبٍ مَشْهُورٍ. B) يَشْتَغِلُ الْإِنْسَانُ مِنْ أَجْلِ دُرَيْهَمَاتٍ.

C) عُمَيْرُ أَكْرَمِ الْأَعْرَابِ. D) أَبُو هُرَيْرَةَ صَحَابِيٌّ عَظِيمٌ.

٤- A) بِجَوَارِ بِلَدَتِنَا جُبَيْلٍ أَحْمَرٍ. B) فِي قَرِينَتَنَا نُهَيْرٌ يَزُورِي الْمَزَارَ.

C) يَا رُجَيْلُ! اسْتَقِمْ كَمَا أُمَرْتُ. D) فِي غُرْفَتِي دُوَيْلِبٌ صَغِيرٌ.

٥- A) انْصَرَفَ الْمُتَفَرِّجُونَ بُعِيدَ الْمُبَارَاةِ. B) قُرَيْبَ مَدْرَسَتِنَا مَسْجِدٌ.

C) بَنَى الْعَنْكَبُوتُ بَيْتَهُ تَحْتَ السَّقْفِ. D) يَا صَيُّوْحِي! مَتَى تَزُورُنِي؟

E- Aşağıdaki şıklarda ism-i tasgîr içermeyen cümleyi seçiniz.

١- A) هَذَا أَسْتَاذٌ جَمِيلٌ. B) يَا لَهَا مِنْ دُوبِيهَةٍ أَصَابَتْ الْقَوْمَ!

C) يَسْكُنُ عَلِيٌّ بُعِيدَ السُّوقِ. D) قُرَيْبَ مَدِينَتِنَا بَحْرٌ.

٢- A) الْكُتَيْبُ تَحْتَ السَّيَّارَةِ. B) مَرَّتْ طَائِرَةٌ فَوْقَ مَنَازِلِنَا.

C) رَجَعْتُ قَبْلَ شُرُوقِ الشَّمْسِ. D) يَا بُنَيَّ! أَقِمِ الصَّلَاةَ.

٣- A) فَضَيْلٌ أَفْضَلُ الرِّجَالِ. B) لَيْلَى هِيَ الْبِنْتُ الْفُضْلَى.

C) السُّفَيْرُجُ فَاكِهَةٌ جَمِيلَةٌ. D) حَصَلَ التَّاجِرُ عَلَى دُرَيْهَمَاتٍ الْيَوْمَ.

٤- A) ذَهَبَ أَحْمَدُ إِلَى الْقَرْيَةِ. B) لَبَسْتُ تُوَيْجًا بَعْدَ الْمَسَابَقَةِ.

C) يَعِيشُ الْعُصَيْفِيرُ فِي عُشِّهِ. D) خَرَجْتُ مِنَ الصَّفِّ بَعِيدَ الدَّرْسِ.

٥- A) يجري الكُتَيْب في الحقل. B) درس موسى في المدرسة.

C) الجنيدُ التركيّ أشجّع الجنود. D) نَجَا الخروفُ من الذَّوَيْبِ.

CEVAPLAR				
A	B	C	D	E
1- B	1- C	1- A	1- A	1- A
2- A	2- A	2- C	2- B	2- C
3- D	3- A	3- A	3- A	3- B
4- B	4- B	4- D	4- C	4- A
5- A	5- C	5- C	5- D	5- B

23. ÜNİTE İSM-İ TAFDİL

Prof. Dr. M. Reşit ÖZBALIKÇI

الشَّقِيقُ هُوَ **الأَفْضَلُ**.

الأسدُ **أَشْجَعُ** مِنَ النَّمِرِ.

الولدَانِ **الأَصْغَرَانِ** فِي الْحَدِيقَةِ.

زَيْنَبُ **أكْبَرُ** مِنْ عَائِشَةَ.

قَدِمَ الرِّجَالُ **الْآخِرُونَ**.

الذَّهَبُ **أَنْفَعُ** مِنَ الْحَدِيدِ.

هُوَ **أَفْضَلُ** الْقَوْمِ.

فَاطِمَةُ **أَفْصَحُ** طَالِبَةٍ.

هُمَا **أَفْضَلُ** الْقَوْمِ / **أَفْضَلَا** الْقَوْمِ.

هَذَانِ الْكِتَابَانِ **أَثْمَنُ** كِتَابَيْنِ.

هَؤُلَاءِ **أَفْضَلُ** الْقَوْمِ / **أَفْضَلُوا** الْقَوْمِ.

الْمُحْسِنُونَ **أَفْضَلُ** رِجَالٍ.

الشَّقِيقُ **أَشَدُّ** حُمَرَاءَ مِنَ الْوَرْدِ.

فَاطِمَةُ **كُبْرَى** أَخَوَاتِهَا.

الْعَرَبُ **أَكْثَرُ** تَقَدُّمًا مِنَ الشَّرْقِ.

الْمُعَلِّمَةُ **الْفُضْلَى** أَثَرَهَا عَظِيمٌ.

الْأُمُّ **أَحَقُّ** أَنْ تُحْتَرَمَ.

الْمَسْجِدُ **الْأَقْصَى** فِي فَلَسْطِينَ.

AÇIKLAMALAR

İsm-i Tafdil: Ortak bir sıfatta, iki şeyi veya iki kimseyi karşılaştırmak ya da birinin diğerlerin den ortak bir sıfatta daha üstün olduğunu göstermek için türetilmiş isimdir. Müzekker için **أَفْعَلُ** vezni, müennes için **فُعْلَى** vezni kullanılır. Türkçede, “daha büyük/en büyük, daha güzel/en güzel” şeklinde ifade edilir. Sülasi fiilden (**أَفْعَلُ**) vezninde gelir. İsmi tafdîl مِنْ ile kullanıldığı zaman müzekker ve müenneste aynıdır. Örnek:

Bir fiilin doğrudan **أَفْعَلُ** kalıbında ism-i tafdîlinin yapılabilmesi için şu şartları taşıması gerekir:

1. Sülâsî olması
2. Tam fiil olması (كان ve benzerlerinden olmaması)
3. Çekimli olması
4. Müsbet/olumlu olması
5. Mâlum/etken olması
6. Mütefâvit (karşılaştırmaya elverişli) olması
7. Ef'alü – Fe'lâu [فعلاء – أفعال] vezninde vasıf olmaması

Örnek:

- النَّخْلُ فِي الْعِرَاقِ أَكْثَرُ مِنْهُ فِي الْحِجَازِ. Irakta hurma ağacı Hicazdakinden daha çoktur.
- الْعِلْمُ أَنْفَعُ مِنَ الْجَهْلِ. İlim cahillikten daha faydalıdır.
- أَرِيحَا أَقْدَمُ مِنْ عَمَّانَ. Eriha, Amman'dan daha antiktir.
- الطَّائِرَةُ أَسْرَعُ مِنَ الْقِطَارِ. Uçak, trenden daha hızlıdır.

Yukarıdaki örneklerde geçen fiiller, gerekli şartları taşıdığı için doğrudan **أَفْعَلُ** vezninde ism-i tafdîlleri yapılmıştır.

Yukarıda geçen şartları taşımayan yani sülâsî olmayan, nâkıs, câmid, menfî, meçhûl fiilden ve فعلاء – أفعال vezninde vasıf olan fiillerden ism-i tafdîl elde etmek için;

أَشَدُّ daha şiddetli,

أَكْثَرُ daha çok,

أَقَلُّ daha az,

أَعَزُّ daha kuvvetli, daha güçlü,

أَعْظَمُ daha büyük,

أَحَبُّ daha sevimli,

أَضْعَفُ daha zayıf,

أَقْوَى daha kuvvetli gibi bir kelimedden sonra şartları taşımayan

bir fiilin masdarı getirilir.

Nekre ve mansûb olan bu isim, kıyâslama veya en üstünlük hâlinin neye nisbetle ifâde edildiğini gösterir. Bundan dolayı bu mansûb isim temyîz adını alır. Aynı şekilde bu durum, üstünlük kalıbına giremeyen diğer sıfatları ifade etmede de geçerlidir.

İsm-i tafdîli yapılacak olan fiil sülâsî değilse, o zaman şu yol ta'kîb edilir:

1- Önce fiilin masdarı müfred-mansûb olarak alınır.

2- Sonra başına tercümeğe uygun bir sülâsî fiilin ism-i tafdîli getirilir. Genellikle bu ismi tafdîller yukarıda geçtiği ve örnekte de görüleceği gibidir:

﴿كَانُوا أَشَدَّ مِنْكُمْ قُوَّةً﴾ [التوبة، ٦٩/٩] Onlar sizden daha kuvvetli idiler.

﴿أَنَا أَكْثَرُ مِنْكَ مَالًا وَأَعَزُّ نَفَرًا﴾ [الكهف، ٣٤/١٨] Ben malca senden daha fazlayım, toplulukça da senden daha kuvvetliyim.

﴿هُوَ أَقَلُّ مِنْهَا صِدْقًا﴾ O (erkek) o (kadın)dan daha az güvenilir.

﴿فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ أَضْعَفُ نَاصِرًا وَأَقَلُّ﴾ Kimin, yardımcısının daha güçsüz ve sayısının daha az olduğunu bileceklerdir.

﴿عَدَدًا﴾ [الجن، ٢٤/٧٢]

İsm-i tafdîl dört şekilde kullanılır:

a- **Elif lâmsız ve izâfetsiz olması:** Diğer bir ifâdeyle ism-i tafdîl **مِنْ** ile kullanılır. Bu durumda ism-i tafdîlin müfred ve müzekker ve ondan sora gelen müfaddal aleyhin **مِنْ** ile mecrûru olarak gelmesi gerekir. Örnek:

زيدٌ أَكْبَرُ مِنْ فَرِيدٍ. Zeyd, Ferîd'den daha büyüktür.

الطِّفْلَتَانِ أَصْغَرُ مِنْ مَرْيَمَ. İki kız çocuğu Meryem'den daha küçüktür.

الرِّجَالُ أَغْنَى مِنَ النِّسَاءِ. Adamlar, kadınlardan daha zengindir.

فَاطِمَةُ أَعْلَمُ مِنْ عَائِشَةَ وَزَيْنَبَ. Fatma, Ayşe ve Zeynep'ten daha bilgilidir.

هؤلاء الطالبات أَكْبَرُ مِنْ بَنَاتِي. Bu kız Öğrenciler, kızlarımdan daha büyüktür.

b- **Elif lâmlı olması:** Bu durumda ism-i tafdîl, mevsûfuna uymak zorundadır. Ondan sonra mufaddal 'aleyh gelmez. Bu durumda en üstünlük ismini almaktadır. Örnek:

تَقَاعَدَ الْأُسْتَاذُ الْأَكْبَرُ سِنًا. Yaşça en büyük hoca emekli oldu.

جَاءَتِ الْبِنْتُ الْكُبْرَى. En büyük kız geldi.

الْفَتَيَاتُ الْكُبْرَيَاتُ مُهَذَّبَاتٌ. En büyük genç kızlar, terbiyelidirler.

هِيَ الْمَرْأَةُ الْفُضْلَى. O, en erdemli kadındır.

جَاءَتِ الطَّالِبَتَانِ الْفُضْلَيَانِ. En erdemli iki kız Öğrenci, geldi.

هُمُ الْأَكْرَمُونَ. Onlar, en cömertlerdir.

c- **Nekreye muzâf olarak kullanılması:** Bu durumda ism-i tafdîlin müfred müzekker olarak gelmesi zorunludur. Örnek:

أَحْمَدُ أَصْغَرُ وَلَدٍ فِي أُسْرَتِهِ. Ahmed, ailesindeki en küçük çocuktur.

فَاطِمَةُ أَفْضَلُ طَالِبَةٍ. Fatma, en erdemli kız Öğrencidir.

الطَّائِرَةُ أَسْرَعُ وَسِيلَةٍ. Uçak, en hızlı araçtır.

d- **Ma'rifeye muzâf olarak kullanılması:** Bu durumda ism-i tafdîlin müzekkerlik-müenneslik ve sayı bakımından mevsûfuna uyup uymaması câizdir. Örnek:

عَلِيٌّ وَحُسَيْنٌ أَكْبَرُ الطُّلَابِ. Ali ve Hüseyin, Öğrencilerin en

büyükleridir.

عليّ وحسينٌ أَكْبَرَا الطُّلَابِ. Ali ve Hüseyin, Öğrencilerin en büyükleridir.

فاطمةُ أَفْضَلُ النِّسَاءِ. Fatma, kadınların en erdemlisidir.

فاطمةُ فَضْلَى النِّسَاءِ. Fatma, kadınların en erdemlisidir.

İSM-İ TAFDÎLİN ÇEKİMİ

الْمُفْرَدُ	الْمُثَنَّى	الْجَمْعُ	
أَنْصَرُ	أَنْصَرَانِ	أَنْصَرُونَ/أَنْصَرِ	الْمَذَكَّرُ
نُصْرَى	نُصْرَيَانِ	نُصْرِيَّاتُ/نُصْرُ	الْمُؤَنَّثُ

الْمُفْرَدُ	الْمُثَنَّى	الْجَمْعُ	
أَعْلَى	أَعْلَيَانِ	أَعْلَوْنَ/أَعَالٍ	الْمَذَكَّرُ
عُلْيَا	عُلْيَيَانِ	عُلْيَيَّاتُ/عُلَى	الْمُؤَنَّثُ

ALİŞTIRMALAR

1- Aşağıdaki cümlelerde ism-i tafdîli belirleyiniz.

- ۱- الْجَمَلُ أَصْبَرُ مِنْ غَيْرِهِ عَلَى الْعَطَشِ.
- ۲- الْآخِرَةُ خَيْرٌ مِنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا، وَ أَبْقَى مِنْهَا.
- ۳- قَرَعَ الْحُجَّةَ بِالْحُجَّةِ أَنْفَعُ.
- ۴- رَبِّمَا كَانَ نُصْحُ السَّفِيهِ أَنْجَعَ فِي إِصْلَاحِهِ.
- ۵- أَحْيَانًا يَكُونُ الشُّكُوتُ أَحْسَنَ مِنَ الْكَلَامِ.

2- Aşağıdaki bütün cümleleri uygun bir ism-i tafdîle doldurunuz.

- ۱- الْعَظِيمُ نَفْسًا.
- ۲- مَرَرْتُ بِزَمِيلٍ مِنْهُ أَنْتَ.
- ۳- كَانَ عَلَيَّ فِي الْقَوْلِ لِسَانًا.
- ۴- الْمُتَعَلِّمُ إِفَادَةً وَأَعْظَمَ نَفْعًا.
- ۵- زَيْدٌ النَّاسِ ابْتِسَامًا.

3- Aşağıdaki fiillerden ism-i tafdîl türetiniz.

..... كَرُمَ	 بَطَلَ
..... مَجَدَ	 تَبَعَ
..... لَزِمَ	 ثَبَتَ
..... حَسُنَ	 جَمَلَ
..... نَدَرَ	 حَكَمَ

..... مَجْدٌ

..... رَذُلٌ

4- Aşağıdaki boşlukları elif lâmlı ism-i tafdîl ile doldurunuz.

- 1- فاطمةُ بنتي
- 2- انتهتِ الحربُ
- 3- حضرتِ المعلّمَتانِ
- 4- انتهى عهدُ السّلاطينِ
- 5- المسجدُ في القُدسِ.
- 6- العِلْمُ زينةً.

5- Aşağıdaki cümlelerde ism-i tafdîli bulunuz ve elif lâmlı olup olmama yönünden türünü açıklayınız.

اسمُ التفضيلِ نوعُهُ

أكبرُ بلا "ال"

مثال: أَحْمَدُ أَكْبَرُ مِنْ أَخِيهِ.

- ۱- وَعَدُ الْكَرِيمِ أَلْزَمُ مِنْ دَيْنِ الْغَرِيمِ.
- ۲- أَيْدُ الْعُلَيَّا خَيْرٌ مِنْ أَيْدِ السُّفْلَى.
- ۳- الْآخِرَةُ خَيْرٌ وَأَبْقَى مِنَ الدُّنْيَا.
- ۴- مَا أُضِيفَ شَيْءٌ إِلَى شَيْءٍ أَحْسَنُ مِنْ عِلْمٍ إِلَى حِلْمٍ.

٥- مَا النَّارُ فِي الْفَتِيلَةِ بِأَحْرَقَ مِنَ التَّعَادِي فِي الْقَبِيلَةِ.....

6- Aşağıdaki cümlelerde ism-i tafdîli belirleyiniz ve fiilini yazınız.

اسْمُ التَّفْضِيلِ

المثال: الوشاية أسرع من الريح. أسرع أسرع

١- مَوْتُ فِي قُوَّةٍ وَعِزٌّ أَصْلَحُ مِنْ حَيَاةٍ فِي ذُلٍّ وَعَجْزٌ.....

٢- أَجْرُ النَّاسِ عَلَى الْأَسَدِ أَكْثَرُهُمْ لَهُ رُؤْيَاً.....

٣- أَفْضَلُ الْخِصَالِ حِفْظُ اللِّسَانِ.....

٤- مَنْ قَنَعَ بِمَا عِنْدَهُ فَهُوَ الْأَسْعَدُ حَيَاةً.....

٥- مُحَمَّدٌ أَحْسَنُ النَّاسِ خُلُقًا.....

7- Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimeleri harekeleyiniz.

١- الْمَالُ أَحَبُّ إِلَى الشَّحِيحِ مِنْ مُتَعِ الْحَيَاةِ.

٢- الطَّرِيقُ الْمُسْتَقِيمُ أَقْصَرُ الطَّرِيقِ بَيْنَ نَقْطَتَيْنِ.

٣- لَا أَحَدَ أَصْدَقَ مِنَ اللَّهِ حَدِيثًا.

٤- النَّمْلَةُ أَنْشَطُ مِنَ الْإِنْسَانِ.

٥- صَدِيقِي أَعْلَمُ بِي.

8- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki fiillerden ism-i tafdîl yapınız.

المثال: قَالَ - أَقُولُ بَاعَ - أَبِيعُ

..... هَانَ عَامَ

سَادَ	سَارَ
قَادَ	كَالَ
جَالَ	مَالَ

9- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki cümlelerde ism-i tafdîli ve kullanım bakımından türünü açıklayınız.

اسمُ التفضيل نوعه

المثال: أفضلُ الخطباءِ أصدقُهم.	أفضل	مضاف
١- الإسلامُ أعدلُ دينٍ.		
٢- نهرُ النيلِ مِنْ أطولِ الأنهارِ.		
٣- إسماعيلُ أكبرُ مِنْكَ سنًا.		
٤- فاطمةُ كُبْرَى أَخَوَاتِهَا.		
٥- الرِّجَالُ الأكْبَرُ يَرْحَمُونَ البَائِسَ.		

10- Aşağıdaki parçayı Türkçeye çevirip ism-i tafdîllerin altını çiziniz.

المُحِيطُ

هَلْ سَافَرْتُمْ عَبْرَ الْمُحِيطِ أَوْ رَأَيْتُمُوهُ؟ إِنَّهُ أَوْسَعُ مِنَ الْبَحْرِ وَأَعَمَقُ مِنْهُ، وَالسَّفَرُ فِيهِ أَهْوَلُ لِلرَّكَّابِ وَالْمَلَّاحِينَ. وَهُوَ أَكْثَرُ مِنْهُ إِحَاطَةً بِعَجَائِبِ الْحَيَوَانِ وَأَعْظَمُ اخْتِوَاءً عَلَى كُنُوزِ الْمَاءِ. وَالْمُحِيطُ الْهَادِي أَعْظَمُ الْمُحِيطَاتِ اتِّسَاعًا، وَالْجُزُرُ أَكْثَرُ مَا عُرِفَ فِي مِيَاهِهِ مِثْلَ جُزُرِ غِينِيَا الْجَدِيدَةِ وَالْفِيلِيبِينَ وَهَاوَايَ وَغَيْرِهَا. وَتُوجَدُ فِي الْمَنَاطِقِ الْبَارِدَةِ، مِنْهَا جِبَالٌ ثَلْجِيَّةٌ تَطْفُو فَوْقَ مِيَاهِهَا فَتَحَطُّمُ السُّفُنِ الْمُصْطَدِمَةَ بِهَا.

11- Aşağıdaki cümleleri Türkçe'ye çeviriniz.

..... : الشَّتَاءُ أَبْرَدُ مِنَ الصَّيْفِ.

..... : الرَّبِيعُ أَكْثَرُ أَزْهَارًا مِنَ الْحَرِيفِ.

..... : الْجَامِعَةُ أَعْلَى مِنَ الْمَدَارِسِ الْمُتَوَسِّطَةِ.

..... : الْعِلْمُ أَفْضَلُ مِنَ الْمَالِ.

..... : أَنَا أَكْثَرُ مِنْكَ مَالًا.

12- Aşağıdaki cümleleri harekeli olarak Arapça'ya çeviriniz.

..... : Fil deveden daha büyüktür.

..... : Ahmet Hasan'dan daha çalışkandır.

..... : Allâh, tek/en büyüktür.

..... : Ayşe kardeşlerinin en büyüğüdür.

..... : Yaşca ben senden daha büyüğüm.

13- İ'râb örnekleri:

1- خَلِيلٌ أَشَدُّ كَرَمًا مِنْ سَعْدٍ.

خَلِيلٌ : مبتدأ مرفوع بِضَمَّةٍ ظَاهِرَةٍ.

أَشَدُّ : خبر مرفوع بِضَمَّةٍ ظَاهِرَةٍ.

كَرَمًا : تمييز منصوب، وعلامته تنوين الفتح.

مِنْ سَعْدٍ: جار ومجرور متعلقان بـ"أشد".

2- الثلجُ أجملُ كينونةً مِنَ الصَّقِيعِ.

الثلجُ : مبتدأ مرفوع بالضممة الظاهرة.

أجملُ : خبر مرفوع بالضممة الظاهرة.

كينونةً : تمييز منصوب بالفتحة الظاهرة.

من الصَّقِيعِ : جار ومجرور متعلقان بـ"كينونة".

Aşağıdaki cümlelerin i'râbını yapınız.

١- الزَّرافَةُ أطولُ مِنَ الجَمَلِ.

٢- سَبَّحَ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى.

٣- هَذَا هُوَ الْحَدُّ الْأَدْنَى.

٤- مُحَمَّدٌ عَاكِفٌ وَنَجِيبٌ فَاضِلٌ مِنْ أَكْبَرِ الشُّعْرَاءِ.

٥- الْاعْتِمَادُ عَلَى النَّفْسِ خَيْرٌ مِنَ التَّوَكُّلِ.

DENEME SORULARI

A- Aşağıdaki şıklarda ism-i tafdîl içeren cümleyi seçiniz.

- ۱- (A) مَا أَرْوَعَ الْمُكْتَشَفَاتِ الْعِلْمِيَّةَ! (B) سَعْدٌ أَقْلُ كَرَمًا مِنْ خَلِيلٍ.
(C) مَا أَعَمَّقَ أَثَرَ التَّلْفَازِ فِي حَيَاتِنَا! (D) أَسْعَدُ بِالْحَيَاةِ.
- ۲- (A) الشاعِرُ أَكْثَرُ النَّاسِ امْتِنَاعًا عَنِ الْكِتَابَةِ. (B) أَكْرَمُ بِأَيْيِكَ!
(C) أَكْرَمُ بِنَا فِي ظِلِّ سُلْطَانِ الْعِلْمِ وَالْحَضَارَةِ! (D) مَا أَكْرَمَ مُحَمَّدًا أَبَاكَ!
- ۳- (A) مَا أَعْظَمَ التَّقَدُّمَ فِي مَيَادِينِ الْبُحُوثِ. (B) مَا أَجْمَلَ الرَّبِيعَ!
(C) أَجْمَلُ بِالِاتِّحَادِ! (D) الْحَقُّ أَوْلَى اتِّبَاعًا مِنَ الْبَاطِلِ.
- ۴- (A) يَا لَشَجَاعَةِ السُّلْطَانِ مُحَمَّدٍ الْفَاتِحِ! (B) هَذِهِ الْوَرْدَةُ أَجْمَلُ مِنْ تِلْكَ.
(C) مَا أَكْثَرَ كَرَمٍ عَلَيَّ! (D) مَا أَشَدَّ حُمُرَتَهُ!
- ۵- (A) رِجْلُهُ الْيُمْنَى أَظْهَرَ عَرَجًا مِنَ الْيُسْرَى. (B) مَا أَقْبَحَ السَّرْقَةَ!
(C) صَارَ الْمَاءُ جَلِيدًا. (D) بَاتَ الْخَفِيرُ سَاهِرًا.

B- Aşağıdaki boşluklara uygun bir ism-i tafdîl seçiniz.

- ۱- عَيْنَا الْفَتَاةِ كُحُلًا مِنَ الْأَمْسِ.
(A) خَفُّ (B) مَا أَخَفُّ (C) أَخَفُّ (D) أَخْفُ ب
- ۲- هُوَ أَشَدُّ بَلَهًا مِنْ صَدِيقِهِ وَ حُمَقًا مِنْ جَارِهِ.
(A) أَشَدُّ (B) أَحْمَقُ (C) كَثِيرًا (D) أَحْمَقُ ب
- ۳- هُوَ بِيَاضًا مِنَ الْآخَرِينَ.
(A) أَبْيَضُ (B) أَشَدُّ (C) الْآخَرُ (D) بِيَاضُ.

٤- الصِّدْقُ من الكِذْبِ.

(A)أَجْدِي (B)أَجْدَى (C) مَاأَجْدَى (D) أَجْدِي بـ

٥- الأُذُنُ من العينِ.

(A)صديق (B) ماصدق (C) أصدق (D) أصدق بـ

C- Aşağıdaki şıklarda ism-i tafdil içermeyen cümleleri seçiniz.

١- (A) ما أزهى الأزهار!

(B) الدرّاجاتُ الناريةُ أسرعُ من الهوائيةِ.

(C) الفيلُ أضخمُ من البقرِ.

(D) الجمَلُ أصبرُ من غيره على العطشِ.

٢- (A) التُّوقُ أصبرُ مِنْ غيرها على العطشِ.

(B) اذكرِ اسمَ رَبِّكَ الأعلى.

(C) أعذبُ بماءِ النَّيلِ.

(D) اليدُ العليا خيرُ مِنَ اليَدِ السُّفلى.

٣- (A) ما أكثرَ استفادةَ المُنتبهِ!

(B) المخلصون هم الأفضلون.

(C) البنتُ الكبرى هي عائشةُ.

(D) أكبرُ جهادٍ جهادُ النفسِ.

٤- (A) محمد أفضل الرجالِ.

(B) الزاويةُ الكبرى في اسطنبولَ.

(C) ليست دولة عظمى على وجه الأرضِ.

(D) ما أشدَّ أَنْ يصبرَ الجمَلُ!

٥- (A) جاءَ الرجالُ الآخرون.

(B) العبدُ يُقرعُ بالعصا.

(C) غابتِ النساءُ الأخرياتُ.

(D) عليٌّ أحسنُ سائقٍ.

D- Aşağıdaki şıklarda hatalı cümleyi seçiniz

١- (A) سعادٌ ما أفصحَ طالبًا. (B) اسطنبول وأنقرة مدينتان كبيران.

(C) المحسنون أفضلُ رجالٍ. (D) هذان الكتابان أثمنُ كتابين.

٢- (A) وجوههم أحسنُ الوجوه. (B) ما أفضلُ هاتان البنتان.

(C) هؤلاء النساءُ أكرمُ نساءٍ. (D) هو أفضلُ القوم.

٣- (A) هما فضلياتُ النساءِ. (B) هنَّ فضلياتُ النساءِ.

(C) عُمَرُ أعدلُ الأمراءِ. (D) الخلفاءُ الراشدون أعدلُ الخلفاءِ.

٤- (A) شرُّ الأصدقاءِ مَنْ يَسْتَغِلُّ صديقَهُ.

(B) خيرُ الأصدقاءِ مع صديقه عندَ الشِّدَّةِ.

(C) أنتَ أفاضلُ الرجالِ.

(D) أحبُّ شيءٍ إلى مريضِ السُّكريِّ الحلوى.

٥- (A) هذا أقصرُ من ذاك.

(B) صوت البلبل أجمل من صوتِ الغرابِ.

(C) الثلجُ أشدُّ بياضا من اللَّبنِ.

(D) هذا الكتابُ نفعي الكتبِ التاريخيةِ.

E- Aşağıdakilerden doğru cümleyi seçiniz

- ١- (A) الصادق هي الأفضل.
(B) الصادقة هي الفضلى.
(C) الصادقان هو الأفضلان.
(D) الصادقتان هي الفضليان.
- ٢- (A) الصادقون هم الأفضلون.
(B) الصادقات هن الأفضلون.
(C) الصادقون هو الأفضلان.
(D) الصادقون هما الأفضلون.
- ٣- (A) هاتان البنتان أفضلون بنتين.
(B) هذان الكتابان أثنون كتابين.
(C) هاتان البنتان الفضلى بنتين.
(D) فاروق جويده أعظم شاعر في مصر.
- ٤- (A) المحسنون الفضلى رجال.
(B) المحسنون أفضل رجال.
(C) المحسنون الفضلى رجال.
(D) المحسنون أفضلان رجال.
- ٥- (A) وجوه المسلمين أحسن وجوه.
(B) هؤلاء النساء أكرمون نساء.
(C) الجندي العربي شجعي جندي.
(D) فضلى الخلال حفظ اللسان.

CEVAP ANAHTARI				
<u>A</u>	<u>B</u>	<u>C</u>	<u>D</u>	<u>E</u>
1- B	1- C	1- A	1- A	1- B
2- A	2- A	2- C	2- B	2- A
3- D	3- B	3- A	3- A	3- D
4- B	4- B	4- D	4- C	4- B
5- A	5- C	5- B	5- D	5- A

24. ÜNİTE TE‘ACCÜB ÜSLÛBU

Prof. Dr. M. Reşit ÖZBALIKÇI

أَجْمَلُ الرَّبِّيعِ!

مَا أَجْمَلُ الرَّبِّيعِ!

أَحْسَنُ بِخُضْرَةِ الْأَرْضِ!

مَا أَحْسَنَ خُضْرَةَ الْأَرْضِ!

أَبْدَعُ بِكَوْنِ الْأَزْهَارِ مُتَفَتِّحَةً!

مَا أَبْدَعَ كَوْنَ الْأَزْهَارِ مُتَفَتِّحَةً!

فَسُبْحَانَ اللَّهِ! كُلُّ شَيْءٍ جَمِيلٌ.

اللَّهُ أَكْبَرُ! لَقَدْ أَعَزَّ اللَّهُ جُنْدَهُ.

لِلَّهِ دُرُّ هَذَا الْعُلَامِ!

AÇIKLAMALAR

Te‘accüb, hoşa giden ya da tuhaf bir şey karşısında duyulan hayranlığı yahut şaşkınlığı dışa vurma maksadıyla kurulan bir üsluptur. Bu üslup aşırı beğeni, hayranlık ve takdir ifade ettiği gibi tiksinti ve hoşnutsuzluk durumlarını da ifade eder. Örneğin:

ما أَجْمَلُ السَّمَاءِ! Gök yüzü ne kadar da güzel!

ما أَفْبَحَ الْكَذِبِ! Yalan ne kadar da kötü!

Birinci cümlede hayranlık ve beğeni ifadesi, ikinci cümlede ise hoşnutsuzluk vardır.

Arapçada te‘accüb üslubu ikiye ayrılır:

a. **Semâ’i/kuralsız te‘accüb**: Semainin pek çok kalıbı vardır. Bir kaçışunlardır:

الله درّه! Bravo ona!

الله أكبر! Allahu Ekber!

سُبْحَانَ الله! Fesühhanallah!

يَا لَهُ مِنْ بَطَلٍ! Ne kahraman ama!

b. Kıyâsî/kurallı te'accüb: Kıyasi te'accübün ise iki vezni vardır. Bunlar **أَفْعَلِيهِ** ve **مَا أَفْعَلُهُ** vezinleridir.

Bir fiilin doğrudan te'accübünün yapılabilmesi için şu şartları taşıması gerekir:

1. Sülâsî mücerred bir fiil olması,
2. Tâmi fiil olması, yani nâkıs fiil olmaması,
3. Müsbet/olumlu bir fiil olması,
4. Malûm fiil olması (meçhûl olmaması),
5. Mutasarrıf/çekimli fiil olması (mâzi, müzâri ve emrinin çekilebilir olması).
6. **أَفْعَل** – **فَعْلَاء** vezninde vasıf bildirmemesi.
7. Tefâvüt/derecelendirmeyi kabul etmesi.

Bu üslûbun dildeki en yaygın kullanımı bu iki kalıptır. Bu kalıpların her ikisi de aynı anlamı ifade eder. Örnek:

مَا أَحْسَنَ الْأَدَبُ! Edeb ne güzeldir!

أَحْسِنُ بِالْأَدَبِ! Edeb ne güzeldir!

مَا أَجْمَلَ السَّمَاءُ وَقْتَ الْغُرُوبِ! Günbatımında gökyüzü ne güzeldir!

أَجْمَلُ بِالسَّمَاءِ وَقْتَ الْغُرُوبِ! Günbatımında gökyüzü ne güzeldir!

Yukarıdaki cümlelerde geçen ta'accup üslupları **حَسَنَ** ve **جَمْلَ** fiillerinden yapılmıştır. Bu iki fiil zikredilen şartları taşıdığından dolayı doğrudan te'accüpleri yapılmıştır.

Bu şartlardan birini taşımayan fiillerin doğrudan te'accübu yapılmaz. Bu tür fiillerin taaccübünün yapılabilmesi için bu şartları taşıyan yardımcı bir fiile ihtiyaç duyulur. Bu fiiller umumi mana ifade eden şu fiillerden biri olabilir;

أَجْمَلُ، أَشَدُّ، أَحْسَنُ، أَكْبَرُ، أَقْبَحُ، أَوْفَى، أَصْغَرُ، أَقْوَى، أَنْفَعُ، أَقَلُّ

Not: عَسَى، نِعَمَ، بئسَ gibi câmid fiiller ile مَاتَ ve فَنِيَ gibi tefâvüt bildirmeyen fiillerle hiçbir şekilde te'accüb yapılamaz. Örnek:

ما أَرْوَعَ انتِصَارَ الْجَيْشِ عَلَى الْأَعْدَاءِ. Ordunun düşmanları yenmesi ne müthiş!

ما أَجْمَلَ عَبْدٌ شَاكِرًا. Kulun şükredici olması ne güzel!

ما أَقْبَحَ إِلَّا يَصْدُقَ الْمُتَّهَمُ. Sanığın doğru söylememesi ne kötü!

ما أَقْبَحَ أَنْ يُسَجَّنَ الْبَرِيءُ. Suçsuzun hapsedilmesi ne çirkin!

ما أَشَدَّ حُمْرَةَ الْوَرْدِ. Gül amma da kırmızı!

Not: Fiil menfi/olumsuz veya meçhul ise bu tür fiillerin te'accübu yardımcı fiilden sonra fiilin müevvel masdarının getirilmesiyle yapılır. Örnek:

ما أَضَرَّ إِلَّا يَصْدُقَ الْمُؤَظَّفُ. Görevlinin doğruyu söylememesi ne kadar zararlı!

ما أَجْمَلَ أَنْ يُقَالَ الْحَقُّ. Gerçeğin söylenmesi ne güzel!

BİRİNCİ TE'ACCÜB SİĞASININ ÇEKİMİ

الْمُفْرَدُ	الْمُثَنَّى	الْجَمْعُ	
مَا أَجْمَلُهُ	مَا أَجْمَلُهُمَا	مَا أَجْمَلُهُمْ	الْغَائِبُ
مَا أَجْمَلَهَا	مَا أَجْمَلَهُمَا	مَا أَجْمَلَهُنَّ	الْغَائِبَةُ
مَا أَجْمَلَكَ	مَا أَجْمَلَكُمَا	مَا أَجْمَلَكُمُ	الْمُخَاطَبُ

المُخَاطَبَةُ	مَا أَجْمَلُكَ	مَا أَجْمَلُكُمْ	مَا أَجْمَلُكُمْ
الْمُتَكَلِّمُ	مَا أَجْمَلَنِي	مَا أَجْمَلَنَا	مَا أَجْمَلَنَا

İKİNCİ TE'ACCÜB SİĞASININ ÇEKİMİ

الْمُفْرَدُ	الْمُثَنَّى	الْجَمْعُ	
أَجْمَلُ بِهِ	أَجْمَلُ بِهِمَا	أَجْمَلُ بِهِمْ	الْغَائِبُ
أَجْمَلُ بِهَا	أَجْمَلُ بِهِمَا	أَجْمَلُ بِهِنَّ	الْغَائِبَةُ
أَجْمَلُ بِكَ	أَجْمَلُ بِكُما	أَجْمَلُ بِكُمْ	الْمُخَاطَبُ
أَجْمَلُ بِكِ	أَجْمَلُ بِكُما	أَجْمَلُ بِكُنَّ	الْمُخَاطَبَةُ
أَجْمَلُ بِي	أَجْمَلُ بِنَا	أَجْمَلُ بِنَا	الْمُتَكَلِّمُ

ALİŞTIRMALAR

1- Aşağıda cümlelerde doğrudan yapılan teaccüb sigaları ile yardımcı fiil ile yapılanları gösteriniz

1- ما أَصْفَى زَرْقَةَ السَّمَاءِ!

2- ما أَشَدَّ اضْطِرَابَ الْأُمُوجِ!

3- ما أَحَقَّ أَلَّا يُجْحَدَ فَضْلُكَ!

4- ما أَجْمَلَ الْفَضِيلَةَ!

5- أَحَبُّ بِأَيَّامِهِ أَحَبُّ!

6- ما أَلْطَفَ نَسِيمِكَ وَقْتَ الْأَصِيلِ!

2- Aşağıdaki cümlelerde مَا أَفْعَلُهُ veznindeki te'accüb fiilini örnekte olduğu gibi بِهْ أَفْعَلُ veznine çeviriniz.

المِثَال: مَا أَحْسَنَ صُنْعَ الْخَالِقِ. : أَحْسِنِ بِصُنْعِ الْخَالِقِ.

۱- مَا أَجْدَرَ صِدْقَ النَّاسِ. :

۲- مَا أَحَقَّ أَنْ تُذَكَّرَ نِعَمَ اللَّهِ. :

۳- مَا أَقْبَحَ ظُلْمَ النَّاسِ. :

۴- مَا أَحْسَنَ جَوَابَكَ. :

٥- مَا أُنْبَغَا لِأَدِيبٍ. :

3- Aşağıdaki cümlelerde به أَفْعَلُ veznindeki te'accüb filini örnekte olduğu gibi مَا أَفْعَلُهُ veznine çeviriniz.

المثال: أَعْظَمَ بِاجْتِهَادِهِ! : مَا أَعْظَمَ اجْتِهَادَهُ!

١- أَجْمَلَ بِالسَّمَاءِ! :

٢- أَعْظَمَ بِالإِسْلَامِ! :

٣- أَشَدَّ بِانْفِجَارِ الْقُنْبُلَةِ! :

٤- أَكْثَرَ بِالْبَضَائِعِ! :

٥- أَقَلَّ بِالْإِحْتِرَامِ! :

4- Aşağıda örnekte olduğu gibi parantez içindeki fiilleri مَا أَفْعَلُهُ veznindeki te'accüb sigasına çeviriniz.

المثال: مَا أَفْصَحَ أَسْتَاذَ الْكُلِّيَّةِ. (فَصَحَ)

١- خَالِدَ بْنِ الْوَلِيدِ. (شَجَعَ)

٢- عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ. (عَدَلَ)

۳-أَبَا ذَرٍّ الْعِفَارِيِّ. (زَهْدَ)

۴-المُضِيفَ. (كَرَمَ)

۵-السَّيَّارَةَ. (غَلَا)

5- أفعِلْ بِهِ أَşağıda örnekte olduğu gibi parantez içindeki fiilleri veznindeki te'accüb sigasına çeviriniz.

المثال: أَسْبَقَ بِأَبِي بَكْرٍ إِلَى الْإِسْلَامِ. (سَبَقَ)

۱-بِرَحْمَةِ اللَّهِ. (عَظُمَ)

۲-بِلَوْنِ السَّيَّارَةِ. (جَمَلَ)

۳-بِالْإِسْلَامِ. (حَسُنَ)

۴-بِالْقَائِدِ. (شَجَعَ)

۵-بِمَزَاحٍ زَيْدٍ. (كَثُرَ)

6- Aşağıda cümlelerdeki boşlukları örnekte olduğu gibi tamamlayınız,

المثال: مَا أَفْرَحَ الْمُؤْمِنِينَ بِدُخُولِ الْجَنَّةِ.

١- مَا أَقَلَّ

٢- مَا أُنْجَسَ

٣- مَا أَشَدَّ

٤- أَحَبُّ بِ.....

٥- أَعَذَّبَ بِ.....

7- Aşağıda parçayı Türkçeye çeviriniz ve te'accüb fiillerini belirleyiniz.

الأمّة الإسلامية

الأمّة الإسلامية ما أروع تاريخها! وما أعظم رجالها الأوائل وأكرم بأخلاقهم! وأجمل بتمسكهم بعقيدتهم وتطبيقهم لتعاليم دينهم! لقد كتبوا أعظم تاريخ وشيّدوا أعظم حضارة عرفت البشرية، فسادوا العالم بأخلاقهم وطيب تعاملهم، فما أصدقهم إن عاهدوا!، وما أوفاهم إن وعدوا!، وما أعدلهم إن حكموا!، وما أعفاهم إن قدروا!، وما أنفعهم لأصدقائهم!، وما أضرهم لأعدائهم!، وأخلق بأمانتهم وحرصهم عليها!، فما أجدر أن تضرب بهم الأمم الأمثال في الأخلاق العالية والصفات النبيلة!

8- Aşağıda cümleleri Türkçe'ye çeviriniz.

..... : مَا أَشَدَّ اِزْدِحَامَ السُّوقِ الْيَوْمَ.

..... : مَا أَقَلَّ اِهْتِمَامِي بِأَصْدِقَائِي.

..... : أَشَدُّ بِكَرْبِي مِمَّا لَقِيْتُهُ.

..... : مَا أَصْعَبَ أَلَّا أَرَاهُ.

..... : مَا أَضَرَّ أَلَّا تَنْتَفِعَ بِوَقْتِكَ.

9- Aşağıdaki cümleleri harekeli olarak Arapça'ya çeviriniz.

.....: Tembellik ne kötüdür!

.....: Müslümanların zaferi ne büyüktür!

.....: İzmir'in manzarası ne güzeldir!

.....: Sadaka verilmesi ne kadar da azdır!

.....: Ramazanda oruç tutmak ne güzeldir.

10- İ'râb Örnekleri.

1- مَا أَجْمَلَ الْفَضِيلَةَ.

مَا : ما التَّعْجُيبِيَّةُ، وهي اسمُ نكرة تامّة بمعنى "شيء"، مَبْنِيٌّ عَلَى السُّكُونِ، فِي مَحَلِّ رَفْعٍ لِأَنَّهُ مُبْتَدَأٌ.

أَجْمَلَ : فِعْلٌ التَّعَجُّبُ، وَهُوَ فِعْلٌ مَاضٍ مَبْنِيٌّ عَلَى الْفَتْحِ فَاعِلُهُ ضَمِيرٌ مُسْتَرٌ وَجُوبًا يَعُودُ إِلَى "ما".

الفَصِيلَةُ : مُتَعَجِّبٌ مِنْهُ، مَفْعُولٌ بِهِ مَنْصُوبٌ بِالْفَتْحَةِ الظَّاهِرَةِ. والجُمْلَةُ الفَعْلِيَّةُ
خَبَرُ الْمُبْتَدَأِ فِي مَحَلِّ رَفْعٍ.

2- أَجْمَلُ بِالْمَدْرَسَةِ.

أَجْمَلُ : فِعْلٌ مَاضٍ جَاءَ عَلَى صُورَةِ الْأَمْرِ.

بِ : حَرْفُ جَرٍّ، مَبْنِيٌّ عَلَى الْكَسْرِ.

الْمَدْرَسَةُ: مَجْرُورٌ بِالْبَاءِ لَفْظًا، وَالْجَارُّ وَالْمَجْرُورُ فِي مَحَلِّ رَفْعٍ لِأَنَّهُ فَاعِلٌ.

Aşağıdaki cümlelerin irâbını yapınız.

١- أَقْبَحُ بِالْثَّرَةِ.

٢- مَا أَكْثَرَ كَرَمٍ فَاضِلٍ.

٣- مَا أَحْسَنَ أَلَّا يُرْسَبَ.

٤- مَا أَقَلَّ نُزُولَ الْمَطَرِ.

٥- أَجْدِرُ بَأَنْ يُعَاقَبَ الْمُسِيءُ.

DENEME SORULARI

A- Aşağıdaki cümlelerde müteaccib minhi/ şaşırılan şeyi seçiniz

۱- مَا أَحْسَنَ مَنْظَرَ إِرْمِيرَ.

(A) أَحْسَنَ (B) مَنْظَرَ إِرْمِيرَ (C) إِرْمِيرَ (D) مَا

۲- مَا أَشَدَّ اضْطِرَابَ قَلْبِكَ.

(A) أَشَدَّ (B) اضْطِرَابَ قَلْبِكَ (C) قَلْبِكَ (D) مَا

۳- أَخْلَقُ بَذِي الصَّبْرِ أَنْ يَحْظَى بِحَاجَتِهِ.

(A) أَخْلَقُ (B) أَنْ يَحْظَى (C) بَذِي الصَّبْرِ (D) بِحَاجَتِهِ

۴- أَعْظَمَ أَيَّامَ الشَّبَابِ نَضَارَةً يَا لَيْتَ أَيَّامَ الشَّبَابِ تَعُودُ.

(A) أَيَّامَ الشَّبَابِ (B) الشَّبَابِ (C) تَعُودُ (D) نَضَارَةً

۵- فَمَا أَكْثَرَ الْإِخْوَانَ حِينَ تَعُدُّهُمْ وَلَكِنَّهُمْ فِي النَّائِبَاتِ قَلِيلٌ.

(A) الْإِخْوَانَ (B) تَعُدُّهُمْ (C) النَّائِبَاتِ (D) قَلِيلٌ

B- Aşağıdaki cümlelerde te'accüb üslûblarında yardımcı fiilin kullanılış sebebini seçiniz

۱- مَا أَعْجَبَ أَنْ تُغَامِرَ!

(A) مبني للمجهول (B) غير ثلاثي (C) ناقص (D) جامد

٢- ما أَضَرَ إِلَّا تَسْتَمَعَ إِلَى شَرْحِ الْمُعَلِّمِ.

(A) مبني للمجهول (B) جامد (C) ناقص (D) منفي

٣- ما أَقْدَرَ أَنْ يَنْتَصِرَ الْإِسْلَامُ عَلَى أَعْدَائِهِ.

(A) مبني للمجهول (B) غير ثلاثي (C) غير مُتَصَرِّفٍ (D) ناقص

٤- مَا أَقْبَحَ أَنْ يُسْرِقَ الْبَنُكُ.

(A) مبني للمجهول (B) غير ثلاثي (C) ناقص (D) منفي

٥- ما أَجْدَرَ أَنْ تَتَحَقَّقَ الْعَدَالَةُ.

(A) مبني للمجهول (B) ناقص (C) غير ثلاثي (D) منفي

C- Aşağıdaki cümlelerde istenilen sığaya göre doğru te'accüb üslûbunu seçiniz

١- لَطَفَ الْحَقُّ. (مَا أَفْعَلُهُ)

(A) أَلْطَفَ بِالْحَقِّ. (C) مَا أَلْطَفَ الْحَقُّ.

(B) مَا أَلْطَفَ الْحَقُّ. (D) مَا أَلْطَفَ الْحَقُّ.

٢- كَبُرَ حَجْمُ الْأَهْرَامِ. (مَا أَفْعَلُهُ)

- (A) مَا أَكْبُرَ حَجْمُ الْأَهْرَامِ.
(B) مَا أَكْبَرَ حَجْمُ الْأَهْرَامِ.
(C) مَا أَكْبُرَ حَجْمَ الْأَهْرَامِ.
(D) مَا أَكْبَرَ حَجْمَ الْأَهْرَامِ.

٣- نَقَاءُ نَفْسِ الصَّدِيقِ. (مَا أَفْعَلُهُ)

- (A) مَا أَنْقَى نَفْسَ الصَّدِيقِ.
(B) مَا أَنْقَى نَفْسُ الصَّدِيقِ.
(C) أَنْقَى نَفْسُ الصَّدِيقِ.
(D) الصَّدِيقُ مَا أَنْقَى نَفْسَهُ.

٤- سُرْعَةُ السَّائِقِ عَلَى الطَّرِيقِ. (أَفْعِلْ بِهِ)

- (A) مَا أَسْرَعَ السَّائِقَ عَلَى الطَّرِيقِ.
(B) أَشَدُّ بِسُرْعَةِ السَّائِقِ عَلَى الطَّرِيقِ.
(C) أَشَدُّ بِالسَّائِقِ عَلَى الطَّرِيقِ.
(D) مَا أَسْرَعَ السَّائِقُ عَلَى الطَّرِيقِ.

٥- خُضْرَةُ الزَّرْعِ. (أَفْعِلْ بِهِ)

- (A) مَا أَشَدَّ خُضْرَةُ الزَّرْعِ.
(B) أَشَدُّ بِالزَّرْعِ خُضْرَتُهُ.
(C) مَا أَشَدَّ خُضْرَةَ الزَّرْعِ.
(D) أَشَدُّ بِخُضْرَةِ الزَّرْعِ.

D- Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimelerin doğru i'râbını seçiniz

١- مَا أَجْمَلَ هَذِهِ الْوَرْدَةَ.

- (A) حَبَّرَ الْمُبْتَدَأَ مَرْفُوعٌ بِالضَّمَّةِ.
(C) مَا التَّعْجُيبِيَّةُ، فِي مَحَلِّ رَفْعٍ لِأَنَّهُ مُبْتَدَأٌ.
(B) أَدَاتُ النَّفْيِ، فِي مَحَلِّ رَفْعٍ لِأَنَّهُ حَبَّرَ.
(D) اِسْمُ الْمَوْصُولِ، مَرْفُوعٌ بِالْأَلِفِ.

٢- مَا أَشَدَّ ضَرَرَ التَّدْخِينِ.

- (A) فِعْلٌ أَمْرٌ، مَبْنِيٌّ عَلَى الْفَتْحِ.
(C) فِعْلٌ التَّعْجَبِ، مَبْنِيٌّ عَلَى الْفَتْحِ.
(B) فِعْلٌ مَاضٍ مَبْنِيٌّ عَلَى السُّكُونِ.
(D) فِعْلٌ التَّعْجَبِ، مَبْنِيٌّ عَلَى السُّكُونِ.

٣- مَا أَكْثَرَ سَوَادِ اللَّيْلِ.

- (A) مَفْعُولٌ بِهِ مَنْصُوبٌ بِالْفَتْحَةِ الظَّاهِرَةِ.
(C) مَفْعُولٌ فِيهِ مَنْصُوبٌ بِالْفَتْحَةِ الظَّاهِرَةِ.
(B) مُتَعَجَّبٌ مِنْهُ، مَرْفُوعٌ بِالْأَلِفِ.
(D) مَفْعُولٌ بِهِ مَنْصُوبٌ بِالْأَلِفِ.

٤- أَجْمَلُ بَقَارِيٍّ يَتَّخِذُ الْكِتَابَ خَلِيلًا.

- (A) فِعْلٌ مَاضٍ جَاءَ عَلَى صُورَةِ الْأَمْرِ.
(C) فِعْلٌ أَمْرٌ جَاءَ عَلَى صُورَةِ الْمَاضِي.
(B) فِعْلٌ أَمْرٌ مَبْنِيٌّ عَلَى الْفَتْحِ.
(D) فِعْلٌ مَاضٍ مَبْنِيٌّ عَلَى الْفَتْحِ.

٥- أَقْبَحُ بِالْكَبْرِ وَالْأُنَانِيَّةِ.

- (A) مَجْرُورٌ بِالْبَاءِ لَفْظًا، فِي مَحَلِّ رَفْعٍ لِأَنَّهُ حَبْرٌ.
(B) مَجْرُورٌ بِالْبَاءِ، لِأَنَّهُ مُضَافٌ إِلَيْهِ.
(C) مَجْرُورٌ بِالْبَاءِ، فِي مَحَلِّ جَرٍّ لِأَنَّهُ فَاعِلٌ.
(D) مَجْرُورٌ بِالْبَاءِ لَفْظًا، فِي مَحَلِّ رَفْعٍ لِأَنَّهُ فَاعِلٌ.

E- Aşağıdaki cümlelerde kaidelere göre doğru cümleyi seçiniz

١- التَّعَجُّبُ نَوْعَانِ:

- (A) تَعَجُّبٌ سَمَاعِيٌّ، وَتَعَجُّبٌ قِيَاسِيٌّ. (C) تَعَجُّبٌ سَمَاعِيٌّ، وَتَعَجُّبٌ كِتَابِيٌّ.
(B) تَعَجُّبٌ قِيَاسِيٌّ، وَتَعَجُّبٌ رِيَاضِيٌّ. (D) تَعَجُّبٌ سَمَاعِيٌّ، وَتَعَجُّبٌ مُحْكَمِيٌّ.

٢- لِلتَّعَجُّبِ السَّمَاعِيِّ

- (A) صِيغَةٌ وَاحِدَةٌ. (C) صِيغَتَانِ.
(B) صِيغٌ كَثِيرَةٌ. (D) ثَلَاثُ صِيغٍ.

٣- لِلتَّعَجُّبِ الْقِيَاسِيِّ

- (A) صِيغٌ كَثِيرَةٌ، وَمِنْهَا سُبْحَانَ اللَّهِ. (C) صِيغَتَانِ: أَفْعَلُهُ، وَأَفْعِلْ بِهِ.
(B) صِيغَةٌ وَاحِدَةٌ وَهِيَ مَا أَفْعَلُهُ. (D) صِيغَتَانِ: مَا أَفْعَلُهُ، وَأَفْعِلْ بِهِ.

٤- يُتَعَجَّبُ مِنَ الْفِعْلِ مُبَاشَرَةً بِإِحْدَى الصِّغَتَيْنِ (مَا أَفْعَلُهُ، وَأَفْعِلْ بِهِ) إِذَا كَانَ الْفِعْلُ

(A) حُمَاسِيًّا (B) سُدَّاسِيًّا (C) رُبَاعِيًّا (D) ثُلَاثِيًّا

٥- يُتَعَجَّبُ مِنَ الْفِعْلِ مُبَاشَرَةً بِإِحْدَى الصِّغَتَيْنِ (مَا أَفْعَلُهُ، وَأَفْعِلْ بِهِ) إِذَا كَانَ الْفِعْلُ

(A) نَاقِصًا (B) مُبْنِيًّا لِلْمَجْهُولِ (C) تَامًّا (D) مُنْفِيًّا

CEVAP ANAHTARI				
<u>A</u>	<u>B</u>	<u>C</u>	<u>D</u>	<u>E</u>
1- B	1- B	1- C	1- C	1- A
2- B	2- D	2- D	2- C	2- B
3- C	3- B	3- A	3- A	3- D
4- A	4- A	4- B	4- A	4- D
5- C	5- C	5- D	5- D	5- C

25. ÜNİTE
MEDİH ve ZEM FİİLLERİ
Öğr.Gör. Ali ejder DERTLİOĞLUGİL

بِئْسَ الْقَوْلُ شَهَادَةُ الزُّورِ.

نِعْمَ الرَّجُلُ عُمَرُ.

لَا حَبْدًا التَّمَادِي فِي الدُّنُوبِ.

حَبْدًا الْخُشُوعُ فِي الْمَسْجِدِ.

بِئْسَ سِلَاحًا الْوَشَايَةُ.

نِعْمَ الْمُعَلِّمُ مُحْسِنٌ.

بِئْسَ مَا فَعَلْتُهُ.

نِعْمَ قَاضِي الْعَدْلِ بَكْرٌ.

AÇIKLAMALAR

Övme ve yerme fiilleri, birini veya bir varlığı övmek ya da yermek için kullanılan fiillerdir. Bu fiiller övmek için olunca “ne güzel!”, “ne iyi!”; yermek için olunca da “ne kötü!”, “ne çirkin!” şeklinde cümleye anlam katarlar. Bu fiillerin emir ve muzarileri yoktur.

1- Medh (övme) fiilleri: نِعْمَ/نِعَمْتُ ، حَبْدًا fiilleri olup “ne güzel!”, “ne iyi!” anlamına gelir. Örnek:

نِعْمَ الطَّالِبُ عُمَرُ. Ömer **ne iyi** öğrencidir.

حَبْدًا الطَّالِبُ عُمَرُ. Ömer **ne iyi** öğrencidir.

2- Zem (yerme) fiilleri : بِئْسَ/بِئْسَتَلاً حَبْدًا ، fiilleri olup “ne kötü!”, “ne çirkin!” anlamına gelir. Örnek:

بِئْسَ الرَّجُلُ أَبُو هَبٍ. Ebu leheb **ne kötü** adamdır!

لَا حَبْدًا الرَّجُلُ أَبُو هَبٍ. Ebu leheb **ne kötü** adamdır!

Bu fiilerden sadece نِعَم ve بُئِسَ müennesler için kullanıldığında sonlarına müenneslik “ت”tası alırlar. Örnek:

نِعَمَتِ الْمَرْأَةُ مَرْيَمُ. Meryem **ne iyi** kadındır.

بُئِسَتِ الْمَرْأَةُ أُمُّ جَمِيلٍ. Ümmü cemil **ne kötü** kadındır.

Övme ve yerme fiilerinden sonra gelen isimler tekil ikil veya çoğul olabilir. Örnek:

نِعَمَ الطَّالِبُ عُمَرُ. Ömer ne iyi **öğrencidir**.

نِعَمَ الطَّالِبَانِ عَلِيٌّ وَعُمَرُ. Ömer ve Ali ne güzel **öğrencilerdir**.

نِعَمَ الطَّلَابِ مُحَمَّدٌ وَعَلِيٌّ وَعُمَرُ. Ömer, Ali ve Muhammed ne güzel **öğrencilerdir**.

Övme ve yerme fiilerinden sonra **fail** ve **mahsus** bulunur. Örnek:

نِعَمَ الرَّجُلُ زَيْدٌ. Zeyd ne iyi adamdır.

Bu cümlede الرَّجُلُ fail زَيْدٌ ise mahsustur. Mahsus aynı zamanda müpteda kabul edilir.

Medh ve zem fiilerinin failleri dört şekilde gelir.

1- Fail **elif lamlı** gelir. Örnek

نِعَمَتِ الْمُدْرَسَةُ عَائِشَةُ. Ayşe ne iyi **öğretmendir**!

2- Fail **elif lamlı isme muzaaf** olarak gelir. Örnek:

نِعَمَتِ مُدْرَسَةُ الْمَدْرَسَةِ عَائِشَةُ. Ayşe **okulun** ne iyi **öğretmenidir**!

3- Fail **nekre bir isimle temyiz edilen zamir** olur. Örnek:

نِعَمَت (هي) مُدَرِّسَةً عَائِشَةً. Aişe (O) öğretmen olarak ne iyidir!

4- Fail مَنْ veya مَا gibi ismi mevsül olur. Örnek:

نِعْمَ مَا تَفْعَلُ الْخَيْرُ. Yaptığın şey hayır olarak ne güzeldir!

بِئْسَ مَنْ تُصَادِقُ الْكَذَّابُ. Yalancı, arkadaşlık yaptığın ne kötü kimsedir!

ALİŞTIRMALAR

1- Örnekte olduğu gibi medih ve zem fiilleri ile failini gösteriniz.

<u>فَاعِلُهُ</u>	<u>فَعْلُ</u> <u>المدح/الذم</u>	<u>الْجُمْلَةُ</u>
الصَّدِيقُ	نعم	المثال: نعم الصَّدِيقُ خَالِدٌ.
.....		١- بئس جليسُ السُّوءِ النَّمَامُ.
.....		٢- نعم سِلَاحًا الدُّعَاءُ.
.....		٣- بئس مَنْ يُسِيءُ إِلَى وَطَنِهِ.
.....		٤- نعم مَا تَسْعَى إِلَيْهِ الكسبُ الحلال.
.....		٥- نعم القولُ البَسْمَلَةُ.

2.Örnekteki gibi faili ve mahsusu gösteriniz.

<u>الْمَخْصُوصُ</u>	<u>الْفَاعِلُ</u>	<u>الْجُمْلَةُ</u>
الصَّبْرُ	المُعِينُ	المثال: نعم المُعِينُ عَلَى الشَّدَائِدِ الصَّبْرُ.
.....		١- بئسَ الخلقُ الأَثَرَةُ.
.....		٢- نِعِمَّتْ أُمُّ الْمُؤْمِنِينَ عَائِشَةُ.
.....		٣- نِعِمَّ مَنْ يَخْدُمُ وَطَنَهُ الجُنْدِي المخلص.
.....		٤- بئسَتِ الْمَرْأَةُ هِنْدُ.

٥- بئستِ الصِّفَةُ الخِيَانَةُ.

3- Aşağıdaki boşlukları örnekteki gibi uygun bir isimle tamamlayınız.

المثال: نَعَمْ الطَّبَّيَّان محمد و خليل. الطَّبَّيب الطَّبَّيَّان الأَطْبَاء

١- نَعَمْ خالد بن الوليد. القائد القَائِدَانِ القَادَةُ

٢- بئسَ أبو لهب وأبو جهل وأمّية. المشرك المشركان المشركون

٣- بئست زوجة أبي لهب. المرأة المرأتان النساءُ

٤- نَعَمْ سيبويه. العالم العالمان العلماء

٥- نَعَمْ عليّ وصائب. اللاعب اللاعبين اللاعبون

4- Örnekteki gibi uygun medh veya zem fiili getiriniz.

المثال: نَعَمْ الْمُجَاهِدُ الجُنْدِيُّ المخلص.

١- العملُ الإسْرَافُ.

٢- التَّاجِرُ الأمينُ.

٣- العادةُ الفَنَاعَةُ.

٤- صفةُ الكسلِ.

٥- نَتِيجَةُ الفشلِ في الامْتِحَانِ.

5- Aşağıdaki boşluklara örnekteki gibi uygun harekeli mahsus getiriniz.

المثال: نَعَمْ الخليفةُ أَبُو بكرٍ.

١- بُئِست المرأةُ

٢- نَعَمْ الحاكم

٣- بُئِس الخلقُ

٤- حَبِّذا

٥- لَا حَبِّذا

6- Aşağıdaki boşluklara örnekteki gibi uygun bir fail getiriniz.

المثال: نَعَمْ الفضيلةُ الوفاءُ.

١- نَعَمْ عمرُ بْنُ عبد العزيز.

٢- بُئِسَ العَدُو.

٣- نَعَمْ بلوغُ الأمل.

٤- نَعَمْ الكتابُ النَّافع.

٥- بُئِسَ الحَقْدُ.

7-Aşağıdaki metni okuyup Türkçeye çevirerek medh ve zem fiillerini belirtiniz.

الصِّدْقُ

نِعَمَ الخَلْقُ الصِّدْقُ، فإنه يرفع مكانة الفرد في مُجْتَمَعِهِ، ويجعله محبوبًا بين الناس، إذ يَتَّقُونَ بِحَدِيثِهِ، ويقَدِّمُونَ رَأْيَهُ. وبئس الخلقُ الكَذِبُ، فهو صفةٌ سيئةٌ في الإنسان، تُفَرِّقُ الأصدقاءَ وتُبْعِدُ بين الأَحبابِ. وَحَبْذا المسلمُ صَادِقًا، ولا حَبْذا الرجلُ كاذبًا. فإنَّ الإسلامَ يحثُّ على الصِّدْقِ لأنَّه يهدي إلى الخيرِ، ويحرمُ الكذبَ لِخُطُورَتِهِ على المُجْتَمَعِ الإسلاميِّ.

قال رسولُ الله ﷺ: "إِنَّ الصِّدْقَ يَهْدِي إِلَى الْبِرِّ وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إِلَى الْجَنَّةِ، وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَصْدُقُ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ صِدِّيقًا، وَإِنَّ الكَذِبَ يَهْدِي إِلَى الْفُجُورِ، وَإِنَّ الْفُجُورَ يَهْدِي إِلَى النَّارِ، وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَكْذِبُ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ كَذَّابًا."

10- Aşağıdaki cümleleri Türkçeye çeviriniz.

..... : بئس خلقًا الجَرَعُ عندَ المصائبِ.

..... : نعم صَانِعًا الْمُتَّقِينَ عملَه.

..... : نعم الصِّدِّيقُ مَنْ يَدُلُّكَ عَلَى الْخَيْرِ.

..... : احْذَرِ التَّهَاوُنَ فَبئس خلقًا.

..... : بئس مَا يَتَّصِفُ بِهِ الْمَرْءُ النَّمِيمَةُ.

11- Aşağıdaki cümleleri harekeli olarak Arapçaya çeviriniz.

..... : Yumuşak huyluluk ne iyi huydur.

..... : Ticarete aldatan ne kötü tacirdir.

..... : Abdurrahman ne iyi öğretmendir.

..... : Bahçe ne güzel istirahat yeridir.

..... : Münafık ne kötü düşmandır.

İrab örnekleri

1- نَعَمْ الطَّالِبُ خَالِدٌ.

نعم : فعلٌ ماضٍ مَبْنِيٌّ عَلَى الْفَتْحِ.
الطَّالِبُ: فَاعِلٌ مَرْفُوعٌ بِالضَّمَّةِ الظَّاهِرَةِ.
خَالِدٌ : مَبْتَدَأٌ مُؤَخَّرٌ مَرْفُوعٌ بِالضَّمَّةِ الظَّاهِرَةِ. وَجُمْلَةُ "نعم الطالبُ" خبرٌ مُقَدَّمٌ
فِي مَحَلِّ رَفْعٍ.

2- حَبَّذَا الرَّبِيعُ.

حَبَّ : فعلٌ ماضٍ مَبْنِيٌّ عَلَى الْفَتْحِ.
ذَا : اِسْمٌ إِشَارَةٌ مَبْنِيٌّ عَلَى السُّكُونِ، فِي مَحَلِّ رَفْعٍ لِأَنَّهُ فَاعِلٌ.
الرَّبِيعُ : مَبْتَدَأٌ مُؤَخَّرٌ مَرْفُوعٌ بِالضَّمَّةِ الظَّاهِرَةِ. وَجُمْلَةُ "حَبَّذَا" خبرٌ مُقَدَّمٌ فِي
مَحَلِّ رَفْعٍ.

3- نَعَمْ طَالِبًا أَخُوكَ.

نعم : فعلٌ ماضٍ مَبْنِيٌّ عَلَى الْفَتْحِ، وَفَاعِلُهُ ضَمِيرٌ مُسْتَتِرٌ تَقْدِيرُهُ "هو".
طَالِبًا : تَمْيِيزٌ لِلضَّمِيرِ الْمُسْتَتِرِ مَنْصُوبٌ بِالْفَتْحَةِ الظَّاهِرَةِ.
أَخُوكَ : مَبْتَدَأٌ مُؤَخَّرٌ مَرْفُوعٌ بِالْوَاوِ لِأَنَّهُ مِنْ الْأَسْمَاءِ الْخَمْسَةِ وَهُوَ مُضَافٌ،
الكَافُ مُضَافٌ إِلَيْهِ مَبْنِيٌّ عَلَى الْفَتْحِ فِي مَحَلِّ جَرٍّ.

4- نَعَمْ مَنْ تُصَاحِبُهُ الْوَفِيُّ.

نعم : فعلٌ ماضٍ مَبْنِيٌّ عَلَى الْفَتْحِ.
مَنْ : اِسْمٌ مَوْصُولٌ مَبْنِيٌّ عَلَى السُّكُونِ فِي مَحَلِّ رَفْعٍ لِأَنَّهُ فَاعِلٌ.

تُصَاحِبُهُ : "تُصَاحِبُ" فعلٌ مُضَارِعٌ، وَفَاعِلُهُ ضَمِيرٌ مُسْتَتِرٌ تَقْدِيرُهُ "أَنْتَ"، "هـ"

ضَمِيرٌ مُتَّصِلٌ مَبْنِيٌّ عَلَى الضَّمِّ فِي مَحَلِّ نَصْبٍ، وَالْجُمْلَةُ الْفِعْلِيَّةُ

(تُصَاحِبُهُ) صِلَةُ الْمُؤْصُولِ لَا مَحَلَّ لَهَا مِنَ الْإِعْرَابِ، وَالْجُمْلَةُ

الْفِعْلِيَّةُ "نَعَمْ مَنْ تُصَاحِبُهُ" خَبَرٌ مُقَدَّمٌ فِي مَحَلِّ رَفْعٍ.

الْوَفِيُّ : مبتدأ مؤخر مرفوع وعلامة رفعه الضمة .

Aşağıdaki cümlelerin irabini yapınız

۱- يَنْسَ الرَّجُلُ أَبُو لَهَبٍ.

۲- يَنْسَ خُلُقًا الْكَذِبُ.

۳- نَعَمْ التَّاجِرُ الْأَمِينُ.

۴- لَا حَبْدًا الْإِضْرَارُ بِالنَّاسِ.

۵- حَبْدَا الْفَاكِهَةُ نَاضِجَةٌ.

DENEME SORULARI

A- Aşağıdaki boşluklara gelebilecek uygun fiilleri seçiniz.

١- الخليفة أبو بكر.

(A) نعم (B) نعمت (C) لا حَبَّذا (D) بئس

٢- أكل الفاكهة طازجةً.

(A) بئس (B) لا حَبَّذا (C) نعمت (D) حَبَّذا

٣- المهندسان حسن وحسين.

(A) لا حَبَّذا (B) نَعَمًا (C) نعم (D) نعمت

٤- بنتًا ابنتك.

(A) نعمت (B) بئس (C) بئست (D) حَبَّذا

٥- رجلاً خالدً.

(A) نعمت (B) بئس (C) لا حَبَّذا (D) نعم

B- Aşağıdaki boşluklara gelebilecek uygun fiilleri seçiniz.

١- المرأةُ الخارجةُ عن تقاليد الإسلام.

(A) نعم (B) حَبَّذا (C) بئست (D) بئس

٢- الْعَمَلُ الْإِنْشِقَاقُ.

(A) بئس (B) نعم (C) حَبْذا (D) بئست

٣- مَا يُتَّصَفُ بِهِ الْإِنْسَانُ الْكَذِبُ.

(A) لَا حَبْذا (B) نَعْمًا (C) نعم (D) نعمت

٤- يَوْمٌ تُسَيَّى فِيهِ إِلَى إِخْوَانِكَ الَّذِينَ تَعَاشَرُهُمْ.

(A) نعمت (B) نعم (C) لَا حَبْذا (D) حَبْذا

٥- عَمَلُ الْجِيُوشِ تَخْرِيبُ الْمَدَنِ.

(A) نعمت (B) بئس (C) حَبْذا (D) نعم

C- Aşağıdaki boşluklara gelebilecek medh veya zem için uygun bir mahsus seçiniz.

١- نعم مُدِيرُ الشَّرَكَةِ.....

(A) عَلِيًّا (B) مَرِيْمُ (C) حَسِيْنُ (D) عَلِيٍّ

٢- بئسَ مَا تَعَامَلُ بِهِ وَالِدَيْكَ.....

(A) الْعَصِيَانُ (B) الْعَصِيَانِ (C) الْعَصِيَانِ (D) عَصِيَانُ

٣- نَعَمْ الْخَلِيفَةُ الْأُولَى

(A) أَبِي بَكْرٍ (B) أَبُو بَكْرٍ (C) أبا بَكْرٍ (D) عَثْمَانُ

٤- نَعَمَ الْعَامِلَتَانِ

(A) حَسَنٌ وَحُسَيْنٌ (B) حَسَنَانِ (C) مَرِيْمٌ وَزَيْنَبُ (D) عَائِشَةُ

٥- بئسَ الْخُلُقُ

(A) الصَّدَاقَةُ (B) الْإِنْفَاقُ (C) الْكُسْلُ (D) الْإِحْسَانُ

D- Aşağıdaki boşluklara gelebilecek medh ve zem için uygun bir fail seçiniz.

١- نَعَمْ مُحَمَّدٌ عَاكِفٌ أَرْضُوي.

(A) الشِّعْرُ الْوَطَنِيُّ (B) الشَّاعِرَةُ الْوَطَنِيَّةُ (C) الشَّاعِرُ الْوَطَنِيُّ (D) الْفَلَاحُ الْوَطَنِيُّ

٢- نَعَمْ مَنْ يَخْرُصُ عَلَى الْوَحْدَةِ.

(A) الْعُدْوَانُ (B) الْمُوَاطِنُ (C) الْعَدُوُّ (D) الْمُوَاطِنُ

٣- بئسَ التَّفْرِقَةُ.

(A) الْعَمَلُ (B) الْعَامِلُ (C) الْعَالِمُ (D) الْعَلَمُ

٤ - بئس يَتَّصِفُ بِهِ الْمَرْءُ الْبَخْلُ.

(A) السَّلَامُ (B) مَنْ (C) مَا (D) الأمانة

٥ - نعم مَنْ يَذُكُّكَ عَلَى الْخَيْرِ.

(A) الصَّدِيقُ (B) مَنْ (C) الشَّرُّ (D) الْفَاجِرُ

E-Parantez içinde istenilenlere uygun bir fail seçiniz.

١ - نعم إِبْرَاهِيمُ. (مُقْتَرَنٌ بِـ"ال")

(A) مَنْ (B) فَلَاحُ الْمَزْرَعَةِ (C) فَلَاحًا (D) الْفَلَاحُ

٢ - بئس حَسَامٌ. (مُضَافٌ لِلْمُقْتَرَنِ بِـ"ال")

(A) قَاضِي السُّوءِ (B) الْقَاضِي (C) قَاضِيًا (D) مَنْ

٣ - نعم سَعِيدٌ. (ضَمِيرٌ مُسْتَتِرٌ وَجُوبًا مُمَيَّزٌ بِنَكْرَةٍ)

(A) مَا (B) طَالِبُ الصَّفِّ (C) الطَّالِبُ (D) طَالِبًا

٤ - بئس يَأْمُرُكُمْ بِهِ عَدُوُّكُمْ. (اسْمٌ مَوْصُولٌ)

(A) الْغَدْرُ (B) مَنْ (C) مَا (D) الْإِحَانَةُ

٥- نعميخدم وطنه الشرطيُّ المُخلصُ. (اسمُ مَوْصُولٍ)

(A)مَنْ (B) الإِنْفَاقُ (C) ما (D) الإِحْسَانُ

CEVAP ANAHTARI				
<u>A</u>	<u>B</u>	<u>C</u>	<u>D</u>	<u>E</u>
1- A	1- C	1- C	1- C	1- D
2- D	2- A	2- A	2- D	2- A
3- C	3- A	3- B	3- A	3- D
4- A	4- C	4- C	4- C	4- C
5- D	5- B	5- C	5- A	5- A

26. ÜNİTE İRABTA MAHALLİ OLAN ve OLMAYAN CÜMLELER

Öğr. Gör. Ali Ejder DERTLİOĞLUĞİL

الجامعة كلياتها كثيرة. يطوف المسلمون حول الكعبة.

سُمِّيَتْ تَدْرُسُ فِي كَلِيَّةِ التَّرْبِيَةِ. تُؤَفِّي أَبُو بَكْرٍ رَحْمَهُ اللَّه.

إِنَّ التَّدَخِينَ يُضِرُّ الصِّغَارَ وَالْكِبَارَ. جَاءَ الطَّالِبُ الَّذِي فَازَ فِي الْمُسَابَقَةِ.

حَضَرَ الطَّلَاطُ الصَّفَّ وَهُمْ يَبْتَسِمُونَ. الْقَنَاعَةُ - وَقَقَكَ اللَّه - غَنَى.

أَظُنُّ أَخَاكَ سَيَحْضُرُ الْيَوْمَ. إِذَا تَمَّ عَقْلُ الْمَرْءِ تَمَّتْ أُمُورُهُ.

سَمِعْنَا أَنَّ الْإِمْتِحَانَ بَعْدَ غَدٍ. إِنْ تَقَرَأْتَ تَفْهَمَ.

رَأَيْتُ أَوْفَالَآ يَلْعَبُونَ فِي الْحَدِيقَةِ. أَشَرْتُ إِلَيْهِ أَيَّ اجْلِسَ مَكَانَكَ.

سُنْقِيمٌ حَيْثُ يَطِيبُ الْهَوَاءُ. أَفْسِمَ بِاللَّهِ لِأَقْوَمَنِّ بِوَاجِحِي.

إِنْ تَظْلِمَ النَّاسَ فَسَوْفَ تَنْدَمُ. حَضَرَ الضُّيُوفُ وَجَلَسُوا مَكَائِهِم.

AÇIKLAMALAR

Arapçada bazı cümlelerin i'râbta mahalli vardır bazılarının da yoktur. İrapta mahalli olan cümleler bulundukları yere göre merfu, mansûb, mecrûr ve meczûm olarak irab edilirler. Bu durum cümlelerin müfred ile yorumlandığını ifade eder. Buradaki müfretten kasıt cümle ve şibih cümle olmayan kelimedir. Bu kurala göre cümleler i'râbta mahalli olan ve olmayan olmak üzere ikiye ayrılır.

1- İ'râbta mahalli olan cümleler: Ref, nasb, cer ve cezm mahallinde olan cümlelerdir.

a- Haber cümlesi: Ref mahallinde olup mübtedaya dönen bir râbıt (açık veya gizli zamir) bulunması şarttır. Örnek:

عَلِيٌّ يَدْرُسُ (هُوَ) الْعَرَبِيَّةَ. Ali Arapça okuyor.

زَيْدٌ عِلْمُهُ كَثِيرٌ. Zeyd ilmi çok olandır.

b- Mefûlun bih konumunda gelen cümleler: Bir fiilden sonra gelen ve mefûlun bih konumunda olan isim veya fiil cümleleridir. Bu cümleler nasb mahallindedir. Örnek:

أَحْمَدُ إِنْ مُحَمَّدًا نَاجِحٌ. Ahmet Mahmut'un başarılı olduğunu söyledi.

قَالَ أَدْرُسُ فِي الْكُلِّيَّةِ. Fakültede okuyorum dedi.

c- Hal cümlesi: Marife isimden sonra gelen cümleler hal olup mahallen mansûb olurlar. Örnek:

تَخَرَّجَ الطَّلَابُ وَهُمْ يَفْرَحُونَ. Öğrenciler sevinçli oldukları halde mezun oldular.

d- Sıfat cümlesi: Nekredan sonra gelen cümleler sıfat olurlar ve mevsufun i'râbına tâbî olurlar. Örnek:

لَا يَحْتَرِمُ النَّاسُ رَجُلًا يَخُونُ بِلَادَهُ. İnsanlar vatanına ihanet eden adama saygı duymazlar.

e- Muzafun ileyh konumunda gelen cümle: Cümleye muzaf olan حَيْثُ، کَيْفَ، إِذَا، لَمَّا kelimelerinden sonra gelen cümleler mahallen mecrur olurlar. Örnek:

سَنُقِيمُ حَيْثُ يَطِيبُ الْهَوَاءُ. Havanın güzel olduğu yerde kalacağız.

f- Şartın cevap cümlesi: Cezmeden edatlardan sonra gelen cevap cümlesinin başında fa [ف] veya iza-i fücaiye [إِذَا] bulunursa bu cümle mahallen meczûm olur. Örnek:

İnsanlara zulmedersen **pişman olacaksın.** **إِنْ تَظْلِمِ النَّاسَ فَسَوْفَ تَنْدَمُ.**

Düşmanlara saldırırsak **onlar hemen kaçarlar.** **إِنْ نَحْمِلْ عَلَى الْأَعْدَاءِ إِذَاهُمْ هَارِبُونَ.**

g- İrapta mahalli olan bir cümleye tabi olan cümleler: Atıf ve bedel yoluyla kendinden önceki cümleye tabi olan cümlelerdir. Bu cümleler tabi oldukları cümlelerin irabına uyarlar. Örnek:

Öğrenciler okuyorlar ve **yazıyorlar.** **الطَّلَابُ يَقْرَأُونَ وَيَكْتُبُونَ.**

Kim bunları yaparsa ağır azaba uğrar. (Kıyamet günü) **onun azabı kat kat artırılır.** **﴿وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا، يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ﴾** [الفرقان، ٦٨/٢٥-٦٩]

2- İrapta Mahalli Olmayan Cümleler

Müfred kelime ile tevil edilemeyen/karşılanamayan cümlelerdir. Dolayısıyla bu cümlelerin merfû, mansûb, mecrûr ve mezcûm halleri yoktur. Bunlar:

a- İbtidâiye cümlesi: Kendisiyle söze başlanılan cümle olup öncesi yoktur. Örnek.

Müslümanlar Kâbe'yi tavaf ediyorlar. **يَطُوفُ الْمُسْلِمُونَ حَوْلَ الْكَعْبَةِ.**

b- İsti'nafiye cümlesi: Öncesiyle alakası kesilmiş cümledir. İsti'nafiye cümlesi kendisinden öncesiyle lâfzen ilişkisi kesilip, manen ilişkisi devam eden cümledir. İbtidai cümle olarak da kabul edilir. Örnek:

Ebûbekir vefat etti **Allah ona rahmet etsin.** **تُوِّفِّي أَبُو بَكْرٍ رَحْمَةُ اللَّهِ.**

c- Mu'teriza cümlesi: Birbirini tamamlayan iki şey arasında gelen cümlelere cümle-i mu'teriza, ara cümle denir. Örnek:

Kanaat -**Allah seni muvaffak kılsın-zenginliktir.** **الْقَنَاعَةُ - وَفَّقَكَ اللَّهُ - غِنًى.**

d- Tefsîriyye cümlesi: Kendisinden öncesini açıklayan cümleye cümle-i tefsîriyye denir. Örnek:

أَشْرْتُ إِلَيْهِ أَيْ اجْلِسْ مَكَانَكَ. Onayerine **otur diye** işaret ettim.

e- Kasemin cevabı: Yeminin cevabı olarak gelen cümledir. Örnek:

أُفْسِمُ بِاللَّهِ لَأَقُومَنَّ بِوَاجِبِي. Allah'a yemin olsun ki **görevimi mutlaka yapacağım.**

f-Sıla cümlesi: İsm-i mevsûlden sonra gelen sıla cümlesinin i'râbta yeri yoktur. Örnek:

جَاءَ الطَّالِبُ الَّذِي فَازَ فِي الْمُسَابَقَةِ. **Yarışmayı kazanan** Öğrenci geldi.

g- Cezm etmeyen şart edatlarının cevap cümlesi: Bu cümlelerin i'râbta mahalli yoktur. Örnek:

إِذَا تَمَّ عَقْلُ الْمَرْءِ تَمَّتْ أُمُورُهُ. Kişinin aklı tamam olursa **işleri de tamam olur.**

h- Cezm eden şart edatlarının cevap cümlesi: Cezmeden şart edatlarının cevap cümlesinin başında **fa** [ف] veya **iza-i fücâiye** [إِذَا] bulunmadığı durumlarda i'râbta mahalli yoktur. Örnek:

مَنْ يَجْتَهِدْ يَنْجَحْ. Kim çalışırsa **başarır.**

ı- İ'râbta mahalli olmayan cümleye atfedilen cümleler: İrapta mahalli olmayan cümleye atf edilen cümleler. Örnek:

حَضَرَ الضُّيُوفُ وَجَلَسُوا مَكَانَهُمْ. Misafirler geldi ve **yerlerine oturdular.**

ALİŞTIRMALAR

1- Örneklerde olduğu gibi aşağıdaki cümlelerde i'râbta mahalli olan cümleleri belirtiniz.

الأمثلة	الجملة
مثال ١- المُسَافِرُونَ يَذْهَبُونَ إِلَى الْمَطَارِ.	يَذْهَبُونَ
مثال ٢- كَانَتْ الطَّائِرَةُ تُحَلِّقُ فِي السَّمَاءِ.	تُحَلِّقُ
مثال ٣- الْأَزْهَارُ رَائِحَتُهَا طَيِّبَةٌ.	رَائِحَتُهَا طَيِّبَةٌ
١- كَانَ الطَّالِبُ يَجْتَهِدُ فِي دُرُوسِهِ.	
٢- هَذِهِ طَيِّبَةٌ عَمَلُهَا مُهِمٌّ.	
٣- يَتَخَرَّجُ الطَّالِبُ فِي الْكَلِيَّةِ وَقَدْ أَصْبَحُوا رِجَالًا.	
٤- إِنَّ الْعِلْمَ يُفِيدُ صَاحِبَهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ.	
٥- إِنْ تَظَلِمَ فَسَوْفَ تَنْدَمُ يَوْمًا.	

2- Örneklerde olduğu gibi i'râbta mahalli olan cümlelerin çeşitlerini belirtiniz.

الأمثلة	نوع الجملة
مثال ١- الْحُجَّاجُ يَسْتَعِدُّونَ لِلْعُودَةِ إِلَى بِلَادِهِمْ.	خَبَرُ الْمُبْتَدَأِ
مثال ٢- أَصْبَحَ الْفَلَاحُونَ يَحْصُدُونَ الزَّرْعَ.	خَبَرُ أَصْبَحَ
مثال ٣- هَذِهِ طَالِبَةٌ تَدْرُسُ فِي الْجَامِعَةِ.	صِفَةٌ لِـ"طَالِبَةٌ"

.....
١- دَخَلَ الْأُسْتَاذُ الصَّفَّ وَهُوَ يَبْتَسِمُ.

.....
٢- مَنْ يَجْتَهِدْ فَالنَّجَاحُ حَلِيفُهُ.

.....
٣- سَنَسْكُنُ حَيْثُ يَطِيبُ الْمَقَامُ.

.....
٤- الْأَطْفَالُ يَجْرُونَ وَيَلْعَبُونَ.

.....
٥- قَالَ الْأُسْتَاذُ: سَأُسَافِرُ غَدًا إِلَى مِصْرَ.

3- Aşağıdaki âyet-i kerîmelerden i'râbta mahalli olan ve olmayan cümleleri gösteriniz.

١- ﴿إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ﴾ [الكوثر: ١ / ١]

٢- ﴿كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا﴾ [آل عمران: ٣ / ٣٨]

٣- ﴿وَنَزَعَ يَدَهُ فَإِذَا هِيَ بَيْضَاءُ لِلنَّاطِرِينَ﴾ [الأعراف: ٧ / ١٠٨]

٤- ﴿فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ﴾ [البقرة: ٢ / ٢٦]

٥- ﴿قُلْ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أُبَدِّلَهُ مِنْ تَلَقَاءِ نَفْسِي﴾ [يونس: ١٠ / ١٥]

٦- ﴿الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ مَهْدًا وَسَلَكَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا﴾ [طه: ٢٠ / ٥٣]

٧- ﴿وَإِذَا بَدَّلْنَا آيَةً مَكَانَ آيَةٍ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُنْزِلُ قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مُفْتَرٍ﴾ [التحل: ١٦ / ١٠١]

٨- ﴿إِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ وَمَا يَخْفَى﴾ [الأعلى: ٧ / ٨٧]

٩- ﴿يَكَادُ الْبَرْقُ يَخْطَفُ أَبْصَارَهُمْ﴾ [البقرة: ٢ / ٢٠]

١٠- ﴿وَالسَّلَامُ عَلَيَّ يَوْمَ وُلِدْتُ وَيَوْمَ أَمُوتُ وَيَوْمَ أُبْعَثُ حَيًّا﴾ [مريم: ١٩ / ٣٣]

4-Örneklerde olduğu gibi aşağıdaki cümlelerde altı çizili ibarelerin i'râbtaki yerini ve sebebini belirtiniz.

الأمثلة

الجملة	مَوْقِعُهَا مِنَ الإِعْرَابِ	السَّبَبُ
١- السَّيَّارَةُ تَسِيرُ بِسُرْعَةٍ.	فِي مَحَلِّ رَفْعٍ	خَبَرُ الْمُبْتَدَأِ
٢- سَمِعْتُ خَطِيبًا يَعِظُ النَّاسَ.	فِي مَحَلِّ نَصْبٍ	نَعْتُ لِمَنْصُوبٍ
٣- يَكَادُ الصَّيْفُ يَنْتَهِي.	فِي مَحَلِّ نَصْبٍ	خَبَرُ "يَكَادُ"
١- أَصْبَحَ الْمَرِيضُ يَتَأَلَّمُ.		
٢- الْحَدَائِقُ مَنْظَرُهَا جَمِيلٌ.		
٣- رَمَضَانُ شَهْرٌ أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ.		
٤- عُدْتُ إِلَى مَنْزِلِي وَأَنَا مُسْرِعٌ.		
٥- الطَّلَاطِبُ يَقْرَءُونَ وَيَكْتُبُونَ.		

5- Örneklerde olduğu gibi i'râbta mahalli olmayan cümlelerin altını çiziniz ve sebebini belirtiniz.

الأمثلة	السبب
مثال ١- <u>العَاقِلُ لَا يَغْتَرُّ بِالدُّنْيَا وَمَا فِيهَا.</u>	اِبْتِدَائِيَّةٌ
مثال ٢- <u>هَلَّا تَسَاعَدَنَ الْمَحْتَاجُ.</u>	وَاقِعَةٌ بَعْدَ التَّحْضِيضِ
مثال ٣- <u>جَاءَ الَّذِي فَازَ بِالْجَائِزَةِ.</u>	صَلَةُ الْمَوْصُولِ
١- هَذَا هُوَ الْقِطَارُ الَّذِي سَافَرْتُ بِهِ إِلَى أَنْقَرَةِ.	
٢- إِنْ زُرْتَنِي - إِنْ شَاءَ اللَّهُ - تَجِدُنِي فِي انْتِظَارِكَ.	

٣- إِذَا أَنْتَ أَكْرَمْتَ الْكَرِيمَ مَلَكَتَهُ.

.....

٤- تَاللهُ لِأَقَاوِمِنَ الْاِعْتِدَاءِ الْاِسْرَائِيلِيَّةِ.

.....

٥- مَا تَزْرَعُ تَحْصُدُهُ.

.....

6- Örneklerde olduğu gibi sebebi ile beraber i'râbta mahalli olan ve olmayan cümlelerin belirtiniz.

<u>المثالان</u>	<u>نوع الجملة</u>	<u>موقعها</u> <u>الإعرابي</u>	<u>السبب</u>
١: ذَهَبَ عَلَيَّ إِلَى السُّوقِ.	لا محلَّ لها	-----	لأنَّهَا ابْتِدَائِيَّةٌ
٢: رَجَعْتُ إِلَى الْبَيْتِ وَقَدْ تَعَبْتُ.	لها محلٌّ	فِي مَحَلِّ نَصْبٍ	لأنَّهَا حَالٌ
١- الْجَامِعَةُ أَثَرُهَا كَبِيرٌ فِي تَنْمِيَةِ الْمُجْتَمَعِ.			
٢- يَبْقَى الزَّوَارُ فِي الْحَدِيقَةِ بَعْضُ الْوَقْتِ.			
٣- جَلَسَ الْمَدِيرُ يَتَحَدَّثُ إِلَى الطُّلَابِ.			
٤- هَؤُلَاءِ هُمُ الَّذِينَ يَدْرُسُونَ فِي الْمَعْهَدِ.			
٥- إِنْ تُخْلَصَ فِي عَمَلِكَ تَنْجَحَ فِي حَيَاتِكَ.			

7- Örneklerde olduğu gibi boş yerleri cümle ile tamamlayınız sonra sebebi ile beraber i'râbta yerleri olup olmadığını belirtiniz.

<u>المِثَالانِ</u>	<u>حالتها</u>	<u>السبب</u>
--------------------	---------------	--------------

نَعْتُ	لَهَا مَحَلٌّ	١- سَمِعْتُ خَطِيْبًا يَخْطُبُ.
جَوَابُ الْقَسَمِ	لَا مَحَلَّ لَهَا	٢- وَحَقًّا لَأَتُرْكَنَ التَّدْخِينَ.
.....		١- يُوشِكُ الصَّيْفُ.....
.....		٢- جَاءَتِ الطَّالِبَةُ الَّتِي.....
.....		٣- إِنَّ الطَّائِرَاتِ.....
.....		٤- تَأَلَّه.....
.....		٥- مَتَى يَأْتِ الشِّتَاءُ.....

8- Örneklerde olduğu gibi aşağıdaki cümleleri i'râbta mahalli olmayacak şekilde birer cümlede kullanınız ve sebebini belirtiniz.

السَّبَبُ	المَثَالَانِ
صِلَةُ الْمُؤْصُولِ	مثال ١: (ضَاعَتْ سَاعَتُهُ) ← هَذَا هُوَ الطَّالِبُ الَّذِي <u>ضَاعَتْ سَاعَتُهُ</u> .
مَعْطُوفَةٌ عَلَى جُمْلَةٍ	مثال ٢: (اشْتَرَيْتُ قَمِيصًا) ← ذَهَبْتُ إِلَى السُّوقِ وَاشْتَرَيْتُ <u>قَمِيصًا</u> .
لَا مَحَلَّ لَهَا مِنَ الْإِعْرَابِ	١- (يَحْتَرِمُكَ النَّاسُ)
.....	

	←.....
	٢- (الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ)
←.....	←.....
	٣- (فَازَ فِي الْمُسَابَقَةِ)
←.....	←.....
	٤- (أَطَالَ اللَّهُ عُمْرَكَ)
←.....	←.....
	٥- (لَأُخْدَمَنَّ الْوَطْنَ)
←.....	←.....

9- Örnekte olduğu gibi aşağıdaki cümleleri i'râbta mahalli olacak şekilde tamamlayıp bulundukları konumun çeşidini belirtiniz.

نوع المحل

المثال

خَبَرَ الْمُبْتَدَأَ مَرْفُوعٌ

الْعِلْمُ يَنْفَعُ صَاحِبَهُ.

.....

١- هَذَا تَغْرِيدُهُ جَمِيلٌ.

.....

٢- وَالسَّمَاءُ تُطْرُ.

.....

٣- فَسَوْفَ يَنْمُو الزَّرْعُ.

٤- الفلاحون في أراضيهم.

٥- الطالب يجلس في الغرفة.

10- Aşağıdaki iki metni Türkçeye çeviriniz, i'râbta mahalli olan ve olmayan cümleleri sebepleri ile birlikte belirtiniz.

١- نالت أبا الطيب المتنبي علةً وهو بمصر، فكان بعض إخوانه يكثر الإلمام به، فلما أبلّ قطعهُ، فكتب إليه يقول: وصلتني - أعزك الله - مُعتلاً وقطعتني مُبلاً، فإن رأيت ألا تُكدر الصّحة عليّ، وتُحبب العلة إليّ، فعلت.

٢- قال الأصمعي: سمعتُ أعرابياً يعظُ رجلاً وهو يقول: إن فلاناً وإن ضحك إليك، فإنه يضحك منك، ولئن أظهر الشفقة عليك، إن عقابه لتسري إليك، فإن لم تتخذهُ عدواً في علايتك، فلا تجعلهُ صديقاً في سريرتك.

11- Aşağıdaki cümleleri Türkçeye çeviriniz.

..... : ما تزرع فسوف تحصدُهُ.

..... : هذا هو الطيب الذي وصل اليوم.

..... : لبست فاطمة ملابسها ثم خرجت.

..... : سمير طالب يحب اللغة العربية.

..... : عاد الأساتذة من العطلة وهم مسرورون.

12- Aşağıdaki cümleleri harekeli olarak Arapçaya çeviriniz.

- : Kafesinde öten bir bülbül gördüm.
- : Namaz kıldım sonra evden çıktım.
- : Ağacı çok olan yerde ikamet ediniz.
- : Ona, yerine otur diye işaret ettim.
- : Yağmur yağsa barajlar dolacaktır .

13-İ'râb örnekleri.

١- إِذَا جَادَ الْمَرْءُ سَادَ.

إِذَا : ظرف للزَّمانِ المُسْتَقْبَلِ. خَافِضٌ لِشَرْطِهِ، وَمَنْصُوبٌ بِجَوَابِهِ.

جَادَ: فعلٌ ماضٍ مَبْنِيٌّ عَلَى الْفَتْحِ.

الْمَرْءُ : فاعل مرفوع بالضمّة الظَّاهِرَةِ، والجملة في محلِّ جَرٍّ بِإِضَافَةٍ إِذَا إِلَيْهَا.

سَادَ : فعلٌ ماضٍ مَبْنِيٌّ عَلَى الْفَتْحِ، والفاعل ضمير مستترٌ، والجملة لا محلَّ

لَهَا مِنَ الْإِعْرَابِ جواب الشرط.

٢- الْمَدْرَسَةُ فُصُولُهَا كَثِيرَةٌ.

الْمَدْرَسَةُ : مبتدأ مرفوعٌ بالضمّة.

فُصُولُهَا : "فُصُولٌ" مبتدأ ثانٍ مرفوعٌ بالضمّة، وَهُوَ مُضَافٌ. والهاءُ ضَمِيرٌ مَبْنِيٌّ

عَلَى السُّكُونِ فِي محلِّ جَرٍّ مُضَافٌ إِلَيْهِ.

كثيرةٌ : خبرُ المبتدأ الثاني، والجملة الاسمية من المبتدأ الثاني وخبره في محلِّ رفعٍ خبرُ المبتدأ الأول، هو "المدرسة".

Aşağıdaki cümlelerin irabını yapınız .

- ١- المهندِسُ يَكْتُبُ التَّقريرَ.
- ٢- صافَحَ الوَزيزُ الضَّيفَ وَهُوَ يَبْتَسِمُ.
- ٣- ظَنَنْتُ أَخَاكَ سَيَحْضُرُ اليَوْمَ.
- ٤- حَضَرَ الطَّالِبُ الَّذِي ذَكَرْنَا اسْمَهُ.
- ٥- اشْتَرَيْتُ سَيَّارَةً وَرَكَبْتُهَا.

DENEME SORULARI

A- Aşağıdaki âyet-i kerimelerde altı çizili cümlelerden i'râbta mahalli olanları seçiniz.

(A - 1) ﴿فَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِ أَنْ اصْنَعِ الْفُلَ﴾ بِأَعْيُنِنَا وَوَحَيْنَا ﴿﴾

(B) ﴿أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ﴾

(C) ﴿فَنَادَتْهُ الْمَلَائِكَةُ وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي فِي الْمِحْرَابِ﴾

(D) ﴿إِنِّي مُتَوَفِّيكَ وَرَافِعُكَ إِلَيَّ وَمُطَهِّرُكَ مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾

(A - 2) ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ﴾

(B) ﴿فَالْحَقُّ - وَالْحَقُّ أَقُولُ - لَا مَلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكَ وَمِمَّنْ تَبِعَكَ﴾

(C) ﴿تَبَّتْ يَدَا أَبِي هَبٍ وَتَبَّ﴾

(D) ﴿لَوْ أَنزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَّرَأَيْنَاهُ خَاشِعًا مُّتَصَدِّعًا﴾

(A - 3) ﴿أَمْ يَقُولُونَ بِهِ جِنَّةٌ بَلْ جَاءَهُم بِالْحَقِّ وَآكَثَرُهُم لِلْحَقِّ كَارِهُونَ﴾

(B) ﴿فَمَالِ هَؤُلَاءِ الْقَوْمِ لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ حَدِيثًا﴾

(C) ﴿لَوْ مَا تَأْتِينَا بِالْمَلَائِكَةِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ﴾

(D) ﴿وَلَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُنَا إِبْرَاهِيمَ بِالْبُشْرَى قَالُوا سَلَامًا قَالَ سَلَامٌ﴾

﴿A - ٤﴾ وَرَاوَدَتْهُ الَّتِي هُوَ فِي بَيْتِهَا عَنْ نَفْسِهِ ﴿﴾

﴿B﴾ لَوْلَا كِتَابٌ مِّنَ اللَّهِ سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيمَا أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿﴾

﴿C﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَنصُرُوا اللَّهَ يَنصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ ﴿﴾

﴿D﴾ وَاللَّهُ يَدْعُو إِلَى دَارِ السَّلَامِ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿﴾

﴿A - ٥﴾ هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ ﴿﴾

﴿B﴾ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ طُوبَى لَهُمْ وَحَسُنَ مَا بَ ﴿﴾

﴿C﴾ أَيُّنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمْ اللَّهُ جَمِيعًا إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿﴾

﴿D﴾ قَالُوا تَاللَّهِ لَقَدْ آتَرَكَ اللَّهُ عَلَيْنَا وَإِنْ كُنَّا لَخَاطِئِينَ ﴿﴾

B- Aşağıdaki âyet-i kerimelerde altı çizili cümlelerden i'râbta mahalli olmayanları seçiniz.

﴿A - ١﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿﴾

﴿B﴾ إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَا بَعُوضَةٌ فَمَا فَوْقَهَا ﴿﴾

﴿C﴾ يَكَادُ الْبَرْقُ يَخْطَفُ أَبْصَارَهُمْ ﴿﴾

﴿D﴾ وَيَقُولُ يَا لَيْتَنِي لَمْ أُشْرِكْ بِرَبِّي أَحَدًا ﴿﴾

٢- أ ﴿إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْعَفُورُ الرَّحِيمُ﴾

ب ﴿وَاللَّائِي يَأْتِيَنَّ الْفَاحِشَةَ مِنْ نِسَائِكُمْ فَاسْتَشْهِدُوا عَلَيْهِنَّ أَرْبَعَةً مِنْكُمْ﴾

ج ﴿قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾

د ﴿فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا﴾

٣- أ ﴿فَأَنْجَيْنَاكُمْ وَأَغْرَقْنَا آلَ فِرْعَوْنَ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ﴾

ب ﴿وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾

ج ﴿وَإِذَا بَدَّلْنَا آيَةً مَكَانَ آيَةٍ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُنْزِلُ قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مُفْتَرٍ﴾

د ﴿يس. وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ. إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾

٤- أ ﴿أَوْ لَا يَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ﴾

ب ﴿وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَانُ وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ﴾

ج ﴿فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَرَزَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ﴾

د ﴿قَالُوا تَاللَّهِ لَقَدْ عَلِمْتُمْ مَا جِئْنَا لِنُفْسِدَ فِي الْأَرْضِ وَمَا كُنَّا سَارِقِينَ﴾

٥- A) ﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً﴾

B) ﴿وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ﴾

C) ﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَمَثُوبَةٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ خَيْرٌ﴾

D) ﴿إِنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾

C- Aşağıdaki sorularda altı çizili cümlenin doğru i'râbını gösteren şıkkı seçiniz.

١- قَالَ الْحُكَمَاءُ: الْحِلْمُ سَيِّدُ الْأَخْلَاقِ.

A) هَا مَحَلٌّ مِنَ الْإِعْرَابِ، لِأَنَّهَا مَفْعُولٌ بِهِ.

B) هَا مَحَلٌّ مِنَ الْإِعْرَابِ، لِأَنَّهَا حَالٌ.

C) لَا مَحَلٌّ هَا مِنَ الْإِعْرَابِ، لِأَنَّهَا إِبْتِدَائِيَّةٌ.

D) لَا مَحَلٌّ هَا مِنَ الْإِعْرَابِ، لِأَنَّهَا تَفْسِيرِيَّةٌ.

٢- إِنَّهُ طَالِبٌ عَاقِلٌ يُؤَاطِبُ عَلَى دِرَاسَتِهِ.

A) هَا مَحَلٌّ مِنَ الْإِعْرَابِ، لِأَنَّهَا مَفْعُولٌ بِهِ.

B) لَا مَحَلٌّ هَا مِنَ الْإِعْرَابِ، لِأَنَّهَا تَفْسِيرِيَّةٌ.

(C) لا مَحَلٌّ لَهَا مِنَ الْإِعْرَابِ، لِأَنَّهَا إِعْتِرَاضِيَّةٌ.

(D) لَهَا مَحَلٌّ مِنَ الْإِعْرَابِ، لِأَنَّهَا نَعْتٌ.

٣- الغذاء الصحيُّ ضروريٌّ للإنسانِ.

(A) لَهَا مَحَلٌّ مِنَ الْإِعْرَابِ، لِأَنَّهَا مَفْعُولٌ بِهِ.

(B) لا مَحَلٌّ لَهَا مِنَ الْإِعْرَابِ، لِأَنَّهَا إِبْتِدَائِيَّةٌ.

(C) لا مَحَلٌّ لَهَا مِنَ الْإِعْرَابِ، لِأَنَّهَا تَفْسِيرِيَّةٌ.

(D) لَهَا مَحَلٌّ مِنَ الْإِعْرَابِ، لِأَنَّهَا حَالٌ.

٤- هذه الفتاةُ نشأتُ على تعاليم الإسلامِ.

(A) لا مَحَلٌّ لَهَا مِنَ الْإِعْرَابِ، لِأَنَّهَا تَفْسِيرِيَّةٌ.

(B) لا مَحَلٌّ لَهَا مِنَ الْإِعْرَابِ، لِأَنَّهَا إِبْتِدَائِيَّةٌ.

(C) لَهَا مَحَلٌّ مِنَ الْإِعْرَابِ، لِأَنَّهَا خَبَرُ الْمُبْتَدَأِ.

(D) لَهَا مَحَلٌّ مِنَ الْإِعْرَابِ، لِأَنَّهَا مَفْعُولٌ بِهِ.

٥- لَقَدْ شَكَرْتُ مَنْ أَنْقَذَ ابْنِي مِنَ الْعَرَقِ.

(A) لا محلّ لها من الإعراب، لأنها صلة الموصول.

(B) لا محلّ لها من الإعراب، لأنها واقعة جواباً لأداة شرط.

(C) لها محلّ من الإعراب، لأنها خبر المبتدأ.

(D) لها محلّ من الإعراب، لأنها مفعول به.

D- Aşağıdaki sorularda altı çizili cümlelerin doğru i'râbını gösteren şıkı seçiniz.

١ - سَمِعْنَا أَنَّ الدَّرْسَ قَدْ تَأَجَّلَ.

(A) مفعول به، في محلّ نصب. (C) حال، في محلّ نصب.

(B) خبر أنّ، في محلّ رفع. (D) اسم أنّ، في محلّ نصب.

٢ - تَعَرَّفْتُ عَلَى شَابٍّ يَدْرُسُ فِي كَلِيَّةِ الْهَنْدَسَةِ.

(A) حال، في محلّ نصب. (C) نعت، في محلّ نصب.

(B) نعت لمجرور، في محلّ جرّ. (D) مفعول به، في محلّ نصب.

٣ - أُحِبُّ السَّفَرَ حِينَ يَأْتِي اللَّيْلُ.

(A) جواب الشرط، في محلّ جزم. (C) خبر المبتدأ، في محلّ رفع.

(B) مَفْعُولٌ بِهِ، فِي مَحَلِّ نَصْبٍ. (D) مُضَافٌ إِلَيْهِ، فِي مَحَلِّ جَرٍّ.

٤- مَنْ يَجْتَهِدُ فَالِنَّجَاحُ حَلِيفُهُ.

(A) خَبَرُ الْمَبْتَدَأِ، فِي مَحَلِّ رَفْعٍ. (C) صِلَةُ الْمَوْصُولِ لَا مَحَلَّ لَهَا.
(B) جَوَابُ الشَّرْطِ، فِي مَحَلِّ جَزْمٍ. (D) مَفْعُولٌ بِهِ، فِي مَحَلِّ نَصْبٍ.

٥- كُنْتُ أَدْرُسُ وَأَشْرَبُ الْقَهْوَةَ.

(A) مَعْطُوفَةٌ، فِي مَحَلِّ رَفْعٍ. (C) مَعْطُوفَةٌ، فِي مَحَلِّ نَصْبٍ.
(B) خَبَرُ كَانَ، فِي مَحَلِّ نَصْبٍ. (D) نَعْتُ، فِي مَحَلِّ نَصْبٍ.

E-Aşağıdaki sorularda cümleyi tamamlayan doğru ifadeyi seçiniz.

١- مِنَ الْجُمْلَةِ الَّتِي لَا مَحَلَّ لَهَا مِنَ الْإِعْرَابِ.....

(A) الْجُمْلَةُ الْوَاقِعَةُ جَوَابًا لِأَدَاةٍ شَرْطٍ غَيْرِ جَازِمَةٍ.

(B) الْجُمْلَةُ الْوَاقِعَةُ جَوَابًا لِأَدَاةٍ شَرْطٍ جَازِمَةٍ.

(C) الْجُمْلَةُ الْوَاقِعَةُ بَعْدَ اسْمٍ نَكِرَةٍ.

(D) الْجُمْلَةُ الْوَاقِعَةُ بَعْدَ اسْمٍ مَعْرِفَةٍ.

٢- مِنَ الْجُمْلِ الَّتِي لَا مَحَلَّ لَهَا مِنَ الْإِعْرَابِ

(A) الجملة الواقعة مَعْطُوفَةً عَلَى جملة مَفْعُولٍ بِهِ.

(B) الجملة الواقعة مَعْطُوفَةً عَلَى جملة حَالِيَةٍ.

(C) الجملة الواقعة بَعْدَ حَيْثُ أَوْ إِذَا.

(D) الجملة الواقعة بَعْدَ اسْمٍ مَوْصُولٍ.

٣- مِنَ الْجُمْلِ الَّتِي لَا مَحَلَّ لَهَا مِنَ الْإِعْرَابِ

(A) الجملة الواقعة جَوَابًا لِشَرْطٍ جَازِمٍ مُقْتَرِنٍ بِالْفَاءِ.

(B) الجملة الواقعة جواباً لشرط جازم غير مُقْتَرِنٍ بِالْفَاءِ.

(C) الجملة الواقعة بَدَلًا.

(D) الجملة الواقعة مُضَافًا إِلَيْهِ.

٤- مِنَ الْجُمْلِ الَّتِي لَهَا مَحَلٌّ مِنَ الْإِعْرَابِ

(A) الجملة الواقعة بَعْدَ الاسْمِ الْمَوْصُولِ.

(B) الجملة الواقعة اعْتِرَاضِيَّةً.

(C) الجملة الواقعة جَوَابًا لِشَرْطٍ جَازِمٍ مُقْتَرِنٍ بِالْفَاءِ.

(D) الجملة الواقعة جواباً لشرط جازم غير مُقْتَرَنٍ بِالْفَاءِ.

٥- مِنَ الْجُمْلِ الَّتِي لَهَا مَحَلٌّ مِنَ الْإِعْرَابِ

(A) الجملة المعطوفة على جملة لها محل من الإعراب.

(B) الجملة المعطوفة على جملة لا محل لها من الإعراب.

(C) الجملة الواقعة جواباً للقسم.

(D) الجملة الواقعة تفسيريّة.

CEVAP ANAHTARI				
<u>A</u>	<u>B</u>	<u>C</u>	<u>D</u>	<u>E</u>
1- C	1- A	1- A	1- A	1- A
2- A	2- B	2- D	2- B	2- D
3- B	3- C	3- B	3- D	3- B
4- D	4- D	4- C	4- B	4- C
5- A	5- A	5- A	5- C	5- A

KAYNAKLAR

- القرآن الكريم
- ابن منظور، لسان العرب، دار المعارف، القاهرة.
- عباس حسن، النحو الوافي، الطبعة الثالثة، دار المعارف، مصر.
- علي الجارم ومصطفى أمين، النحو الواضح، الطبعة الأولى، مصر ١٩٢٩.
- الشيخ مصطفى الغلاييني، جامع الدروس العربية، المكتبة العصرية، بيروت ١٩٩٣.
- عبد الرحمن بن ابراهيم الفوزان - مختار الطاهر حسين - محمد عبد الخالق محمد فضل، العربية بين يديك، سلسلة في تعليم اللغة العربية لغير الناطقين بها، الرياض ٢٠٠٥.
- محمود إسماعيل صيني - إبراهيم يوسف السيد - محمد رفاعي الشيخ، القواعد العربية الميسرة ١-٣، الرياض ١٩٨٢.
- معهد اللغة العربية للناطقين بغيرها وحدة البحوث والمنهج، تعليم العربية للناطقين بغيرها الكتاب الأساسي، جامعة أم القرى، مكة المكرمة ٢٠٠٨.
- شعبان صلاح، تصريف الأسماء في اللغة العربية، دار الثقافة العربية، القاهرة.
- M. Reşit Özbalkıç ve diğerleri, **Arapçanın Temel Kuralları (el-Kavâ'idu'l-Esâsiyye fi'l-Lügati'l-Arabiyye) I-IV**, Tıbyan Yayıncılık, İzmir 2014.
- <http://www.mediou.org/eBooks/index.htm> (معهد تعليم اللغة العربية)
- <http://www.schoolarabia.net> (دروس في اللغة العربية)
- <http://manar9.mam9.com> (جامعة القاهرة للتعليم المفتوح منتديات المنار التعليمية)